2025

ANSIMALAR

Deniz Karakurt

ANSIMALAR

Sosyal Medya Paylaşımları

Deniz Karakurt

© Deniz Karakurt
Her hakkı saklıdır. Kaynak belirtmeden alıntı yapılamaz, paylaşılamaz.
(Kaynak belirtmek kaydıyla alıntı yapılabilir, paylaşılabilir.)

Bir dildeki bütün kelimeler insanlar tarafından türetilmiştir tarihin bir yerlerinde. Bir gereksinim doğmuştur ve o kelime bir biçimde türetilmiştir. Bu durumu "uydurma" olarak tanımlamak tercih edilirse, bir dilin geçmişindeki tüm sözcükler için bu tanımlama kullanılmak zorunda kalınır. Kelimelerin başka bir oluşma biçimi yoktur, insan zihni tarafından türetilir. Tarihin bir yerlerinde insanlar masa başında değil de tarla başında, sofra başında türetmiştir kelimeleri mecburen. Masa başında türetmede sadece mekan değişmektedir.

Kişisel olarak halk kültüründen yapılan derlemelere ve ortak kökenden gelen diller arasında sözcük alışverişi yapılmasına öncelik verilmesinden yanayım ancak gelişen teknoloji, çağın gereklilikleri sadece halk kültüründeki kelimelerle karşılanmaya yetmiyor olabilir, bazen de masa başında üretmek gerekir. Otomobilin 20bine yakın parçasının adı Fransızcada acaba nasıl oluşturulmuştur?

***

Mısır'ın üç büyük piramidi çölün ortasında, günümüz medeniyetinden saatlerce uzak bir yerdeymiş gibi algılanır... Resim çektirenler de hep aynı yöne doğru poz verirler... Sebebi basittir: Otantik bir görünüm. Oysa ki gerçek durum biraz farklıdır. Piramitler, Kahire'nin Giza semtindeler artık...

***

Kayçı / Kaylapçı

Altaylarda göğüs veya gırtlak seslerini kullanan destan anlatıcılarına verilen isimdir. Kay/Kaylap sözcüğü destan anlamına gelir. Bir rüya ile bu görevi alanlara Eeli Kayçı (İyeli Kayçı) denir. (İye: Koruyucu ruh, sahip). Yanlış okuduğunda veya okuma görevini bıraktığında destanın kahramanı tarafından rüyasında korkutulduğunu söyleyen kayçılar vardır.

En ünlü Kayçılardan biri olan Aleksey Kalkin’in (1925 -1998) okuduğu en önemli Kaylap ise Maaday Kara destanıdır.

***

Çuvaşça Sayılar

Türkçe'nin uzak akrabasıdır Çuvaşça. Aslında dikkatle bakılırsa bu dildeki sayıların hepsinin de bizdeki sayılarla ses dönüşümü ile aynı olduğu görülür. Ama o kadar farklılaşmış ki konuyla ilgisi olmayan birinin anlaması neredeyse imkansız. Yine de biraz belirgin olanlar var. 1, 2, 6, 10 gibi...

***

Payza

Bazı paylaşımlarda tarih içinde kullanılmış bir tür "Moğol Pasaportu" olarak tanımlandığını görüyoruz.

Ancak pasaport olarak tanımlamak kapsamı çok daraltıyor, yanlış algılanıyor bu şekilde. Zaten başlıktan gerisini okumayanlar sanki bunu herkes alabiliyormuş gibi anlıyordur muhtemelen. Ayrıca bunun temel amacı pasaport olmak değil mal ve para talep edebilme hakkı sağlamaktır. Payza veya Payzi veya Gerege (Moğolca: Пайз, Çağatayca: پایزه Pâyza, Çince: 牌子 Páizi veya Moğolca: Гэрэгэ), Moğol İmparatorluğunda bazı görevlilere ve elçilere belirli ayrıcalıkların tanınması ve yetkilerin verilmesi için taşınan, genelde boyna asılan metalden yapılma yazılı bir künyedir. Moğol soylularının ve yetkililerinin sivil halktan mal ve hizmet talep edebilmelerini sağlayan resmi bir simgedir.

Sözcük aslında Çince kökenli olduğu halde Moğolca'da "Gerege" (anlaşma) şeklinde bir karşılığı bulunuyor. "İmtiyaz" veya "İmtiyazname" sözcüklerindeki gibi bir içeriği ifade etmekte kullanılmış gibi görünüyor.

Ayrıca birbirine komşu olan Tibet, Moğol, Uygur, Çin kültürlerinde benzer örneklere rastlanabilmektedir. Phags-pa (Tibet alfabesi) ile veya Sogd alfabesi ile yazılmış olanlar mevcuttur.

***

Çağdaş dilbilimin kurucusu ve sosyal bilimlerde yapısalcılık akımının başta gelen isimlerinden birisi sayılan Ferdinand de Saussure'nin Cenevre Üniversitesinde verdiği «Genel Dilbilim Dersleri» adlı eğitimi eski öğrencileri, tutmuş oldukları notlardan derleyerek kendisinin ölümünden sonra bir kitap haline getirerek yayınlatmışlardır. Yani en önemli ve en etkili eseri olarak kabul edilen bu kitabın varlığından kendisi hiçbir zaman haberdar olmamıştır. Galiba bu olay öğrenci olma bilincine erişmenin en üst düzey örneklerinden birisidir.

***

Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek (1991) adlı film Cengiz Aytmatov'un aynı adlı öyküsünden uyarlanmıştır. Ancak filme kitapta olmayan ilk kısım eklenerek Nivikh halkının yaşayışı anlatılmıştır. (Yönetmen: Karen Gevorkyan)

***

Yaygın bir yanlış kullanım... Teokrasi kavramının bir genelleme ile "din devleti" anlamında kullanıldığını görüyoruz, duyuyoruz. Bu ifade çoğu zaman doğru tanımı karşılamıyor. Teokrasi bir oligarşi (ayrıcalıklı bir sınıf yönetimi) türüdür. Yani sadece din kurallarının devlet yönetiminde geçerli olması bir teokrasiden bahsedebilmek için yeterli değildir. Ayrıca ülke yönetiminde etkin ayrıcalıklı bir din adamları sınıfının var olması temel belirleyicidir. İran mesela bir teokrasidir. Ayetullah sınıfı vardır ülkenin her yanına dağılmış olan. Sayılarının binbeşyüz kişi kadar olduğu tahmin edilmektedir. Tepede bir kurul ve Önder Ayetullah ("dini lider" olarak bahsedilen kişi) vardır. "Rehber-i Muazzam-i İran" (İran Yüce Kılavuzu) olarak adlandırılan bu kişi 88 kişilik bir kurul tarafından seçilir. Önder Ayetullah hukuken Cumhurbaşkanı'na eşdeğer, hatta kimi durumlarda ondan daha üstün bir makam olarak görülür. Ama mesela Suudi Arabistan bir teokrasi değildir; monarşik din devletidir. Yani hukukta din kuralları uygulanır, idarede saltanat sistemi geçerlidir ancak siyasette resmi olarak kabul edilmiş etkin ayrıcalıklı bir din adamları sınıfı yoktur Suudi Arabistan'da.

***

Anayasa: Devletin temel örgütünü oluşturan, önemli organlarını belirleyip işleyişlerini düzenleyen ayrıca temel hak ve özgürlükleri tespit edip güvence altına alan hukuk metnidir.
Daha aşağıdaki hukuk metinleri örneğin kanunlar, en tepede bulunan Anayasaya aykırı olamazlar.

***

Atatürk Şarkışla'da – Çekilen 2 kare fotoğraf için "Mustafa Kemal Atatürk Sivas'ta okutulması konusunda destek isteyen bir genç ile birlikte (20 Kasım 1930)" açıklaması vardır. Anlaşıldığına göre resimdeki genç dilekçesini doğrudan büyük öndere vermiştir.

Bu iki karenin Şarkışla'da çekilmiş olma ihtimali vardır. Bazı yerlerde yalnızca "Sivas" denilerek geçilirken, kimi yerlerde ise "Şarkışla" bilgisi verilmektedir. Avazyan arşivinde "Sivas - Sarıkışla" ifadesine rastlanmaktadır. Burada büyük olasılıkla Şarkışla ismi yanlış yazılmıştır.

***

Mishor Denizkızı Heykeli [Türkçe yazıldığı gibi okunmalıdır: Mis-hor]
(Rusça: Мисхор Русалка / Mishor Rusalka - İngilizce: Myskhor Mermaid)

Yer: Mishor Kasabası kıyısında 20 metre kadar açıkta, deniz içerisinde - Kırım (Rusya / Ukrayna)

Açıklama:
Estonyalı sanatçı, Amandus Heinrich Adamson tarafından yapılan bronz heykel 1903 (bazı kaynaklarda 1905) yılında yerine koyulmuştur. Arzı Kız efsanesinden esinlenilerek yapılmıştır.

Karadenizin sularının içerisinde denizkızına dönüşen Arzı Kız ile kucağındaki oğlu betimlenmektedir. Heykel zamanla dalgalara dayanamayarak yıkılır, ancak daha sonra yerine bronzdan yeni bir heykel yerleştirilir. İlk heykele çok benzese de aralarında bazı farklılıklar olduğu bilinmektedir.

Bir söylentiye göre bu bölgeyi mülküne geçiren Rus Knez (Prens) Yusupov bu efsaneyi öğrenince sahile bir çeşme ve anıt inşa ettirir. Denizin içerisine de bu heykeli koydurur.

1938 tarihli bir kartpostala ait Estonca açıklama ise şöyledir:
Orijinal adı "Neriid" olan bu eser, 1903 yılında Prens Yusupov'un konutunun parkını ve plajını dizayn etmesi isteği üzerine yapıldı. Orijinal heykel 1914'te bir fırtınada yıkıldı ve Adamson heykeli biraz değiştirerek bir çocuk ekledi. (Estonya Sanat Müzesi EKM j 62849 FK 5790)

***

Yamandağ

Sankskritçe / Eski Hintçe özgün adı Yamantaka (यमान्तक(, Moğolca'ya uyarlanmış söyleyişte Yamandağ (Ямандаг) ve Moğol mitolojisindeki diğer adıyla Ayulgan (Аюулган).

Moğol Budizminde, On Vahşi Buda (Арван Хангал Бурхад / Arvan Hangal Burhad) olarak bilinen tanrılardan birisidir. 16 ayağı, 32 kolu olan boğa başlı ölüm tanrısı olarak betimlenir. Tapınakların koruyucusu olarak kabul edilir.

Not: Gırtlaksı H ile söylenen Hangal (Khangal) sözcüğü Moğolca'da vahşi, evcilleştirilmemiş, yabani anlamlarına geliyormuş. Kangal kelimesi ile benzerliği ilgi çekici. Moğol istilası döneminde sözcüğün Anadolu'ya taşınmış olması ihtimali vardır.

***

Kız-öldün Tepesinde bulunan lahitin içinden çıkanlar üzerindeki betimlemenin gölgesinde kalmış. Apaçık bir görüntü var üzerinde, bir kız kurban ediliyor. Kutsallığın sürdürülmesi toplumsal belleğin bir sonucudur. (Benzer bir durum Göbeklitepe'de de var, arazinin eski sahibi belgesellere girmiş kamera kayıtlarında kendi ağzıyla anlatıyor, yöre halkı burada gelir adaklar adar kurbanlar keserlerdi diyor.) Lahitin içinde bir ne olduğunu bilmeden hatta orada bir lahit olduğunu bile bilmeden burada bir kız öldürülmüş diye inanıyorlar. Elbette ki bu bilgiyi gizemli mistik bir biçimde elde etmiyorlar, her şeyin bilimsel bir açıklaması vardır, öykü bir biçimde -ne kadar inanılmaz gelirse gelsin- binlerce yıl boyunca aktarılmış. Gelip geçen toplumlar değişmiş ama öykü de nesilden nesile geçmiş. İnsanlık bilgiyi her zaman cep telefonu ile elde etmiyordu, bilgi sözlü gelenek ile aktarılıyordu. Elbette ki bu aktarım sırasında öncelenen bazı şeyler var, dramatik unsurlar ön plana çıkar, lahitin üzerindeki betimleme de

en dramatik unsur. Meseleye bizim kadar bilimsel bakamıyorlardı yani. Doğal kültürün içinde olaylar biraz daha basit algılanıyor. Bilgi karışıklığı olabilmesi de çok doğaldır bu çok uzun süren sözlü aktarım sırasında. Nihayetinde toplumsal bellek bir biçimde nesilden nesile öğrendiği bu öykünün hatırına o tepeye Kız-öldün Tepesi demiş (erkek-öldün değil mesela). Mezarın henüz toprak üstünde olduğu dönemler dahil o coğrafyadan gelip geçmiş toplumlar mezarın içindeki kişiyi değil de lahitin üstündeki görüntüyü öncelemiş ise bunu benim değiştirebilme şansım yok. Araştırmacı sadece tespiti yapar. Üstelik bu sadece benim kendi fikrim değil, müze yönetiminin görüşü de yaklaşık olarak lahitin üzerindeki sahneye dayalı bir tanımlamanın nesilden nesile aktarıldığı yönünde. Aslında konunun açıklaması çok basit. Buna benzer bir mezarı bugün götürün Anadolu'nun bir yerine yapın, üzerine de bir tane tabela dikin bunun içinde bir erkek yatmaktadır diye. Buna rağmen, bu kadar açık bir bilgiye karşın o mezara bir kızın ölümü ile ilgili bir isim takmazlarsa benim başka diyecek bir sözüm olmaz. Çünkü çok net bir biçimde dramatik unsur o lahitin üzerindeki sahnedir.

Ek bilgi: Ben lahit çıkartılmadan önce Kız-öldün Tepesine gitmiştim. Köylüler bu tepeye çıkıp dua ediyorlar ve mayıs çiçekleri bırakıyorlardı. Kadınlar ağlayarak, dualarla birlikte su serpiyorlardı. Burada gelinlik, masum bir kız yatıyor diye sahipleniyorlardı. Nereden biliyorsunuz diye sorduğumda annelerimizden, ninelerimizden duyduk oradan biliyoruz diyorlardı... (Ek bilgi için kaynak kişi: Mustafa Cılga)

***

Bulgaristan'ın Pernik (Перник) ilinin Bosnek (Боснек) köyü yakınlarındaki Vitoşa (Витоша) Dağları'nda timsah biçimli bir oluğa sahip "Yaşayan Su" (Живата Вода / Jivata Voda) adı verilen bir kaynak bulunmaktadır. Meryem Ana Mağarası da yakındadır.

***

Köle ticareti Afrika’daki yerel işbirlikçiler sayesinde yapılmış. Bu köleler kitlesel üretimde çalıştırılmışlar.

Amerika Birleşik Devletleri'nde köleliğin kaldırılışının temel sebebi, sanayi devrimi sonrası fabrikaların ve üretimhanelerin ucuz iş gücüne ihtiyaç duymasıdır. Bunun en hızlı yolu olarak köleliğin kaldırılması fikri akla gelmiştir.

ABD'de güney eyaletlerinde büyük malikanelerde tarımsal üretim yapıldığı için köleliğin kaldırılışına şiddetle karşı çıkmışlar, kuzey eyaletlerinde ise fabrikalaşma yoğun olduğundan ucuz iş gücü amacıyla kaldırılmasını istemişler, bunun sonucunda Amerikan İç Savaşı başlamış.

Nihayetinde bir amiralin emrindeki bir donanma tarafından köle ticareti yapılan en büyük kale topa tutularak yıkılmış.

***

Avdarma Köyündeki Bir Alman Askerinin Mezarı

Avdarma (Авдарма) köyü Moldova Cumhuriyeti'ne bağlı Gagavuz Özerk Bölgesi'nde yer almaktadır. Köyde mezarı bulunan Alman ordusunda görevli onbaşı Alexander Berger'in onurlu bir savaş karşıtlığından kaynaklanan hazin bir öyküsü vardır. Konuya dair Olga Trandafilova (Ольга Трандафилова) tarafından yazılmış olan ve benim Türkçe'ye çevirdiğim bir yazı vardır.

***

Köşk Minaresi Örnekleri (Gesi - Melikgazi / Kayseri)
1. Hacı Haydar Camisi
2. Orta Camisi

Köşk minaresi (diğer adıyla Minber minaresi) olarak bilinen kaideler Kapadokya ve Kayseri yöresinde yaygın olup sıklıkla çan kulesi sanılmakta ve başka yapılardan getirildikleri öne sürülmektedir. Ancak istisnai durumlar hariç bu doğru değildir. Mescidin veya caminin orijinal unsurlarıdırlar. Genellikle içeride minberi bulunmayan mescidlerde dışarıda yapının üzerinde inşa edilirler. Fakat minber amaçlı kullanıldıklarına dair kesin bilgiler de mevcut değildir. Yani minber işlevinin simgesel olma ihtimali vardır. Sonradan yanına kule minare yapılan camilerde çoğunlukla köşk minaresi kaldırılmayıp varlığı korunur. (Bilgi: Deniz Karakurt)

***

Gemerek'in ilk ve tek fabrikası Tuğ-San (Tuğla Sanayi) Fabrikası büyük umutlarla 1970'li yıllarda dönemin Belediye Başkanı tarafından Alman bir firmaya yaptırılır. Daha sonra özel bir şirkete satılır. 2006 yılında ise faaliyetini durdurur. İlçe halkı fabrika yeniden açılsın, gençler iş bulsun diye epey uğraşırlar. Böylece başka bir özel şirket tarafından satın alınarak 2015 yılında açılsa da bir süre sonra tekrar kapanır. Günümüzde yerinde Park Evleri olarak bilinen konutlar bulunmaktadır.

***

Elbruz Dağı (iki beyaz zirvesi olan yüce bir dağ)

Büyük bir bölümü Rusya Federasyonu'na bağlı Kabarday-Balkarya ve bir kısmı da Karaçay-Çerkezya içerisindedir. Karaçayca ve Balkarca adı Mingi Taw (Bengü / Sonsuz Dağ) olarak bilinir. Bu tanımlama hem yüksekliği hem de toktağan / kalıcı karların bulunması nedeniyledir.

***

Kınalı Kapı
(Sivas, Gemerek ilçesi - Çepni köyü'nden 3 km sonra)

Yöredeki eski çağlardan kalma mağara yerleşimlerinin en önemli unsuru olan oyma giriş kısmı. Kayalığın üst kısmında ve yakınlardaki diğer kayalarda oyulmuş pek çok su çukuru bulunmaktadır. Adını renginden almaktadır. Geçmişinin Hitit dönemine kadar uzandığı tahmin edilmektedir.

Kaynak kişilerden alınan bilgiler:
İlginç olan şudur, kapı kenarları kırmızı boyalı; kınalı kapı denmesi bundan dolayı ve boyanın tarihi bilinmemekte. (Emsalettin Temel)

Girişin çerçevesi kırmızı renkli idi boya zamanla rengini kaybetti Kınalı Kapı adını oradan alır. Yerden yüksekliği yaklaşık altı metredir. Tırmanmak için kayaya tutunmak amaçlı oyuklar açılmış. Mağaranın içerisinde zamanla ikamet edilmiş hala duman ve is kalıntıları bulunmaktadır. (Bayram Azgın)

Derleyen: Deniz Kararurt

***

Toprağın ilin olsun!

Gagavuzca:
Topracıın ilin olsun!
[Topracığın]

Gagavuzlarda ölünün arkasından söylenen bir sözdür.

***

Kızlar Damı

Nevşehir'in Kozaklı ilçesine bağlı Kalecik köyü yakınlarında içerisinde oyulmuş odacıkların bulunduğu bir kaya. Geçmişte kızlar burada toplanarak vakit geçirirler, maniler okurlarmış (muhtemelen davar sağmaya gidildiğinde sıcaktan veya yağmurdan korunaklı bir alan olduğu için).

***

Sivas Merkez'e bağlı İşhan köyünde çekilen 1970 yapımı Dört Kabadayı filminde Kadir İnanır oynamıştır. Filmin bir yerinde rahmetli Hayati Hamzaoğlu yürürken çok kısa bir süre için Sivas Hükümet Meydanı ve o dönemki fıskiyeli havuz görünüyor. Filmin bulabildiğim 2 kopyasının da görüntü kalitesi malesef çok düşük.

Bir anı: O tarihte biz paşa fabrikasında tatil amaçlı çadır kurmuştuk. Tatilde bizim çadır komşularıyla barajın olduğu yere doğru sabah sporu için yürüyüşe çıkmıştık. Kadir İnanır, Hayatı Hamzaoğlu, Muzaffer Tema ve iki kişi daha vardı yanlarında. Barajda karşılaştık onlarla büyüklerimiz konuştular. O zaman öğrenmiştik film çekmeye geldiklerini. Hayatı Hamzaoğlu bizim gruba baktı "niye hepiniz çizgili pijamalısınız, yoksa Sivas'ın yöresel giysisi mi bu" diye takılmıştı. Epey bir gülüşmeler olmuştu. O günlerden bir anı. (Ahmet Turan Buluz - kendisine teşekkürlerimle...)

Servet Hakkari: Filimlerin banyoları Ptt - Örnek Otel arasındaki sokakta o dönem fotoğrafçılık yapan daha sonra etli pide yapan Sami Zongur amcada vardı filmin bir kopyası yandaki dükkan Halil Tutuk amcamın dükkanda bazenizleniyordu. Sami amca Antalyada vefat eti oğlu Antalyada Halil amca İstanbulda oğlu İsmail, Volkan Bora ismiyle filimlerde de oynuyordu erken yaşta rahmetli oldu. Yakınlarından bu filimle ilgili resimler bulunabilir.

Yılmaz Işıksal: On dört, onbeş yaşlarında çocuklardık, şimdiki Yıldız sinemasının karşısında Özden otelinde artistler gelmiş dediler bizde onları görmek için Otelin önüne gittik, Hayati Hamzaoğlu otelin önünde vatandaşlarla sohbet ediyordu ve İşhan köyünde film çevireceklerini anlatıyordu, biraz sonra bütün artistler otelden çıktı köye gittiler, bize de çocuklu sahneler olacak sizde gelin dediler, Şirinevler mahallesinin onbeş çocuğu olarak yürüyerek köye gittik, Muzaffer Tema, Hayati Hamzaoğlu gibi tanıdığımız simalar vardı ancak, kahverengi pantolon ve gömlekli, beyaz yelekli, kumral ve çok genç görünümlü birisi vardı, onu tanımıyorduk, o bizi devamlı setten uzak durmamız için kovalıyordu biz onu set işçisi sanıyorduk, daha sonraları o kişinin Kadir İnanır olduğunu film Tan sinemasında oynatıldığında öğrendik. Filmin bir sahnesinde köy içinde koşuşan köy çocukları olarak bizim de uzaktan çekimimiz yapılmıştı, kendimizi izlemek için gösterime giren filmi Tan sinemasında seyrettik ancak, beş on saniyelik kısa ve uzaktan bir çekim olduğundan kendimizi tanıyamadık. Sanıyorum o filmin başrol oyuncusu Muzaffer Tema idi.

***

Mengen Köyü (Şarkışla) yakınındaki akarsuyun üzerinde düz kayadan bir alan bulunur. Burasının adı "Taşgöl" olarak bilinirmiş. Mengensofular köyünde burada geçmişte çocuklar yıkanırmış. Önüne duvar örüp suyun iyice dolmasını sağlayarak içine girilirmiş. Köyün bütün çocuklarının yaz boyunca aylarca en iyi eğlence yeri burasıymış.

***

Sivas il merkezine bağlı olan ve artık hemen yanıbaşına kadar gelmiş durumdaki şehir tarafından yutularak betonlaşmayı bekleyen İşhan köyünün adının iş-hanı (pasaj, atölye) kavramıyla hiçbir ilgisi yoktur. Köyün adı bir zamanlar içerisinde yaşamış olan Ermenilerden kalmıştır ve prens, efendi, bey (yerleşim yeri yöneticisi) manaları taşır. İkinci heceyi oluşturan -han (khan, xan) kısmının hakan/kağan manasındaki "Han" sözcüğü ile bağlantısının ayrıca değerlendirilmesi gereklidir. İlginç diğer bir husus ise, İşhan sözcüğü Ermenice'de aynı zamanda "alabalık" anlamına da gelmektedir. Köye neden bu ismin verildiğine dair ise hiçbir açıklamaya rastlanamamıştır.

***

Kız-öldün
(Kutsallığın sürdürülmesinin ilginç bir örneği)

Çanakkale'nin Biga ilçesine 4 km uzaklıkta Gümüşçay beldesi yakınlarında köylülerin Kız-öldün Tepesi dedikleri mevkide, toprak altından bir lahit çıkarılmıştır (Yıl 1994). İlginçtir ki lahitte Truva'lı Hektor'un kızkardeşi Polyksena'nın kurban edilişi betimlenmiştir.

Alıntı:
Köylülerce Kızöldün Tepesi olarak adlandırılan mevkiden, müzenin yaptığı kazı ile Hektor'un kız kardeşi Troyalı Polyksena'nın kurban ediliş sahnesinin yer aldığı bir lahit ortaya çıkıyor. Bu kazı sadece bir lahit keşfetmedi. Toprağın öyküsünün binlerce yıldır toplum hafızasında nasıl yaşadığını da ortaya koydu; toprağın mirasının toplumun mirası olduğunu da...

Toprağa kök salmakta, coğrafyayı vatan yapmakta arkeolojiye çok şey borçluyuz.
(Troya Müzesi açıklaması - 19 Ekim 2024)

***

Göbeklitepe ortaya çıkarılmadan önce yörede bir adak yeri olarak kutsal sayılmıştır. Arazinin eski sahibinin belgesellerde verdiği bilgi de bu yöndedir. Bu durum, farklı toplumlara geçerek el değiştirse de hatta toprak altında kalarak kaybolsa bile kutsallığın sürdürülmesinin örneklerinden biridir.

Göbeklitepe kazılmadan önce gökyüzünden fotoğrafı çekilmiştir (1995).

Fotoğraf bilgisi: Luftbildaufnahme des Göbekli Tepe vor Grabungsbeginn aus dem Jahr 1995 (Negativ-Nr: D-DAI-IST-GT-1995-MM-D08-20.jpg, Fotograf: Michael Morsch, DAI - Deutsches Archäologisches Institut)

***

Biga yakınlarında 1994'te, üzerinde genç bir kızın kurban edilişinin betimlendiği Polyksena Lahiti'nin çıkarıldığı kazıda muhtara mevkinin adını sorunca "Kız-öldün" Tepesi diye yanıt veriyor; inanmıyorlar, ayrıntılı haritalara bakınca doğru söylediğini anlıyorlar.

Bu olay farklı toplumlara geçerek el değiştirse bile hatta toprak altında kalarak kaybolsa bile kutsallığın sürdürülmesinin ve toplumsal bellekte anımsanmasının ilginç bir örneğidir.

Alıntı:
1994 yılında bir kaçak kazı sonucunda Polyksena Lahdi ortaya çıkıyor. Kazı yapılıyor 1 ay kadar sürüyor. Rapor yazmak zorundalar. Stilistik olarak lahit yorumlanıyor ama aynı zamanda sit alanı ilan edilecek. Ama hangi parselde? Hemen muhtara gidiyorlar. Muhtara diyorlar ki Ada, parsel numarası ne? Muhtar diyor ki; "Burada parsalizasyon geçmedi." O zaman mevkii adı ne? Muhtar diyor ki: "Kızöldün Tepesi". Bu arada lahit tümülüsün (tepecik) içinden çıkıyor. Muhtar Bey, lahitte gördüğünüzü sormuyoruz. Bu mevkinin gerçekte adı ne? Muhtar yine "Kızöldün Tepesi" diyor. Ya Muhtar Bey, siz gördüğünüzü söylüyorsunuz diye ısrar ediyorlar. Muhtar; "Hayır o tepe biz de Kızöldün Tepesi'dir." diyor. Muhtara itimat etmiyorlar hemen Orman Bölge Müdürlüğü'ne gidiyorlar. Haritayı açıyorlar ve haritada lahdin bulunduğu yeri "Kızöldün Tepesi" olarak görüyorlar. (Yeşim Mutlu - Geçmişten geleceğe TROYA - 07/06/2021; Milliyet Gazetesi web sitesi)

***

Saddam Hüseyin'i aslan avında eski bir Mezopotamya kralı olarak gösteren Irak tablosu (1999). Modern savaş araçlarının bazılarında Irak bayrağı yer almaktadır. Kendisinin isteğiyle gerçekleştirilen ve antik Asur duvar çizimlerinin etkileri açıkça görülen propaganda sanatından bir örnektir.

Kişisel not: Yıllar önce bir belgeselde Amerikan tanklarına ve helikopterlerine bir Asur kralı görünümünde mızrak atan Saddam betimlemesi yapılmış bir rölyef (duvar kabartması) görmüştüm ama tüm çabalarıma karşın herhangi bir görsel veya video bulamadım.

Saddam Hüseyin'in sanat eserlerine düşkünlüğü bilinen bir gerçekti. İslam öncesi dönem de dahil olmak üzere özellikle yaşadığı coğrafyanın kökenleriyle bağlar kurmaya çalışmıştır. İkinci körfez savaşı öncesi müzelerdeki eserleri bazı komşu Arap ülkelerinin sınırlarına taşıttırdığı tespit edilmişti. Muhtemelen güvende gördüğü o ülkelere teslim etti tabi ki sonradan geri almak umuduyla. Çok ilginçtir emperyalist Amerikanın bu savaşta vurduğu ilk yer de Bağdat Müzesidir. Bağdat düşerken de talan edilmiştir.

Öteki taraftan bir siyasetçi ve devlet başkanı olarak Saddam'ın ülkesini o durumlara sürüklemiş olmasındaki payının hangi düzeyde olduğu tarihçiler tarafından tartışılmaktadır ve tartışılmaya da devam edilmelidir.

***

Azerbaycan'ın büyük yazarı Anar TRT-2'deydi. Çevirmene gerek olmaksızın sunucuyla anlaştılar. İzleyiciler de bazı yerlerde biraz zorlanarak da olsa anlamışlardır. Usta 86 yaşında...

***

Harun Güngör dinbilimci (ilahiyatçı) idi. Bizde ilahiyatçı denince akla dar (hem de çok dar) bir alan gelir malesef. Çünkü pratikte o hale gelmiştir. Harun hoca ise benim anladığım biçimiyle gerçek bir teolog / dinbilimci idi. olması gereken ama az rastlanan örneklerden biriydi. Ufku genişti; hem dünya dinler tarihi açısından hem Türk kültürü açısından. Dar bir alana zihnini ve eğitimini hapsetmiş değildi.

***

Askerliğimi 2006 yılında İstanbul Hadımköy'deki (şu anda kaldırılarak başka bir şehre taşınmış olan) Zırhlı Tugay'a bağlı Tank Taburlarında yaptım. Tabur kışlaları bölgede çok büyük bir alan içerisinde birbirine yakın olarak dağılmış durumdaydı. Askerliğini yapmak üzere gelenlerin gördüğü ilk şeylerden birisi hatta hafızalara kazınan en önemli görüntü bir kavşakta dikine duran bir süngü anıtıydı. Bununla ilgili askerler arasında şöyle bir efsane anlatılırdı. Bu süngüden Türkiye'de sadece birkaç yerde varmış ve bu anıtın bulunduğu yerlerde sorunlu kişilere askerlik yaptırılırmış. Bunun süngüyle bir ilgisi var mıydı? Sanmam. Ama gerçekten de şu anda ayrıntılarına girmeyeceğim bir biçimde sorunsuz askere rastlamadım desem yeridir. En azından bizim bulunduğumuz ve yakın dönemler için bu böyleymiş. Daha öncesini bilemem ve ayrıca genellemeyi de mutlak diye öne süremem ama bu durum zaman geçtikçe gerçeklik kazanıyordu. Hatta bu simgesel süngü söylentisine bir süre sonra içimizden pek çok kişi kesin olarak inanır hale gelmişti. Anıtın önündeki yollar bizim askerlik yaptığımız dönemde asfaltlıydı. Günümüzde galiba anıt da sökülmüş.

***

Altaylı şair - derlemeci Pavel Vasilyeviç Kuçiyak tarafından Altaylı kör destan okuyucusu (kayçı) Nikolay Ulagaşev (1861-1946) ile yapılan derleme sürecine ve kayçının hızına yetişemediği için yaşadığı güçlüklere dair bir bilgi mevcut.

***

Moğolistan'da 10-20 arası olduğu tahmin edilen bir sayıda şaman vardır. Fakat Moğolistan'da iki inanç sistemi (Budizm ve Şamanizm) birbirinden etkilenmiş durumdadır.

***

Lazar Vasilyeviç Kokışev (Лазарь Васильевич Кокышев) - Altaylı yazar, şair, çevirmen.

Çağdaş Altay edebiyatının oluşturucularından birisi olarak kabul edilir. 7 Mayıs 1975'te 41 yaşında iken eski Gorno-Altaysk tren istasyonunun yakınında sarhoşlar tarafından öldürülmüştür.

***

Ölüler Adası (Die Toteninsel) - İsviçreli ressam Arnold Böcklin tarafından 1880-1886 yılları arasında 5 farklı versiyonu çizilmiş ve Avrupa'da son derece tanınır olmuş bir tablodur. 4. versiyonu İkinci Dünya Savaşı esnasında Berlin'de yokolmuştur. Sadece siyah beyaz bir fotoğraf kalmıştır.

***

Yunan General Trikopis yaklaşık 10 ay boyunca Kayseri'ye bağlı Talas nahiyesinde esir olarak Çavdaroğlu Konağı'nda kalmıştır. Savaş sürerken; Anadolu'yu ele geçirdikten sonra Talas'ta kahve içeceğini söylediği için esaretini geçirmesi için buraya gönderildiği rivayet edilmektedir.

Arşiv / Kaynak: Ali Peker

Hürriyet Haber Ajansı (HHA) için o yıllarda ayakta olan konağın fotoğrafını çeken muhabir Mahmut Sabah ayrıca Salih Çavuş ile de görüşmüştür. 77 yaşındaki İstiklal Savaşı Gazisi, makinalı tüfek çavuşu Salih Cebeci, kendisinin Trikopis'i esir alınırken de ayrıca Talas'a geldikten sonra da gördüğünü söylemiştir. Haber metninde Talas'ın Trikopis'in esir geldiği dönemde 25bin nüfuslu büyük bir nahiye olduğu belirtilmektedir.

Ali Peker'in verdiği bilgilere göre bu konağın günümüzde sadece bodrumu sağlam kalmış, geri kalanı yıkılmış harap durumdadır. Talas'ta Han Mahallesinde yer alan bu evin Horhoruni adında Ermeni bir doktora ait olduğu da söylenmektedir. Dr. Horhoruni sonradan İstanbul'a taşınmış. (Katırcızade Yakup Çavdaroğlu Konağı iki katlı beyaz bir evmiş)

Kaynak: Rota Talas - Belediye yayını.

***

Levent Yaprak arşivindeki Şarkışla'ya bağlı Kümbet Köyü'nde çekilmiş oldukları belirtilen fotoğraflarla ilgili olarak Mahsuni Gül tarafından yapılan araştırmada bu köye ait olmadıkları kanaatine varılmıştır. Kümbet isminde başka bir yöredeki başka bir köy olma ihtimali vardır. Veya isim de hatalı olabilir. (Tarih ve fotoğrafçı tespit edilemedi.)

***

Orhan Hançerlioğlu tarafından yazılmış olan Türk Dili Sözlüğü (1992) içerisinde yüzlerce kök tespit edilmiş. Pek çok eksik kök, bazı yanlış ilişkilendirmeler, hatalı açıklamalar bulunsa da; ayrıca kökler için ses dönüşümleri yetersiz olsa da genel olarak oldukça doğru bir yaklaşımla son derece yetkin tespitler yapılmış. En azından bu konudaki boşluğu gidermek için bir ilk adım atılmış. İki örnek görsel verilmiştir. Bunların tamamının dijital ortama aktarılması çok yararlı olurdu.

***

Memluk devletinin Halep naibi olan Yelboğa adlı komutan, emrindeki Şam ordusu ile birlikte Sivas önlerine gelerek şehri dört yandan kuşattı. Ancak Kadı Burhaneddin Ahmed, Sivas tarihinin en başarılı savunmasını yaparak şehri korudu. Adamlarından bazıları ihanet ederek kalenin Erzincan kapısını açsalar da, Kadı Burhaneddin durumu erken anlayınca gerekli önlemleri aldırtarak kapıyı kapattırdı ve içeri giren Memluk askerleri ile birlikte kendisine ihanet edenleri de yakalatarak idam ettirdi. Kırk gün boyunca Sivas'ı kuşatan Yelboğa, sonunda umudunu yitirerek, 1389 yılında ordusuyla birlikte geri dönmek zorunda kaldı. Bu başarı Burhaneddin Ahmed'in itibarını artırarak ününün yayılmasını sağladı.

***

Muska Sözcüğüne Dair

Arapça Nusha kelimesinden dönüşmüş. Şimdiye dek yapılmış en mantıklı açıklama bu görünüyor. Bir Arabın duyduğunda anlayamayacağı kadar farklılaşmış.

Ne yapmak gerek? Türkçe mi kabul edeceğiz, yoksa yabancı bir kelime mi diyeceğiz?

***

Sakarya istilanın sonudur. İkinci Viyana Kuşatması'nda Kalenberg Tepesi'nden başlayan ikibuçuk asırlık bir iniş, Sakarya'nın sularında bitti.

Atatürk'le Beraber (Sayfa 48) - İsmail Habib Sevük
Bölüm: Onunla Sakarya'yı Geçerken

***

Uygulamadaki yanlışlıklar bahane edilerek ilkesel doğrulardan vazgeçilemez.

***

Herbie Mann ve Gerzek Şaban

Amerikalı müzisyen Herbie Mann 1967 yılında Ortadoğu izleri taşıyan ancak esas olarak geleneksel Türk ezgilerini caz müzik unsurlarıyla birleştirerek oluşturduğu "Impressions of the Middle East" (Ortadoğu İzlenimleri) albümünü çıkarmıştır. 1980 yılında çekilen Gerzek Şaban filminin müziklerinin büyük bölümü bu albümdeki parçalardan alınmadır. Telif hakkı ödenip ödenmediğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

***

Öztürkçe ilk kitap

Bütünüyle Öztürkçe olma iddiasıyla 1934 yılında Vâlâ Nureddin (kısa adıyla Vâ-nû) tarafından yazılmış ilk roman olan Savaştan Barışa adlı kitaba dair ayrıntılı bir inceleme. Kitapta kullanılan sözcüklerden yeterince örnek bulunuyor.

Yazarın geçen yıllar içerisinde görüşlerinin değiştiğine hatta tersine döndüğüne dair tarafsız bir bakış açısıyla bilgiler de veriliyor.

Ayrıca aynı dönemde Öztürkçe duyarlılığıyla yazılmış bazı piyeslere dair kısa incelemeler yapılarak yine sözcüklerden örnekler verilmiş.

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt: 60, Sayı: 1, 2020, 347-372
DOI: 10.26650/TUDED2019-0039 Araştırma Makalesi / Research Article
“Öztürkçeciliğin” Edebî Eserlere Yansıması / The Echoes of “Öztürkçecilik” in Literature
Yazan: İsmail Karaca

***

ALIÇ

Sivas yöresinde çok küçük elmaya benzer bir yabani yemişe verilen addır. Genellikle dağlık arazilerdeki ağaçlarda yetişir. Bunların bir kısmı yol kenarlarındadır. Yemişleri çoğunlukla yaklaşık olarak bir bilye boyutundadırlar. Bazen biraz daha büyük olabilirler. Sarı, turuncu, kırmızı, yeşilimsi renklerdeki türleri vardır. Mevsimi geldiğinde toplanır. Bazen ipe dizilir, yuvarlak olarak bağlanır. Toplayıp ticaretini yapanlar vardır. Kilo ile veya ipe dizilmiş vaziyette satılır.

***

***

Iyd: Bayram (Arapça)

Avrupa dillerine Müslümanların dini bayramlarını tanımlamak için "Eid" yazılışı ile geçmiş ve bu şekilde yaygınlaşmıştır. Avrupa'da en sık kullanılan kalıp "Eid Mubarak" biçimindedir.

***

Akçakışla Elma'sı (Şarkışla / Sivas)

Özellikle tatlı ve ekşi iki tür kendine özgü olarak belirgin bir lezzete sahiptir. Ekşi olan koparılıp depolandıktan sonra kendiliğinden kabuğun yüzeyinden yağa benzer bir madde salgılar (kesinlikle hiçbir kimyasal maddeye gerek yoktur), yüzeyi kaplayan o yağ sayesinde kış boyunca serin veya soğuk bir ortamda bozulmadan diğer türlere göre daha uzun süre dayanır.

***

Çeçen kültürüne ait bir tür bitki çayı...

Notlarım arasında buldum. Yıllar önce nereden veya kimden yazmışım hatırlamıyorum. Kaynak kitap veya kaynak kişi yok. (Yaptığım aramalarda herhangi bir sonuç elde edemedim. Neyse ki internette bu tarife uygun bir video buldum.)

ŞURTÖHIN YERİÇEY (Sütlü Efelek Çayı): Yeriçey sözcüğü efelek otunun tohumuna verilen isimdir. Demlenerek yapılan bu içecek geçmişte beğenilerek içilirmiş.

Malzemeler: Yeriçey (2 dal), Su (10 SB), Süt (5 SB), Tereyağı (2 YK), Kırmızı biber (1 ÇK)

Yapılışı: Su içerisine Yeriçey dalları atılarak kaynatılır. Önemli olan çayın rengini almasıdır. Daha sonra içerisine süt katılarak 2-3 dakika pişirilir. Tereyağı, kırmızı biber ve tuz eklenir.

***

Moğolca Ania (abla) sözcüğünün kökeni hakkındaki görüşler:

1. Gerçek bir Moğolca kelimedir. (Tsevel'in sözlüğünde yer alıyor.)
2. Çince 阿娘 / aniang (teyze - abla) kelimesinden türemiştir.
3. Tibetçe ཨ་ཉི / ani (rahibe) kelimesinden türemiştir.
4. Mançuca'dan geçmiştir. Belki de ortak bir sözcüktür (aynı söyleyiş ve anlam).

***

Yarayış sözcüğü Anadolu'da "fayda" anlamında kullanılır. Yarayışlı (faydalı) veya yarayışsız (faydası olmayan, kullanışsız) ifadeleri kimi yörelerde yaygındır.

Örnekler:
- Bu ilacın sana ne yarayışını gördün?
- Onun yarayışlı bir iş yaptığı görülmemiştir.
- Yarayışsız bir dolap aldık, arkada bomboş duruyor.

***

Kırgız yazar Cengiz Aytmatov 1968 yılında Manasçı (destan anlatıcısı) Sayakbay Karalaev'i ziyareti etmiştir. Bu görüşmenin ardından Yıldırım Sesli Manasçı (Kırgızca "Чагылган Үндүү Манасчы" / Çagılgan Ündüü Manasçı) adlı öyküsünü yazmıştır.

Sayakbay Karalaev'in Manas Destanı'na ait 500bin'den fazla mısrayı ezberinde tuttuğu bilinmektedir.

***

Kırgızların kullandığı başlık olan Ak Kalpak üzerinde rastlanan bazı desenlerin adları:

Jarkanat - Yarasa (Türkçe'ye Yarkanat olarak aktarılması mümkündür.)
Too Teke: Dağ Keçisi
Bürküt: Kartal
Arkar: Yaban Koyunu
Kumayık: Efsanevi Kuş-Köpek
Jolbors: Leopar
Umay Ene (Ana): Doğum Tanrıçası
Kün Nuru: Gün Işığı
Jalın: Ateş
Angçı Bürküt: Avcı Kartal
(Аң/Ang: Yaban hayvanı) Ançı: Avcı.
Yani yabani hayvanları yakalayan anlamında.

***

Bir daha kimsenin başına gelmesin demek, yapanların cezasız kurtulması için mazeret olamaz. Tam aksine, cezalandırılmayan suçlar daima olumsuz örnek teşkil eder.

***

Köle tacirlerinin Afrika'da yerel işbirlikçileri vardır, köle ticareti onlar sayesinde yürütülmüştür. Amerika Amerika Birleşik Devletleri'nde köleliğin kaldırılışının temel sebebi, sanayi devrimi sonrası fabrikaların ve üretimhanelerin ucuz iş gücüne ihtiyaç duymasıdır. Bunun en hızlı yolu olarak köleliğin kaldırılması fikri akla gelmiştir.

ABD'de güney eyaletlerinde büyük malikanelerde tarımsal üretim yapıldığı için köleliğin kaldırılışına şiddetle karşı çıkmışlar, kuzey eyaletlerinde ise fabrikalaşma yoğun olduğundan ucuz iş gücü amacıyla kaldırılmasını istemişler, bunun sonucunda Amerikan İç Savaşı başlamış. Nihayetinde bir amiralin emrindeki bir donanma tarafından köle ticareti yapılan en büyük kale topa tutularak yıkılmış.

***

Döngüsel Zaman Anlayışı

12 Hayvanlı Takvim'in geçmişteki kullanılma amacının günümüzdeki bakış açısı ile malesef doğru anlaşılamadığı görülmektedir. Bu ve benzeri takvimler toplumsal veya bireysel astrolojik kehanetlerde bulunabilmek amacıyla geliştirilmiş değildir. Bu tür uygulamalar vardır ancak daha sonradan ortaya çıkmışlardır. Eski Türklerdeki ve yine benzer olarak Çin kültüründeki hayvanlı takvim hep yanlış yaklaşımlarla değerlendirilmektedir.

En basit şekilde açıklanacak olursa, tıpkı haftaların ve ayların tekrar başa döndüğü gibi, Hayvanlı Takvim uygulamasında yıllar da başa dönmektedir. Dolayısıyla sürekli ileriye doğru giden bir yıl dizilimi yoktur. Birbirinin etrafında dönen gökcisimleri sistemlerine benzer. Özetle hayvanlı takvimlerde yıllar da doğrusal değil tekrar dönüp gelen bir ölçü birimi ile belirlenmiştir. Bu durum doğanın ve yaşamın algılanışı ile ilgilidir. Doğal döngüler geçmişte bu kültürlerin dikkatini çekmiş ve zaman ölçümü de bu anlayışla oluşturulmuştur.

***

Dahaca: Hâlâ

Yöresel: Tağca, Tağaca (Taaca), Tahaca, Dağca, Dağaca (Daaca)

Örnek cümleler:
- O adama dahaca inanıyor musun?
- Eve dahaca gelmemiş.

***

Emperyalizm hiçbir zaman kaybetmez. Çünkü hiçbir başarısızlığı kabullenmez. Kullandığı piyonların tamamını başarısızlık halinde tanımaz reddeder, el altından yönlendirdiği tüm operasyonları ve manüplasyonları gerektiğinde inkar eder. O yüzden emperyalizm hiçbir zaman kaybetmez diye düşünerek ona güvenenler de öyle bir durumda ortada kalırlar.

***

Sosyalizmin temel belirleyicisi, üretim araçlarına devletin sahip olmasıdır (ya da bazılarını kendisine mutlak bağımlı kılmasıdır). 4 tane üretim aracı vardır: fabrikalar, maden ocakları, tarım arazileri, hayvan çiftlikleri. Bu üretimi yapanlar ise işçi ve köylü sınıflarıdır.

Komünizm devletsiz ve sınıfsız bir toplum modelidir. Bu bağlamda aslında bir ütopyadır. İleri sürülen görüşe göre insanlık bir gün öyle bir bilinç seviyesine ulaşacaktır ki devlete ihtiyaç duymayacaktır ve toplumsal sınıflar da ortadan kalkacaktır. Peki bu gerçekte mümkün müdür? Savunucuları tarafından bu kısım genellikle göz ardı edilmiştir. Hatta sosyalizm ve komünizm eşdeğer kavramlar olarak algılanmıştır.

Sosyal demokrasi yaklaşımı ise sosyalizmden farklı olup, bambaşka bir siyasi olgudur. Sosyalist olmayan (yani kapitalist) bir sistemin içinde toplumun yararına olmak üzere devletçi uygulamaların gerçekleştirilmesidir. Ancak üretim araçlarında devlet mülkiyeti savunulmaz.

***

Öncelikle gerçeği inkar etmek yerine sorunların var olduğunu kabul etmek gerek. Aksi takdirde bunlara çözüm üretilemez.

Özellikle bazı coğrafi bölgelerde ve bazı toplumsal kesimlerde yoğunlaşan hatta zirveye çıkan sorunlar var.

- Töre adı altında kızlar, kadınlar katlediliyor,
- Genç kızlar, dul kadınlar başkalarına başlık parası adı altında satılarak kendi rızaları alınmadan evlendiriliyor,
- Ağalık rejimi devam ediyor, insanların emekleri sömürülüyor,
- Aşiretler insanların üzerinde çeşitli baskılar yapıyor, hukuk yerine kendi kurallarını uyguluyor, mafyalaşmış aşiretler haraç kesiyor,
- Mevsimlik tarım işçilerinin çocukları okula gitmiyor, okul yüzü görmüyorlar.

Peki bunlardan bahsedildiğini, sorun diye gündeme getirildiğini hiç duydunuz mu? Çünkü asıl dertleri o coğrafyada yaşayan insanların asıl sorunları değil. Dertleri başka.

***

Bir değişim öneriliyor. Ama akla düşen her değişim, şu anda ulaşılmış olan noktadan daha ileriye gitmek anlamına gelmiyor. Önce sorgulayıp, mantık süzgecinden geçirip böylece geri dönüşü olmayan işlerin peşine düşmekten kaçınmak gerek. Bu, herkes için geçerli. Müthiş bir sonuç elde edileceği sanılırken tam tersine bambaşka olumsuz durumların içine savrulup eldekiler de yitirilebilir. Hele de test edilmemiş, sağlaması yapılmamış üstelik pek çok tutarsızlık ve belirsizlik hatta tehlike içerdiği apaçık belli olan hususların peşinde bir serüven önerisi varsa ortada...

***

Şimdiye kadar yaptığım araştırmalardan gördüğüm şudur. Gelişmiş ülkelerin çoğunda vatandaşlar o ülkenin adını taşıyan ulusun bir bireyi sayılıyor. Bu sadece bizim ülkemize özgü bir durum değil yani. İddia edildiği gibi çağdışı bir zihniyet falan da değil. Tam aksine dünyadaki çağdaş demokrasilerde ayrımcılığın önüne geçmek için bulunabilmiş en etkili ve belki de tek çözüm. Yakınlarda bir örneğini Alman anayasasından verdim. Alman vatandaşı olan herkes Alman kabul edilir, denilmiş ("Alman" Tanımı - başlığı altında 116. madde).

***

Belki onlarca kere anlattık. Bir daha...

Saltanat sistemleri (monarşiler) iyi midir kötü müdür? Bu tartışma ancak geçmiş için yapılabilir, günümüz için ise tamamen anlamsızdır. Daktilo gibi, telgraf gibi, fayton gibi tarihsel işlevlerini yitirmiş durumdalar. Bunlara yönelik nostaljik beğeni, tekrar kullanmaya başlayalım iddiası için yeterli bir gerekçe değildir.

İngiltere, Hollanda, İsveç gibi Avrupa'da sadece birkaç tane kalmış sembolik monarşiler örnek gösteriliyor. Tam olarak yapılan benzetme geçerlidir. Nostaljik unsur diye evlerinin baş köşesinde saklıyorlar, ama kullanmıyorlar. Adı üstünde sembolik... Peki bu devletlerde ülkeyi gerçekte kim yönetiyor? Seçimle iş başına gelen meclisler ve başbakanlar.

Dünyanın geri kalanında ise evet gerçek anlamda birkaç tane monarşi var. Ancak varlıklarını ne kadar sürdürebilecekleri şüpheli.

***

Kaynak Kişi: Mehmet Sakarya
Amcam Musa Kazım Sakarya; 1.Dünya harbine teğmen olarak Süleyman Askeri bey komutasında Basra da Selman'ı Pak savaşında İngilizleri yenerek Hali Paşa (Kut) komutasında Kut-ul Amarede 13 000 kişilik İngiliz Kolordusunu komutanlarıyla esir almışlar. Hindistan seferi için girdikleri İran’da işgalci Rusları yenmişler. Zayiat verdikleri için Nuri Paşa komutasında

kurulan Kafkas İslam ordusuna katılarak Azerbaycan'da Bakü'yü kurtararak Azerbaycan Türk Cumhuriyeti kurulmuş. Devamla Dağıstan Mohaçkale Derbent'e kadar Kafkasları Ruslardan almışlar. Birest/Litovsk anlaşmasıyla gelerek Kazım Karabekir komutasında 15.Kolorduya katılmış. General Halit Karsıalan (Deli Halit Paşa) komutasında Artvin Ardahan ve Kars'ı Ruslardan almışlar.15.Kolordu birlikleriyle Sakarya Savaşına katılmışlar. Zafere 1 gün kala 12 Eylülde Mangal dağında 7 yerinden yaralanmış. Ankara Cebeci sahra hastanesinde aylarca tedaviden sonra malulen emekli olmuş. Atatürk Şarkışla dan geçerken Elmalı Köyünden getirterek Sakarya soyadını vermiş. Halk onu Çolak Kazım diye çağırırdı şimdi Ankara Karşıyaka mezarlığında yatmaktadır. Başta Atatürk'e, Süleyman Askeri beye, Halil Kut Paşaya Nuri (Killigil) Paşaya Kazım Karabekir Paşaya Halit Karsı alan Paşaya Allah'tan rahmet diliyorum.

Kaynak Kişi: Atakan Sakarya
Babam. Üsteğmen iken birliği ile Sakarya Savaşı'nda Çal dağını Osman Tufan ve Deli Halit Paşalar kumandasında Yunanlılar dan geri almış Sakarya savaşı kahraman gazilerindendir. 32 yerinden yaralanmış 2 yıl Ankara'da tedavi olup malulen emekli olmuştur. İstiklal Madalyası sahibidir. Soyadını bizzat Mustafa Kemal Paşa tavsiye etmiştir. Sakarya Savaşı'ndan önce geriye doğru Doğu cephesinde, Kafkas ordusunda Tebriz ve Bakü de, Irak'ta, Allahu Ekber dağlarında savaşmıştır. Emekli olduktan sonra THK nün kuruluş ve gelişmesi için çalışmıştır. THK'na Şarkışla 1 ve Şarkışla 2 isimleri verilen hafif eğitim uçakları sağlamıştır.

Derleyen: Deniz Karakurt

***

Yağı/Yavı düşman demek. Buradan da görüleceği üzere Yağ/Yav kökü Türkçe'de aynı zamanda düşmanlık rekabet hasımlık bildirir. Yağrışmak sözcüğü ğ önceki sesli harfi uzun okuttuğu için Yaarışmak diye seslendirilir geçen zaman içerisinde uzun a söyleyişinin de kısalmış olması muhtemeldir. Yağrı sözcüğü ise sırt anlamına gelir. Yağrışmak ise birbirinin sırtını yere getirmeye çalışmak demektir. Yine yukarıda açıkladığım ses dönüşümü burada da geçerli.

***

Lenin'in 1921'deki Rus İç Savaşı sırasında Moğol temsilcileriyle yaptığı toplantı. Heyet başkanı Damdin Sukhbaatar, Lenin'in arkasındaki kişidir. 1921'de Sukhbaatar liderliğindeki sosyalist devrimciler Moğolistan'da iktidarı ele geçirdiler. Beyaz Rus işgali konusunda endişelenen Sukhbaatar, önde gelen Bolşeviklerle görüşmek ve onlardan destek istemek için bir heyetle birlikte Moskova'ya gitmişti. Sonunda yardım sağlandı ve Sovyetler Birliği ile Moğol Halk Cumhuriyeti arasında güçlü bir dostluk kuruldu.

***

Alman Anayasasının şu an yürürlükte olan 116. maddesinde "Alman" kimdir? sorusuna cevap veriliyor. Buna göre;

- Alman soyundan (Deutscher Volkszugehörigkeit: Alman etnik kökeni / Alman halkı aidiyeti) olan,
veya
- Alman vatandaşı (Deutsche Staatsangehörigkeit: Alman uyrukluğu / Alman devletiyle bağlılığı) olan;
herkes Alman'dır.

Birleşik Almanya Cumhuriyeti Anayasası
Madde 116
["Alman" Kavramı]

(1) Bu Anayasadaki anlamda Alman; diğer yasal düzenlemeler saklı kalmak üzere, Alman vatandaşlığına sahip olanlar veya Alman soyundan olup 31 Aralık 1937 tarihindeki Alman İmparatorluğu sınırları içinde kabul edilmiş olan mülteci veya sürgün edilenler ile bunların eşi veya soyu.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland
Artikel 116
[Begriff "Deutscher"]

(1) Deutscher im Sinne dieses Grundgesetzes ist vorbehaltlich anderweitiger gesetzlicher Regelung, wer die deutsche Staatsangehörigkeit besitzt oder als Flüchtling oder Vertriebener deutscher Volkszugehörigkeit oder als dessen Ehegatte oder Abkömmling in dem Gebiete des Deutschen Reiches nach dem Stande vom 31. Dezember 1937 Aufnahme gefunden hat.

***

Anlatırlar ki İstanbul'da yaşlı bir adam eskiden beri gelip geçerken bir eren'in türbesine sürekli selam verirmiş. İşgal yıllarında bu mezarın başına varmış, elindeki bastonuyla sandukaya iki üç kez vurmuş; "Ne bekliyorsun kalksana! Bugün değilse daha ne zaman yardım edeceksin?" demiş. Evine dönmüş, akşam olmuş, yemeğini yemiş, çayını içmiş, gece olunca yatmış. Rüyasında, gündüz mezarının başına gittiği eren yüzüne sağlam bir tokat indirmiş; "Ben ölüyüm sen dirisin, kim kalkacak yerinden, sen mi ben mi? Daha ne zaman?" demiş. Yaşlı adam sabah kalkar kalkmaz salona gidip duvardaki tüfeğini almış, karısıyla helalleşmiş. Kadın, "Sen çok yaşlısın," dediğinde ise, "Ölü değilim ya," diye yanıt vermiş. Direnişe katılmak için Anadolu'ya geçecek bir sandal bulmak üzere evinden ayrılmış.

***

Güneş (Türkçe) ve Koyaş (Tatarca) aslında aynı sözcüktür. Ses dönüşüm çizgisi doğru olarak izlendiğinde bu durum rahatlıkla anlaşılabilir:

Güneş/Gunaş/Guňaş/Guğaş/Kuğaş/Kuyaş/Koyaş.

ya da:

Güneş/Güňeş/Güğeş/Güyeş/Guyaş/Kuyaş/Koyaş

Tabi ki bu dönüşüm böyle adım adım gerçekleşmek zorunda değildir. Atlama ortaya çıkabilir bu dizilim üzerinde. Aradaki boşlukları kendiniz doldurmanız gerekebilir, zinciri tamamlayabilmek için. Bazen başka bir lehçede boşluktaki sözcüklerden birini bulursunuz tesadüfen. Farklı olası dizilimler de oluşturulabilir.

Pek çok sözcükte bu yöntem doğru sonuçlara ulaşılmasını (veya sağlama yapılmasını) sağlar.

***

Yerli Maori halkının Hei-tiki olarak adlandırdıkları bir süs kolyesi vardır. Bu biçimin ilk insanı temsil ettiğine inanılmaktadır. Yeni Zelanda'da tahta, kemik, taş gibi her türden pahalı ve ucuz malzemelerden yapılan bu takılar yaygın olarak kullanılmaktadır. Pounamu (taş) oymacılığı Maoriler arasında geleneksel bir sanat olduğu için bu kolyelerin önemli bir kısmı da taştan yapılır.

***

Somut kanıta dayanmayan karar vermenin adı hukuk değildir.

***

Moğolistan’da 10-20 arası olduğu tahmin edilen bir sayıda şaman var. Fakat Moğolistan'da iki inanç sistemi (Budizm ve Şamanizm) birbirinden etkilenmiş durumdadır.

***

2 Temmuz, aradan geçen zaman içerisinde son derece doğal olarak bir yas ve anma gününe dönüştü. Ancak ölenlerin anılıp yad edilmesinin yanı sıra unutulmaması ve gözden kaçırılmaması gereken diğer önemli husus ise şudur ki orada o gün olup bitenler aynı zamanda devletin bölünmez bütünlüğüne, anayasal düzene ve çağdaş Cumhuriyet rejimine karşı gerçekleştirilmiş bir saldırıydı. Maalesef ders çıkarılıp gerekli önlemler de alınmadığı için yıllar sonra aynı ay içinde 15 Temmuz gününde daha büyük çaplı bir kalkışma denendi. Ve ne yazık

ki günümüzde de bu yaşananların hiç birisinden gerekli sonuçlar çıkarılmış gözükmüyor. Haklı veya haksız gerekçeler fırsattan istifade mantığıyla kullanılıp bir şeyler bahane edilerek devletin ve kurucusunun aleyhine sloganlar atılabiliyor. Ülkenin ulusal bayrağının dışında bayraklar açılabiliyor. Yapanlar yapıyor ama engel olması gereken merciler bunun önüne geçmiyor ve yinelenmesin diye gerekli önlemleri almıyor, üstelik müsamaha gösteriliyor. Bu kafayla da yeni acı tecrübeler kaçınılmaz oluyor.

***

Başka bir ülkenin iç piyasasında o devletin kendi para birimi üzerinden geçerli olan fiyatlar hakkında yorum yapılırken iki hususa dikkat edilmelidir. Örnekle anlatacak olursak.

1- Algısal değer: Herhangi bir tarım ürününün fiyatı için "kilosu 5 Avro" deniliyorsa o ülkedeki insanlar için 5 birim para demektir bu. Yani siz nasıl ki başka bir yabancı parayla kıyaslamadan kendi paranızla yalnızca 5 birim olarak algılıyorsanız, o ülkenin vatandaşları da öylece 5 birim olarak algılamaktadırlar. 5 birim paradan bahsedilmektedir, hepsi bu kadar. (İktisadi tabirle sadece nominal değerden yani paranın üzerinde yazılı olan sayıdan bahsetmekteyiz.)
2- Alım gücü: Ama bu 5 birim paranın da o ülkede ne kadar ürün alabileceğine bakılmalıdır. Avro kendi ülkesinde sizin ülkenizdekiyle aynı alım gücüne sahip olmayabilir; kıyaslandığında çok daha düşük veya çok daha fazla olabilir bu parasal yetenek. Yani Avro dünyanın her yerinde aynı alım gücüne sahip değildir. (İktisadi tabirle paranın reel değeridir bu.)

***

18 yıldır Temel Hukuk, Ticaret Hukuku ve Borçlar Hukuku derslerini anlatıyorum. Eskiden ne öğrenciler, dolayısıyla ne de toplum Kayyum kavramını bilmezdi, öğrencilerimiz biz anlattıktan sonra öğrenirlerdi. Günümüzde ise duymuş olarak geliyorlar. Üstüne artık Butlan sözcüğü de eklendi. Ancak bu konuların ayrıntılarını bilenler elbette yine de çok az. Örneğin Butlan'ın mutlak olan türü yanında nisbi ve kısmi olan türleri de bulunur. Üstelik Butlan'dan daha ağır bir hükümsüzlük türü vardır ki ona da Yokluk denir. Yapılan hukuki işlemin varlığı tümden yok sayılır. Hiç var olmamış gibidir.

***

Ünlü internet etimoloji sözlüğündeki Cengiz madde başlığına dair...

Fazla yorum yapmıyorum. Tengiz/Cengiz sözcükleri Türkçe ve Moğolca içinde lehçesel söyleyiş farkları ile aynı kavramdır. (T/Ç dönüşümünü ve E/İ dönüşümünü bilmedikleri için olağan karşılıyorum.) Sadece şunu merak ettim, kimler tarafından kabul görmüyor, kim karar vermiş?

Not: Temuçin/Timuçin adını da bir doğru yazmayı becerebilseymişsiniz keşke...

***

ABD'de 2000 yılında yapılan seçimlerde Al Gore karşısında Corç Buş mahkeme kararıyla seçimleri kazanmıştı. Ne ABD hayrını gördü o dönemin ne de dünya bir hayrını gördü.

***

Bir Yaşam ki adlı kitap rahmetli Dr. Şükrü Çeliker tarafından 1976 yılında yazılmış. 2022 yılında bir sahaftan bularak tüm sayfaların taramasını gerçekleştirmiştim.

Arka kapaktaki açıklamaya göre "Gardaş Kuşağı" adlı bir öykü kitabı daha yayınlanacaktır, ancak ailesinden edindiğim bilgi bu ikinci kitabın hiç bir zaman basılamadığı yönünde. El yazısı sayfalar daktiloya aktarılmadan kalmış. Yazar, 2001 yılında erken bir yaşta vefat etmiştir.

Arka kapak alıntısı:
İki yetim kardeşin Orta Anadolu'nun kuş uçmaz kervan geçmez bir köyünde başlayan yokluk, çaresizlik, erdemlilik ve hayal kırıklıklarıyla örülü yaşamları...

Karşılıksız seven garip bir Anadolu gencinin geçmişte işlediği kusurlarından arınmak için fedakarlıklarla yüceleşerek ölümsüzleşmesi...

Derin bir sevi... Kapkara umutsuzlukların ezdiği körpe yürekler...

Anadolu'nun kavruk bozkırlarının çıplak dağlarında esen yellerin yüzyıllardan beri fısıldadığı ezgiler ve acı dolu öyküleri...

***

3bin yıllık Türk tarihinden önemli bir kişiye (örneğin bin sanatçıya veya bir bilimciye) hangi gerçekçe ile olursa olsun (dinsel, milli, tarihsel hassasiyetlerle) gençlerin dikkatini çekmek veya ilgisini uyandırmak istiyorsanız, o kişinin hakkında uydurma bir masal anlatarak bunu başaramazsınız. O anlattığınız masala gençler inanmaz, inanan olursa da tartıştığı birisi veya teknoloji çağında elindeki telefonla yapacağı küçük bir araştırma o yanlışı düzeltir; yani sonunda yalnızca kendiniz inanmış olarak kalırsınız. Bunun yerine ne bileyim o kişinin heykelini yaparak bir meydana dikerseniz veya açıkhavada küçük bir sergi açarsanız işte o ilgiyi çekersiniz.

Çağdaş dünyada bu işler böyle yürüyor. İzlenecek tek yol vardır o da bilimsel yöntemdir.

***

Antik Bir Astronot mu?
(Kral Pakal Lahiti)

Lahit kapağını kaplayan taş oymadaki esas figürün bir astronot, üzerinde oturduğu platformun ise bir uzay aracı olduğu iddia edilmiştir. MS. 683 yılında ölen Maya hükümdarı Pakal için yaklaşık olarak bu tarihe yakın bir dönemde yapıldığı düşünülen mezara dair pek çok tartışma mevcuttur. Uzay aracı ve astronot iddiasına karşı değişik açıklamalar geliştirilmiştir.
(Palenque, Chiapas, Mexico)

***

İran'a bakıp teknoloji eksik, silah eksik, mühimmat eksik, savunma sistemi eksik, müttefik eksik, dış yardım eksik gibi yorumlar yapılıyor. Ama geriye çekilip bütünsel olarak baktığınızda aslında bunların hepsine neden olan bir tek büyük sorun görülüyor: İnsan faktörü eksik.

Akılla, bilimle, felsefeyle, sanatla eğitilmesi gereken zekalar başka konularla uğraşmaktan heba edilmiş, yanlış ölçütler esas alınarak yapılan liyakatsiz kadrolaşmalar sonucu yetenekli insanlar kenara itilmiş, muhalif olmak suç sayılmış, idareye yanlışlarını söylemek vatan hainliği ile itham edilmekle eşdeğer olmuş ve böylece halkın azımsanamayacak bir kısmı devlete küstürülmüş. Özetle insan faktörü herşeyin önündedir. İhmal edilmesi felakettir.

***

Suçluyu bağışlama hakkı mağdura aittir. Dolayısıyla herhangi bir devlet çıkardığı bir af ile sadece kendisine (devlete) karşı işlenen suçları bağışlayabilir (bireyler zarar görmemiş olmak kaydıyla). Başka insanlara karşı işlenmiş suçları bağışlamak hakkaniyete aykırıdır.

***

Rahmetli Ebülfez Elçibey tüm samimiyetiyle Atatürk'ü örnek almak istedi. Ama siyaseten olgunlaşmamış pek çok koşul vardı, toplumsal olarak pek çok husus eksikti ve nihayet dış müdahelelerin de etkisiyle pek çok tarihsel süreç yanlış işledi ve pek çok şey ters gitti. Kayan bir yıldız gibi ağdı. Kutlu tini şad olsun. (Doğum günüymüş bugün.)

***

Soru şu: X köyünde bundan 30 sene önce 400 davar / koyun varken ve bunlar dağlarda yayılırken, günümüz teknolojisi ile her tür imkan (ulaşım, iletişim, sağma, besleme) mevcutken bu sayının 10 katına (4bin’e) hatta 20 katına (8bin’e) çıkmasının beklenmesi gerekirken nasıl 40'a düşürülür hatta sıfıra indirilir? Not: Bu soru matematik veya iktisat bilimi ile çözülemez, sosyo-politik bir yanıt aranmalıdır.

***

Salvador Allende - Şili eski devlet başkanı. Savunduğu sosyalizmden beklendiğinin aksine iktidara bir devrimle gelmemiştir ama tarih oyununu oynamış ve bir devrimci gibi ölmüştür. Allende kapitalist bir rejimin içerisinde seçimle iş başına gelen ilk sosyalist devlet başkanıdır (1970). Göreve geldiğinde ise doğrudan sosyalist reformlara başlamıştır. 1973 yılında General Pinochet tarafından yapılan darbede teslim olmayacağını duyurmuş, aslında barışçıl bir insan olduğu halde tarihin kendisini sürüklediği o koşullar altında başına miğferini takmış ve başkanlık binasına yapılan saldırıda çatışmaya girerek ölmüştür. Kendi canına kıydığı söylentileri daima şaibeli olarak kalmıştır. (Yarın doğum günüymüş, tesadüfen gördüm.)

***

Pakistan'da konuşulan dilin adı Pakistanca veya Pakice değildir. Bizzat kendi verdikleri adla Urdu dilidir.

Konuştukları dili tanımlayan Urdu sözcüğü Türkçedeki Ordu kavramının ta kendisidir. Baştaki harf O/U dönüşümüne uğramıştır. Sözcük bizde askeri ortak bütünlüğü ifade ederken Orta Asya'da Orda söyleyişi ile halk anlamına gelir, Urdu ise Pakistanlılar tarafından halkın konuştuğu ortak dil anlamında kullanılmıştır. Bu sözcüğün tarihsel süreçler içerisinde o dile nasıl geçtiği ve bir kavram olarak nasıl yerleştiği ayrıca değerlendirilmelidir ve yeterli bilgi de mevcuttur.

Not: Bahsedilen konu, Urdu'nun bir Türk dili olduğu iddiası değildir. Sadece dile verilen ad Türk/Moğol kökenlidir.

***

Yaygı

Evet Türkçe özellikle günlük kullanımda zenginliğini yitirip daralıyor, ama bu durumun Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin terk edilmesi ile hiçbir ilgisi yok. Dilimizde gereğinden fazla yabancı sözcük varlığını sürdürüyor (bu kısa yazıda bile örnekleri görülebilir). Tam aksine bu daralma aslında en çok da kendi dilimizin ürünü olan sözcüklerimizin başına gelen bir husus. Taşra yaşam biçiminin ve kırsal kültürün ortadan kalkmasıyla birlikte pek çok sözcük ve kavram da çeşitli gerekçelerle kenara itiliyor sonra da unutuluyor. Yeni kuşaklar bu sözcükleri duymadıkları için zaten hiç bilmiyorlar. Dilimiz zenginliğini böyle yitiriyor. Örnek: Yaygı sözcüğü... Ne yazık ki kullanımı giderek azalıyor. Oysa ki birkaç tamlamanın yerini tutan bir kavram: Sofra bezi, masa örtüsü demek yerine pekala kullanılabilir.

***

Enerjilerini bilimden, fenden ve akıldan başka şeylere harcayan toplumlar tekno-kapitalist dünyada eninde sonunda başkalarının attığı tokadı yiyip sudan çıkmış balık gibi ortada kalırlar.

***

Ne ölenlerin ne de öldürenlerin dinleri de milliyetleri de umrumda değil. Lanet olsun savaşlarınıza!

***

UFO Evler – Tayvan

Sanji Evleri adıyla 1978 yılında yapımına başlanmış ancak hiçbir zaman tamamlanması mümkün olmamıştır. Yapım aşamasında her defasında yarım kalan işi devralan birkaç firma da peş peşe çalışmayı bırakmışlar. Yaşanan iş kazaları gerçekdışı öğelerle süslenerek anlatılan bir korku efsanesine dönüşmüş. Şantiye alanında bulunan eski bir toplu mezara dair söylentiler yayılmış. Henüz inşaata başlanmadan önce bu alanda bulunan bir Çin Ejderhası heykelinin ikiye kırılmasının tüm bu uğursuzlukların nedeni olduğu öne sürülmüş. Evlerin yıkım süreci 2008 yılında başlatılmıştır.

***

Arapça içten çekimli bir dildir. Türkçedeki gibi sondan eklemeli değildir yani. Sessiz harfler sabit kalır, ünlüler dönüşür. Ön ekler yaygındır. Makas sözcüğünde M ön ekini atarsanız ve ünlü harfleri de çıkarırsanız geriye KS (QS / قص) kökü kalır. İşte asıl mevzu bundan sonra başlar. Bu kökün Türkçe'deki Kesmek fiili ile ilişkisi ne düzeydedir? Tamamen tesadüf müdür? Tartışılması gerek elbette. Ayrıca Kısmak, Kasmak ve hatta Katmak fiillerini de bu tartışmanın içinde değerlendirmek gerekir.

***

İnsan teknoloji sayesinde doğa karşısında zafer kazanmıştır. Hem de ezici bir zafer. Doğa karşısındaki çaresizlikten kurtulmuştur. Fakat bu aynı zamanda gücün ele geçirilişi demektir. Doğa insana yenilmiştir. Gücü eline geçirip doğayı yenen insan ona karşı saygısını yitirmiştir. Çaresizlik ve güçsüzlük boyun eğişi ve zorunlu bir saygıyı beraberinde getirir. Ancak burada sorulması gereken soru şudur. Zafere rağmen zorunlu olmayan, içten gelen bir saygı sürdürülemez miydi?

***

Demokrasinin ne olduğu bilinmediğinde başka her durum demokrasi zannedilebilir.

***

İnsanlığın en büyük (ama en olumsuz) zihinsel buluşu: Yıkmak yapmaktan çok daha hızlıdır ve çok daha etkilidir.

***

Ergenekon Balyoz davalarında yüzlerce gizli tanık ve onlarca itirafçı, bavullar dolusu belge vardı. Görüntüde hukuka uygun süreçler yürütülüyordu. İçeri atılan herkese küçük düşürücü bir suçlama yakıştırılmıştı. Tutuklama fotoğrafları basına servis edilirdi. Toplumun nerdeyse yarıya yakını inanmakla kalmayıp savunuculuğunu yapıyordu. Sorarsanız herşey kuşkusuz gerçekti, hiçbir şüpheleri bile yoktu. Ama hepsinin düzmece olduğu ortaya çıktı ve açıkça itiraf edildi. Olan memleketin 10 yılına oldu. Ülke uçurumun kıyısından döndü. Ortaya çıkan ekonomik zarar ise doğru dürüst hesaplanmadı bile. Ama hepsinden vahim olan, yaşanan zihniyet çöküşüdür.

Ek: Tabi bir kesime de en takıntılı oldukları konu Açılım Süreci adı altında bir tezgahla sunulmuş, onunla oyalanmaları sağlanarak tamamen oyun dışı bırakılmışlardı.

***

Stalin'in yanındaki fotoğraftan yok edilen kişi istihbarat bürosu başkanıdır (Nikolay Yejov). Onun verdiği akılla yüzbinlerce insan ortadan kaldırılmıştır. Stalin'e şöyle bir yöntem öneriyor. Sistematik ve düzenli olarak birilerini suçlu gösterip yok et. Gerçekten suçlu olup olmamaları önemli değil. Böylece hem sen sürekli tehdit altındaymışsın ve o kadar önemli bir insanmışsın gibi bir algı oluşacak, hem de birilerini ortadan kaldırdığın sürece toplum senden korkmaya devam edecek; diyor. Hatta bu hususta günlük kota bile belirliyorlar. Nitekim en sonunda Stalin'in emriyle kendisi de ortadan kaldırılıyor ve fotoğraflardan bile siliniyor. Kazıyıp silin diye bizzat Stalin emir veriyor.

Önemli Not: Fotoğrafların o dönem silindiğine dair bilgiler güvenilir kaynaklardan doğrulanmıştır.

Ek bilgi: 2. Dünya savaşının sonunda Berlin'de Reichstag binasına Sovyet bayrağını çeken askerin meşhur fotoğrafı vardır. Bu fotoğraf Moskova'ya gönderiliyor. Gazetelere vermeden önce birisinin dikkatinden kaçmıyor. İki kolunda da birer saat var. Yani ölen askerlerden hırsızlık yapılmış. Yeniden çekin fotoğrafı diyorlar. Ancak o günkü koşullarda çok zaman alıcı bir şey, o kadar yolu yeniden gelecek fotoğraf. Hem gerçek olmadığı için belki aynı etkileyicilik yakalanamayacak. Bu işlerden anlayan birisi askerin bir kolundaki saati kazıyıp siliyor ondan sonra gazetelere veriyorlar.

***

Bir insanın savunduğu (veya savunduğunu iddia ettiği) ideoloji, onu şerefli biri yapmak için yeterli değildir.

***

Denize Dökmecilik: Kapitalizm karşılıksız hiçbir iş yapmaz. Elinde kalan ürünü fiyatı indirmesine rağmen satamıyorsa, ücretsiz vermektense denize döker.

***

Yannis Varufakis yazdığı kitabında Tekno-Feodalizm olarak tanımladığı bir ekonomik sistemin Kapitalizmin yerine geçtiğini ve artık içinde bulunduğumuzu öne sürüyor, ki tek başına bu kavram bile pek çok doğru çağrışım yaptırıyor. Ancak incelediğimizde oldukça dağınık ve genel geçer sağlam dayanakları bir türlü bulamayan bir içerikle karşılaşıyoruz. Yine de üretim ve tüketim ilişkilerinin teknolojiyle beslenen bir tür çağdaş derebeyliğe evrildiğine hak vermemek elde değil.

***

İrade: İnsanın karar verebilme yeteneği. İstenç; yani bir konuda bir kanaate ulaşıp gerçekleşmesini isteyebilme gücü.

İrade dışsal bir zorlama veya baskı altında kalırsa sakatlanır.

Bir insan iradesini kendi isteğiyle başkasının tekeline bırakırsa mankurtlaşır. Kişinin fikri bir günden diğerine, bir geceden sabaha bir başkası istedi diye değişiyorsa çok ciddi bir sorun var demektir.

***

Anlaşmaya varıldı deniyor. Hayırlı olur inşallah. Elbetteki işçinin kazancını maksimize etmek ister işini doğru yapan sendika. Ancak şu soruyu düşünerek kapanmalı konu bence. Maden ocakları göçtüğünde böyle eylem yapılmış mıydı? Demek ki isteyince geniş katılım sağlanabiliyormuş. Yapılmadıysa niye? (4 Haziran 2025)

***

Bazı şeyleri sonradan anlatmak gerekiyor. Korkudan değil... Tarafsız tespit olduğunu anlamayanlara sanki laf anlatmaya çalışıyormuş durumuna düşmekten...

***

Alıntı:

Babam hep şöyle derdi: Sevmek, mutlu olmak çaba gerektirmez. Kendiliğinden öyledir. Ama tersine kötülük yapmak, başkalarını mutsuz etmek, kin duymak için çaba harcamak gerekir. Hem de çok çaba... Göstermesene o çabayı. Uğraşma mutsuzluk çıkarmak için. Yani aslında hiçbir şey yapma yeter. (Bülent Şakrak – oyuncu)

***

İran'da 1980'li yıllarda kendi yandaşlarından bile neredeyse sayıca daha çok olan solcular Humeyni tarafından kandırılmışlar hatta kullanılmışlardır. Şahı devirip işi bittikten sonra da bir tanesinin bile gözünün yaşına bakmadan hapishanelere doldurmuş, sürgünlere göndermiştir. Sağlam bir kazık atmıştır yani. Samimiyetine ve verdiği sözlere inanmak yaptıkları en büyük hata olmuştur. İlerici kesimler için yalnızca aydınlık bir kafaya sahip olmak yeterli değildir, aynı zamanda uyanık olmak gereklidir; hem de sürekli. (Tarih bilinci önemlidir.)

***

Bir zamanlar nüfusu 3bine dayanmış olan Akçakışla'da, bugün sadece 300 kişi var. (Bu da aslında pek çok bitmiş veya can çekişen köye kıyasla yine de oldukça fazla bir nüfus demek.) Köyde oturanların önemli bir kısmı yaşlı. Sokaklarda çocuk yok. Tek tük. Çevreden gelen taşımalı eğitim katkısıyla da ilkokul açık. Ancak onun da nereye kadar dayanacağı belli değil. Aynı şekilde sağlık ocağının da geçmişe kıyasla azalan personel sayısı ile varlığını ne kadar sürdüreceği şüpheli. Bir zamanlar var olan belediye çoktan kapandı zaten. Sivas merkeze giden belediye dolmuşu eski zamanların bir masalına dönüştü. İlçe merkezine giden toplu taşıma aracı kaldı mı bilmiyorum. Benzinlik kapandı. Karakol kapandı, fırın kapandı. Kahvehaneler bile kapandı. Bugün gittiğimde öğrendim köyde; en son bakkal da kapanmış. Küçükbaş hayvancılık günümüz teknolojisi ile beşe katlaması gerekirken 15 kat azaldı. Topluca yaylaya çıkma geleneği bitti. Tarihi değeri olan eski belediye binası kapalı ve kaderine terk edilmiş durumda. Yakın komşu köy Alaman'daki çermik harap vaziyette.

İç Anadolu'da köylerin nasıl bitirildiğini ayrıntılı bir biçimde yazacağım. Karadeniz'in de çok farklı bir durumda olmadığı söyleniyor. Biz tarihin aynasına notumuzu düşelim. Elbet anlamak isteyenler çıkacaktır gelecekte bir gün.

***

Öyle istendiği takdirde hukuk süpersonik jet hızıyla ilerletilirken başka bir olayda tamamen isteğe bağlı olarak kağnı hızına düşürülüyorsa elde edilecek sonuca adalet denmez.

***

23 Nisan vesilesi ile Anadolu Diyarı programına büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Şarkışla'da kaldığı döneme dair kısaca bilgi verdim. Konuk olduğu söylenen iki evden birisi olan Şemsi Efendi Konağını inceledik. Ayrıca Osman Fazıl Polat Paşa'nın Kıbrıs Barış Harekatı'nda üstlendiği önemli görevden bahsettik ve adına müze olarak açılmış olan konağı ziyaret ettik. Murat Onur beye teşekkürlerimizle.

Not: Atatürk'ün konakladığı rivayet edilen diğer ev olan Şükrü Efendi Konağı malesef günümüze kadar ulaşamamıştır.

Fotoğraflayan: Muharrem Delice (Yer - Şarkışla Atatürk Kalesi)

***

Bollaşan çoğalan, kolaylaşan her şey değersizleşiyor. Mektup yazmak için zaman harcanırdı. Şimdi sosyal medyadan yaz gönder: Hayırlı bayramlar. Bitti. Bayram kartı seçilirdi eskiden. Bayram kartını tezgahtan seçeceksin, 3-5 kişiye göndereceğin kartları en az 15-20 dakika boyunca bakarak beğeneceksin, küçük de olsa parasını ödeyeceksin, sonra yazacaksın, ne yazacağını düşüneceksin, bir kartın arkasındaki boş yeri en iyi biçimde değerlendireceksin, yanlış yazıp kartı ziyan etmemek için üst düzey dikkat göstereceksin, postaneye gideceksin, göndereceksin... Sadece bir bayram kartını hazırlayıp göndermek en az 45 dakika zaman alırdı. Yani, bayramınız kutlu olsun, demek için bile emek vermek gerekirdi.

***

Şamanizm tek kaynaktan ortaya çıkan bir din değildir. Lokal (yerel) olarak farklı kabilelerde bağımsız olarak oluşur. İnsanın düşünsel yapısındaki ortak olgular nedeniyle bu şamanist uygulamaların da benzer yönleri bulunur, ancak yine de her biri kendine özgü yönler taşır ve birbirlerinden farklıdırlar.

Hepsindeki ortak yönler iki başlık altında toplanır:
1. Yerden göğe doğru bir ilişkilendirme vardır. Şaman trans haline geçerek ruhu göğe çıkar ve göksel ruhlarla iletişim haline geçer.
2. Doğadaki tüm varlıkların, bitkilerin, hayvanların, ormanların, akarsuların, göllerin ruhları vardır. Şaman onlarla iletişim kurar.

Bunların yanı sıra ruhsal tedavi, felaketlere engel olma, tarımsal ürün ve hayvanlarda çoğalma sağlama gibi yetenekleri olduğuna inanılır.

***

Sosyal medyada bazı sivri zekalar tarafından kopyala yapıştır bir söylem kullanılıyor. Avrupa'da veya Japonya'da ortaya çıkan teknolojik bir yenilik veya bilimsel bir gelişme ile ilgili bir paylaşım yapıldığında altına hemen yorum yazıyorlar. Kullandıkları yinelenen ifade şu: "Onlar zamanında bu işlerle uğraşırken biz heykel yapıyorduk" diyorlar. Bu kafaların anlayamadığı şey şudur. Bu bilimsel buluşları gerçekleştirenler, bu teknolojik gelişmeleri ortaya çıkaranlar heykeli bizden çok daha önceden beri yani yüzlerce belki de binlerce yıldır yapıyorlar. Beyinleri sanatla meşgul olduğu için bilimsel düşünceye müsait bir zihinsel altyapı oluşuyor. Yani Batılılar veya Japonlar o heykelleri bizden çok daha evvelden beridir yaptıkları için bugün bu bilimsel atılımları gerçekleştirebiliyorlar. Hayıflanmanız gereken şey aslında heykel yapmakta neden bu kadar gecikmiş olduğunuzdur. Sanat, zekayı ve dolayısıyla bilimsel düşünceyi tetikler. Sanatın olmadığı ortamlarda bilim de gelişemez.

***

Çilingir Köyündeki Ceviz Ağacı

Kaynak kişi: Özkan Başarır
Derleyen: Deniz Karakurt

O zamanlar Ruslar, İstanbul'da Çilingir köyüne geliyorlar. Günümüzde Arnavutköy'e bağlıdır. Ceviz ağaçlarını kutsal sayıyorlar. İç savaştan dolayı gelmişler. 1920'li yıllarda iç savaştan kaçan Don Kazakları o zaman Çilingir köyde ipekböceği yetiştiriciliği ile büyükbaş küçükbaş hayvancılık yapılan ve terk edilmiş atıl durumdaki barınaklara yerleştirilmişler. Rus kazakları bazen bir ağacın altında toplanıyorlar ve çevrelerindeki insanlara onun kutsal olduğunu söylüyorlar. Benim duyduklarım böyle. Çilingir köyde ayrıca 6 Çınar ağacı vardır. Asırlık çınar ağaçları ilgili devlet kurumu tarafından tescil edilmiş durumda, koruma altındalar. Ancak onlar bahsettiğim ceviz ağacı ve Ruslarla ilgili değil.

Fotoğraf: Çilingir köydeki Ceviz Ağacı
(Kaynak kişi fotoğrafı Rus arşivinden bulduğunu ve anlattığı ağaç olduğunu belirtmekte.)

***

Kasabamızdaki üç hamam tarihi değer olarak resmi koruma altına alındı. Ayrıca, bu hamamın adlandırılmasına dair şöyle bir bilgi vermek isterim. Hamamın bulunduğu alan "Dervişağlar" yani Derviş Ağa'lar... Ve hamamın sahibi de onlar. Bugün de hamam onların yerleşik alanlarının içinde bulunmakta. Dolayısıyla hamama da ''Dervişağlın Hamamı'' denir. Derviş ünvanı sanırım hoca-imam gibi vasfından dolayı verilmiş (kişi olarak adını ailesinden bilen yok). Hamam yaptırmasından dolayı da nüfuzlu biri olduğunu düşünebiliriz. - Emsalettin Temel (Çepni, Gemerek)

***

Navajo Kabilesinden Bir Fotoğraf

Judge Manychildren (Navajo kabilesinden)
Navajo dilindeki adı: Ba'alchinii Lani

Doğum tarihi: 1870 (Graymountain bölgesi, Coconino kasabası - Arizona / ABD)
Ölüm tarihi: 1949
Karısına dair: Lela Manychildren 1875'de Graymountain (Bozdağlar) bölgesinde doğmuş 1938 yılında ölmüştür.

Arşiv / Bilgi: Leland Jones (ikinci kuşaktan torunu)

Fotoğraf tarihi: 1914-1920 arası (Library of Congress kayıtlarında 1914 tarihi görünmekte)

Fotoğrafçı: Görüşülen kişilerden birisi tarafından fotoğraflayan kişinin Mary Begay olduğu bilgisi verilmiş olsa da kopyalardan birinin üzerinde Pennington soyadı okunmaktadır. Bu da William Pennington (1874-1949) tarafından çekilmiş olabileceğini göstermektedir. Gerçekten de kayıtlarda bu isme arşiv sahibi olarak rastlanmaktadır. Dolayısıyla Mary Begay'ın bu fotoğrafları çekerek bahsi geçen arşive katılmasını sağlamış olması da mümkündür.

Açıklama: Farklı kopyaları bazı kaynaklarda yer alsa da fotoğraftaki kişinin kimliği hiçbirinde şimdiye dek belirtilmemiştir. Leland Jones'in vermiş olduğu bu bilgi ayrıca Manychildren soyundan gelen iki kişi tarafından daha doğrulanmıştır. Navajo yerleşim alanındaki Graymountain bölgesinde Manychildren soyadlı kişiler günümüzde de yaşamaya devam etmektedir. Sülalenin bir kolu sonradan soyadlarını Mann olarak değiştirmiştir. Teknolojinin sağladığı olanaklarla rastlantısal olarak gelişen kıtalar ötesi küçük bir araştırma yapabilmiş oldum. Fotoğrafın değişik kopyalarını ekledim. (- Deniz Karakurt)

***

Yıllar önce derlemesini yaptığım ve kendi kitaplarımda bulunan Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Sarıpınar köyündeki Ağ Kayalar hakkındaki yerel efsane bugün çıkan bir haber ile ulusal medyada yer almış. (Haber benim derlememden bağımsız görünmekte.)

(31/03/2025 - Deniz Karakurt)

***

Yakın-Doğu'ya örnek olabilecek iki ülke vardı. Biri Lübnan, diğeri ise Türkiye idi. Lübnan bundan 50 yıl önce Arap coğrafyasının hatta tüm Yakın-Doğu'nun kültür ve sanat merkeziydi. Başkent Beyrut Ortadoğu'nun Paris'i olarak görülüyordu. Türkler de dahil olmak üzere başka ülkelerden sanatçılar Lübnan'a turnelere gidiyorlardı. Fikir özgürlüğünün çevredeki diğer ülkelere göre üst düzeyde olması nedeniyle matbaalar sürekli çalışıyor, kitaplar basılıyordu. Her tür görüş açıkça söylenebiliyor, korkmadan yazılabiliyordu. Lübnan bir dizi oyunla uzun zaman önce bitirildi. Loş bir karanlığa büründü. Bu negatif dönüşümün nasıl gerçekleştirildiği uzun bir süreç gibi görünse de özeti basittir: emperyalizm ve siyasallaşmış silahlı din anlayışı karşılıklı ama aslında aynı amaca yönelmiş olarak sahneye çıkmışlardı. Sonunda bu ülkeye dair zihinlerdeki algılar bile değişti.

***

Deja-vu karşılığında Yinemseme sözcüğünü öneren birisi olmuş. Sanki Yinelgeme daha uygun gibi…

***

Alıntı - Hassane Graïne:
"Bachi-Bouzouk" n'est pas seulement une insulte proférée par le Capitaine Haddock dans Tintin. Du turc başıbozuk, littéralement « tête cassée, mauvaise tête», c'était en réalité un cavalier mercenaire de l'armée de l'Empire Ottoman, avec un armement non standardisé et très léger, souvent très peu discipliné.

Çeviri:
"Bachi-Bouzouk" (Başı-bozuk) sadece Tenten çizgi romanlarındaki Kaptan Haddock'un söylediği bir hakaret sözcüğü değil. Türkçe Başıbozuk, kelimenin tam anlamıyla "kafası arızalı" demektir, aslında Osmanlı ordusunda, standartsız ve çok hafif silahları olan, çoğu zaman çok disiplinsiz bir paralı süvari türüdür.

Kişisel olarak eklemek istediğim açıklama ise şöyledir. Başında komutan bulunmayan veya kendilerini yönetecek bir lider istemeyen, onu tanımayan, otorite istemeyen, başsız (komutansız) anlamına gelmesi muhtemeldir. Ayrıca bosuk/boşuk sözcüğü Türk lehçelerinde serbest, boş kalmış manaları taşır.

***

Ne bugün ne de gelecekte uzun bir süre Atatürk'süz çıkış yoktur. Eğer anlayan olursa sadece Türkiye için değil tüm Ortadoğu için geçerlidir bu. Kafayı çalıştırarak anlaşılmazsa, tarih kafayı vurdurarak anlaşılmasını sağlar.

***

Rahmetli Murat Çobanoğlu çocukluğumda TRT'nin tek kanallı döneminde yayınlanan Japon NHK televizyonu tarafından çekilmiş olan İpek Yolu (Silk Road) adlı belgeselde başka ozanlarla yaptığı bir atışmada görünmüştü. Başındaki sarıya çalan kalpağı boynunda asılı duran bağlamasıyla çağlar ötesinden gelen bir sesi haykırıyordu. Bir köy kahvesi olduğunu tahmin ettiğim yer masalsı hatta yarı mitolojik bir dönemden kalmıştı sanki. Sadece bu ortamı betimlemeye kalksam yazdıklarım uzar gider. Tabii çocukluk yıllarımda adını aklımda tutmuş olmam pek mümkün değil, yıllar sonra öğrendim onun olduğunu. Köy odalarını görmüş biliyor olsam da işin içine müziğin ve ayakta dolaşarak yapılan atışmanın da girmesiyle bambaşka bir etki oluşturuyordu izlediğim görüntüler. Geçmiş çağları gözümle görmüşcesine hayal gücümü tetikleyen unsurlardan birisi olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

***

Bazı zihniyet türlerinin kıyamete kadar demokrasiyi anlayabilmeleri, içselleştirebilmeleri, özümseyebilmeleri ve ona inanabilmeleri imkansızdır. Çünkü içinden çıktıkları anlayışta buna müsait bir altyapı asla yoktur. 100.000 kere denense de, 500.000 kere denense de insanlık tarihi boyunca hep aynı sonuç elde edilecektir. Tam da o zihniyete yakışanı yaparlar. Ama gelin görün ki; yaptıklarını, demokrasiye uygun izlenimi oluşturan kılıflarla ambalajlayıp, işleri bitene kadar size yutturmaya çalışırlar.

***

İlgileşim

Yazdığım yazıda "korelasyon" sözcüğünü kullandığımda Word programı "ilgileşim" önerisini gösterdi. İlk defa rastladım. Gayet de güzel karşılamış görünüyor anlamı.

Örnek: Bu iki olgu arasında ilgileşim yoktur.

***

Bir olgunun yapılabilirliği (veya uygulanabilir hale gelmesi) onun yapılmasını mutlaka gerekli kılmaz hatta uygulanmasının doğru olduğu anlamına da gelmez.

***

Bir gün gelir herkes toslar kafasını bir duvara...

***

Dünyayı "Alis'in harikalar diyarı" sananların yapacağı tek şey vardır. Tıpkı öyküde olduğu gibi oraya ulaşmak için bir tavşan deliğinden geçmeye çalışmak. Ama maalesef kafanızı o deliğe sokmayı başarsanız bile göreceğiniz tek şey karanlıktır. İşte bu gerçektir.

***

OKYANUSLAR MOR RENGE DÖNEBİLİR Mİ?

Geçmişte milyarlarca yıl boyunca okyanusların yeşil olduğu yönünde bilimsel bir görüş vardır. Bir iddiaya göre iklim değişikliği ve buna bağlı egemen bakteri türlerinin değişimi okyanusları yeniden yeşile veya hatta mor renklere dönüştürebilir. (Yabancı kaynaklı bazı haberlerden özetle - 2025)

***

Xasiork

Ülkemizde bir dönem bilimkurgu ve korku edebiyatına öncülük etmek için uğraşmış olan topluluk. Sessizce oluşturuldu, sessizce dağıldı. Sadece bilenler hatırlar...

***

İşte o zaman anlarım ki; eğer soluğumu verdikten sonra tekrar alamazsam... Ve yalçın dağların yanıbaşında, içinde balıklarla yengeçlerin gezindiği ışıltılı bir ırmağın kıyısındaysam... Yemyeşil çayırların üzerinde atalarımla birlikte beyaz, siyah, kahverengi atlara binmişsem... Günbatımının kızıllığında, masmavi gökte uçan kartallarla ve esen rüzgarla yarışırcasına koşturuyorsam... Cennet orasıdır...

***

Suç filmlerinde ve dizilerinde arabanın dikiz aynasında görünen göz varsa onda mutlaka bir fırıldak vardır.

***

Bilim, sanat, edebiyat, müzik, felsefe, mantık üretmek yerine şeytanet üreten kafalarla varılacak yer ancak cehennemin dibidir.

***

İnsan herşeyden önce kendisine karşı samimi olacak, kendisine karşı dürüst olacak...

***

Türkiye Cumhuriyeti'nin temelinin ulusal kültür olduğunu sıklıkla vurgulayan Atatürk, 22 Mart 1922'de Ankara'da Nevruz şenlikleri ve Ergenekon günü kutlamaları düzenlenmesini istemiş, kendisi de Keçiören'deki törenlere katılmıştır.

Bazı kaynaklarda ise 23 Mart günü, Meclisin önünde ve Taşhan Meydanı'nda merasim ve resmi geçit yapıldığı yazmaktadır.

İkdam Gazetesi'nde; "Bugün Türklerin tarih-i kadde halas gününe yani Ergenekon'a tesadüf ettiği için Ankara'da sevinç gösterileri yapıldı. Mektep talebesi takım takım Büyük Millet Meclisi önünde toplanmış, Ankara'daki askerî kıtalar tarafından büyük bir geçit resmi yapılmıştır. Meclisin önündeki meydanda halk çoluk-çocuk toplanarak sevinçlerini belirterek ortaya koymuşlardır," denilmiştir. (23 Mart 1922, Perşembe - "Türklerin Halas Günü" başlıklı haber)

***

Meci

Eskiden köyde tarım araçları günümüzdeki kadar gelişmiş olmadığından birçok tarım işi insan emek gücü ile yapılırdı. Örneğin gündöndü (mısır, kabak) hasadı elle yapılırdı. Gündöndü kafaları, zıvana denilen tırtıklı kesici aletle kesilirdi. Sonra traktör ya da öküz arabaları ile ev önlerindeki alanlara taşınırdı. Sonra bu gündöndü kafaları köydeki komşu kadın ve kızların katılımı ile küçük sopalarla dövülerek tanelerinden ayrılırdı. Bu işe "Meci" denilmektedir. Meci esnasında kızlar çeşitli yerel türkü ve maniler söylerlerdi. Köy gençleri de onları izlerlerdi. Meci'ler köy genç kız ve erkeklerinin birbirini görme ve konuşma fırsatını buldukları yerlerdi. Meci geleneğine Edirne Merkez'e bağlı Tayakadın ve Budakdoğanca köyleri arasındaki bölgede rastlanırdı.

Necmettin Kıyıcı (Öğretmen - Budakdoğanca, 1962 doğumlu)

***

Katır ve Bardo farklı hayvan türleri olarak kabul edilir. At ve eşeğin, ana veya baba konumlarının değişmesine bağlı olarak iki tür ortaya çıkar.

1. Katır (İng. Mule / Fr. Mulet)
2. Bardo (İng. Hinny / Fr. Bardot)

***

Lokantada yan masadaki kişi kutu ayranı çalkalayıp açtıktan sonra "Ayran yoğurtlamış" dedi.

Her dil gibi Türkçe'nin de kendisine özgü yöresel hatta bireysel kullanıma dayalı olanakları vardır.

***

Çığır: Yol, patika, gidişat, mecra.

- İş çığırından çıktı.
- Irmağın aşağı çığırında yürüdük.
- Karların arasında küreklerle çığır açtık.
- Keçi sürüsüyle dağdaki çığırdan dolandık.
- Çığır açan bir gelişme yaşandı.

***

Latince kökenli: formel - informel
Arapça kökenli: resmi - gayriresmi
Türkçe: biçimsel – biçimdışı

3 farklı kültürel odaktan kaynaklanan bu karşılıklara (form=resm=biçim) baktığımızda aynı anlamı karşıladıkları görülür: bir şeyin şekli, görünümü.

Arapçada aslında resim sözcüğü bizim kullandığımız anlamdan daha geniş bir anlama sahiptir: biçim demektir. Dolayısıyla Arapçadaki resmi ve resim kelimeleri çok açık olarak aynı kökten gelir.

Resmi işlem dediğimizde; biçimsel zorunlulukları olan, standardı ve prosedürü olan, "şekil şartları" olan işlemler anlaşılmalıdır. Resmi daire dediğimizde elbette ki anlam genişlemesi hatta anlam kayması vardır ancak kökeninde yine işlemlerin şekil şartlarına bağlı olarak yapıldığı büro, standart kuralların bulunduğu ofis anlamı bulunur. Resmi sözcüğünün kullanıldığı bir dizi tamlamanın kökeninde bu içerik bulunmakla beraber elbette ki anlam kaymalarının gerçekleştiğini gözden kaçırmamak gerekir.

Bütün bu açıklamalar dikkate alınarak örneğin Biçimsel İşlem (Resmi Muamele) tamlamasında fazla bir sıkıntı görülmezken Resmi Daire kavramını Biçimsel sözcüğü ile karşılamak mümkün değildir.

***

Kanlıdivane Yer Adı

Eski Kilikya adlı eserinde Viktor Langlois bu sözcüğün kökenini bütünüyle Yunanca "Kanytellis" sözcüğünün biçimsel olarak Türkçe benzeşimle dönüşmesine bağlar. Kany > Kanı ve Tellis > Deli biçimlerine (Yunanca'daki orijinal anlamları önemli olmaksızın) dönüşen bileşik kelime "Kanıdeli" veya "Kanlıdeli" haline gelmiştir. "Deli" kavramı da daha sonra Osmanlıca "Divane" kelimesi ile değiştirilmiştir. Ayrıca yine aynı eserde "Kanlı Delik" adlı bir yerden bahsedilmektedir ki bu da obruğun rengi ile son derece uyumludur.

Kaynakça: Eski Kilikya, Viktor Langlois, Çeviren: Rahmi Balaban, Marsin Halkevi Yayınları -1947, Yenimersin Basımevi, "Asar-ı Atika (Eski Eserler)" ve "Silifke'den Korikos'a" bölümleri içerisinde.

***

Ortadoğu toplumlarının olağan karşılanan yönetim anlayışı yaklaşık bin yıl önce 1001 Gece Masallarında özetlenmiş:

Ve ikisinin de kalabalık birer sülalesi olmuş ve bunlar kendileri öldükten sonra da yıllarca ve yıllarca saltanatlarını sürdürmüşler.

Yapıkredi Yayınları, 2. Cilt, Sayfa: 821

***

Gökmedresenin karşısındaki bir arka sokakta bulunan ve dayımgilin 1980'li yıllarda kiracı olarak kaldıkları dönemde "Pembe Köşk" olarak adlandırdıkları evde büyüklerin misafirliğe gittiği bir akşam vakti, biz çocuklar oturmuş hep birlikte oynarken telefon çalmış ve Adile Naşit'in öldüğünü eniştem ağlayarak söylemişti. (Koyun apartmanının yanında bulunan ahşap iki katlı rengi pembemsi kırmızı bir evde kalıyorlardı dayımgil.)

Çoktan yıkılmış olan evin yerinde Şubat 2025'te araba garajı olarak kullanılan kısa derme çatma yapı vardı. Onun aşağısındaki bir yerde günümüzde yıkılmış olan bir bahçeli evde Ermeni kökenli olduğu söylenen rahmetli Nazire Anne yaşardı. Yaşlı bir ermişe gösterilen saygı ile ara sıra kendisini ziyaret ettiğimizi anımsarım. O zamanlar bile çok yaşlıydı, ilerleyen yıllarda vefat ettiğini duymuştuk.

Koyun Apartmanı (inşa tarihi 1975).
Konum: Gökmedrese giriş kapısının önünden geçen yolun karşısında bir arka sokakta, sol aşağıda (Sivas).

***

Ressam Gauguin (Gogen) 1903 yılında öldüğünde meteliksizmiş ("penniless" diyor kaynak). Tablolarından biri 2000'li yıllarda 200 milyon sterline satılmış.

***

Wer Wind sät, wird Sturm ernten.
(Rüzgar eken fırtına biçer [hasat eder].)

Alman Atasözü neredeyse Türkçe'deki ile birebir aynı sözcük karşılıklarına ve aynı anlama sahip.

***

Uğur Mumcu kendisini katleden, adlarını bile açık edemeyecek kadar korkak zavallılara inat, adı toplumsal bellekte sonsuzluğa taşınmaya devam ediyor. Kutlu tini şad olsun...

***

Sözgen

Alim Şerif Onaran yapmış olduğu Binbir Gece Masalları çevirisinde son derece yerinde ve uyumlu bir biçimde Sözgen ve Sözgenlik kavramlarını sıklıkla kullanmaktadır. (Çeviriyi Fransızca üzerinden yapmıştır.)

- Dilin sözgenlik saçıyor, ey ev sahibimiz ve anlattığın harika bir öykü...

***

Ergenekon Terör Örgütü Nasıl Yapılandı?
(Alıntı: Kanal A'da yayınlanan Kobra Takibi dizisinin eski bir bölümünün video kaydından. Ekranda geçen altyazı.)

Sürekli bu yalanları işittiğimiz bir dönem vardı. Bu düzmeceyi uyduranların kendileri aslında bir örgüttür, diyerek gerçeği anlatmaya çalışanları (tabir yerindeyse) boğmaya kalkanlar olurdu. O kadar gözü dönmüş savunucular vardı. Kimse laf anlamak istemiyordu. Uyaranları dinleyen olmadı. Ülke felaketin eşiğine sürüklendi. Zaman geçti, gün geldi, devran döndü. Gerçekleri tarih ortaya çıkardı. Ama gördük ki, herkes büyük bir hızla yunmuş yıkanmış arınmış çıkmış kıyıya. Peki ya, aynı yanlışları sürekli yineliyor olmayasınız?

***

Gana Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan ederek devletin kurucusu olan Kwame Nkrumah (1909 - 1972).

Yurtdışında resmi bir gezide iken 1966 yılında Amerikan destekli bir darbe ile yönetimden uzaklaştırılmıştır. Ülkesine dönemediği için başka bir Afrika ülkesi olan Gine'ye yerleşmiştir. Tedavi için gittiği Romanya'da ölmüştür.

Pek çok açıdan tartışmalı bir lider olan Kwame Nkrumah otoriter bir yönetim anlayışı benimsemiş hatta kısmen antidemokratik uygulamalarda bulunmuştur. Ancak toplumsal dayanışma, Afrika birliği, sömürgecilik karşıtlığı, bağımsızlık gibi görüşlerin savunuculuğunu yapmıştır. Ülkesinin çağdaşlaşması yönünde adımlar atmıştır. Yönetimden uzaklaştırılması toplumda coşkuyla karşılanmış ancak buna karşın sürgündeki ölümünden sonra ülkesi yas tutmuş ve bir kahraman olarak görülmeye başlanmıştır.

***

Sivas Tren Garı'nın eski binasının mimari tasarımının aynısı Diyarbakır, Malatya ve Manisa istasyonlarının binalarında da uygulanmıştır.

***

Dilova Soyadı

Bulgaristan kökenli olmam hasebiyle zaman zaman gelip gittiğim olur memleketim Kırcaali'ye. Ve şehir içi gezide sık sık karşıma çıkar bazı ağaç gövdelerindeki kimi panolar üzerinde yer alan öleni anmaya dair fotokopi kağıdı boyutlu kupürler. Balkanlar'da Gagavuzları ayırdedebilmek için üçüncü adlarına bakacaksın derler. Türkçe ise Gagavuz olduğuna işarettir denir bu konularla ilgili metinlerde. Ya da bir meslek erbaplığı adlandırması olabilecek Osmanlı dönem mirası şecere bilgisi örnekler içinde sayılabilir bu örnekler. Dilimizle ilgili metinler Dil/Dilci/Dilciler gibi yer ve soyadı örneklerini esir/tutsak edilmiş olanların casusluk amacıyla verilmiş görevi ifa edenler olduğuna dair akademik metinler görülür. Bir kupürde üçüncü adı [soyadı] Dilova (ova=kızı anlamında) olan örneği ben şöyle anlıyorum. Komünist dönem sırasında Kırcaali bölgesinde resmi görev yapan bir görevli ardılı hanım [Katina Mitreva Dilova]. Ancak bu soyadı Osmanlı döneminde istihbaratla ilgili görev yapmış (Bulgar da olabilir, Gagavuz da) ataya işaret. Bu tip konularla ilgili metinlerden çıkardığım bir sonuçtur. (Kaynak Kişi: Fahri Güler)

***

Kapıcı-ğuş veya Alıcı-ğuş (kapıp kaçıran, alıp götüren anlamında). Büyük yırtıcı kuş. Hayvanları hatta küçük bir çocuğu bile alıp kaçırabilir.

"Çoluğu çocuğu dışarda bırakman, kapıcı-ğuş dolanıyor," diye bağıran kadınların sesleri işitilirdi bazen.

***

Ve insanlık tarihi içerisinde bir gün, kim olduğunu kesin olarak bilemediğimiz birisi paranın altın veya gümüşten değil de, kağıttan yani maliyeti en düşük malzemeden de basılabileceğini düşündü. (Çok değil, yaklaşık 200 yıllık bir geçmişi vardır, kağıt paranın.)

***

Satı kavramı Türk halk inancı açısından kutlu bir erene adanan bir çocuğu ifade eder (aslında adanan varlığın bir topluluk, ev veya köy olması da mümkündür bence). Mesela çocuğu olmayan bir aile bir eren mezarına veya bir ocağa giderek doğacak çocuğu ona sattığını niyetlenir veya söyler. Böylece doğan çocuk manevi olarak oraya bağlı olur. Türkiye'de satı adını taşıyan köyler kurulurken böylesi bir evliyadan koruma mı dilemişlerdir? Yani köylerini (manevi olarak) ona mı satmışlardır.

Tekrar hatırlatma: Bu satma işlemi gerçek parasal bir satış değildir. Manevi bir bağışlama ve aidiyettir. Anadolu'daki Satı ve Satılmış gibi insan isimleri bu anlayıştan kaynaklanır. Daha net örnekler vardır: Çocuğu satmışlar denir; veya Çocuğu sattık, derler. Bilmeyen anlamaz hatta şok geçirir bu ne rahatlık diye.

***

Pastanın boyutu aynıdır. Enflasyonla sadece dilimlerin sayısı artar. Yani daha küçük dilimler halinde ama sürekli kaybedersiniz. Böylece kaybettiğinizin farkına varmazsınız. Buna sürdürülebilir enflasyon denir. Fakat bu durum enflasyonun belirli seviyeleri için geçerlidir, bir yerden sonra fark edilir hale gelir hatta belirgin bir biçimde etkileri anlaşılır herkes tarafından. Cebinizden eksildiğini anlıyorsunuzdur artık.

İktisat bilimindeki tanım: Birim mal başına düşen para fazlalığıdır.

***

Arkası yarın dizilerini sürekli izlediğiniz için rutin gibi gözükür, sanki ne olacağı her zaman tahmin edilebilirmiş gibidir. Ancak arada uzun zaman bulunan iki bölümü seçerseniz çok büyük değişiklikler olduğunu görürsünüz. Aslında tahmin edemediğiniz yerlere varmıştır mevzu.

***

Kafkas halkı Osetler arasından Anadolu'ya gelen bazı topluluklar olmuş. Şarkışla'nın Alaman köyünde şimdiki nüfustan önce bir dönem Osetlerin yaşadığı bilgisi var. Ancak daha sonradan köyü topluca terk etmişler. Alaman Osetleri başka Oset köyleriyle kız alıp verirlermiş yani kendi aralarında evlilik bağı kurarlarmış, böylece soydaşları olan başka köylerle bağlantılı durumdalarmış. Benim yürütebildiğim tek mantık bu köylerden birisine topluca göçmüş olabilecekleri yönünde. Hatta bir zamanlar Kahvepınarı köyünde de Oset kökenli ailelerin bulunduğuna dair bir bilgi daha var. Yine onlar da kaybolup gitmişler. (Deniz Karakurt)

***

Demokratik Eleştiri Açmazı

Siyasal bir parti içerisinde kendi üyeleri tarafından (partinin kendisine ve idarecilerine yönelik) her tür muhalif görüş açıkça dile getirilebiliyorsa burada demokratik bir anlayışın var olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ancak bu durum partinin enerjisini tüketmekte ve gücünü azaltmaktadır. Gerçekte bu olumsuz yönüne karşın demokratik eleştiriden asla vazgeçilmemesi gerekir. Çünkü ortak akıl işletilmekte ve özellikle uzun vadede partiye zarar verebilecek hatalı yaklaşımların böylece önüne geçilebilmektedir. Fakat bu esnada stratejik açıdan başka bir sorun ortaya çıkmaktadır. Diğer yanda iç eleştirinin bastırıldığı, (doğru veya yanlış tartışmasına girmeden) tek sesin baskın olduğu partilerde kararlar hızla alınmakta, enerji ve zaman kaybı kısa vadede hatta orta vadede en aza inmekte, otoriter yönetimin ortaya çıkardığı itaat anlayışı ile alınan kararlara kayıtsız şartsız uyulmaktadır. Bu da diğer taraftaki eleştirel düşünceye açık partilerin karşısında belirgin bir avantaj oluşturmaktadır. Fakat iç eleştirinin yapılabildiği siyasi oluşumların çok uzun ömürlü olduğu, tam tersine otokratik yapıların ise beklenmedik bir biçimde hızla çöküşe geçtiğine sıklıkla tanık olunabilmektedir. Özetle parti içi demokrasinin tüm partiler için işletilmesinin zorunlu olduğu bir sistem varsa herhangi bir dezavantaj ortaya çıkmayacaktır. Ancak yapıların eleştirel özgürlük düzeyleri farklı ise bu durumda iki seçenek belirginleşecektir. Bir yanda iç eleştiri sayesinde hatalarını düzelterek ömrünü uzatan ve böylece çok uzun süre varlığını sürdüren ama enerjisini iç sorunlarla tükettiği için iktidara gelmekten uzak kalan partiler, diğer yanda ise baskın karar alma mekanizması sayesinde iktidar olma yeteneğini üst düzeye çıkaran ama kendisini yenileyebilmekten gittikçe uzaklaşan partiler.

***

Duyduğumuzda kulaklarımıza inanamadığımız o cümleyi, sadece bir gün önce başka birisi kurmuş olsaydı, ne tepki verirdiniz ve şu anda ne tepki veriyor olmaya devam ederdiniz?
Herkes vicdanıyla ve insafıyla baş başa kalmalıdır. – 26.10.2024

***

Karımak ve Kocamak fiilleri ve bunlardan türeyen Karı ve Koca sözcükleri ilk başlarda (tabii bunun ne kadar eski bir zamana dair olduğunu bilemiyorum) bence kesinlikle cinsiyet belirtmeyen kavramlardı (mesela sıfat gibi kullanılmaları durumunda daha kesin olarak ön sürülebilir). Bu sözcüklere cinsiyet algısı yüklemesi sonradan yapılmıştır. Benim kişisel fikrim bu yöndedir.

***

Azeri Adı / Sözcüğü Hakkında

Azeri sözcüğünün kökeni çok tartışmalıdır. Bu konu sürekli olarak ele alındığı için kişisel görüşümü belirtmek isterim. Ulaştığım bu kanaat tartışmaya açık olup kesin doğru olduğu iddiasında değilim. Zaten çok farklı başka açıklamalar da geliştirilmiştir. Ancak ben kendimce en tutarlı bulduğum görüşe kısaca değinmek istiyorum.

Tarihte o bölgede yaşamış Hazar Türkleri vardır. Aynı adı taşıyan bir devlet kurmuş olan bu topluma Hazarlar denilmektedir. Kurdukları bu Hazar Devleti'nin pek çok özgün niteliği vardır, ancak konu dışı olduğu için bunlara değinilmemiştir. Hazar sözcüğünün kökeni ve anlamı ise ayrı bir tartışmanın konusudur. Ancak kesin olan şey tarihteki Türk kökenli bir halkın adı olduğudur. Bu sözcük çevredeki Türk olmayan kavimler tarafından Hazer olarak söylenmiş ve bu topluma da Hazeriler demişlerdir (biraz daha Türkçe bir söyleyiş ile Hazarılar). Baştaki H sesinin düşmesi ile Azeri adının Hazar sözcüğünün çevre kültürler tarafından farklılaştırılmış bir söylenişi olması muhtemeldir. Dil açısından bakıldığında sözcüğün büyük ünlü uyumuna uymayışı Türkçe olmadığı yönünde bir kanıt gibi görünse de bu tek başına yeterli değildir. Türkçe'de ve Azerice'de istisnai olarak büyük ünlü uyumuna uymayan sözcükler mevcuttur. Üstelik belirtildiği üzere çevredeki yabancı kültürler tarafından farklılaştırılmış bir söyleyiş söz konusudur. Benzer bir örnek vermek gerekirse; Gagavuz sözcüğünün de kökeni henüz tam kesinleştirilmiş değildir ama bu ismin çevre kültürler tarafından verildiği, daha doğrusu böyle söylendiği tahmin edilmektedir. En sağlam iddialardan biri Gök-Oğuz tabirinin Türk olmayan komşu kavimler tarafından bu şekilde söylendiğidir.

Dolayısıyla Azeri adının yabancı kökenli olduğu düşüncesi ile Türkçe'nin dışına itilmesinin çok doğru bir yaklaşım olmadığı kanısındayım.

***

Oturur kuzuyu yerler kurtla
Ağıt yakarlar sonra koyunla

***

Taug / Tauk

Köylerde Taug veya Tauk denen kızak en çok kullanılan ve gerekli olan araçlardan biri idi. Yöremizde at, öküz gibi hayvanlardan faydalanarak sonbaharda kesilen odun, yığın yapılmış yaprak; ayrıca arpa, buğday saman gibi tahıl taşımacılığı içinde kullanılmaktaydı. Hatta ev yapmak için taş bile taşınırdı. Otomobilin ulaşmadığı yerlerde kışın acil hallerde hastalar bile kızakla ilçelere sağlık kurumlarına götürülürdü. Bilhassa ayaz olup karların donduğu günlerde Tauk çokça kullanılırdı. Karda ve buzda taşımacılığı ve kullanımı daha rahat olurdu. Bulutlu ve yağmurlu havalarda karların erimesi ya da sulak olması kızağı kullanmayı oldukça zorlaştırırdı.

Birde Hızak (Xizag) vardır. Daha büyük ve sağlam yapılırdı ve neredeyse her mevsimde kullanılırdı. Hatta kar olması bile şart değildi. İki öküz ile daha çok Xizag iş görürdü.

Yöre: Karakoçan İlçesi (Elazığ'a bağlı) ve çevresi

Kaynak Kişi: Güneş E.

***

Kendi ordusundan korkmak olarak özetlenebilecek bir anlayışa yakın tarihte sıkça rastlanmıştır. Stalin, Saddam, Kaddafi en iyi bilinen örneklerdir. Ordunun kendisini devirebileceği endişesiyle güçsüzleştirilir, elbette ki bu durum yetersizleşmeyi de birlikte getirir. Üst düzey yetenekli subaylar bir biçimde uzaklaştırılır. Ancak bunun farkına varılmasın diye de basın yayın araçlarıyla gerçekte öyle olmadığı halde güçlü bir ordu imajı sürekli olarak gündemde tutulur.

Stalin'in idamlar, sürgünler dahil olmak üzere acımasız yöntemlerle Sovyet ordusunu nasıl yeteneksiz hale getirdiği, artık net olarak bilinmekte. Bunun sonucunda Nazi orduları ellerini kollarını sallayarak haftalar boyunca Rus topraklarında ilerlemişlerdir. Durumun farkına varıldıktan sonra orduyu zar zor savaş için yeterli hale getirerek Alman ordularını kritik sınırda güçlükle durdurabilmişlerdir. Emekli edilmiş, sürülmüş henüz hayatta olan üst rütbeli subaylar bu nedenle tekrar göreve çağrılmıştır. Sovyetlerin insan kaynaklarının bol olması nedeniyle de gereksiz yere eksilen rütbesiz askerlerin hızla takviye edilebilmesi de en önemli avantajları olmuştur.

Ancak çok ilginçtir Stalin savaş biter bitmez yeniden orduyu zayıflatmış ve yetenekli subayları tekrar uzaklaştırmıştır, idamlar ve sürgünler yeniden başlamıştır.

***

Sancı Taşı ve Öksürük Kayası'nın yörede ayrı bir önemi vardır. Caminin yanında bulunan Sancı Taşının etrafında, sancılanan ve hastalanan hayvanlar yedi kere dolaştırılır. Öksürüğü geçemeyenler ise önce cami hocasına uğrayıp bir adakta bulunurlar ve Abdullah Deresi yolu üzerindeki Öksürük Kayası'ndaki delikten İhlas suresi okuyarak üç kez geçerler. Allah'tan şifa isterler.

Kaynak: Kazan-Tekke Köyü web sitesi (2024)
Not: Köy, Ankara'nın Kahramankazan ilçesine bağlıdır.

***

Görsel sanatların Moğol resim dersinde en yüksek dinsel seviyeye ulaştığı söylenen genç keşiş, daha sonra eğitim almak için Hindistan'a geldiğinde, ezberlediği Yamandağ Burhan'ın "Çüti" (Чүти) denilen ikinci [sıradaki] "el kavuşturma biçimi" (мутарлаг / mutarlag) hakkında ne anlama geldiği sorulunca bunun "su bıçağı" (усны хутга / usnı hutga) değil "denizci bıçağı" (усчны хутга / usçnı hutga) olduğunu söyledi. Denizcinin (усчин / usçin) balık pullarını temizleyen çok keskin ve parlak, eğri bir denizci bıçağı var.

Yazan: Luvsanjamts Davaanyam; Tarih: 11/04/2024
Kaynak: "Purevbat Kardeşimin Anısına (Пүрэвбат ах ламыг дурсахуй)" başlıklı yazıdan alıntı.
(Dil: Moğolca)

***

Munçala (Мунчала): Sünger, banyo lifi.
[Çuvaşça ve Tatarca]

Ihlamur ağacı kabuğundan özel bir yöntemle üretilen banyo lifidir. Günümüzde yok olmak üzere olan geleneksel yöntemlerle elde edilen bir üründür.

Kaynak: Deniz Karakurt

***

Sivçani (Sivaslı)
Gemerek Boşnak Köyleri

Günümüzde Sırbistan'a komşu olan Karadağ (Tsrna Gora / Црна Гора) ülkesi sınırları içerisinde yer alan Bijelo Polje'ye (Бијело Поље) bağlı Şahoviçi (Šahovići – yeni adıyla Tomaşevo / Томашево) köyünde 10 Kasım 1924 tarihinde Sırplar tarafından Boşnaklara karşı büyük bir katliam yapılır. Bu katliamda Boşnaklara ait evler, ahırlar yakılarak yirmidört saat içinde

750’nin üzerinde Boşnak öldürülür. Katliamdan sağ kalanlar ise şiddet ve baskıyla terk ettirilerek çoğunluğu anayurdu bildiği Türkiye’ye göç etmek zorunda kalır.

Bijelo Polje’nin farklı köylerinden binlerce Boşnak aile, Kolaşin şehrinden gemilere binerek Türkiye’ye gelir. Boşnak aileler, Türkiye’nin farklı illerine yerleştirilir. Bu illerden biri de Sivas’tır. Sivas’ın Gemerek [o dönem Şarkışla] ve Zara ilçelerinin köylerine yerleşirler. Bu iki ilçede 16 Boşnak köyü bulunmaktadır.

Sivaslı Boşnaklara İstanbul’da “Sivçani” denir. Boşnakça’nın dil yapısına uygun olarak oluşmuş bu sözcük aslında “Sivaslı” demektir.

Gemerek yöresine gelen Göçmen Boşnaklar ilçenin Karagöl, Dendil, Tekmen, Burhan ve Çepni köylerine yerleştirilirler. (Çepni'ye yerleştirilen Boşnak ailelerden bazıları bir süre sonra yukarıda adı verilen diğer Boşnak köylerine göçerler, geri kalanları da başka şehirlere giderler. Günümüzde Çepni'de yaşayan Boşnak yoktur.)

Yazan: Oktay Üzel – Şevket Koç
Kaynak: Boşnak-Haber web sitesi, Tarih: 22 Mayıs 2016; “Köyleri İle Tüm Sivaslı Boşnaklar Hakkında Bilgiler” başlıklı yazıdan bir bölüm.

***

Litvanya'da 2 Tatar Köyü
Kırk-Tatar (Keturiasdesimt-Totoriu) ve Nemej (Nemezis) Köyleri

Litvanya’daki Tatarların büyük bölümü, başkent Vilnius’a yaklaşık 20 km uzaklıktaki Kırk-Tatar (Кырык Татар / Kırık Tatar – Litvanca: Keturiasdešimt Totorių) ve Vilnius’a 7 km uzaklıktaki Nemej (Немеж – Litvanca: Nemėžis) adlı köylerde yaşamaktadırlar. [Nemej köyünde diğer etnik grupların ve Litvanların toplam oranı daha fazladır.]

Kırk-Tatar köyünde yaşayan nüfus sayısı yaklaşık 400 [- kesin değil] kişi kadardır. Kırım’dan gelip buraları yurt edinen Tatarlar, 14. yüzyılın sonlarında, Kırk-Tatar Köyü’nü, Litvanya Büyük-dükü Vytautas’ın özel izni ile kurmuşlardır. Tatarların Litvanya’da yoğun olarak yaşadıkları bir diğer yer olan Nemej köyünün adı 14. yüzyıldan beri bilinmektedir. Litvanya Grandükü Vytautas, 1397 yılında Tatarları buraya yerleştirmiştir. Bugün Nemej'de yaklaşık 600 [- kesin değil] kişi civarında Tatar yaşamaktadır. [Fakat Nemej köyündeki Litvan, Polon, Rus, Ukrayn, Belarus topluluklarla birlikte nüfus 2250 kişi kadardır.]

Hem Nemej'de hem de Kırk-Tatar köylerindeki ahşap camilerin yanlarında Müslüman Tatar mezarlıkları vardır.

Ek bilgi:
Avrupa'daki Lipka Tatarları yaklaşık 600 yıldan beri (ancak 1. Dünya savaşından sonra üçe bölünmüş olarak) Belarus, Litvanya ve Polonya'da yaşamaktadırlar. Günümüzde toplam sayıları yaklaşık 22 bindir. Belarus'takilerin sayıları yaklaşık 11 bin olup ülke nüfusunun % 0.1 ini oluşturmaktadırlar. Minsk, Slonim, Smiloviçi, Ivye, Novogrudok, Grodna, Kletsk de oturuyorlar. Litvanya'dakilerin sayısı ise yaklaşık 6 bin olup ülke nüfusunun % 0.2 sini oluşturuyorlar, genellikle Vilnius, Kaunas, Kozaklaru, Nemezis ve Kırk-Tatar'da yaşamaktadırlar. Polonya'dakileri sayısı 5 bin olup Gdansk, Wielkopolska, Sokolka, Bialystok, Bohoniki, Kruşiyani de yaşıyorlar. Tatarlar tarihsel süreç içerisinde, Litvanya'ya yerleştikten sonra dillerini unutmuşlardır. 16. yüzyılın ortalarından itibaren Tatarcayı bırakıp Lehçe, Belarusça ve Litvancayı kullanmaya başlamışlardır. Bunun nedenleri Hristiyanlarla evlenmeleri sonucu yeni neslin annelerinden Tatarca öğrenemeyişleri, sosyal açıdan dağınık ve sayıca az olmaları, ana vatanlarından uzak bulunmalarıdır.

Kaynakça:
1. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi; Sayı: 2/3 - 2013 s. 221-243, Yazan: Emine Atmaca
2. VIII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirisi I.Cilt 22-26 Mayıs 2017; Türk Dil Kurumu; s. 887-919 Makale: Litvanya Tatar Türklerine Ait İlmi-i Hal Kitabı, Yazan: Emine Atmaca
3. Belarus – Litvanya – Polonya Tatarları; Bpakman-wordpress web sayfası, Tarih: 19/04/2018, Yazan: Bülent Pakman [ek bilgi kaynağı]
4. Belarus Tatarları; Turan-SAM (Stratejik Araştırmalar Merkezi) web sitesi, Tarih: 29/10/2016; Derleyen: Yrd. Doç. Dr. Elnur Hasan Mikail [ek bilgi kaynağı]

***

İlginç bir tesadüf değil mi? Cinayetin ardındaki en muhtemel şüpheli, takvim yaprağında bir gün önce tarihten kepaze olarak silinirken, katledilen kişi bir gün sonra gönüllerde yücelmeye devam ediyor.

Ahmet Taner Kışlalı'nın kutlu tini şad olsun.
İbret alınması temennileriyle...

***

İşgal güçleri yenilgiyi ne kadar önemsediler?

Yunan ordusu Türkiye'deki savaşı kaybetmiş ve geri çekilmiştir. Hemen sonrasında başlayan halk ayaklanması ile birlikte gerçekleştirilen askeri darbenin ardından, Kral tahtından inerek yerini oğluna bırakmak zorunda kalmıştır. Ancak daha da önemlisi yenilginin sorumluları olarak görülen 6 kişi (Başbakan Dimitrios Gunaris ve 4 bakan ile birlikte Başkomutan Yeoryos

Hacıanestis) yargılandıktan sonra Yunan geleneğine göre bir aşağılama sayılan biçimde sandalyede ters oturtulmuş ve sırtları dönük olarak kurşuna dizilerek idam edilmişlerdir.

Sorumlulardan biri olarak kabul edilen General Trikupis ise Türkiye'de (Talas - Kayseri'de) tutsak bulunduğu için yargılamadan kurtulmuş ve ülkesine döndükten sonra da hiçbir zaman mahkeme önüne çıkmamıştır.

Tarihi kaynaklardan özetleyen: Deniz Karakurt

***

Rusça Karandaş Sözüğüne Dair

Piyasadaki kaynakların neredeyse tamamının aynı açıklamayı tekrarladığı ve internette dönüp duran bilgiye göre Rusça'da kurşun kalem anlamına gelen Karandaş (Карандаш) sözcüğü Türkçe kökenli olup Kara ve Taş sözcüklerinin bileşiminden oluşmaktadır. Bu açıklama bence yetersiz ve kısmen yanlıştır (Türkçe kökenli olduğu doğrudur ancak açıklama bana sıkıntılı görünmektedir).

Sözcüğün içinde görünen -D harfi Anadolu Türkçesindeki -L harfidir (her zaman değil yalnızca bazı eklerde). Asya Türk dillerinin bir kısmında bu dönüşüm çok barizdir. (Rusçanın etkileşim halinde olduğu diller de bunlardır zaten.) Boşlamak > Boşdamak gibi... Dolayısıyla Karalamak > Karadamak çok net görülüyor. Sondaki -aş ise -aç olarak anlaşılmalıdır (Ş/Ç dönüşümü). Şu durumda Karalaç (Karanlaç) olduğu açık olarak görülmektedir. Kafa karıştıran açıklanmaya muhtaç tek husus -N ekidir.

Caran d'Ache firması ismi Rusça üzerinden alarak Fransızca'ya uyarladığını zaten açıklamıştır. Hatta Türkçe Karataş sözcüğüne dayandığı bilgisi özet olarak açıklamaya eklenmiştir.

***

ŞANSORA - Bundan böyle
Gagavuzca'da "şu andan sora (sonra)" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. "Bundan böyle, artık, bu saatten sonra, şu andan itibaren" gibi anlamları karşılar.

***

İLGİN: Dair
Yazarın hayatına ilgin yeterli bilgi yoktur.

***

KARŞIDURMA: Protesto
Azerice: Qarşıdurma – protesto, muhalefet, isyan, çatışma, zıtlık, yüzleşme.

***

"Masumlaştırma" (suçsuz gösterme) denen bir olgu vardır. Üzerinde çok iyi düşünmek gerek. Çünkü toplumsal etkileri ve sonuçları kaçınılmazdır. Hadi gelin hep birlikte acıyalım. Oldu, tamam. Sonra dönüp daha beterini yapsınlar. Suçu işlerken kimseye acımışlar mı? Suça itilmişler vesaire... Peki kim itmiş suça? O zaman onları bulup cezalandırın. Bütün toplumun üzerine yıkıp hadi hep beraber vicdan azabı çekin denilerek çıkılmaz bu işin içinden. İnsanın iradesi yani kendi karar verme yeteneği vardır ve bunun da hukuki sonuçları olmak zorundadır. İşlenen suçları cezasız bırakmak toplumsal düzene geri dönüşümsüz zararlar verir. Evet üzülelim, neden ve nasıl yitirilmiş bu insanlar diye üzerinde düşünelim, herkes gereken dersi çıkarsın, sonra da bir daha olmasın diye önlemler alınsın. Fakat işlenmiş suçlar da cezasız bağışlanmasın. Aksi takdirde sokaklarda yürümeye korkulacak hale gelinir.

***

Okumak fiilinin dolayısıyla Ok kökünün Türkçede sadece görme (görerek okuma) ile ilgisi yoktur; aynı zamanda hatta daha önsel olarak seslendirmek, sesli olarak çağrı yapmak anlamları da vardır, ayrıca zeka ile ilgili kavramlar da türetir. Yani aslında seslendirme (sesle okuma) birincil içeriktir. Örneğin Okutmak fiili Anadolu'da düğün çağrısı yapmak demektir. Buradaki Okutmak bir kağıttan okumak anlamında değildir çünkü geçmişte yazılı bir düğün çağrısı olmadığı gibi günümüzde dahi köylerdeki o çağrılarda elde bir kağıt da bulunmaz. Buradaki anlam; seslenmek, sesli çağrı yapmak, bilgilendirmek, haberdar etmektir. Okuş sözcüğü akıl veya zeka anlamlarına gelir. O yüzden bu kök Ök/Ög/Öğ/Oğ/Og/Ok bütünün içinde değerlendirilmelidir. Sesli olarak öğretmeyi de içerir. Tarihsel zihinsel evrim dikkate alındığında yazının daha sonra ortaya çıktığı görülür, dolayısıyla Okumak fiili de görülen şekillerin (harflerin, yazıların) seslendirilmesi anlamına gelir. İlk anlam görmekle bağlantılı değildir, tam aksine seslendirmekle bağlantılıdır.

***

Kruszyniany – Polonyalı Tatarların Köyü
Yazan: Kamila Kowalewska

Şu anda Polonya'da yalnızca bir avuç Tatar bulunmaktadır (2011 nüfus sayımına göre, Polonya'da bu uyruktan yaklaşık 2.000 kişi yaşamaktadır) ve bunların çoğu daha büyük alanlara dağılmış durumdadır. Belarus sınırına yakın iki köyde daha büyük gruplar halinde yaşıyorlar: Kruszyniany ve Bohoniki. Oraya vardığımda zamanın durduğunu hissettim. 100'ün biraz üzerinde insanın yaşadığı Kruszyniany'de ahşap evlerin sıralandığı bir ana asfalt yol var. 13.

yüzyılda yapılan yeşil cami ise kesinlikle köyün merkezidir. Bu, çoğunuzun muhtemelen bağdaştırdığı tipik büyük camilerden biri değil ve İstanbul'daki Ayasofya örneğiyle pek az ortak yanı var. İki kuleli, minaresiz, ahşap yapılı, İslam'ın en karakteristik rengi olan yeşil (onlar için ölümden sonra cennet anlamına gelen, inancın sembolü olan) rengiyle oldukça mütevazı bir yapıdır. Caminin yanında yine 18. yüzyıldan kalma bir Müslüman kabristanı olan "Mizar" [mezar] bulunmaktadır. Eski mezar taşlarının Saraybosna'da bulunanlarla çok açık bir benzerliğini görüyorum. Geleneksel olarak mezar, ölen kişinin vücudunun sağ tarafı Mekke'ye bakacak şekilde düzenlenir. Şaşırtıcı olan, geleneksel Polonya mezar taşlarına benzeyen yeni mezar taşlarıdır; yalnızca tipik Tatar isimleri bize nerede olduğumuzu hatırlatır.

Kaynak: "Kami every-where" adlı kişisel web sitesi; Yazan: Kamila Kowalewska; Başlık: "Kruszyniany" (Z wizytą u polskich muzułmanów. - Podlasie, Polska / I am visiting Polish Muslims. - Podlachia, Poland / Polonyalı Müslümanları ziyaret ediyorum. - Podlakya, Polonya) adlı yazıdan bölüm; Tarih:17/06/2014

***

Öncesindeki kuru gürültülerin hiçbir anlamı yoktur, velevki o gürültü 20 yıldır ya da 60 yıldır çıkarılıyor olsun. Esas olan turnusol kağıdı ortaya çıktıktan sonra onun ölçtüğüdür.

***

Ayı Dağı (Ayudağ) Efsanesi
Yöre: Kırım

Aluşta'dan Yalta'ya doğru gidildiğinde Gurzuf civarında karşınıza deniz tarafında blok bir kaya kütlesi gelir. Bu heybetli kaya kütlesinin adı Ayudağ'dır. Destanlara konu olan Ayudağ, Gelin Kaya ile Damat Kaya'yı seyretmek ayrı bir zevk verir ziyaretçisine. Ayrıca görülmesi gereken yerlerden biri de Ayudağ eteklerindeki Utes köyünde yer alan Karasan sarayıdır.

Ayudağ efsanesine gelince;
Yalta dağlarında yaşayan bir ayı bu bölgenin kralının kızına aşık olur. Ancak güzel prensese aşkını bir türlü söyleyemez. Derken kral prensesi karşı kıyıdaki (Anadolu kıyılarındaki) bir prensle evlendirmeye karar verir. Düğün-dernek yapılıp da artık gelin ile damadın düğün evinden ayrılıp karşı kıyıya geçme vakti geldiğinde, sevdiği güzel prensesin gidişine engel olmak isteyen ayı, çareyi Karadeniz'in sularını içmekte bulur. İçtikçe şişer, şişer de şişer… Ayının bu haline acıyan Tanrı, hem ayıyı, hem gelin ile damadı taş yapar.
Bu hikaye Ayudağ ile hemen açığındaki Gelin Kaya ile Damat Kaya hakkında anlatılanlardan sadece biridir.

Kaynak: Vatan-Kırım web sitesi - "Gurzuf" başlıklı sayfa; Tarih: 30/01/2018

***

AYI DAĞl EFSANESİ
[Ayuv-Dağ]

Yazan: Remzi Burnaş
(Kırım Tatarca'dan çeviren kişi tespit edilemedi.)

Zamanın zaman olduğunda, zamanın zalim olduğunda. Karadeniz kıyısı (yalısı) Çatır Dağ eteğinde, Büyük Yayla koynunda yaşlı bir ayı yaşarmış. Bal sepeti bulmasa, balık yakalayıp yermiş.

Yıllar gelip geçmiş büyümüş ayı sürüsü, aksakal diye seçilmiş yaşlı ayılardan birisi. O yaşlı ayı ne derse, kanun olmuş gençlere. Dinlemese birisi, vurur imiş taşlara. Kış geldiğinde ayılar yaşamışlar kıyıda, yaşlı deniz de durmamış kendi eski halinde. Sürü ulumaya başlasa; o, köpürmüş, kudurmuş, Gemileri su yutmuş, olmamış hiç kurtulan.

Devirlerden birinde azgın, beyaz başlı dalgalar çok büyük bir gemiyi esir edip almışlar. Sürünün aksakalı emir vermiş gençlere: kırmak için gemiyi, vurup kayalara, taşlara. Ak yelkenli gemiyi parça parça etmişler; orada bir sandık bulup, yaşlı ayıya getirmişler.

Sandık içinden çıkmış dilber bir genç kız. Sonra aksakal o kızı kendi yuvasına almış. Emir vermiş sürüye kıza iyi bakmaya; yerin dibinde olsa da, ona yemek, su bulmaya. İşte böyle günler geçiyor, hafta geçiyor, ay geçiyor. Ayılarla mağara içinde kız da yiyor, içiyor.

Her baharda kıyıda açar lale ve sümbül. Güzelin nazik sesi oluyor baharda bülbül. Kız, sevdalı türküsü ile kıyıları çınlatmış. Her baharda sürüyü uykusundan uyandırmış. Onun tatlı şarkısına sevdalı imiş o sürü, dilberliğine ise meftun imiş her biri. Bahar gelse, ayılar avlanmaya gidermiş.

Kıza: – Kıyıya çıkma, diye tembih edip gitmişler.

Güz günlerinden birinde deniz sanki kudurmuş… Sonra taşlı kıyıya dalgalarla kayık vurmuş. O kayığın içinde yatarmış bir oğlan. Takatinden kesilip, susuz sararıp solmuş. Görüp onu şu genç kız çabuk yardıma gelir, aklına onun arkadaşları gelir. Delikanlıya su getirir, yedirir, içirir. Oğlan kendine gelince, onunla günü geçirir. İkisi de çatma kaş, güzellerin güzeli. Birbirini sevmişler, olacak iş, bu belli…

Yiğit övüp kendi yurdunu, kıza hikaye anlatıyor, kayığımda sana da yer var, diyor ard arda. Sonra ikisi bir yürek düşmeyelim diye tuzağa, vedalaşıp kıyı ile, yol tutmuşlar uzağa.

Gök gürüldeyip, bulutlar kaplamışlar adayı. (Tahmin etmemiş güzeller görürüz diye sabahı!) Sürü kıyıya inip, meseleyi duyunca, ulumaları dehşetli zelzeleye benzeyince, Yaşlı deniz de sertleşip dalgalanmış, köpürmüş. Oğlan, zor demeden küreklere yüklenmiş. Ayılar da başlamış deniz suyunu içmeye, kayık ise su ile arkaya çekilmeye.

Yiğit demiş güzele: – Söyle sevgilim şarkını, elebaşılar sezmesin yürekteki sırrını…

Kızın nazik sesini duyunca ayılar, sudan kıyıya çıkıp, dinlenir ve ulurlar. Sadece yaşlı ayı kükreyip devam eder işine, emir verir sürüye: – Acımayın gücünüzle!

Dalgalara katılıp, uzaklaşır şarkı sesi. Sonra yaşlı ayı zayıf düşer aklı başından gider, çıkamaz kıyıya, deniz içinde kalır. Karadeniz suları etrafında çalkalanır. Taş kesilip cesedi olur kaya. Ayı Dağı, şimdi orada. Artık var ülkede en güzel bağ.

Bu, elbette efsane, tabiatın bir sırrı. İnsan da taş kesilir, kaybolursa şarkısı.

Yazan: Remzi Burnaş
(Kırım Tatarca'dan çeviren kişi tespit edilemedi.)

Not: Efsanenin bazı farklılıkları bulunan bir şiir varyantı daha mevcuttur.

***

Erbil'de geçmişteki kadınlarda şimdiki gibi kısırlık sorunu ya da gebe kalma gecikmesi yoktu olsa da çok nadir görünen olaylardı, böyle bir durumla karşılaşıldığında kız ve erkeğin ailesi kadını Hristiyan mezarı olan "Çırağ Kabiri"ne götürürlerdi; kadın su üzerinden üç defa atlar, mezar etrafında dönerdi. Bunu da üç Çarşamba günü üst üst yapardı, sonra "Şeyh Yuvarlağı"na (şimdiki Şaneder parkına) götürür ya da Çöl Minaresine çıkarırlardı, kıyafetlerini ordan atardı. Bu çabaların sonunda kadın hamile kalırdı. Erbil halkının adetlerine göre gelin hamile kalırsa gelecekte çocuğun çeyizini kızın annesi hazırlardı ve çocuğa en güzel ve en pahalı giysileri alırdı. Kayınvalideler önünde kızın başı dik olsun diye, çocuk doğduğunda annesi kızına halhal, bilezik, küpe, zengula gibi takıları hediye ederdi. Şimdi modern yaşamın kadınları ise, teknolojinin öne çıkmasından dolayı çocuk olmama durumlarında bu adetleri terketmişlerdir, doktorların yeni keşfettiği tüp bebek yoluna başvurmaktadırlar. (Hata La Nansa Erbil – Burhan Cabbar Salih Yaralı, 2003, Tevsir Yayınları; Erbil – S.19)

Çevirinin bulunduğu alıntı kaynağı: Irak-Erbil Yöresi Türkmenlerinin Sözlü Kültür Ürünleri (İnceleme-Metinler); Yüksek Lisans Tezi; Yazan: Sinan Tahsin, 2014 - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü (Sayfa:4-5, PDF tarayıcıda:21-22)

***

KORUK: Doğa Koruma Alanı (Nature Reserve)

Azerice'de "Qoruq" biçiminde tam olarak belirtilen anlamıyla yer alan sözcük uzun bir tamlamayı kullanmak yerine yeğlenebilecek son derece özgün bir terimdir.

***

Çaypınar (Karaibo) Köyü – Zara / Sivas

Köyün ilk adı, kurucusu olan Kara İbo namıyla bilinen kişiden dolayı verilmiştir. Koçgiri aşiretine sonradan katıldığı söylenir. Bölgede güçlü Mamağanın kızını alarak şu anda köyün bulunduğu alana yerleşir. Cimilti (Akdede) köyünde yaşayanların, Karaibo köyünden “eski köy” diye bahsetmeleri de burada yaşayan ve onu istemeyen bazı komşularının Karaibo'yu zorla tepenin öbür yamacına göndermeleri sebebiyledir. Öldüğünde Kuzey Irak bölgesinden gelen akrabaları yanlarında kavak ağacı getirmişlerdir. Köyde günümüzde tüm herkes Kurmançi (Kürtçe) bilmekte ve konuşmaktadır. Ancak kente göç nedeniyle nüfus azalmıştır.

Bahsi geçen Cimilti köyünün yeni adı ise Akdede olup, Horasan’dan gelerek Dersim yöresine yerleşen Koçgiri aşiretinden Derviş Beyaz adlı bir kişiden dolayı bu ismin verildiği söylenmektedir. Çaypınar ve Akdede köylerinin arası yaklaşık 5 km kadardır. Ancak yol bozuk olduğu için araçla 15 dakika kadar sürmektedir.

Kaynak kişi: Nevzat Altun
Derlemeci: Deniz Karakurt (notlarım arasından çıkan kısa bir bilgi)

***

Dizgince: Parkur

Alıntı: Gagavuz bölgesindeki daha eski dönemlerde yaşamış Nogay Tatarlarının en sevdikleri eğlence olan "dizgince" (Rusça: ристалищами / ristalişçami; Fransızca: carrière) adını verdikleri oyunu oynadıkları bir arazi üzerinde 1812 yılında kurulmuş, en kuzeydeki Bulgar kolonisinin bulunduğu yerleşimin adı buradan gelmektedir (Köy adı: Dezgincä).

(Çevirmen notu: Dizgince oyunu atlı bir spor türüdür. Etrafı çevrili bir alanda açık havada atla gerçekleştirilen “engelli atlama” belirleyici özelliğidir. Ancak binicilik gösterileri, şövalye karşılaşmaları, at sırtında yapılan jimnastik hareketler, tarihsel olayların canlandırılması da oyunların içinde yer alabilir. Özetle sözcük “parkur” kavramının karşılığıdır. - Deniz Karakurt)

Kaynak Kişi: Nata Çebotar (Ната Чеботарь)
Gagauz-News sitesinde 2020 yılında yayınlanan "Gagavuz Yer-adları" yazı dizisinden.

***

Eskişehir'in Mihallıççık ilçesine bağlı Üçbaşlı köyünün Yunanlar tarafından işgali sırasında köylüler kaçarak evlerini terketmek zorunda kalmışlardır, köyü boşaltarak dağlık araziye ve dağ köylerine sığınmışlardır. Yunan askerleri giderken köyü ateşe vermiştir. Savaştan sonra köy yeniden kurulmuştur.

Derleyen: Deniz Karakurt (öğrencilik yıllarımda Eskişehir'de okurken çarşıda tesadüfen konuştuğum bir kişiden aldığım bir not. İsim yok.)

***

Eskişehir'in Kireç köyü ilk olarak Temmuz 1921'de Yunan işgaline uğramış, işgal sırasında Yunan ordusu köy camisinde yatıp kalkmış ve köylünün hasat edilerek toplanan ancak harman edilmeyen tüm mahsulü yakılmış. 1922'deki Büyük Taarruzla beraber uğradıkları bozgun sonucu İzmir'e doğru geri çekilen Yunan ordusunun civardaki köylerde yaptığı gibi Kireç köyünün camisi ile evlerin tamamını yakıp yıktığı anlatılmaktadır.

Kaynak Kişi: Dr. Ertuğrul Karaş

***

Yokolmak üzere olan türler...

Saraç Kavunu

Kendine özgü bir lezzeti vardır. Şarkışla'nın Saraç köyü civarında az su verilerek yetiştirilir. Sadece 2 (iki) kez su vererek hasat edenler vardır. Kumlu toprak tercih edilir. Şarkışla ilçe merkezine güz aylarında getirilerek satılmaya devam edildiği görülmektedir. Üretimi teşvik edilmeli ve koruma altına alınarak Coğrafi Tescil yaptırılmalıdır.

Gemerek yöresinde de benzer bir tür kavun yetiştirilir. Gemerek ilçesinde Karagöl köyündeki üretim bitmiştir. En önemli neden köyden kente aşırı göç nedeniyle bu tür ürünlerin tarımını yapacak kişi kalmamış olmasıdır.

İlk geldiğim senelerde "kavun işte, ne farkı olacak ki" diye düşünerek bir kaç tane almıştım. Ertesi gün gidip batman hesabı aldım. En önemli özelliği susuz yetişmesidir. Çiçek meyveye döndükten sonra su vermediğini söyleyenler var. Kısacası Saraç kavunu başkadır.

***

Alman vatandaşlığına geçiş işlemleri

1. Başvuru dilekçesi ve ekleri
- Kazanç belgeleri (son 3 aylık maaş veya ücret dökümü kağıdı),
- Yeterli Almanca bilgisini kanıtlayan diploma veya sertifika,
- Çocuğu olanlar için çocukların okul karneleri.

2. Anayasaya bağlılık beyanı
Anayasaya bağlılık belgelerinin imzalanması gereklidir. Kişinin varsa eşinin de bu belgeleri imzalaması gerekir. Bu belgelerin bazı kısımları kendilerine sesli olarak okutturulur ve bağlılık andı yerine geçer. 16 yaşından küçük çocuklarından bu beyan istenmez.

3. Almanca bilgisi testi
Yeterli düzeyde Almanca bilindiğinin tespiti zorunludur. Almanca bilgisinin kanıtı olabilecek bir diploma veya sertifika yoksa, bir sınav gerçekleştirilir. Eğer yeterli Almanca bilinmediği sonucuna varılırsa o zaman işlemin durdurulması veya dilekçenin geri alınarak başvuran kişinin Almanca kursuna katılması gerekecektir.

* Eş ve çocukların durumu: Yeterli Almanca bilgisi kural olarak hem eşten, hem de çocuklardan beklenmektedir.

4. Vatandaşlığa alınma teminat belgesi
Başvuran kişiye Alman vatandaşlığına alınacağına dair “Teminat Belgesi” verilir. Belgenin geçerliliği 2 yılla sınırlandırılmıştır.

***

Bayan: s. Doamnă
Kırım Tatarca – Rumence Sözlük
(Dictionar Tatar Crimean – Roman)
Yazan: Taner Murat, Yıl: 2011
Sayfa: 62

Sorduğum soru:
Kırım Tatarları da dil devrimi yapmışlar galiba diye mi açıklayacağız? Yoksa başka bir açıklaması var mı? Sözcüğün varlığını ben 3 kaynaktan doğruladım. Kavramın, Kırım Tatarca'da geçmişe doğru ne kadar izlenebildiği burada çok önemli bir husustur.

Verilen yanıtlardan birbirine zıt iki tanesi:
1. Dil devrimi sırasında çok büyük oranda lehçeler değerlendirilmiştir. Bazıları da Türk Dilinin kurallarına tam uygun olarak türetilmiştir. Bu dönem, gözlerden saklandığı için, bizim aydınımız da merak edip, sahaflardan o dönemin eserlerini alıp okumadığı için, propaganda

arkadan yürüyor. Adam çıkıyor, yanıt için uydurma diyor. Halbuki bu söz bir çok lehçede var. Tatar lehçesi o dönem için çok kritik çünkü Atatürk'ü çevresinde çok Tatar aydın vardır. – Adnan Atabek

2. SSCB zamanında Moldova ve Ukrayna'nın talebi üzerine o ülkelerin eğitim bakanlığıyla Türk mili eğitim bakanlığı arasında bir anlaşma yapıldı Türkçenin okullarda doğru bir şekilde öğretilmesi için öğretmen ve eğitim için gerekli olan materyal Türkiye'den gönderildi bu sözcüklerin Gagavuz ve Ukrayna Tatarlarının dağarcığında görülmesinin nedeni budur. – Hasan Ahmedov

***

Teknoloji geleneksel yöntemleri yok etmek zorunda değildir. Her şeye karşın...

- İnsanların bir kısmı canlı müzik dinlemeyi tercih ediyor.
- İnsanların bir kısmı eline kitap alıp okumak istiyor.
- Pek çok kişi tiyatro izlemeyi tercih ediyor, en az 3bin yıllık geleneksel bir sanattır.
- Filmi bir sinema salonunda izlemeyi tercih eden insanların sayısı hiç de az değildir.
- Taş plaktan dinlenen bir müzik günümüzde bile zevk veriyor.
- Çağdaş terimlerle ifade edelim; vücudumuzdaki statik elektrik gitsin diye ayaklarını çıplak toprağa basan pek çok insan var.
- Okullarda derslerimizi yüz yüze anlatıyoruz; büyük salgında edindiğimiz alternatif deneyime rağmen bundan yine de vazgeçemedik.

Daha pek çok husus ekleyebiliriz bunun altına...

***

Akçakışla Domatesi

Bir tek domatesin bile üzerinde alacalar olur. Tamamen kıpkırmızı her tarafı aynı renk domates meyvesi olamaz. Bir salkımda sarımsı, turuncu, kırmızı ve yeşile çalan renkler karmakarışıktır, domatesler alacalı bulacalıdır. Aynı salkımın içindeki 20-30 tane domates hatta aynı kasadakilerin hepsi ve üstelik aynı kamyondaki bütün domatesler kıpkırmızı tek renk ise malesef satılan o şey domates değildir. Domatesin bitkisinin ve kopartıldığında sapı ile kendisinin bir kokusu olur, tadı da hafif ekşimsidir.

Ömrü boyunca toprağa dikilip büyüyen domates fidelerini, sonra çiçek açıp meyveye dönen bitkileri, olgunlaşıp kızaran domatesleri dalında görenler çok iyi bilirler. Kokusuz, şeker gibi tatlı, içi taş gibi sert, tek renk kan kırmızı şey domates değildir. Yememek daha hayırlıdır.

***

Yabancı kökenli sözcükler için; "Hayır o artık Türkçeleşti, zaten bizim dilimize ait oldu," gibi benzeri cümlelerle öne sürülen yaklaşımın doğru olmadığı kanısındayım.

Örneğin; İnhisar sözcüğü nasıl bizim olmuş olabilir çok merak ediyorum. Çünkü anlamını bilmiyorsanız sadece bakarsınız öylece. Ama Türkçe bir sözcüğü ilk kez duyuyorsanız bile en azından tahmin yürütebilirsiniz. Beyninizde anadiliniz için bu altyapı mevcuttur.

Evet belki hiçbir dil mutlak olarak arılaştırılamaz, ancak yapılabildiği kadar son sınırına kadar Türkçe karşılıklar bulma yolu zorlanmalıdır. Benim varsayımım yüzde 90'lara varan bir başarı elde edilebilir. Hatta bu sadece bizim dilimiz için geçerli değil. Yeryüzündeki tüm uluslar kendi dillerine sahip çıkmalıdırlar.

Şimdi bu yazıdaki yabancı kökenli sözcükleri bulanlar olacaktır ve bunları sen niye kullandın diye öne süreceklerdir. Ancak bu birden bire başarılacak bir dönüşüm değildir. En azından bireysel olarak belirli bir düzeyde özen göstermek bile katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda bu yazıdaki olası pek çok yabancı sözcüğün yerine de Türkçe karşılıklarını kullandım. Ayrıca devletin ilkokul ve ortaokul kitaplarına yüklediği sözcükler kilit konumdadır. Yani bu konuda devletin tutumu asıl belirleyicidir.

***

Ortak Türkçe denildiğinde pek çok kişi yanlış anlıyor. 15 tane (sayı önemli değil) Türk Devleti aynı dili konuşacak demek değildir bu. Yeni ayrı bir ortak dil oluşacak. Araplarda vardır bu mesela. Herbiri kendi ulusal dilini konuşuyorlar ama Fusha denilen klasik Arapçayı da biliyorlar üstelik gazeteler ve TV haberleri bu ortak dili kullanıyorlar Arap ülkelerinde. Dünyada örneği olmayan hayal ürünü bir fikir değildir ortak dil. Başka örnekler de var ama hepsini yazmaya gerek yok.

***

TEPREŞ: Bahar Bayramı (Kırım Tatarcası)

Açıklama: Sözcüğün köken anlamı farklıdır. Hep birlikte harekete geçme, sıçrama, sallanma, hareketli oyun oynama içeriği bulunur.

***

Konakbay: Ev sahibi (Kırım Tatarcası)

***

Çın / Çıň: Beyit (iki dizelidir),
Çınlaşma / Çıňlaşma: Karşılıklı beyit okuma - Kırım Tatarcası.

Belirleyici özelliği iki dizeli olmasıdır. Manideki gibi doldurma dizeler denen, sadece uyak (kafiye) sağlamak için söylenen baştaki diğer iki dize bulunmaz. (Dolayısıyla kıta değil beyittir.)

***

Filistin'in başına gelenler neyse, daha kötüsü bizim başımıza gelecekti.
Çok iyi anladığı halde, çeşitli nedenlerle farklı ağızlarla konuşanlara zaten anlatacak bir şey yoktur. O çeşitli nedenler için insaflarını terk etmişlerdir çünkü.

Ancak meseleyi idrak edemeyip, "Ne olacaktı ki sanki? Başkası ortaya çıkardı, ülkeyi ille de biri kurtarırdı," diyenlerin anlamaları gereken şey şudur. Ortaya çıkmak yeterli değildir. Öyle bir durumda başka yetenekler gereklidir. Ortaya çıkanlar, canından geçenler çoktu evet. Ama o yeteneklerin hepsine birden sahip olan başka birisi de yoktu. O yüzden de ortaya çıkanların hepsi onun önderliğini kabul ettiler.

Ne olacaktı peki? kısmına da gelirsek, maalesef ki gözlemlenebilir örnek Filistin'dir. Emperyalizmin eline düştüğünüzde olacak şey tam da budur, başka bir şey değil. Ve dışarıdan gelip sizi kurtaran hiç kimse olmaz.

4 Eylül, kurtuluş için aklın işletilmeye başlandığı gündür.
Kurtuluş aklın işletilmesi ile gerçekleştirilir. Başka bir yolu yoktur.

****

Eskişehir İline Bağlı Kireç Köyü
(özgün metinden özetlenerek)

Derleyen - Yazan: Ertuğrul Karaş

Kireç köyü, Eskişehir merkez ilçeye (sonradan Odunpazarı) bağlıdır.

Köyün adı: Batı kesimindeki “Aktoprak” adı verilen kireçli araziden dolayı bu ismin verildiği söylenmektedir. Köyün Aktoprak mevkisinden alınan toprağın eskiden evlerin dış cephelerinin sıvanması için kullanıldığı, yöredeki diğer köylerden gelenler tarafından da bu amaçla alındığı ifade ediliyor.

Köyün kuruluşu: Kesin olmamakla birlikte 1880-1881 yılları olduğu tahmin edilmektedir. 1877-78 Osmanlı-Rus harbi sonrası bölgeye gelen Kırım Tatarları tarafından kurulduğu rivayet edilmektedir. Yusuf (Kambek) adlı kişinin yanındaki yaklaşık 30 kişi ile birlikte Mısır'dan gelerek kuruluş dönemlerinde köye yerleştiği de söylenmektedir.

Nüfus: 1970 sonrası Ağrı ilinden göç almış olup şu anda Kürt nüfusu çoğunluktadır. Bu nedenle 1980'li yılların başlarından itibaren (alınan göçler nedeniyle) köyün nüfusu artmıştır. 1971 (kimilerine göre 1974) yılından itibaren Ağrı iline bağlı Doğu Beyazıt civarından bu köye gelip yerleşenler, 1980'li yıllardan itibaren köyde çoğunluğu oluşturmuşlardır. 2002 yılı kayıtlarına göre köyde en az 80 hane Kürt kökenli iken, 7 hane Kırım Tatar kökenli ve 3 hane de Çerkez kökenlidir. Mevcut Çerkez asıllı aileler köyün kuruluşundan hemen sonra köye gelip yerleşmişlerdir. Köyde konuşulan Kırım Tatarcası'nın yerini 1970'lerden başlayarak Türkiye Türkçesine bıraktığı görülüyor.

Mevkiler: Kuzeyindeki araziler "Keltahir çukuru", güneyindeki araziler "İğdeli dere", batısındaki araziler ise "Akbayır astı", doğusundaki araziler "Öz mevkii" ve güney doğusundaki araziler ise "Aşılı" adlarıyla anılmaktadır. Köyde sulama için su kuyuları kullanılmaktadır.

Okul: Köyde ilkokul 1918 (Hicri 1318) yılında üç sınıflı olarak açılmış, 1964 yılında beş sınıflı olarak eğitim vermeye başlamıştır. 1985 yılında lojmanıyla birlikte yenilenmiştir. 2001 yılında 3 katlı yeni ilkokul inşa edilmiştir.

Kültür: Kırım Tatar geleneklerinin önemli bir kısmı yöredeki diğer köylerde olduğu gibi yavaş yavaş unutulmak üzere. Köyde toylar (düğünler) Perşembe günü genellikle dananın kesildiği "Sogum Soyma" ile başlar, Pazar günü "Kelin Tüşmesi" (gelinin damat evine gelmesi) ile sona ererdi. İlk gün (Perşembe) komşu ve konakbaylara yemek verilir, Cuma günü akşamına da köy halkı çağrılırdı. Cumartesi akşamı çırak tellenir, çalgıcılar gelir, aynı gün akşamı kiyev (damat) tarafı içkili yemek verir, meclis kurulur, çevre köylerden hısım akraba ve misafirler davet edilirdi. Pazar günü köy ahalisine yemek verilirdi. Bu toylarda çınlaşmalar (beyit söyleme) ve güreşler de olurdu. 1950'li yıllara kadar çevre köyler arasında yapılan Kırım Tatar kuşak güreşlerinde nam salan Fehmi Pehlivan bu köyden olup; 1994 yılında vefat etmiştir. Kireç köyünde kışın köye misafir geldiğinde "Kız Cıyını" adı verilen toplantılar yapılır, sohbet edilir ve "yüzük oyunu" vb. oynanırdı.

Yemekler: Kireç köyünde Kırım Tatar ulusal yemeklerinin hemen hepsi yapılırdı. Ayrıca bu köye özgü, mısır unundan yapılan "Mamelek" de sevilirdi, şimdilerde seyrek yapılıyor. Tavuk suyundan Arap-aşı denilen bir tür çorba yapılırdı. Köydeki Çerkez ailelerden öğrenilen Şipsi yemeği de tercih edilirdi.

Özgün Metin: Diaspora'daki Köylerimizden - Kireç Köyü (Derleyen - Yazan: Ertuğrul Karaş)
Web Kaynağı: Vatan Kırım

***

Yozlaşan Diller

Konuya bir de ters taraftan bakalım. Yabancı sözcüklerin çoğu uydurma hale gelmiştir. Çünkü yabancı kökenli bir sözcüğü geldiği dildeki özgün biçimiyle değiştirmeden, bozmadan telafuz edebilen kaç kişi vardır. Bu nedenle aslında o dile de zarar verilmektedir. Örneğin ilk cümlemin içinde kullandığım "telafuz" kelimesinin bile nasıl telafuz edileceğine karar veremedik. Telafuz mu, telaafuz mu, ayrıca ilk a uzun ise iki a (aa) olarak mı yazacağız ya da şapkalı a ile mi, yoksa (çift f ile) telaffuz mu? Daha ayrıntı bilgi vereyim. Sondaki harf normal Z değil, Zı denilen daha sert bir sestir. Türkçede öyle bir ses yoktur. Özetle bir Arabın söylediği Telafuz sözcüğü ile bir Türkün veya bir İranlının söylediği Telafuz sözcüğü birbirinin aynısı olmadığı gibi hiçbirimizin söylediği ve yazdığı birbirini tutmuyor. Bence bu durum Arapçayı da yozlaştırmış ve yozlaştırmaya devam ediyor. Tıpkı İngilizcenin şu anda Dünyanın en hızlı yozlaşan dili olduğu gibi. Binbir çeşit söyleyiş farkı ortaya çıktı. İngilizcede Hint aksanı diye birşey var. Yerel hatta bireysel İngiliz aksanları oluştu yeryüzünün her yanında. Gülünç bir durum. İngilizce içine boca edilen tüm dünya dillerinden geçen kelimelerle melez bir dile dönüşüyor. Bu kelimelerin büyük bir kısmının İngilizce açısından nasıl okunup yazılabileceğine bile karar verilemeyecek bir hızla gerçekleşiyor bunlar. Bütün bunlara ilave olarak İngiliz alfabesinde bulunmayan harflerle yazılan özel adların ve hatta kimi genel anlamlı sözcüklerin (mesela bazı terimlerin) olduğu gibi o harflerle kullanılabileceği yönünde bir anlayış yaygınlaştı. İnternet ansiklopedilerinde sıklıkla rastlanıyor bu duruma artık. İngilizce metinlerin başlıklarında ve içinde o alfabede bulunmayan noktalı, şapkalı, çeşit çeşit imler bulunan harflerle karşılaşıyoruz. Bunlar tırnak imi içinde değil, cümlenin olağan akışı içinde kullanılır duruma gelmişler. Meseleye bir de böyle bakmak gerek. Tabiki bu durum İngilizce anadilli konuşan devletlerin sorunudur. Ama geleceğe dair zerre kadar öngörüleri varsa önlem alırlar. İş işten geçmediyse tabiki.

Uydurma kelime ne demektir? Önce bunu doğru anlamak gerek. Herhangi bir dil (istisnasız yeryüzündeki bütün diller) insan ürünüdür. O dili oluşturan kelimeler için de geçerlidir bu. Yeryüzündeki tüm kelimeler insanlar tarafından türetilmiştir. Türetmek yerine uydurmak diyorsanız biz de öyle diyelim o zaman: yeryüzündeki bütün kelimeler insanlar tarafından uydurulmuştur. Burada geriye sadece şöyle bir problem kalıyor. Biz bu kelimeyi doğru ve kulağa uygun gelecek bir biçimde türettik mi? (ya da hoşlarına giden tabirle, uydurduk mu?) Mesela “Zilyet” sözcüğünü de tarihin bir yerlerinde birileri uydurmuştur. Bu masa başında olmaz da sofra başında olur tarlada olur. Bunun karşılığında “Eldeci” önerilmiş ve bu sözcük de insanlar tarafından türetilmiş.

Yukarıdaki söylediğim hususlar doğrultusunda burada tartışılması gereken şey şu olmalıdır: önerilen bu karşılık doğru olmuş mu kulağa güzel geliyor mu? Ayrıca hep iddia ettiğim bir husus var. Doğru karşılığı bulduk diyelim, peki bunu topluma nasıl kabul ettireceğiz, nasıl yerleştireceğiz? Bireysel olarak bunu başaramayacağımız kesindir, buradaki en önemli araç

ilkokul ve ortaokul ders kitaplarıdır. Bireysel önerileri olan kişiler bunları ders kitaplarına yerleştirmeyi başaramadıkları için kimileri biraz esnek bir biçimde, kimileri de aşırı derecede zorlayarak Türkçe sözcükleri kendi gündelik hayatlarında veya yazılarında kullanmaya devam etmekteler. Bu kişilere bunları neden kullanıyorsunuz diye bu tepkileri vermek yerine, tam aksine eski kullanımdan kalkmış yabancı kökenli sözcükleri kullanmakta direnenlere biraz böyle tepkiler verilse belki biraz daha orta yol bulunabilir.

***

Geçen gün hastanede muayene olduğum doktorun önünde Almanca dilbilgisi kitabı gördüm ve sordum. Almanya'ya gidebilmek için dil çalışıyormuş. Almanca bildiğimi söyledim, konu açıldı birkaç cümle konuştuk ayaküstü.

"Ya Almanya'ya gideceğim, olmazsa deniz kenarına" dedi. Gülümseyerek "Almanya'da bizim anladığımız anlamda deniz kenarı yok ki" dedim. Şaşırdı. Sonra ne demek istediğimi anladı. Birbirinin alternatifi olmayan iki hususdan bahsediyordu. Almanya'ya gitmek istemekle deniz kenarına yerleşmek istemek bambaşka gerekçeler içerir. Bize deniz kenarına yerleşmek diye, kış ikliminden kaçmak diye yapay hedefler dayatıldı, modaya dönüştü. O yüzden de kıyı şeridi falan kalmadı her yer beton oldu. Soğuktan şikayet edenlerin klimasız yaşayamadığı sıcaklara dayanamıyor oluşu da ayrı bir çelişki. Gidenlerin deniz tutkusu ne düzeydedir, denizi görmek kendilerine ne gibi fayda sağlamaktadır ben bilemem tabi. Kişisel tercihtir. Ama benim asla vazgeçemediğim alışkanlığım da sorgulamaktır.

Eğer Avrupa cazip bir yer olmasaydı şu anda hiç kimse oraya gitmeye çalışıyor olmazdı. Demek ki insanlara çekici gelen bazı özellikler var.

Ezber bozan cümleler kurayım. Bizim toplumumuz artan bir biçimde köyden ilçe merkezine veya kente arkasına bile bakmadan taşınırken, ilçeden ya da kentten büyükşehirlere göçerken ne iddia eder? Kış memleketinden kaçıyoruz deniz kenarına gidiyoruz, derler. Ben Almanya'da bir tane deniz gördüm ona yakın bir yerde çocukluğumun ilk dönemini yaşadım. Kuzey deniziydi, buz gibi soğuk. Ticaret gemilerinden başka bir şey göremezsiniz, o suya da zaten girilmez. Turistik bir deniz kıyısı falan yoktur yani Almanya'da. Kuzey denizi bölgesi de zaten çok dar bir alandır. O ülkede yerleştiğiniz yerlerin tamamı Türkiye ölçülerinde karasal iklimdir. Hatta daha da kötüdür yılın dörtte üçü bulanık kapalı bir hava ile geçer.

Hani deniz kenarını çok seviyorduk, hani kış memleketinden kaçıyorduk? Demek ki Almanya'yı cazip kılan başka bir şeyler var. Hatta o kadar ki denizsiz soğuk bir iklimin tüm dezavantajlarını sıfırlıyor olmalı insanların gözünde. O kadar ki yukarıdaki anlattığım olayda olduğu üzere birbiriyle ilgisiz bu sıralamalardaki insanların gitmek istedikleri yer hayalleri arasında ilk olarak deniz kenarı değil, çoğunda deniz bulunmayan Batılı ülkelere göçmek yer alıyor.

***

Lokantalarda en yüksek kazanç oranı şişe sularda... Ardından da kola ve diğer şişe ya da teneke kutu içecekler geliyor. Emek harcayarak hazırladıkları, uğraşarak ortaya çıkardıkları, sattıkları yemekten elde ettikleri kazanç oranı bu kadar fazla değil. Ülkede böyle bir alışkanlık ortaya çıktı artık. Plastik şişedeki suyu üç harfli marketlerden alırsa tanesi için 3TL maliyeti vardır, 10 TL'ye satıyor. Üretici firmadan alıyorsa tane başı 1,5 TL maliyet vardır ama 10 TL'ye ye satıyor. Her zaman şehir içi piyasadan daha pahalı olan şehirlerarası yol üstü lokantalar bile sattıkları yemeklerden bu kadar kazanç oranı sağlamıyordur. Şişelenmiş hazır ürün... Emek yok, uğraşmak yok, sadece alıyor ve satıyor suyu.

10 TL ise yarı iyimser rakam... Suyu 15 liradan 20 liradan satanlar var. Lokantalarda, kafelerde sudaki kazanç oranı, lüks arabaların yedek parça kazık oranlarıyla yarışıyor artık. Kazanç maliyete oranla 6-7 kat... Duruma göre 12-13 katına ulaşıyor.

***

Gümüşhane merkeze bağlı Harmancık (eski adı Meri) köyünün düğün gelenekleri içinde yer alan bazı kavramlar.

Yenge; Erkek tarafından kız tarafına giden kişi. Yenge kadındır ve erkek tarafının temsilcisidir. Yenge düğünün birinci günü akşamına doğru kız düğüne gider. Düğüne giderken hediye ve çerez götürür. Geceleyin tekrar geri döner. Düğünün ikinci günü düğürcülerden evvel kız evine giderek gelini hazırlar.

Tilki; Yenge ile beraber kız düğüne giden erkeğe denir. Kız tarafının çerez heybesini götürür. Tilki olan kişinin kurnaz ve açıkgöz olması gerekir. Çerez heybesini kimseye yakalanmadan kız evine ulaştırması gerekir. Eğer yakalanırsa çerezde bulunan sigaraları vermesi gerekir. Delikanlılara yakalanmadan kız evine heybeyi götürürse kızın annesinden bir kat iç çamaşır, bir mendil, bir çift çorap alır. Damadın çamaşırlarını da tilki götürür. Tilki yengeyle akşam döner ve görevi sona erer.

Sağdıç; Düğün evindeki düğünün yöneticisine denir. Damadın yanında gezer. Sağdıç birinci derecede yakın akrabalardan olur. Bazen erkeğin çok samimi arkadaşı da sağdıç olabilir. Düğünde misafirlere hizmeti sağdıcın akrabalarından gençler görür.

Azap; Her iki düğün evinde de damadın ve gelinin hizmetini gören kişiye denir. Damadın, gelinin en samimi arkadaşı olan azabın sayısı en az ikidir. İki kişiden fazla da azap olabilir. Özellikle damat adayının damatlıklarını giydikten sonra muhtemel oyunlara karşı korurlar. Damadın kaçırılmasını, Damadın ayakkabılarının gizlenmesini engellerler. Bunların görevi

düğünün başlangıcından sonuna kadar devam eder. (Derlemeci notu: Sözcüğün Anadolu'da pek çok yörede bir evde sürekli kalan hizmetçi anlamı taşıdığı da biliniyor.)

Kaynak Kişi: Tuncay Kökçan
Derleyen: Deniz Karakurt

***

Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Yücebaca köyünün adının kökenini sorduğum bir kişinin verdiği yanıt şu şekilde: "Eskiden köyümüzde evlerin bacaları çok yüksekmiş, ya da civardan bakıldığında öyle yüksek görünüyorlarmış." (2008 yılı olarak not düşmüşüm.)

Ancak halk etimolojisine dayalı olarak verilen yanıtı pek çok açıdan yetersiz bulduğum için herhangi bir yazıda kullanmamıştım. Daha mantıklı bir açıklama yakınlardaki doğal bir kayalıkla ilgili olmalı. (Deniz Karakurt)

-Alıntı-
Yücebaca Kalesi: Yücebaca Köyü'nün doğusunda, Yücebaca ve Karakoç köyleri arasında kalan tepelik arazide yer alan, eni 100 ile 300 m. arasında değişen Kale Deresi vadisine hakim konumdaki kayalık tepenin güney yamacında Demir Çağı, tepe kısmında Hellenistik-Roma dönemleri seramiği bulunmaktadır.

(Sivas İli 1997 Yüzey Araştırması - A. Tuba Ökse)

***

Kapitalizm büyüdükçe doymazlaşır. Oysa ki nedir? Tersi beklenir. Doyacakları kadar doydular paraya, daha ötesini ne yapacaklar; zaten maliyetini de, ederini de, olması gereken satış bedelini de, beklenen kazancı da katladıkça katladılar, daha fazlasına tamah etmezler herhalde diye düşünülür. Ama öyle olmaz. Büyüyüp oligopol (piyasada az sayıda bulunan) hatta monopol (piyasada tek başına bulunan) konuma ulaşarak rekabet edilemez güce erişen şirketler daha aç gözlü hale gelirler. Dibine kadar, bitene kadar, sonuna kadar ne varsa onu bile isterler.

İlginç ve çelişik bir biçimde kapitalist düzen içerisinde şirketler ne kadar küçükse o kadar kanaatkar davranırlar. Veya mecbur kaldıkları için öyledir.

***

Eskiden köy odalarında veya düğün günlerinde toplanılan evlerde oyunlar oynanırdı. Malesef bu gelenek de bitme noktasına geldi.

***

Bir zamanlar akvaryumda beyaz kuiler besledim. (Aslında doğru adlandırma "koi" biçimindedir fakat alışkanlık diyelim...) Bir tür sazandır bu balıklar. Müthiş dayanıklıdırlar. Diğer akvaryum balıkları durmadan ölürler. Ama kuiler kolay kolay hastalanmazlar bile, enerjik davranışları hep devam eder. Odanın kapısını biraz hızlı açarsanız, bu durumu anlar hızla kaçarak kafalarını akvaryumun camına vururlar. Isıtıcıya gerek yoktur, suyun üstü buz tutsa bile yaşarlar. Suyun kirlenmesinden kolay etkilenmezler, çamur gibi suda yüzerler (ama elbette su toksik hale gelmeyecek, arıtıcı veya filtre hiç olmazsa belirli bir düzeyde çalışacak). Kui aslında havuz balığıdır. Japonya'da özel havuzlarda üstten izlenirmiş, akvaryumun bile olmadığı dönemlerde belki de. Gerçekten de akvaryumdaki gibi yandan değil de yukardan bakıldığında sırt görüntüleri daha etkileyicidir özellikle desenli olanlarda. Oldukça değişik renkli olanları mevcuttur. Kısmen veya tamamen kırmızı renkli olanlar çok beğenilir. (Deniz Karakurt)

***

Oğulcak: Mama önlüğü (bebekler için)

Yöre: Çepni (Gemerek - Sivas)
Derleyen: Deniz Karakurt

***

Herhangi birisinin uykudan uyandırıldığını düşünün, sabah normal zamanında olsa bile. Uyandırılan kişinin kendisini uyandıran kişiye karşı kızgınlık hissetmesi ihtimali yüksektir. Çünkü uykudan uyandırılıyor.

Hele bir de uykudan normal zamanında değil de erken uyandırılıyorsa belirgin bir şekilde kızacak hatta belki de öfkelenecektir.

Peki, koca bir toplumun 100 belki de 200 hatta 300 yıl erken uyandırıldığını düşünün.

***

YAPISINA...

Sivas yöresinde bir kişiye sinirlenildiği zaman kızgın bir ses tonuyla ya tek başına bir sözcükle "Yapısına!" veya sonuna başka kalıplar eklenerek "Yapısına bak hele (şunun)!" gibi bir cümle söylenirdi. Yeni nesil tarafından pek bilinmese de günümüzde de söylendiğine rastlanmaktadır. Bu sözcüğün aynı anlamda kullanıldığı bir türkü de vardır ülkemizde...

***

Kıbrıs’ta başardığımızı Filistin’de yapabilecek bir Ortadoğu ülkesi bulunamadığı için son hızla sürdürüyorlar katliamı. Ya da şöyle de açıklanabilir; Kıbrıs Türkleri de tıpkı Filistin halkının başına gelenlere maruz kalmaya başlamıştı, ama arkalarındaki güçlü devlet ve onu yöneten kararlı irade gereğini yaptı ve katliamı durdurdu, 50 yıldır bir daha da kimse yeltenemedi böyle bir şeye. Tüm mesele budur işte.

***

Sıtma Pınarı - Dereyurt köyü (eski adı Sıtma köyü, Yozgat'a bağlıdır).

Akçakışla'nın Karlıyurt yaylası yakınlarındadır. Çok eskiden birisi Sıtma hastalığına yakalanıyor ve rüyasında bir çeşme görüyor. Rüyasına giren kutlu kişi gidip o köydeki sudan içerek yıkanmasını söylüyor. Söylenileni yaparak bahsedilen köyü ve çeşmeyi buluyor. Hastalıktan kurtulunca herkes çeşmenin suyunun şifalı olduğunu anlıyor ve çevreden insanlar Sıtma hastalığından kurtulmak için buraya gelmeye başlıyor. Böylece köyün adı da Sıtma kalıyor.

***

Kapitalizmin doğaya ve yerel inanışlara saygısı yoktur, olmaz da...

***

Kanak köyünün adı galiba ahalinin kendi isteği ile değiştirilmiş anladığıma göre, önce Konak yapılmış sonra da şimdiki haline dönüştürülmüş. Ancak bunu doğru bulmadıklarını ifade edenler oldu. Özetle anlatacak olursam; köy halkı Karapapak - Terekeme kökenli. Kendi lehçelerinde Kanag/Kanak kelimesinin "dost, ahbap" manasına geldiğini ve değiştirilmesi için hiçbir neden olmadığını söylediler. Köyde "Gagala" adı verilen ekmekler yapılır.

***

Mağarada kurtlar tarafından beslenen çocuklar efsanesine Anadolu'dan bir örnek

Danişmendli Türkmenleri ağır vergilere tabi tutularak Suriye’ye sürgün edilmek istenir. Buna başkaldıran Türkmen beyleri isyan başlatırlar. Ayaklanmayı bastırmak üzere ordu gönderilir. Türkmenlerin ileri gelenleri kılıçtan geçirilmiştir. Yakalanan otuz Türkmen beyi ise idam edilir. Bu sırada kocası öldürülen Beydili boyunun reisinin hanımı üçüz oğlan doğurmuştur. Çocukların öldürüleceğinden endişe duyan kadın, sürgüne gitmeden önce çocukları dağdaki bir mağaraya götürüp bırakır. Birkaç yıl sonra Beydili boyu sürgünden eski yurtlarına döner. Kadın, hizmetçisi ile birlikte çocukları bıraktığı mağaraya gider, gördüğü manzara karşısında

gözlerine inanamaz. Üç oğlu da ellerinin başparmağını emerek sıhhatli bir şekilde yaşamaktadır. Çocukların kimler tarafından korunup beslendiğini öğrenmek isteyen kadın, bir kenara gizlenir, beklemeye başlar. Gün batarken bir kurt ağzında yiyecekle gelir ve çocukları besler. Üç oğlunu alıp çadırına dönen ana, karayağız kıllı oğluna Kurt Karaca, ince uzun sırım gibi oğluna Cerit, kafası iri ama boynu ince oğluna da Boynuince diye isim verir. Daha sonra Türkmenler arasında bu üç kardeşin obaları: Boynuinceli, Karacakurt ve Cerit olarak anılır. Bu katliamdan kurtulan ve sürgünden geri dönen Türkmen boylarına bu üç çocuğun adı verilir.

Kaynak: Fatih Mehmet Yiğit
(İlk derlemeyi yapan kişi bilgisine ulaşılamadı.)

***

Osmanlıca içerisinde uzunca bir süre Arapça ''Sual'' sözcüğü kullanılmıştır. Dil devriminde ''Soru'' sözcüğü eski eserlerden tarama yoluyla bulunup çıkarılmış. Ama daha güzeli şudur... Hemen aynı dönemde yakın yıllarda bu kelimeden SORUN ve SORUM sözcükleri türetilmiş. SORUN sözcüğünü yalın veya ek almış olarak (örneğin SORUNLU gibi) kullanıyoruz. SORUM ise o haliyle pek tutmasa da ek alarak yerleşmiş, SORUMLU ve SORUMLULUK biçimleri dilimizde yoğun olarak kullanılıyor. SORUŞTURMA kavramı var ayrıca. Yani bulmakla yetinilmemiş işletilmiş aynı zamanda. Dil Devrimi bazı eksikleri ve hataları olsa da insanlık tarihinde benzeri olmayan bir başarıdır.

***

Danişment köyü, Sivas ilinin Yıldızeli ilçesine bağlıdır. Eskiden zengin bir Bizans yerleşimi olan köyün bulunduğu yöre, 1072'de Müslüman Türklerin eline geçmiştir. Köy adını Sultan Alparslan tarafından Anadolu'ya gönderilen Danışment Ahmet Gazi'nin adından almaktadır. Bölgede "Asarın Kale" denilen kaleyi ele geçirmesi üzerine, buradaki Bizans köyü göç etmiştir. Danışment Ahmet Gazi'nin kendi beyliğindeki bir Türkmen boyunu buraya yerleştirmiştir. Fakat zaman içinde Danışment Köyü'ndeki Türkmenler dağılarak çevredeki bazı köylerin de kurulmasında etkili olmuşlardır. Danışment Ahmet Gazi'nin şeceresinde kayıtlı olan Atabey Fahreddin Arslandoğmuş da Yıldızeli çevresini yurt edinmiş ve yakınlardaki Arslandoğmuş Köyü'nün kurulmasını sağlamıştır. Danışmendoğulları tarafından 18. yüzyıla kadar yönetildikten sonra tamamıyla terk edilerek harabeye dönüşmüştür. Daha sonradan Arpaçay'dan, Karaçay-Malkar Türklerinin 1864-1865 yıllarında göç etmesi sonucunda da günümüzdeki ahalisi oluşmuştur. Komşu köy olan Arslandoğmuş'dan satın alarak yerleşmişlerdir. Alevi-Bektaşi kültürün içerisinde "Seyyidi bölgeler" arasında kabul edilmektedir.

(Notlarım arasından çıkan kısa bir bilgi... Kimden edinildiğine dair bir açıklama yok. - Derleyen: Deniz Karakurt)

***

Hıdırnalı Köyünün Adı

Sivas Merkez'e bağlı Hıdırnalı köyünün adının nereden geldiğine dair bir söylenti şu şekildedir. Rivayete göre bir savaş esnasında düşmanlar tarafından kovalanan Hıdır Baba adındaki bir eren, kurtulmak için birbirine karşılıklı olarak duran iki kayanın birinden diğerine atıyla birlikte atlamak zorunda kalmıştır. Ancak aradaki mesafe fazla olduğu için atlamayı başaramayan atın ancak ön ayakları kayanın bir yüzüne değer. Hıdır Baba ve atı kayadan yuvarlanarak ölürler. Atın ayaklarının çarpması o kadar şiddetli olur ki, karşıdaki bu kayanın yüzeyine nal izleri çıkar. Anlatılanlara göre 1990'lı yıllarda bile nal izleri görülmektedir, fakat sonradan yağmur, kar gibi aşındırıcı etkenlerle kaybolmuşlardır. Köyün ismi bu efsaneye dayanmaktadır. Bu kayanın üzerinde ise Hıdır Baba'nın türbesi vardır. Ayrıca burada bir de adak yeri de bulunmaktadır.

Derlemeci notu: Hıdır ismi Hızır'ın farklı bir söyleniş biçimidir. Arap alfabesindeki Dad harfinin D/Z karışımı bir sese sahip olmasından kaynaklıdır. Dolayısıyla aslında İslam geleneğinde kutlu bir kişi olarak kabul gören Hızır ile de ilişkili bir rivayet söz konusudur.

Derleyen: Deniz Karakurt

***

Sevmek, Aşık olmak, Hoşlanmak (- tire imi sonrası mastar ekleri)

Yarat-ıw (Başkurtça)
Yarat-u (Tatarca)
Urat (Çuvaşça)

Türkçe'deki Yaranmak (beğenilmek, hoşa gitmek, takdir edilmek) fiili ile aradaki bağlantı dikkate değerdir.

***

1932 yılında yapılan 1. Dil Kurultayı'na halkın ilgisini çekmek ve Türkçe'deki özleştirme çabalarının toplum tarafından benimsenmesini sağlamak amacıyla hem çok öncesinden başlayarak hem de bittikten sonra uzunca bir süre buna benzer haberler basında sıklıkla yer almıştır.

Bu haberlerde kullanılan yabancı kökenli kelimelerin önemli bir kısmı bir süre sonra yerini artık Türkçe sözcüklere bırakacaktır.

***

Kemal Ergüvenç

Hababam Sınıfta Kaldı adlı 2. bölümün başında duvarda fotoğrafı görünen ve Mahmut Hoca'nın Hafize Ana'ya nedenini sorması üzerine öldüğü öğrenilen kimya öğretmeni Kemal Hoca karakterini oynayan sinema ve tiyatro sanatçısı.

Çok az sayıda sinema filminde rol almıştır. Ancak pek çok yapımda seslendirme sanatçısı olarak görev yapmıştır. Son olarak Hababam Sınıfı (1. Bölüm) filminde oynamış, ikinci bölüm çekilmeden önce 54 yaşında vefat etmiştir.

Özellikle Hulusi Kentmen'in sesiyle sinema tarihinde yer edinmiştir.

***

Barış Manço'nun oynadığı tek sinema eseri 1975 yılında gösterime giren "Baba Bizi Eversene" adlı filmdir.

Barış Manço'yu simgeleyen bir oyuncak masasının üzerinde duran Fazıl Bey (Hulusi Kentmen) müdürü Mahir'e (Barış Manço) sinirlenerek oyuncağın saçlarını keser.

***

Göynücekliler'in Konağı olarak bilinen yapıda asılı bulunan geyik boynuzu hakkında.
(Tokat - Zile)

Zile Belediyesi ilçe kültür müdürü Necmettin Eryılmaz'ın açıklaması:

Baktığımız zaman eski evlerin üzerinde geyik boynuzu var. Kötü gözler için, kem gözler için, dikkat çekmesi açısından, nazarı savmak için koyarlarmış. Ama artık maalesef orman kalmadığı için dağlarda geyik de kalmadı. Bu gelenek de ölmüş oldu. Ama şu anda hala 2-3 asırlık Osmanlı evleri var. Bu evlerin bey odası dediğimiz konağın üst tarafında çift taraflı, bazı evlerde de tek kanatlı geyik boynuzları olur. Bu bizim geleneksel sivil mimaride Zile evlerinin özelliklerinden bir tanesidir. Sanat tarihi açısından da önemli. Bazen de geyik boynuzlarının altına nazar boncuğu sallanır. Bu da ilgi çekici bir özelliktir. Küçük evlerde pek fazla bulunmuyor. Biraz daha böyle bey konaklarında, görkemli evlerde yer alıyor. Ne sağda olur ne solda olur simetrik bir şekilde tam ortada olur. Ama maalesef köyden gelen vatandaşlar bunların bir çoğunu kıymetini bilmedikleri için onları söküp sattılar.

Alıntı: Milliyet Gazetesi (Haber Tarihi: 07/02/2019)

***

Türkçe Uğ kökü gizlilik bildiren sözcükler türetir. Uğru: hırsız, Uğrun: gizlice, Uğur: gizli gücü olan nesne veya olgu...

***

Şarkışla'ya bağlı Kışla köyü yakın dönemlerde tamamen terkedilerek hayalet köy haline gelmiştir ve artık ören yerine dönüşmektedir. Sağlam gibi görünen birkaç evde kimse yoktur. Bildiğim kadarıyla günümüzde köy ahalisinden olmayan sonradan gelen bir ev var bacasından duman tüten.

***

KURZUNUŞ: Bir Çeçen Yemeği

Tarif: Canabdal köyünden (Şarkışla'nın yüksek rakımlı uzak köylerinden birisi. Ahalisi Çeçen kökenlidir.)

Patatesli veya kıymalı olmak üzere iki türlü yapılabilir.

Malzemeler: Su (2 SB), Yumurta (1 adet), Tuz (yeteri kadar), Un (yeteri kadar), Kıyma / veya haşlanıp ezilmiş Patates (200 gr), Kuru soğan (1 adet), Karabiber, Pul biber, Tereyağı, Nane, Toz biber

Yapılışı: 2 su bardağı un elenip ortası açılarak bir yumurta kırılır. Üzerine biraz ılık su ve tuz eklenir. Ortalamanın biraz üzerinde sertlikte bir hamur elde edene kadar yoğrulur. İki bezeye ayrılan hamur bir süre dinlendirilir. İçini hazırlarken bir orta boy soğan rendelenir. Kıyma eklenir (veya patates), tuz, karabiber ve tozbiber katılarak iyice yoğrulur. Hamur bezeleri açılarak, bardak veya fincan ağzıyla yuvarlak parçalar kesilir. Elde edilen bu yuvarlak parçaların ortalarına iç harcı koyarak bir sağdan bir soldan katlanır. Böylece bir desen oluşur. Tencereye 2 -3 litre su koyarak kaynatılır. Suya bir tatlı kaşığı tuz ilave edilir ve kaynayınca kurzunuşlar suya atılır. Ara sıra çok yavaşça tahta kaşıkla karıştırılarak birbirlerine yapışmaları engellenir. Kurzunuşların hepsi tek seferde haşlanmalıdır. Piştikten sonra tepsiye çıkarıp kevgirle mutlaka süzülür. Sos için tereyağı eritilip pul biberle karıştırılır.

Derleyen: Deniz Karakurt
Yıllar önce aldığım notlar arasından...

***

Almanya'nın Berlin şehrinde yer alan Vorderasiatisches Museum (Ön-asya Müzesi) içerisinde bulunan Şarkışla'dan götürülmüş eserlerin envanter kayıtları. Muhtemelen 1960'lı veya 70'li yıllarda tarihi eserlere dair girdi veya tespit amaçlı olarak el yazısı ile tutulmuşlar. Bunların en önemlilerinden birisi Hitit Tören Baltası'dır.

Şarkışla'da yerel basınımız ile daha önceki senelerde gündeme getirdiğimiz haberde Tören Baltası'nın nerede olduğunun bilinmediğini ifade etmiştim. Sadece bahsi geçen müzeyi referans gösteren bir kaynağa rastladığımı ancak bunun dışında bir veri bulunmadığını belirtmiştim. Ankara'da yaşamakta olan araştırmacı Mahsuni Gül haberi gördükten sonra, Almanya'da yaşayan arkadaşı Kemal Hür beyden konuyu araştırmasını rica etmiş. O da müzeye yazdığı dilekçeler ve yaptığı yazışmalar ile konunun peşini bırakmayarak uzun bir uğraş sonucu müzeden, Tören Baltası'nın ellerinde bulunduğunu içeren bir yanıt almış. Yazışmaların ve envanter kayıtlarının tamamını bana ilettiler. Özetle bahsi geçen tarihi eserin müzede olduğunu, ancak nasıl satın alındığına dair bir bilgiye ulaşamadıklarını ve bunu kendilerinin de araştırdığını yazmışlar. Müze malesef geniş kapsamlı bir tadilata girdiği için bir süre kapalı olacağını, yeniden açılacağı zamana kadar eseri gösterebilmelerinin mümkün olmadığını söylemişler.

400 sayfalık dökümün içinde sadece Tören Baltası'nı değil Şarkışla'dan götürülen pek çok eserin listesini de buldum.

(Ben bir arkeolog değilim, ancak konuyu derinlemesine araştırdım. Yine de kesin bir iddiada bulunmak benim işim değildir. O nedenle bu kısım tamamen kendi yorumumdur –) Burada en üzücü husus ise şudur. Alman arkeolog Kurt Bittel'in dürüst bir insan olduğu ve bulduğu tüm eserleri Türk Devleti'ne teslim ettiği bugüne kadar genel bir kabul görmekteydi. Ancak listeye bakıldığında durumun hiç de öyle olmadığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen eserlerin büyük çoğunluğunu (ama tamamını değil) gerçekten de devlete teslim ederek kendisinden kuşku duyulmasının önüne geçmiştir. Ya da aksi takdirde o kadar eserin yurtdışına çıkarılması sürecine dair bilinmeyen başka hususlar olmalıdır. Eğer varsa yanındaki Alman arkeologlardan birisi veya daha sonraki zamanlarda depodan eserleri başkalarına gizlice satan bir müze çalışanı da akla gelebilecek diğer şüpheli kişilerdir.

***

Orhun anıtlarında "Süŋüşmek" fiili savaşmak anlamında kullanılmıştır. Süŋüşmek/Sünğüşmek ve Süngü/Süŋgü sözcükleri aynı kökten gelirler. Dolayısıyla, karşılıklı süngüleşmek gibi bir ilk anlam düşünülebilir. Süŋük/Süngük ise kemik demektir. Aradaki kök ilişkisi dikkate alındığında bu bağlantı çok eski ilkel dönemlerde süngüye benzer kesici silahların kemiklerden yapılması ile ilgilidir.

***

Osmanlı Devleti'nin son yüzyılı içerisinde düalist (ikileyici) bir yapı oluşmuştu. İdari anlayış sadece ikili olmakla kalmıyordu, aynı zamanda ikileyiciydi. Yani ikili bir yapının oluşması için bilinçli bir çaba sarf ediliyordu çeşitli nedenlerle. Askeriye, adalet sistemi hatta sosyal hayat dahil hemen her alanda bu ikili yapıya geçiş yaşanıyordu. Bir tarafta geleneksel yöntemler, diğer tarafta Avrupa'dan alınan modern yaklaşımlar bir arada ama ayrı ayrı yürütülmeye çalışılıyordu. Eski ile yeni yan yana olsun isteniyordu. Bunun en fazla hissedildiği alan ise eğitimdi. Hem eski tür okullar bulunuyordu hem Batı'dan örneklenen yeni okullar. Osmanlı'da ciddi bir batılılaşma vardı ama geleneklerden vazgeçilmek istenmiyordu. Fakat yapılan hata bunları uyumlaştırarak bir araya getirmeyi denemek yerine birbirinden ayrı olarak varlıklarını sürdürmeye çalışmak oldu. İşte bu tür yaklaşımlara düalizm (ikileyicilik) adı verilir.

***

Kaza ve Kadı

Osmanlı yargı sistemi içerisinde belirli bir tarihe kadar gezici yargıçlar bulunmaktaydı. Bunlar yargılama amaçlı belirlenmiş nahiye merkezlerine gelerek bir-iki hafta kalır, davaları görür sonra başka nahiyelere geçerlerdi. İşte bu nahiye merkezlerine "Kaza" nitelemesi yapılmıştır. Yaz aylarında gezici kadılar kazaları dolaşmaya büyük oranda ara verirlerdi. Çünkü köylüler yaylaya çıktıkları için davaların görülme ve sonuçlandırılma oranları oldukça düşerdi. Daha sonraki zamanlarda kazalar sabit hale getirildi. Cumhuriyetle birlikte tüm ilçelere mahkemelerin (en azından bazı türlerinin) mutlaka açılması zorunlu kılındı. Böylece ilçe ve kaza eşitlenmesi sağlanmış oldu.

İlçe anlamında kullanılan Kaza sözcüğü yargılama yapılan yer demektir. Arapça'da QĐ kökü yargılamayla ilgili sözcükler türetir. Kökte D/Z arası bir ses veren Dad harfi bulunur. Dilin yan tarafa azı dişin üzerine çalınmasıyla çıkarılan zor bir sestir. Bu ses günümüzde Arapça'nın tüm lehçelerinde ölü durumdadır. Sadece Kuran Arapçasında seslendirilmektedir (harfin hakkı verilmektedir). Kadı (Qađı) ve Kaza (Qađa) kelimeleri aynı kökten türemişlerdir. Yani Kadı yargılama (qađa) yapan kişi demektir. Osmanlı Devleti'nin idari ve askeri yapısı içerisindeki Kazasker ise Qađı-Asker sözcüklerinin bileşiminden ortaya çıkmıştır.

Not: İlk paragraftaki özet bilgiler geçen yıl yaptığım bir telefon görüşmesi esnasında araştırmacı - derlemeci Kadir Pürlü hocam tarafından verilmiştir. Kendisi konunun ayrıntılarına daha fazla hakimdir.

***

Hakaret ve öfke tek yönlü iletişimsizlik dilidir. Tek yönlü dilden karşılıklı etkileşim diline geçildiğinde ikna için az da olsa başarı şansı vardır.

***

Türkçe ses dönüşüm zincirleri vardır, bunların mantığı ve kuralları bilindiği takdirde aradaki bağlantılar görülebilir.

Güz/Guz/Kuz/Küz/Küs

Küsmek: İki insanın arasına soğukluk girmesi veya aralarında karanlık bir duygu oluşması. (Güz ve Kuzey sözcüklerinin kök anlamları dikkate alınarak.)

***

Yolun Üstüne Pusu Kurdular
(Sivaslı Yadigar'ın Ağıdı)

1959 yılında henüz 29 yaşında öldürülen ünlü Sivaslı kabadayı Yadigar (soyadı Aykut) için söylenmiş ağıt.

(Plak, Okuyan: Salih Uygun)

Yolumun üstüne pusu kurdular,
Üç kardeş bir olup beni vurdular,
Bir tane yavrumu yetim koydular,
Yadigarım dedim gene vurdular.

Kızılırmak gibi akıyor kanım,
Dizimde kalmadı dostlar dermanım,
Bu dünyadan göçtü artık kervanım,
Mezarım taşına yazın fermanım.

Söz-Müzik : Abdullah Nail Bayşu
(Plak üzerinde yazılı isim)

Aşağıdaki daha uzun versiyonunda ise şiiri yazan kişiyi belirten "Yusuf oğlu Ali" mahlası bulunmaktadır.

Yolumun üstüne pusu kurdular
Üç kardeş bir olup beni vurdular
Biricik yavrumu yetim koydular
Yadigar'ım sana nasıl kıydılar

Kime ne ettim de giydin alları
Yakın iken ırak ettin yolları
Başıma getirdin türlü halları
Çıkıp yol çatına götürün beni

Kızılırmak gibi akıyor kanım
Dostlar, dizlerimde yoktur dermanım
Artık bu dünyadan geçti kervanım
Mezarım taşına yazın fermanım

Bükülmezdi Yadigar'ın bileği
Çatal çıktı yiğidimin yüreği
Yıkıldı Ali Baba'nın direği
Yadigar'ım dedim yine vurdular

Doktor Kızıldeli yaram bağlıyor
Bu dert yüreğimi dağlıyor
Eşim dostum toplanmış ağlaşıyor
Yusuf oğlu Ali coşup çağlıyor

***

Onmazsa fakirin işi, hasıda yerken kırılır dişi.

Hasıda: Un, yağ, şeker ve su ile yapılan bir tatlıdır. Helvanın çok yumuşak haline benzer. Yani fakir garibanın işi o kadar ters gider ki en yumuşak yiyecekte bile dişi kırılır. (Kaynak kişiden alınan bilgi)

Kaynak Kişi: Sürmeli Bostancı - Elmalı Köyü / Şarkışla
Derleyen: Deniz Karakurt

***

Aktarma Sözlüğü adlı kitabıma yöneltilen en önemli eleştiri bu sözcükleri aldığım kaynakları en arkada kaynakçada belirttiğim halde tek tek her bir maddede şu kaynakta şu sayfadan aktardım diye belirtmemiş olmamdır. Haklılık payı yüksek bir eleştiri olsa da öyle ayrıntılı bir yol izlemem demek sözlüğü tek başıma en az 20 yılda yazabileceğim anlamına gelirdi. Henüz bitmemiş uğraşıyor olurdum. Bu sözcükler uydurma diyenler birkaç denemeden sonra yanıldıklarını görüp sustular. Kendim de bir kaç örnek paylaştım daha sonra izlediğim yönteme dair. (20bin kelimeyi de bir insanın tek başına kendisinin türetebilmesi zaten o kişiyi dilbilim tarihinde ayrı bir yere koydururdu herhalde.)

***

Bir ayrıntı

Ayazma denilen su kaynağına gidilirdi ve oraya çaput bağlanırdı. O ayazma onlara kutsal gelir. Ayazmanın perisi “Luca” iyilik yapan su perisi manasına gelirdi. Hasta olanlar oradaki suyla yıkanırdı, o hastanın gece üzerine periler gelir ve onu iyileştirir derlerdi.

Kaleiçi - Çatalca / İstanbul
Patriyot (mübadil) köyü

Çatalca Patriyotları’nın Halkbilimsel Açıdan İncelenmesi / Yüksek Lisans Tezi
- Cahit Yılmaz (2017)

***

Kaypışta: Kiremit kullanılmaya başlamadan önce evlerin üstü yonga adı verilen ağaç parçalarıyla örtülürdü. Yongalar rüzgarda uçmasın diye üstüne taşlar dizilirdi. İşte yongaların ve taşların kaymasını önlemek için araya konan yassı ağaç parçalarına da kaypışta deniyor.

Kaynak Kişi: Mustafa Koç
Mesleği: Emekli Eğitimci - Eski İlköğretim Müfettişi
Ahmetler Köyü - Manavgat / Antalya
Derleyen: Deniz Karakurt

***

EDİK ve ÇEDİK

Edik: Deriden yapılmış, çarık benzeri bir tür ayakkabı.
Çedik: Ayakkabının içine giyilen deriden mes benzeri ayak giyeceği. Kimi yörelerde yünden yapılmış çorap gibi giyilebilen ayakkabı içliği. Muhtemelen ayakkabı ayağa zarar vermesin diye. (İç edik > Çedik)

İlk başta Etmek fiilinden türemiş görünen Edik sözcüğü için bu anlam bağlantısına dair mantığı anlamak zor tabii eğer bu yaklaşım doğruysa.

Buna karşın geliştirdiğim kişisel yorum şu şekilde: Eğmek fiilinden oluşan Eğdik (Eedik) sözcüğünden "Ğ" harfi sonradan düşüyor (uzun "E" sesi kısalıyor).

***

Dilenen çocuklara ister tek başına, isterse yanında başka bir büyükle birlikte olsun para verilmesi iyilik değildir. Hatta kucağında bebek taşıyan kişilere de para vermek tamamen yanlıştır. Merhamet adına bu hatayı yapmak büyük vebaldir.

Bu tespitin mantıksal gerekçeleri vardır. Öncelikle o çocuklar bilinçaltından başlayarak ve davranışsal olarak bu alışkanlığa koşullandırılmaktadırlar. Gelecekte başka bir iş yapabilme olasılıkları düşecektir. Ayrıca ana babalarının veya onları dilendiren kişilerin bu durumun daha çok kazanç getirdiğini görmeleri de çocuk dilenciliğini artırmaktadır.

***

Sivas'taki Güdük Minare aynı zamanda Dabaz Tekkesi olarak bilinir. Dabaz (Kurdeşen, Ürtiker, Kronik Alerji) olanlar buraya gider dua ederler. Etrafında 3 veya 7 tur atılır.

Alıntı: Sivas'ta da böyle bir gelenek vardır. Eğer bir insan amansız bir hastalıktan sarılıktan ölmüşse orası sarılık tekkesi gibi kullanılır. Dabazdan (ürtikerden) ölmüşse ziyaret yerinin dabaz hastalığına iyi geleceği söylenir. (Kadir Pürlü)

***

Türkçede Y/Z ses dönüşümü vardır.

1. Söz ve Söylemek kelimeleri aynı kökten türemişlerdir.
2. Buymak fiili bulunur. Donmak, üşümek, donarak ölmek anlamlarına sahiptir. Buz kelimesi ile aynı kökten gelir.

***

Bir zamanlar çalıştığım Kütahya'nın Altıntaş ilçesine dair notlarımı ve derlemelerimi paylaşıyorum bir süredir. Yeri gelmiştir kısa bir de anımı yazmak istedim.

Kütahya'nın Altıntaş ilçesinde iki yıl görev yaptım. 20 yıla yakın bir zaman geçti üzerinden. Beşbin nüfuslu küçük bir yerdi, köy izlenimi verirdi o zamanlar. Halkı son derece yardımseverdi eminim ki günümüzde de durum aynıdır. Yabancı birisi yer sorduğunda ya çırağını gönderir, çırak yoksa dükkanını kapatır kendisi eşlik eder. Bozulan araba olursa gece vakti demez traktörle çekilmesine yardım ederler. Dışarda kaldım diyerek yardım isteyen kişi açıkta bırakılmaz, konuk edilir. Çalıştığım süre boyunca bizzat tanık olduğum durumlar vardır. İlçede benim kirada oturduğum evin hemen sağ tarafında iki bina ötede köşede bir kahvehane vardı. Orada akşamları veya geceleri otururduk bazen yaşlıları falan dinlerdik. Aslında kahvehane alışkanlığı olmayan bir kişiyim ama o dönem çeşitli etmenlerle orada oturup zaman geçirmek hoşuma giderdi. Yaşadığımız yere ve yakın çevresine dair farkında olmadan pek çok şey

öğrendik o kahvehanede. İlçeye dışarıdan gelmiş ikimiz üniversite mezunu diğeri de henüz öğrenimini sürdürmekte olan üç arkadaş o kahvehanede akşamın ilerleyip geceye yaklaşan bir saatinde oturmuş konuşurken: "Bugün açım daha hiçbir şey yemedim, az önce de ekmek aradım her taraf kapalıydı" dedim. Bir baktım yaşlı bir amca ayağa kalkıp gidiyor. O anda anladım. "Amca dur nereye gidiyorsun?" dedim. "E sana ekmek getireceğim" diye yanıtladı. "Dur amca gerek yok, başka bir şeyler atıştırırız" diyerek zar zor ikna ettik. Aynı yardımseverlik çevredeki yakın köylerde de gözlemlenir, daha uzakta olan yerleri bilemiyorum, tahminim oralarda çok farklı değildir. (Mayıs 2024)

***

11 ve 12 Rakamları

Bazı Avrupa dillerinde 11 ve 12 için özel isimler vardır, mesela İngilizce ve Almancada bu durum böyledir. 13'ten itibaren normal sayılama sistemine geçilir.

Bununla ilgili pek çok açıklama geliştirilebilir. Sadece iki tanesine değineceğim.

Toplumların kutsal rakamları vardır. (Örneğin Türklerde kutsal rakam 9'dur, Moğollarda 8, Araplarda ise 7'dir.) Avrupa kökenli halkların kutsal rakamı 12'dir (rakam tanımını bilinçli kullanıyorum, en azından 12'ye kadar olan kısım rakam olarak algılanmış gibi görünüyor). Avrupa birliğinin bayrağında bu yüzden 12 yıldız vardır. Anglosakson mahkemelerinde 12 kişilik jüri bulunur. İsa'nın 12 havarisi vardır. Düşünülür ve araştırılırsa daha pek çok örnek de bulunabilir.

Diğer bir olasılık olarak Sümerlerden beri kullanılan 12'lik zaman bölme sistemi ile ilgili olduğu da söylenebilir bu durumun.

Fakat özel adları olan 11 - 12 sayıları meselesi hangi gerekçe ile olursa olsun istisnai bir hususdur. Çünkü sistemin gerisi onluk taban üzerine kuruludur. Aksi takdirde 12'lik tabanın kullanılıyor olması gerekirdi yani sistem 12'nin katları şeklinde ilerliyor olurdu.

***

Söz temsil, bir solgucan kaç boğumdur? Bunu öğreneceğiz. Bunu bilsek ne olur, bilmesek ne olur? Demeyin. Bakarsınız bir gün lazım olur. Söz temsil, dağda bayırda gezerkene, karşınıza bir solgucan çıkabilir...

Öğrenci Bilo Ağa (İlyas Salman) - Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor / 1978

***

İnsanların düşünceleri ve görüşleri elbette ki değişir. Ancak bunları "değişmiş işte" diyerek kestirme bir yolla basite indirgemek yerine bazı soruları sormak gerekmez mi? Hatta yapılabiliyorsa bu sorular o kişilerin yüzüne sorulmalıdır bence.

Bu düşünceler ve bu görüşler;
1. Ne zaman değişmiş? Hatta hangi sıklıkta değişiyorlar?
2. Niye değişmiş? Bu değişimin doğrudan veya dolaylı herhangi bir biçimde yaşantısına etkisi olması amaçlanmış mı?
3. Nasıl değişmiş? Anlayarak, sorgulayarak, okuyarak kendiliğinden içsel bir dönüşümle mi değişiyorlar yoksa dışsal yeni durumlara uyum adına mı değiştiriliyorlar?

***

Orhan Hançerlioğlu Türk Dili Sözlüğünde sadece Öz Türkçe diye tanımladığımız kelimelere yer vermiş ve Moğolca kökenli gördüğü kelimeleri de sözlükten atmış. Maalesef Ordu sözcüğü de bunlardan birisi bahsi geçen bu sözlükte yer almıyor. Bununla ilgili Ben bir açıklama yazısı yazmıştım kısaca şöyle özetleyeyim Aslında Türkçe ve Moğolca tarihin bilinmeyen derinliklerinde aynı kökten kaynaklanıyor. Dolayısıyla Ordu sözcüğü her iki dilinde ortak belleğinde yer alıyor. Ama Türkçe Or kökü ile daha uyumlu. Yani ille de birinden birini seç denilirse benim şahsi fikrim bende Türkçe olduğu yönünde bir tercih yaparım ama dediğim gibi asıl fikrim ortak bir kökten geldiği.

***

Kaptan kötü havada belli olur.

***

Şarkışla'ya bağlı Dikili köyündeki 9 metrelik Şeyh Ziya mezarına dair.

Türk halk kültürüne dair yaklaşık 20 yıldır araştırmalar yapan ve konuya hakim birisi olarak söylüyorum. Türk halk inanışlarına göre orada yatan insanın eninin boyunun bu kadar uzun olduğuna inanılmaz, öyle bir inanış yoktur. Herkes bilir bunun simgesel olduğunu. Anadolu'da 3 metre, 5 metre, 8 metre, 10 metre uzunluktaki mezarlara bazı yerlerde rastlanır. Bir tür gelenektir, bu kötü bir şey değildir. Ancak bunun bağlamından koparılıp farklı yerlere çekilmesi de yanlıştır. Bunlar üzerinden hurafeler türetilmesi doğru değildir. Bu mezar niye böyle yapılmış, bu çok saçma bir durum, demek çok da doğru bir yaklaşım değil. Çünkü böyle bir gelenek var. Ancak bunun üzerine olmamış hikayeler yazmak, gerçek dışı rivayetler türetmek daha yanlış bir husustur.

***

Seydisül Türbesi (Altıntaş ilçesine bağlı Altıntaş köyü, Kütahya)

Köylüler eskiden, kendisini sağdırmayan inekleri ve üstüne bindirmeyen atları türbenin yanına bağlarmış. İçeride ayrıca bir de geyik boynuzu bulunmaktadır. Taş yapının dış kısmında bazı yerlerde Roma mimarisinden kalma parçalar kullanılmıştır.

Not: Altıntaş ilçesinde 2 yıl çalıştım. Yakınlardaki köyün ve ilçenin adı aynıdır.

***

Mektep mi Okul mu?

Türkiye dışında neredeyse tüm Türk kökenli ülkelerde "Okul" yerine "Mektep" denir. Bu doğrudur. Sürekli olarak tartışılan "Okul" sözcüğü Cumhuriyetin ilanından sonra yalnızca bizim ülkemizde kullanılmaya başlanmıştır. Bu da doğrudur.

Üzerinde fırtınalar koparılmaya devam eden bir konu... Hadi bir rüzgar da biz estirelim, fırtınaya katılsın. Mekteb sözcüğü doğduğu dil olan Arapça'da ne anlama geliyormuş bir bakalım.

Mekteb: Yazıhane, büro, ofis...

Mektep sözcüğü kendi dilinde belki de yabancı bir dilden alınabilecek büro, ofis gibi sözcükler için muhteşem bir karşılıktır. Araplara niye büro demiyorsunuz da mektep diyorsunuz derseniz herhalde çok şaşırırlar. Arapçası var elinde, niye başka bir dilden geleni kullansın ki.

***

1 MAYIS MEMUR TATİLİ KUTLU OLSUN!

İşçi bayramında işçi çalışsın. Memur tatil yapsın, çarşıya çıkıp para harcasın. 1 Mayıs'ta kapitalizm daha çok kazansın. Anlaşılmıyorsa daha açık anlatayım. Eğer gerçekten işçi bayramı ise, bütün işçiler tatil yapar. Tüm işler durur. Kapitalizm de senede bir gün kazanç sağlamaz. Biraz yazık olur ama. Böylece belki de bu gün pek çok açıdan bir anlam kazanır.

***

Gagavuzcada "galiba", "sanırım" anlamlarında kullanılan "Allele" sözcüğü bulunuyor. Türkçedeki "Ellaham" sözcüğüne benzer bir biçimde halk ağzındaki bir dönüşümle ortaya çıktığı kanısındayım.

***

Şahsen benim farkına varamayıp atladığım bir ayrıntı.

Laalanmak – Dalga geçmek anlamında Anadolu'da yaşayan bu sözcüğün Asya Türk dilleri içindeki bağlantısını Ahmet Arlı görmüş (kendisine teşekkürlerimle).

Ve şöyle demiş:
Ayrımlı bir söylenişle Türkistanda yaşayan bir söz. Deniz Karakurt beyin Aktarma Sözlüğü'nden.

LAYLAMAK: İstihza etmek (alay etmek)
LAYLANMAK: Alaycı taklit yapmak

***

Kargo İnanışı (Cargo Cult)

Dünyadaki dönüşümden uzak, yalıtılmış olarak yaşayan ve ilkel niteliklerini sürdüren toplulukların modern teknoloji ile karşılaştıklarında bunu sihir sanmaları ve taklit etmeyi denemeleridir. İlk kez gördükleri teknolojik ürünlerin gerçekte teknik olarak işe yaramayan benzerlerini yaparak dini ritüellere dahil ederler. Böylece o aletlerin büyü yoluyla kullanılabileceğine inanırlar. Özellikle İkinci Dünya Savaşı esnasında okyanuslardaki küçük adalarda yalnız olarak yaşayan bazı topluluklar teknoloji ile ilk kez tanıştıktan sonra askerlerin gitmelerinin ardından gördükleri nesnelerin taklitlerini yapmışlar veya geride kalan araç gereçleri büyü yaparak çalıştırmayı denemişlerdir. Bunları çalıştıran gerçek gücün ne olduğunu bilmedikleri için de gördükleri bazı davranışları ise büyü uygulaması sanmışlardır. Geçen zaman içerisinde günümüz dünyasına uyum sağlayan yerli kabileler de artık durumu bilmelerine rağmen bir tür gelenek olarak bu tür törenleri sürdürmektedirler. Konu aslında çok ayrıntılı olmakla birlikte en yalın olarak bu biçimde özetlenebilir.

***

Mustafa Kemal Atatürk kürsüye her çıktığında "Büyük Türk Milleti" diye seslenmiştir. Bugün anlaşılmak istenmeyen, üzerinde tartışılan bazı sözlerini Türk milletine özgüven aşılamak için söylemiştir. Çünkü her konuda yetenekleri körelmiş, kendine olan güvenini yitirme noktasına gelmiş bir toplum vardır. Onu ayağa kaldırmak için ne gerekiyorsa yapmıştır. Bu süreçte Türk milletinin kendi yeteneklerini kullanmayı öğrenmesi çok önemsenmiştir. Dil konusuna da böyle bakmak lazım. Atatürk'ün başlattığı çalışmalarla Türkçe kendi yeteneklerini kullanmayı öğrenmiştir, özgüven kazanmıştır.

***

Hatırlayanlar olacaktır bir zamanlar derelerin sularından yıkanmak (el yüz yıkamak ve banyo yapmak) ayrıca bulaşık, çamaşır yıkamak gibi amaçlarla yararlanılırdı. Daha eski dönemlerde içmek için kullanıldığı da bilinen bir gerçek.

Bilimsel olanaklar belki eksikti, yeteri kadar analiz falan yapılamıyordu. Doğrudur böyle bir risk içeriyordu. Ama en azından gözle görülür bir biçimde, açıktan kirletilmiyordu. Çünkü kullanılıyordu, yararlanılıyordu. Günümüzde her tür olanak var ama nedense tam tersi bir durum ortaya çıkıyor hemen hemen her yerde. Kullanmıyoruz öyleyse rezil edelim gibi bir mantık mı işletiliyor yani?

***

Türkçe'de uzun cümlelerle açıklanabilecek ayrıntılı olgular bazen bir sözcükle ifade edilir. Örneğin...

Gölek: Irmak, dere, göl, baraj gibi yerlerin suları çekildiğinde yakın yerlerde kalan su birikintisi demektir. (Farklı yörelerde başka anlamlara rastlanabilir ama ben kendi bildiğim tanımı yazdım.)

***

Hukuk sınırları içinde bile olsa toplumsal ortaklaşa tepkilerin, yine bizzat toplumun kendisi tarafından "devlete karşı gelme" olarak algılandığı katılaşmış, kemikleşmiş düşünce yapılarında birlikte itiraz etmek hele de başarılı sonuç elde etmek çok zor iştir.

***

Uluslararası politikada caydırıcılık iki boyutludur.
1. Elindeki gücü gösterir. Bende bunlar var diyerek korkutur.
2. Gizler ve gizlenir. Bilinmeyen güç kuşku doğurur.

Yeterince kalabalık bir sınıfta gözetmenlik göreviniz varsa yapılacak en mantıklı davranış en arkaya geçip öğrencilerin görüş alanı dışına çıkmaktır. Orantısız bir kalabalığın içindeki oldukça fazla potansiyel kopya riskini bile başkaca hiçbir şeye gerek olmadan sadece bu yolla bertaraf edebilirsiniz. İnsan bazı koşullar altında göremediği tehlikeden korkar.

***

Kötelemek (ö ile): kaldırıp atmak, fırlatmak.
- Sivas yöresi

***

Benim şahsi fikrim Göktürk alfabesi ile yarı yapay bir dil oluşturulması yönündedir. Tüm Türk dillerinden ortak bir söz dağarcığı toplanmalıdır. Yine Göktürkçe dilbilgisi kuralları üzerine çağdaş dillerden uyarlamalarla basit ve öğrenmesi kolay bir temel kurulur. Fakat günlük yaşamda yine Latin kökenli alfabeler kullanılabilir. Herkes kendi dilini konuşmaya devam eder.

***

İp cambazını ağzı açık, alkışlar içinde izleyen kalabalık, o an geldiğinde "meğer bu da düşüyormuş" diyerek arkasını döner ve çekip gider.

***

Söz tuhaf şey. Gözle görülmüyor, elle tutulmuyor, 1-2 saniye içinde duyulduktan sonra havada kayboluyor. Ama kimi zaman pimi çekilerek atılmış el bombası etkisi yapıyor bu geçici soyut algısal varoluş. Bazen de başka bir yerde söylenen söz başka bir kişiye aktarılarak, el değiştirerek günler, aylar hatta belki de yıllar sonra muhatabına ulaşıyor. Zamanlayıcı düzenekle patlıyor...

***

ALTI OK

Konu siyasi değildir baştan söylemek isterim. Ama öyle kabul etmek isteyen olursa da yapabilecek bir şey yok.

Mustafa Kemal Atatürk attığı her adımda iki hususa en üst düzeyde dikkat etmiştir: Dil ve tarih kendisi için yol gösterici ve belirleyici olmuştur. Bu nedenle de Dil ve Tarih kurumlarını kurmuştur.

Yapılan her yenilikte mutlaka Türk tarihi içerisinde bir temel aranmış, Batı kültüründen alınan unsurlarda bile bunların ulusal anlayışa uyarlanmaları sağlanmıştır. Türkçe kavramlar kullanılmış, Türk tarihinden örnekler bulunmuştur.
Atatürk, çağdaş dünyanın içerisinde geleceğe doğru yol alırken Türk milletini bir arada tutacak altı temel ilkesini belirledikten sonra bunların akılda kalmasını sağlamak için ok ile simgelemiştir.

Ok kavramı Asya'dan bu yana Türk milleti için simgesel bir anlam taşımaktadır. Sadece bir silahı değil aynı zamanda birliği ve boyların düzenini de temsil eder. Bozok, Üçok, Dokuzok...

***

Sakarya Meydan Muharebesi hakkında:
13 Eylül 1683'te Viyana önlerinde başlayan geri çekilme, 238 sene sonra durdurulmuştur.
(Şerafettin Turan - Türk Devrim Tarihi, Cilt:2, Sayfa:252, Bilgi Yayınevi, 1992)

About the Battle of Sakarya:
The retreat that started in Vienna on 13 September 1683 stopped 238 years later.
(The Cambridge History of Turkey, Vol:4, Page:138, Cambridge University Press, 2008, Footnote:67 - Citation: Şerafettin Turan)

***

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aynı zamanda sandıkla kurulmuştur. Hatta deha ürünü bir başarıyla sandık daha yeni rejim kurulmadan önce esas kılınmıştır. Biraz tarih okumak gerek.

1- 1920 Seçimleri:
Temsil Heyeti Başkanı sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa, 19 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un ikinci kez işgalinden üç gün sonra valiliklere, bağımsız sancaklara, kolordu komutanlarına bir genelge göndermiştir. Bu genelgede Ankara'da "olağanüstü yetkiler taşıyan" bir meclisin toplanacağı bildirilmiş, bu amaçla seçimlere gidilmesi ve 15 gün içinde bitirilmesi istenmiştir.
2- 1923 Seçimleri:
İlk TBMM döneminde kabul edilen yeni seçim kanununa göre yapılacaktır. Milletvekili oranı kanunda 20.000'e bir şeklinde düzenlenmiştir. 25 olan seçmen yaşı 18'e indirilmiş, vergi verme şartı kaldırılmıştır. Haziran-Temmuz 1923 tarihleri arasında yapılan seçimlerde Atatürk, meclise Ankara milletvekili olarak girmiştir.

***

Lozan'ın Gizli Maddeleri mevzusu çok önemlidir. Şu açıdan...

Kitlelerin nelere nasıl inanabileceğinin (veya inandırılabileceğinin) hem de tüm uyarılara rağmen bunun yıllarca sürdürülebileceğinin, üstelik ısrarla savunulabileceğinin en ilginç örneklerinden birisi ortaya koyulmuştur. Bu söylentilerin nasıl ortaya çıkıp nasıl yayıldığı, nasıl inanıldığı konusu, kitap yazılacak kadar araştırmaya değerdir ve tez hazırlanacak kadar derinleşen analizler yapılabilir. Ulaşılacak sonuçların ise iç açıcı olacakları söylenemez elbette.

***

Yeniden nezaket, yeniden kibarlık, yeniden konuşma adabı, yeniden aydınlanma, yeniden rasyonellik... Yavaş yavaş belki. Zaman alacak...

***

Hukuk, toplumun uyumlu bir biçimde birlikte yaşamayı başarma amacına yönelmiş olarak huzur ve güven içinde kalmasını sağlayan kurallar bütünüdür. Düzen ve adalet ise hukukun işlevleridir. Yani hukuk dediğimiz kurallar bütünü bir toplumda temel olarak iki görevi yerine getirir; düzeni sağlar ve adaleti yerine getirir.

Hukukun işlevleri:
1. Düzen
2. Adalet

Hukuk sistemi önce düzen oluşturur. Böylece toplumdaki ortak yaşamın huzur ve güven içinde akışını sağlar. Düzen, hukukun genelleyici yönüdür. Ancak bazen kişisel düzen veya toplumsal düzen bozulabilir. Böyle bir durumda -ister kişisel ister toplumsal anlamda- bozulan düzenin tekrar eski haline getirilmesi (veya getirilmeye çalışılması) adalet demektir. Adalet aynı zamanda kuralların herkese eşit olarak uygulanmasıdır. Yani var olan hukuk sisteminin dengeleyici yönü adalettir. Doğru işletilen bir adalet anlayışının sonucunda hak eşitliği ve fırsat eşitliği gibi durumlar ortaya çıkar.

***

Kaplumbağa Terbiyecisi - İki Versiyon

Bu versiyonlardan her biri kimi zaman bazı sahte yeniden çizimlerden birisi sanılsa da doğru değildir. Her ikisi de ressamın kendisi tarafından çizilmiştir.

Çağdaş Türk resim sanatının başlangıcının simgesi haline gelen Kaplumbağa Terbiyecisi adlı tablonun iki versiyonu vardır. Ressam Osman Hamdi Bey tarafından 1906 ve 1907 yıllarında iki kez çizilen resimlerin arasında bazı farklar vardır. Ancak en önemli belirleyici olarak kaplumbağaların sayısı dikkate alınır.

***

Çok ilginç hatta anlaşılmaz bir biçimde yapay olan herşey yeryüzündeki nüfusa yetiyor. Plastik ürünler, sentetik giysiler, akaryakıt, işlenmiş metal hatta daha pahalı şeyler; mesela telefon, araba... Herkese yetiyor bunlar. Ama doğal ürünler yetmiyor nüfusun bir kısmına. Yetersiz gelen doğal unsurlar arasında su en başta zaten. Ardından tarım ürünleri, hayvansal besinler… Çok gariptir, herkese yetecek kadar plastik var ama peyniri herkes bulamıyor dünya üzerinde. Tişört herkese yetecek kadar var ama et herkese yetmiyor. Afrika yerli kabilelerinin elinde cep telefonu var ama su yok.

***

Sovyetlerin çöküş gerekçeleri arasında merkezi planlamanın (serbest piyasa olmadan) tutmayışı anlatılırken şöyle cümlelere rastlanır. Uzay aracı üretiyordu devlet ama halk pirinç bulamıyordu. Tank teknolojisi, savaş uçağı teknolojisi geliştiriyorlardı ama ekmek kuyruğu vardı, un yetersizdi…

***

Senetli icra takibi ile senetsiz icra takibi arasındaki fark şudur.

Senetli icra takibinde (imzanın sahte olması falan gibi istisnai durumlar hariç) neredeyse kurtuluş şansınız hiç yoktur. Senedi (doğru hukuki tabirle Bono'yu) elinde bulunduran alacaklı karşı taraf o parayı söke söke alacaktır. Ödemeyi yaptığınızda ise senedi geri almadığınız veya üstünü çizerek zayi etmediğiniz takdirde karşı taraf parayı bir süre sonra yeniden isteyebilir ve üstelik haklı çıkar. Bu gibi tüm durumlarda ve itiraz yönelttiği neredeyse her konuda aksini ispatlama yükümlülüğü borçluya aittir. Derdinizi anlatmak için çabalar durursunuz ama çoğu zaman bir sonuç elde edemezsiniz. O yüzden senet tehlikeli bir araçtır (adi senet hariç).

Senetsiz icra takibinde ise ödeme emrine 7 gün içerisinde (ama süreyi geçirmeden) en basit biçimde (borcum yoktur veya borcumu ödedim diyerek bir iki cümle yazılarak) bile itiraz ettiğiniz takdirde başkaca ispatlayıcı bir belge istenmeksizin icra süreci anında durur. Bu durumda alacaklı taraf uğraşmaya başlayacak demektir. İtirazın kaldırılması için dava açması gerekir. Bu da sürecin uzaması ve kaybetme riskinin kendisi açısından daha yüksek olması demektir. Borçlunun aleyhine olacak neredeyse tüm hususların ispat yükümlülüğü artık alacaklıya aittir. Örneğin karşı taraf borcu reddettiği takdirde borcun var olduğunu ispatlama yükümlülüğü alacaklının üzerindedir. Bütün bunlara karşın senetsiz icra takibinde alacaklının haklı çıkma olasılığı yine de var mıdır? Evet düşük de olsa haklı çıkarak o parayı alma olasılığı vardır.

Örnek vermek gerekirse sözleşme imzalanmış ama ortada senet yoksa bu durumda senetsiz icra takibi hükümleri uygulanır.

***

Yenilenmenin ve gençleşmenin sonuçları görülmüştür. Darısı bu dersi çıkarması gerektiği halde bekleyenlerin başına...

***

Büyük devlet adamı Mustafa Kemal Atatürk'ten sonra onun makamına oturan herkes, ayrıca bu ülkede seçimle iş başına gelinen tüm mevkilerde bulunanlar; onun hem vatanı kurtarmış olması, hem de önümüze sandık koyulan ve adı Cumhuriyet olan bir rejimi kurmuş olması sayesinde görev yapmışlardır ve yapmaktadırlar. Atatürk'ün kurduğu bu devlet olmasaydı bugün bırakın seçim yapmayı, sizi yönetecek insanları seçmeyi, seçilip makamlara oturmayı değil, sömürgeci güçler bize yaşayacak toprağı bile zul göreceklerdi. En olanaksız koşullarda emperyalist devletleri yenmiş ve tarihe geçmiş büyük komutan aynı zamanda bu ülkedeki demokratik rejimin de kurucusudur. Ondan önce sandık yoktu, seçim yoktu, yapılan bir iki deneme başarısızlıkla sonuçlan(dırıl)mıştı. Kadınlarımıza özellikle sürekli anımsatmak gerekir, tüm dünyada Atatürk'ten önce seçilme / yönetme hakkı veren sadece iki - üç ülke vardı.

Türk milletinin başı her sıkıştığında eninde sonunda yüzünü Mustafa Kemal Atatürk'e çevirecektir, yönünü ona dönecektir. Çünkü ne kadar aksi öne sürülürse sürülsün, bulunabilecek başka bir yol yoktur. Çaresiz kalındığında çözüm için yapılan her denemede varılacak yer orasıdır. Ancak gözden kaçırılmaması gereken husus şudur ki, bahsettiğimiz ölmüş bir insanın kendisi değildir. Aydınlanmanın, bilimin, aklın, düşüncenin simgesi olan bir isimdir. O isim, doğu toplumlarında çağdaş dünyayı yakalama adına bir ilktir.

***

Muhalefet herkese gereklidir. Ne kadar inanılmaz ve olanaksız görünürse görünsün, ne ihtiyaç olabilir ki diye düşünülürse düşünülsün; bir gün gelip de insanın geleceğe dair kısıtlı ve yetersiz algılarıyla asla hesab edilemeyen, öngörülemeyen, akla gelmeyen durumlar gerçekleşip de tutunacak bir dala, başka bir seçeneğe gerek duyulduğunda öyle bir olanak bulunabilmelidir.

***

Alman mimar ve şehir planlamacısı Hermann Jansen açılan bir yarışmayı kazanarak 1928 yılında Ankara'nın şehir planını hazırlamak üzere Türkiye'ye çağrıldığında Atatürk'e; "Bu şehir planını tatbik edebilecek kadar kuvvetli bir iradeniz var mıdır?" diye sorması üzerine Atatürk biraz kızgın ve biraz da şaşkın bir ifadeyle; "Yedi düşman devleti kovarak ülkeyi kurtarmışız, bir şehir planını tatbik edebilecek iradeyi mi sağlayamayacağız?" şeklinde bir yanıt verir. Bunun üzerine Hermann Jansen'in ise; "İmar planlarını kararlılıkla uygulamak düşmanı yenmekten daha zordur," dediği söylenir.

Ek bilgi:
Atatürk'ün pek çok Osmanlı subayı gibi orduda iken en az orta düzey Almanca bildiğini de anımsatalım. Enver Paşa ile birlikte başlayan Türk - Alman dostluğunun bir sonucudur bu durum.

***

BİTİKEVİ: Kütüphane
Örneğin: Sivas Ziya Başara Bitikevi

***

Yaşlı Çalgıcı
(Өвгөн Хуурч / Öbgön Huurç)

Tarih: 1958
Ressam: Ürjingiyn Yadamsüren (Үржингийн Ядамсүрэн)

Moğolistan'ın en tanınmış tablolarından birisidir. Yaşlı adam Atbaşlı-keman (Морин-хуур / Morin-huur) çalmaktadır.

***

Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Karacalar Tekkesi köyü için bana verilen bir bilgi:

Gelen çok oluyor. Türbe dışarda mezarlığın içerisinde. Türbe için gelip de köyde kalanlar oluyordu hemen yanındaki evlerde, manevi amaçla kalıyorlardı. Yatalak olanları ya da zihinsel problemli olanları yatırıyorlardı. Ocak evi dedikleri bir yer vardı, orda yatıyorlardı. Yatırdaki Mehmet Dede geyikleri sağarmış geceleri falan diye hikayeler de anlatılırdı.

***

Ye tatlıyı içme suyu yanarsa yansın. Ye yağlıyı iç suyu donarsa donsun.
-Atasözü-

(bilimsel gerçekliği de vardır hani)

***

Günümüz dünyasında yabancı öğrenci kaçınılmaz bir gerçekliktir. Her ülke yabancı öğrenci alır. Ancak...

Nesnel ve titizlikle yapılan merkezi sınavlarla seçilen zeki, yetenekli, çalışkan, nitelikli, disiplin sorunu olmayan, adli sicili temiz, aklı başında yabancı öğrenciler kabul edilir. Öyle olması gerekir.

***

Shaun Greenhalgh (1961 doğumlu - İngiliz)
Eski sanat sahtekarıdır.

1989 ve 2006 yılları arasındaki on yedi yıllık süre boyunca heykeller ve tablolar başta olmak üzere pek çok nitelikli sahte taklit sanat eserleri üretmiştir. Bunları bazı aile bireylerinin de yardımıyla uluslararası piyasada müzelere, müzayede evlerine ve özel alıcılara başarıyla satmıştır. Daha sonra yakalanarak hapis yatmıştır. Dünyanın en yetenekli sahte sanat eseri üreticilerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Ailesi de bu alandaki en özgün suç örgütlerinden birisi sayılmaktadır.

Kendisi özellikle İngiliz ressam Lowry'nin tablolarının kusursuz düzeyde taklitlerini yapmıştır. Hapisten çıktıktan sonra kendi eserlerini çizerek "sanatçı" olarak da tanımlanmaya başlamıştır. 2015 yılında BBC tarafından yayınlanan Fake o Fortune? (Sahte mi Servet mi?) programına (4. sezon 1. bölümde) çıkarak Lowry tablolarını nasıl taklit ettiğini o anda büründüğü duygu durumuna kadar açıklayacak biçimde bir örnek sahte eser çizmiştir.

***

Dışarıdan bakıldığında ne kadar durağan, dingin ve kalıcı gözükürse gözüksün aslında kararsız yapılara sahip olan bazı oluşumlar vardır. Bu yapıların kararsızlığı içini dolduran üyeler birbiriyle çatışmaya başladığında anlaşılır ve ortaya çıkar. Bu çatışmaların temelinde ise çıkar uyuşmazlıkları bulunur. Ve bu sorunların çok önemli bir kısmı da ekonomik gerekçelere dayanır. Özetle bir şeyler paylaşılamıyordur artık. "Bizimle ilişkisi kalmamıştır" diye yapılan açıklamayla gündeme düşen haber bu şekilde anlaşılmalıdır.

***

Yokolmak üzere olan türler...
Gemerek Kavunu ve Dombak/Tombak Karpuzu (02/10/2022)

Kavun kumlu toprakta az suyla yetiştirilir. Çiçeğe durduktan sonra hiç su vermediğini söyleyenler bile vardır.

***

Yokolmak üzere olan türler...

Karaburna Sarımsağı - Üzerindeki mor çizgiler en belirgin özelliğidir. Daha keskin bir lezzeti vardır. Nevşehir yöresinde mor rengin daha belirgin olduğu bir sarımsak türü de mevcuttur.
Not: Karaburna köyü Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesine bağlıdır.

***

Ekonomiyi yöneten bir kişinin uğraştığı temel konular aşağıda sıralanmıştır. Bunların bazıları birbirinden bağımsız iken bir kısmı birbirini olumlu yönde etkiler, kimileri de ters orantılıdır yani birini düzeltmeye çalışmak başka unsurlarda bozulmaya yol açar. Bu durumların dikkate alınmak zorunda olduğu da bir gerçektir. Kolay iş değildir yani ekonomiyi yönetmek. Kim olursa olsun çok karmaşık bir alan vardır önünde.

- Döviz (Kur rejimi ve denetimi dahil)
- Altın fiyatları
- Borsa
- Asgari ücret
- Memur maaşları
- Emekli maaşları
- KDV oranı
- Vergi oranları
- Ulusal paranın değeri ve güvenilirlik düzeyi
- Zorunlu mevduat karşılık oranı
- Enflasyon (ve paranın satın alma gücü)
- Para basma politikası (ve tedavüldeki para hacmi)
- Yabancı yatırım oranı
- Faiz oranları
- İşsizlik (çeşitli türlerinin ayrıca dikkate alınması gerekir)
- Sosyal yardımlar (ne kadarı gereksiz konusu dahil)
- Devlet bütçesi
- İthalat ihracat dengesi
- Altın karşılık oranı
- Açık piyasa işlemleri (özellikle tahvil ve bono)
- Fiyatlar genel düzeyi
- Asgari geçim sınırı
- Dış borçlanma miktarı
- İç borçlanma miktarı
- Gayri safi milli hasıla ve reel üretim düzeyi
- Kamu harcamaları (gerekli ve gereksiz olanlar ayrımıyla birlikte)
- Tasarruf oranları (halkın tasarruf tercihleri düzeyi)
- Teşvik ve destekleme fonları
- Finansal araçlar
- Gelir dağılımı
- Gayrimenkul fiyatları (ev, arsa başta olmak üzere)
- Kredi talep oranı
- İflas oranları (şirketler ve esnaflar)

- Menkul değerlere (altın ve mücevherat) yönelik talep düzeyi
- Piyasadaki arz talep dengesi
- Bankacılık sektörünün genel durumu ve sorunları

Bir doktorun reçete yazabilecek düzeye gelene kadar alması gereken eğitimin en az üç katı eğitim ekonomiyi yönetebilmek için gereklidir. Tam da bu noktada (kapitalist sistemin işleyiş mantığı içerisinde) Türkiye'nin gördüğü en büyük politik iktisatçılardan birisinin Kemal Derviş olduğunu söylemeden geçemeyeceğim.

***

Ahlakı yalnızca bir veya iki konuya indirgemek geri kalan diğer daha büyük sorunları kabullenilebilir ve olağan görülebilir duruma getirmek demektir. Bu da toplumsal ahlaksızlığın en çürümüş biçimlerine yol açar. Çalışma ahlakı, iş ahlakı, mesleki ahlak, ticari ahlak, siyasi ahlak, iktisadi ahlak gibi önemli hususlar bir kenara bırakıldığında öne çıkarılmaya çalışılan diğer bir iki konunun da asla düzeltilemediği görülür. Çünkü bütünsellik yitirildiğinde tekil sorunlar asla çözülemez. Üstelik tek çözüm yolu gibi bir algıyla sunulmaya çalışılan formülasyon çabalarının da aslında yetersiz kaldığı hatta tersine amaçlara alet edildiği de insanlık tarihindeki örneklerle apaçık ortadadır.

***

Pijama için 2 öneri:

1. Kazaklar "Jadagay" (bazı kaynaklarda "Jağaday") adı verirler.
* Öneri - Uyarlama: YATAKAY
2. Özbekler ise "Tunlik" (Tün: Gece sözcüğü ile bağlantılı olarak) adlandırırlar.
* Öneri - Uyarlama: TÜNLÜK

***

YÖNEKEY: Basit, adi, sıradan, iptidai.
1. Türkmence - Yönekey
2. Kırgızca – Jönököy

Yıllardır çözülemeyen bir soruna da öneri olsun. Borçlar Kanununda yer alan Adi Şirket kavramının ilk sözcüğü olumsuz çağrışımlara sahip olduğu için kullanılmak istenmiyor. Onun yerine Yönekey Şirket bu sorunu çok da güzel çözer.

***

Sazlıbosna Köyü – İstanbul

Yakında ani bir gelişme (!) göstererek şehir tarafından yutularak betonlaşacak...

Bugün bile gerçek bir köydür, İstanbul'da pek rastlanması mümkün olmayan bir durum... Deresi ve göleti ile birlikte korunmalıdır.

***

Liman Kalesi (Taşucu - Silifke / Mersin)

Paşa Limanı veya Ağa Limanı olarak da bilinen yapının Romalılardan kaldığı ancak Osmanlı döneminde büyük oranda yeniden inşa edildiği sanılmakta. Günümüzde askeri tesis içinde kaldığı için ziyarete kapalıdır.

***

Karapayım

Kırgızca ve Kazakça'da "mütevazi" (alçakgönüllü) kavramı yerine kullanılan Karapayım / Qarapayım sözcüğü bulunmaktadır.

***

Tahammül – Katlanmak

Arapça H-M-L kökünden türeyen Tahammül sırtında ağır bir yük taşımak gibi bir durumu ifade eder. Kelimenin Türkçe karşılığı da ilginç: Katlanmak. O yükten dolayı iki büklüm oluyorsunuz; dizleriniz, katlanıyor (mecazen). Ticaret Hukuku derslerinde hamil kavramını anlatırken çeki veya ticari senedi elinde bulunduran kişi, bu çek türünü de taşıyanın sahibi olduğu başkaca bir şeye gerek olmadığı şeklinde açıklıyorum akıllarında kalsın diye. Hamal ve hamile sözcüklerini örnek veriyorum; hamal yük taşıyan kişidir, hamile karnında çocuk taşıyan kişidir.

***

Diller arası etkileşim

Dil konusuna ilgi gösterdiğim ilk yıllardan beri karşılaştığım bir iddia şudur: "Dil canlı bir varlıktır, kendi kendine gelişir, müdahaleye gerek yoktur. Başka dillerle etkileşim kaçınılmazdır." Çok tutarlı ve önemsenmesi gereken bir yaklaşımdır bu ve ciddiye almadan geçemeyiz. Ve ben kişisel olarak kafa yordum bu konuya. Yanıtım ise özetle şöyledir.

Ortada bir etkileşim yoktur (-ş işteşlik eki gereği, etkileşim en azından iki yönlü bir olgudur). Tam tersine baskın, egemen bir dilin yayılması vardır. Aksi olsaydı bahsedilen tartışmayı yapabilirdik. Ama bu koşullarda mümkün değil, çünkü baskın dil İngilizce kendisini dayatıyor ya da özeniliyor. Dolayısıyla etkileşim değil tek yönlü etkilenme vardır. Geçmişte baskın dil(ler) farklı olsa da sakınılması gereken durum(lar) aynıdır. Hem birey, hem toplum hem de devlet olarak dilimize özen göstermemiz gerektiğini düşünüyorum.

Bir dilin yaptığı yapabileceği tek şey başka dillerden sözcük almaktır. Onun da ne düzeyde olması gerektiği çok tartışılır bir konudur, yine kişisel fikrimdir; olabilecek en az sayıda... Ama ek veya gramer kuralı almaya başladı mıydı o dil kendi diliniz olmaktan çıkar. Yabancı dillere karşı her türden etkilenmeye kapı açmanın nerelere varabileceğinin dünya üzerinde değişik örnekleri vardır; bir iki tanesini de biz tarihimizde yaşadık zaten.

Ben de o zaman şunu merak ederim mesela Türkçeden herhangi bir eki veya gramer kuralını alıp kendi diline yerleştirip kullanan bir dil var mıdır? (Gerçi, cevap evet olsa da önemli değildir, o dilin açısından baktığımızda ise bu da onlar için bir yanlıştır.)

***

Türkçe Hukuk Dili Üzerine

2011 yılında Yeni Ticaret Kanunumuz ve Yeni Borçlar Kanunumuz kabul edildi. 18 yıldır Ticaret Hukuku ve Borçlar Hukuku dersi anlatan birisi olarak ifade etmek isterim ki, her iki yasamızda da dil açısından ciddi bir Türkçeleştirme duyarlılığı gösterilmiştir. Ortalama beklentiyi karşılayacak düzeyde (hatta biraz daha üzerinde) anlaşılır olması yönünde bir çaba harcandığı açıkça bellidir. Tam anlamıyla yeterli olmasa da ilerleme sağlanmıştır. Örnek vermek gerekirse:

Eski kanunda: Hata - Hile
Yeni kanunda: Yanılma - Aldatma

Her zaman öne sürdüğüm üzere dili korumak en önce devletin görevidir. En azından bu konuda hakkını vermek zorundayım, bu iki yasa açısından ortaya çıkan gelişme dikkate değerdir. Ancak bu konuda daha fazla özen gösterilmesi ve başka yasalardaki değiştirilmeden bekleyen eski metinlerin yenilenmesi gerektiği de göz önüne alınarak gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

***

Aşık Çoban Mehmed

Ermiş olarak tanınmasına neden olan en ilginç olay anlatıldığı üzere 17 yıl yatalak kaldıktan sonra gerçekten de birden bire hiçbir tedavi olmaksızın tekrar ayağa kalkmasıdır.

***

Ve Bağlacı

Kazakça: jene (және / jäne)
Kırgızca: jana (жана / jana)
Tatarca: hem (һәм / häm)
Başkurtça: hem (һәм / häm)
Nogayca: em (эм / em)
Gagavuzca: hem (хем / hem)
Tuvaca: bile (биле / bile)
Yakutça: yonna (уонна / uonna)
Çuvaşça: 1. tata (тата / tata) - dizilim oluşturmak için
Çuvaşça: 2. ta (та / ta) - cümleyi sürdürmek için

***

HACELOBASI TÜRKÜSÜNE DAİR

1. Türküde adı geçen Hacelobası şimdiki Yeni mahalledir. Hacı Ali > Haceli dönüşümü ile oluşmuş bir isimdir.
2. Hacı Ali, Hacı Haydar, Hacı Himmet adlı üç kişinin yöreye gelip yerleştiği söylenir (kardeş değiller).
3. Haydarlı mevkisi şimdiki Kandemir mahallesidir. Orada yok olmuş bir çeşme vardır. 1966 yılında onarılarak yeniden yapılmış, 1970'li yıllarda varlığını sürdürmüştür.
4. Hacı Himmetli ise şimdiki Gültekin mahallesidir. Ayrıca ilçe merkezinde bu isimde bir cami bulunmaktadır. (Hacı Himmetli Camisi).

***

Karl Marks'a göre ekonomi altyapıdır, geri kalan herşey ise üstyapı... Dolayısıyla üstyapı kendisine temel oluşturan altyapıya göre biçimlenir.

Felsefi ve sosyopolitik açıklamalara girmeden herkesin anlayacağı şekilde örnekleyelim. Karşılaştığınız her sorunun altında ekonomik bir gerekçe aramak en doğru yaklaşım olacaktır. İstisnalar elbette vardır, ancak büyük oranda bu öngörü doğru çıkacaktır. Önde görünen göstermelik gerekçeleri aradan çekerseniz gerideki gerçeğe ulaşırsınız.

İçinde bulunulan ekonomik sistem insanların dünyayı algılayış biçimini belirler. Yaşadığımız kapitalist dünyada neredeyse herşey alınıp satılabilir ticari metaya dönüşmüştür. Paraya

ulaşmak temel belirleyicidir. Mutluluk tüketimle ilişkilendirilmiştir. Kişinin değeri ekonomik göstergelerle ölçüldüğü için bireycilik ve bencillik baskın bir anlayışa dönüşmüştür.

- İki ülke savaşıyorsa mutlaka gördüğümüz veya göremediğimiz ekonomik bir nedeni vardır.
- Günümüzde işlenen suçların yüzde 80'den fazlası ya parayla ilgilidir ya da karşı cinsiyetle olan ilişkilere dayalıdır. (Üçüncü olarak da uyuşturucu eklenmiştir.)
- İki kardeş kavga ediyorsa paylaşamadıkları bir şey vardır. Bu paylaşılamayan şey çocuklarda oyuncak olurken büyüklerde mal, mülk, mirastır.
- Siyasette din ile aldatılma oranları sanıldığının aksine çok düşüktür. Asıl gerekçeler arka plandaki çıkar ilişkileridir (basit menfaatlerden büyük ve karmaşık hesaplara kadar). Din sadece bunları gizlemek için yararlanılan söylemleri üretmek için kullanılır.

Birkaç ilginç bilgiyle tamamlayalım...
- Taliban rejimi Buda heykelini aslında altında hazine aramak için patlatmıştır, put olarak gördükleri için değil.
- İşid örgütü Yunus Peygamber türbesini gerçekte altında hazine aramak için yıkmıştır, türbeleri dine aykırı buldukları için değil.
- Haçlı seferleri din için değil yeni topraklar elde etmek için yapıldı.
- Coğrafi keşiflerin gerçekleştirilme amaçları sömürgeciliktir.
- Uzay araştırmaları bile farkına varmasak da bilimselliği değil iktisadi nedenleri önceleyen amaçlar içermektedir.

(Yüzlerce hatta binlerce genel ve özel örnek eklenebilir.)
Daima arkadaki ekonomik nedene bakın...

***

Taburcu olmak

Malumatfuruş sitesinin iddiası özetle şu şekilde:
Farklı sosyal medya paylaşımlarında ve yazılarda bu deyimin Kurtuluş Savaşı'nda veya Çanakkale Savaşı'nda ortaya çıktığına dair kurulan etimolojik ilginin gerçek dışı olduğu öne sürülüyor. Çünkü bu kavram Kurtuluş Savaşı'ndan ve Çanakkale Savaşı'ndan daha önceki dönemlerde yazılmış sözlükler içerisinde yer almaktadır deniliyor. Örnek olarak 1890'da basılan Redhouse sözlüğünde taburcu kelimesine bu anlamıyla rastlandığı bilgisi veriliyor.
Ancak karşıt görüşler bahsi geçen sözlükte böyle bir açıklamanın bulunmadığı yönünde.
Buna karşın bu sitede sözlük dışı başka kaynaklardan örnekler de verilmiş.

Kesin olan husus ise bu kavram ne zaman ortaya çıkmış olursa olsun, hastaneden ayrılıp taburuna geri dönen askerler için kullanılan bu ifadenin daha sonradan genelleşip ve bir tıp deyimi haline dönüşmüş olduğudur.

***

Numune Mektebi, İsmet Paşa Mektebi, İsmet Paşa İlkokulu, Selçuk İlkokulu adlarıyla hizmet vermiştir. Çifte Minareli Medrese'nin hemen arkasında, eski eyvanın (üstü açık ana yapının) yerinde yapılmıştır. İlk katındaki taşlar, yıkılmış medresenin kalıntılarından alınmış, ikinci katı ise ahşap işçiliği ile inşa edilmiştir. 1800'lü yıllarda hizmete girmiştir (birkaç farklı tarih söylenmekte). En doğru görünen açıklama İnönü zaferi nedeniyle okula bu adın verildiğidir. Ayrıca cephedeki askerlere 400 lira tütün parası ve İsmet Paşa'ya Sivas'ta yapılmış özel bir kılıç gönderildiği de söylenmektedir. Sivas Valisi ve Belediye Reisinin bir telgraf çekerek bunu İsmet Paşa'ya bildirdikleri de tarihi kayıtlarda yer almaktadır. 1960'lı yılların başında, Çifte Minare'nin önünü açmak gerekçesiyle yıkılmıştır (olasılıkla 1962). Her iki fotoğrafta eski dönemlere aittir. Binanın tümden göründüğü fotoğraf ilk yapıldığı dönemlere, önden çekilmiş olan fotoğraf ise 1920'li yıllara aittir. Binanın yıkıldığı döneme kadar küçük tadilatlarla yaklaşık aynı şekli korumuştur. Deniz Gezmiş'in iki mezuniyet fotoğrafında binanın pencereleri görünmektedir ve bu fotoğraflardakilerle aynıdır. Ayrıca binanın yerini konumunu, yıkılış tarihini, pek çok kişi doğrulamış ve yine dört kişi Deniz Gezmiş ile birlikte bu binada okuduğunu söylemiştir. Deniz Gezmiş bu okuldan 1958 yılında mezun olmuştur. Yıkımdan sonra okul da o dönemler yeni yapılan Numune Hastanesi'nin de olduğu Kışla Caddesi (şimdiki Rahmi Günay Caddesi) üzerine taşınmıştır.

***

Ayetullah Sınıfı

İran'da çok karmaşık bir devlet yönetim modeli vardır. Ancak anlaşılması gereken temel husus şudur. Her biri Ayetullah ünvanı taşıyan yasal bir din adamları sınıfı bulunur. Ülkede binlerce kişinin bu ünvana sahip olduğu bilinmektedir.

Ayettullah sınıfı içerisinde en yukarıda ise "Rehber-i Muazzam-i İran" (İran Yüce Kılavuzu) olarak anılan bir "dini lider" yer alır. 88 kişilik bir din kurulu tarafından atanır. Kendisinin önderliğindeki Ayetullah sınıfının yasama, yürütme ve yargı alanlarında hemen her konuda siyasi yönetimi denetleme ve etkileme yetkileri bulunur. Özetle siyasete karışma hakları vardır. Özellikle de bu dini lider elindeki yetkilerini etkin bir biçimde kullanır. Önder Ayetullah açık olarak İran Cumhurbaşkanı'na eşdeğer sayılır hatta kimi durumlarda ondan daha üstün bir makam olarak görülür.

Aslında teokratik sistem içinde oldukça demokratik bir rejim denemesi denilebilir. Çok zor bir deneme. (Gidin mesela Afganistan’daki rejime sorun, İran’a kafir diyecektir.) Çünkü sandık var. Kadınlar milletvekili seçilebiliyor. Hatta bizden daha çok kadın milletvekilleri var. Suudiler gibi tek başına gezemez demiyorlar. Bunlar klasik anlayışa göre sınırları zorluyor hatta dışına çıkıyor. Sandık olunca tehlike var ama. Rejimi değiştirebilir o sandık. Bunun için çok karmaşık

bir yönetim modeli kurmuşlar. Bence dünyanın en karmaşık devlet mekanizmalarından biri olmuş. Bir sürü kurul var, pek çok farklı kurum var. Biri ötekini denetliyor, öbürünün diğeri üzerinde yetkileri var. Yani hem seçim, meclis, cumhuriyet ama hem de teokrasi. Bunları bir arada tutabilmek için siyasi aygıtlar oluşturmuşlar. Ayetullah sınıfı ve yüce lider uygulaması en dikkat çekici olanı. Ama onlarca hatta yüzlerce karmaşık ilişkiler ağı var kurumlar arasında.

***

Özeti budur. İran'daki teokratik yapıyı kılık kıyafete ve ahlak polisine indirgeyerek bu mesele çözüldüğünde sanki her şey hallolacakmış gibi bir algı var. Yani konu doğru anlaşılmamış görünüyor.

***

Dekovil Vagonlar

Kayseri il sınırları içindeki Kültepe - Kaneş Karum'da yapılan arkeolojik kazılarda çıkan toprağı taşımak için Mustafa Kemal Atatürk tarafından hediye edilen vagonlar durmaktadır. 1998 yılına kadar kullanılmaya devam etmiştir.

***

Her dilde onay ve red kelimeleri en ilkel dönemlere aittir. Çünkü ortaya çıkan ilk kavramlar arasında yer alırlar. Mantıksal olarak iletişim için bu bir zorunluluktur. O yüzden de basit seslerden oluşurlar.

he /e: evet (Almanca'da ja - ya okunur)
yo: hayır (İngilizce'de no)

Dünya dillerine bakıldığında onay ve red bildiren kavramlar için sonradan dönüşümle iki heceli biraz daha uzun kelimelere evrilenler vardır elbette ama sayıları azdır. Çoğunluğu basit ve kısa sözcüklerdir.

***

Büğelek / Böğelek

İri bir sinek. Hayvanların özellikle de sığırların yumuşak derilerini ısırarak yapışır. Irmaktan, dereden, gölden, çermikten çıkan insanların ıslak bedenine de yapışıp ısırır, canını acıtır. Büğelek tutan hayvanlar kovamadıkları için ancak kuyruklarını sallarlar, eğer bu yeterli olmazsa can havli ile kaçarlar. Bazen kilometrelerce koştukları olur. Arkasından yetişmek ne mümkün?

***

Yıllar önce bir öğrencim mahkeme celbinde yazanları anlayamadığı için bana getirmişti. Hakkında süren bir davanın yanı sıra yeni bir dava daha açılmış, nedenini çözememiş bu yüzden bana soruyordu. Okuduktan sonra şaşkınlık içine kalmıştım.

Yazın memleketinde, gece yarısı hepsi de zil zurna sarhoş iki grup halinde 7-8 kişi kavga etmişler. Ciddi yaralanmalar var tabi. Bunlar önce hastaneye gitmişler oradaki polis adli vaka olduğu için tutanak tutup beyanlarını yazmış, sonra karakol, savcılık derken bir dizi yeri dolaştırılmışlar polis tarafından. Hepsi de şikayetçi olmuşlar karşılıklı. Ertesi gün kendilerine geldiklerinde olasılıkla akıl veren birileri olmuş, sarhoştuk diye ifadelerini reddetmişler. Sil baştan yeniden... Sonra hakim karşısına çıkmışlar orada da konuşmuşlar.

Buraya kadar tamam. İlginç olan şu, bana celp kağıdını getiren öğrenci yaklaşık 5 kere mi 7 kere mi artık kaç sefer ifade verdiyse hepsinde birbiriyle ilgisiz bambaşka şeyler söylemiş. Hiçbiri birbirini tutmuyor. Ayık olmak da farklılık oluşturmamış hatta eski söylediklerini düzeltebilmek adına daha da savrulmuş ifadeleri. Hiç mi tutmaz söylenenler birbirini?

Özellikle yap desen yapamaz. Derste 3 tane farklı öykü anlat dese edebiyat hocası, ikisini zar zor anlatır, üçüncü mümkün değil. O ikisi de yarıya birbirine benzer. Ama gel gör ki adli süreçte imkansızı başarmış.

Hakim de buna yalan beyanda bulunarak kamu görevlilerini ve mahkemeyi yanıltmaya çalışmaktan ikinci bir dava daha açtırmış.

Celp kağıdında ayrıntılı olarak nerelerde yalan beyanlar verdiği yazıyordu.

***

Dağ başlarındaki taşlara Ovoo, Ovaa deniyor farklı Türk dillerinde. Türkçe'ye Oba olarak aktarılıyor. Ben de hep eski yazılarımda ve sözlüklerimde bu şekilde çevirdim ama çok yakın bir dönemde aslında çevirinin şöyle olması gerektiğine kanaat getirdim: Ovağ. Çünkü Ova sözcüğü, Anadolu Türkçesinde yayvan geniş bir araziyi ifade ediyor. Oba dediğimizde ise bir kümelenme var, onun anlamı da belli; bir yerde konaklarken bir araya gelmiş insanlar topluluğu. Ovağ dediğimizde ise sanki elde ovularak şekil verilmiş bir cisim gibi bir algı oluşuyor. Sondaki uzun a sesi (harf yinelemesi de bu düşüncemi destekler nitelikte.) Obağ söyleyişi de tercih edilebilir belki. Her iki durumda da sonda bir ğ harfi olmalı bizim yazı sistemimize göre. Vardığım kanaat bu yönde. Çünkü bizdeki var olan iki kelimenin (Oba ve Ova) karşılığı değil bu kavram.

***

Bu yıl toplumsal olarak ilk kez "kadınlar çiçektir" özetinden "kadın+emek" vurgusuna geçiş var büyük oranda. Gözlemim bu yönde. Kafamıza dank eden bir şeyler vardır umarım.

***

Küre (The Globe)

Sanatçı: Joe Smith
Yapım Yılı: 2001
Yer: Knockan Crag Ulusal Parkı Koruma Alanı (İskoçya)

Taştan örülerek oluşturulmuş yakın döneme ait bir yapıt olmasına karşın İskoç hükümeti tarafından ulusal miras olarak koruma altına alınmıştır.

***

Pelicanus Sinensis (Çin Pelikanı) veya Balıkçıl Karabatak (Fishing Corvorant)
Tarih: 12 Nisan 1796 (Londra)
Çizim: Sydenham Teast Edwards (William Skelton tarafından yapılan oyma esas alınarak)

Aslında ilk çizim William Alexander adlı başka bir ressam tarafından yapılmıştır. (Kendisi 1792'de Çin'deki Macartney Büyükelçiliği'ne teknik ressam olarak atanmıştır.) George Leonard Staunton'un Çin'deki resmi görevi sonrasında yazdığı rapordaki açıklamalara eklenmek üzere çizdiği levhalardan birisidir (rapor yayın tarihi: 1797). Resmin daha sonradan oyması ve yeniden çizimi yapılmıştır.

***

Köyümüze (Akçakışla) ait bulunabilen en eski resmi kayıt (1530 yılına ait)…

Defter-i Hâkâni Dizisi: 4, 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defteri (937/1530), Cilt-2, Bozok Livası

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No: 40, 1999

***

Galdı köyü - Cumhuriyet Üniversitesi'nin kurulduğu yer. Bu köyün arazisi satın alınarak üniversite kurulmuştur.

***

Emir Timur'un Özbekistan'ın Semerkand şehrindeki kabrinin 20 Haziran 1941 tarihinde açılarak cesedinin incelemeye alınmıştır.

Mezarın açılmasının lanet getireceğine dair yaygın bir inanış bulunmaktaydı ve Özbek halkı arasında olumsuz tepkilere neden olsa da Stalin'in emriyle gerçekleştirilen işleme karşı Sovyet rejimi içerisinde karşı çıkılması mümkün olmadı. 2 gün sonra 22 Haziran'da Sovyetler Birliği'ne karşı başlayan Nazi saldırı harekatı bu lanetle ilişkilendirilmiştir. Alman saldırıları bir süre sonra özellikle Stalingrad şehrine yoğunlaşmıştır.

Timur'un kemiklerinin incelenmesi sonucu geniş göğüslü ve belirgin elmacık kemikli birisi olduğu anlaşıldı. Ayrıca kalça sakatlığından dolayı aksaklığı doğrulandı. 20 Kasım 1942'de tekrar eski yerine defnedildi. Yaklaşık 2 ay sonra 2 Şubat 1943'de Almanlar Stalingrad'da yenilgiye uğrayınca bu iki olay arasında tekrar bir ilişki kurularak lanetin kalktığına inanıldı.

2019 yılında Özbek Devleti tarafından arşiv gizliliği kaldırılınca, mezarın açılmasına dair fotoğraflar kamuoyu ile paylaşıldı.

***

Bir çocuk "Istıraç" dedi annesine göstererek. Elindeki saç tokasıydı. Kesinlikle bu sözcükte şimdiye dek var olmayan bir anlam.

Açıklama: Dişleri olan "mandal toka" denilen türden bir nesneydi. Çocuğun yaptığı adlandırma ısırmayla ilgili benzetmeye dayanıyor. Özetle çocukların sözcük türetme yetenekleri vardır.

***

Demokratik Bir Anımsatma

Farklı fikirlere sahip insanları uzak tutup kendi içine kapalı kalarak herkesin aynı görüşü savunduğu bir ortam oluşturmayı amaçlayan tüm oluşumlar belirli bir aşamadan sonra kaybetmeye mahkumdur. O kapalı ortamın içinde tabir caizse kendi çalar kendi oynar bir duruma gelmek kısır bir döngünün içine girmektir. Farklı düşüncedeki insanları (elbette bazı sınırları aşmadıkları sürece) uzak tutarak bir şey elde edilemez. Diyelim ki insanların düşüncelerini beğenmiyorsunuz ve değiştirmelerini istiyorsunuz, kapalı bir ortamda bunu zaten başaramazsınız ki. (Her konuda geçerli bir durumdur bu.) Bunu başarabilmek için hukuki ve etik sınırlar içinde tartışıp savlarınızı doğru biçimde anlatmanız zaten ön koşuldur. Başka türlü bir sonuç elde edildiği görülmüş müdür? Böyle yapmadığınız sürece sizin beğenmediğiniz o aynı fikirleri taşımaya devam ederler. Amaç insanları ikna etmeye çalışmak olmalıdır. Bazı

fikirlere belirli ölçüde esneklik gösterip, hoşgörü ile yaklaşarak, herkesin kendisini saygı sınırları içerisinde ifade etmelerine izin verilmelidir. Aksi takdirde hiçbir sonuç elde edilemez. Herkesin fikirlerini belirtme özgürlüğü vardır, başkalarının da karşı çıkma özgürlüğü vardır. Tartışma dediğimiz şey budur zaten. Aynı düşünceye sahip insanlar bir araya gelip etraflarına bir duvar örüp, başka fikirlerde olan insanlar hiç yokmuş gibi kendilerini kandırarak yaşayamazlar. Yapılabilir elbette ama sonuç eninde sonunda çöküştür. Bu durumun en uç örneklerinden birisi içe kapalı Sovyet rejimidir.

Meseleye kişisel olarak baktığımızda ise göreceğimiz şey şudur; hemen apartmanlarımızdan, komşularımızdan, iş yerlerimizden, iş arkadaşlarımızdan başlayarak çevremiz, ülkemiz, dünyamız farklı fikirlerde olan insanlarla dolu. Kimi zaman hoşumuza gitmese de gerçek bu. Çözüm, sınır tanımaz siyasi kavgalara girişerek onlardan uzaklaşmak, bağları koparmak ilişkilere geri dönüşümsüz biçimde hasarlar vermek değildir. Özetle böyle bir tercih fikirleri değiştirmediği gibi üstüne bir de kopuşlar yaşanmasına neden olmaktadır. Yani hedeflenen amacın tam tersi bir sonuca varılmaktadır. Bu durum açık bir çelişkidir.

***

Yabancı dillerden bizim dilimize geçip yerleşen kelimeler bize ait olmuş mudur?

Söyleyeceklerim kişisel fikirlerimdir. Yabancı dillerden geçen neredeyse tüm sözcüklerde öyle veya böyle, orasında veya burasında, ya okunuşunda ya yazılışında, ya uzun okunması gereken harfinde ya doğru çıkarılması gereken sesinde, ya var olduğu halde atlanan bir seste ya da var olmadığı halde eklenen bir seste, söylenişinde ya da anlaşılmasında mutlaka bir sorun yaşanır. Sorunsuz olanlar devede kulak kadar değildir. Bu yüzden ısrarla bunlara Türkçe karşılık bulunabilmesi gerektiğini söylüyoruz. Türkçe olduğu sanılacak kadar dilimize yerleşmiş olan yabancı kökenli kelimelerde bile mutlaka bir pürüz çıkıyor. Rastlantı kelimesini Türkçe sanan pek çok insan çıkacaktır, o kadar yerleşmiştir dilimize. Peki "raslantı" mı "rastlantı" mı? Hangisi doğru? Bu iki seçenekten birine doğru diyebiliriz. Açıp yazım kılavuzlarından doğru olanı bulabiliriz. Ama doğru olanı bulmak yetmiyor. Toplumun büyük bir kesimi diğer seçeneği de kullanmaya devam ediyor. Yazım kılavuzları hazırlamak sorunu çözmüyor. Zaten o yazım kılavuzları da sürekli değişiyor, çünkü kesin karar bir türlü verilemiyor. Ayrıca kimse de kolay kolay yazım kılavuzuna falan bakmıyor. Ama Türkçe kelimelerde yanlış kullanım çok nadir rastlanan bir şeydir. Çünkü kişiler dile dayalı bir içyeti ile kendi anadillerini çok büyük olasılıkla doğru kullanacaklardır. (İçyeti sözcüğüne dikkat edilmesini öneriyorum; bu kavramı anlamayan oldu mu?)

***

Çöl mahvedilebilir mi? Çölde rezil edilecek ne var ki denilebilir. İnsan çölü bile mahvetmeyi, rezil etmeyi başarabilen bir varlık.

***

İmam Cafer Sadık'a soruyorlar: Sürekli zekaya övgüler diziyorsun. Ama Muaviye çok zeki bir adam olduğu halde onun ardından ise kötü konuşuyorsun. Bu nasıl iştir?

Cevap: Sakın ha zeka ile şeytaneti birbirine karıştırmayın. Bunlar birbirlerine çok benzerler ama ikisi aynı şey değildirler.

***

İlkokul Ders Kitaplarının Önemi

Kelimelerin bağlamları onlara yüklediğiniz anlamlarla ilişkilidir. Yani bir kabın içini doldurduğunuz sıvı gibidir. Nasıl kabullenilirse ona alışılır. Dolayısıyla bazı sözcüklerin anlamı tarih içerisinde nasıl kendiliğinden değişebiliyorsa dışardan müdahale ile de değiştirilebilir. Anlam kaydırılabilir, yeni anlamlar yüklenebilir, elbette ki dildeki kökler ile uyumlu olmak kaydıyla. Ayrıca kavramların karşılıkları bütünüyle değiştirilebilir. Yabancı kökenli bir sözcüğün yerine yeni bir karşılık koyulabilir. Bunlar kulağa hiç de tuhaf gelmez bir süre sonra. Çağdaş dönemlerde çekirdek aile ve ilkokul, insanlara sözcüklerin öğretildiği ve anlamlarının yüklendiği iki temel öğedir. Ayrıca günümüzde medya da büyük bir etkiye sahiptir. Hep verdiğim bir örnek vardır. Moğollar bugün elektriğe "çakılgağan" diyorlar (yaklaşık Türkçe okunuşu yazdım). Eğer ilkokuldan itibaren ders kitaplarına "elektrik" yerine "çakılgağan" yazarsak 10 yıl sonra onun adı "çakılgağan" olur. Israrla devam edersek bir kuşak sonraya bile kalmaz herkes uymak zorunda hisseder kendini. Elbette ki istisnalar vardır. Toplum kulağı ısrarla bazı sözcükleri kabul etmeyebilir, hatta bazılarını değiştirebilir. Bunlar da ancak deneyerek öğrenilir. Ama büyük oranda ilkokul ders kitapları temel öğedir. Yukarıda verdiğim "çakılgağan" örneğini anlattığımda kimilerine inanılmaz geliyor. Ama gerçek bu.

***

Farklı dillerden bir anlam karşılaştırması.
(Aynı kavramın farklı dillerdeki karşılıkları. Gerçekte köken anlamları ise oldukça değişik.)

Anlam içeriği: Sosyalist ideolojiyi ortak görüşle paylaşan kişiler.
Yoldaş (Türkçe) = Aynı yolda birlikte yürüyen insanlar.
Tavariş (Rusça) = Maldaş, aynı mala ortaklaşa sahip olan insanlar. Sosyalist ideolojinin bakış açısını yansıtıyor. Türkçe "Davar" kelimesinden Rusça'ya geçtiği kabul görüyor.
Comrade (İngilizce), Kamerad (Almanca) = Oda-daş, aynı odayı paylaşan insanlar. Pek çok Batı dilinde ses dönüşümleri ile benzer kelimeler mevcut.
Genosse (Almanca) = Keyifdaş, aynı zevki aynı eğlenceyi paylaşan insanlar.
Refik (Arapça) = Yoldaş, aynı yolda yürüyen, birbirine eşlik eden kimseler.

***

Atatürk Kocatepe'de fotoğrafı kompozisyon, çekim tekniği, anın yakalanması, fotoğrafın öznesinin duruşundaki özgünlük gibi sanatsal unsurlar açısından bile dünyanın en güzel fotoğraflarından birisidir. Tarihsel önemine hiç girmeden…

***

Yanlış bulunan her şeye tepki verilmelidir. Bu tepki, hakaret veya öfke olamayacağına göre öyleyse tartışma düzlemine çekilmelidir.

***

Artikeller ve Cinsiyet

Genel (Tek) artikel:
- Arapça (El)
- İngilizce (The)

Canlı ve Cansız artikel:
- Danca (En, Et)
- Felemenkçe (De, Het)

Eril ve Dişil artikel:
- Fransızca (Le, La)
- İspanyolca (El, La)

Eril, Dişil ve Nötür artikel:
- Almanca (Der, Die, Das)
- Yunanca (O, İ, To)

***

Polatpaşa Tuzlası

Kayseri karayolunun üzerinde Şarkışla'ya çok yakın bir mesafededir. Adı değişmeden önce zaten Tuzlaköy'dü. Tuz bittiği için kapatıldığını zannediyorduk. Eğer üretim keyfi nedenlerle durdurulmuş ise çok yazık.

***

Dün yaşadığım bir olay... Tamamen gerçektir.

Akşam saat 6buçuk civarı. Şarkışla ilçe merkezinde oldukça işlek bir yerde bulunan yakıt istasyonuna arabaya mazot koydurmaya girdim. Arabadan çıktım parayı ödemek için markete doğru yürümeye başladım ki, birkaç adım önümdeki 20'li yaşlarda bir genç kız ağzında içtiği sigarayla dükkana girmemek için şöyle etrafına bakındı, kendince en uygun gördüğü yere doğru rahat 2 metre uzaklıktan fırlattı yanan sigarayı. Hani etrafı demir çitlerle çevrili bir alan olur, içinde yakıt boruları, göstergeler falan bulunur ve her yanında "Ateşle Yaklaşma" diye 8-10 tane uyarı vardır. Yanan sigarayı atmak için en ideal yer olarak görmüş demek ki o alanı. Tam çitin içine kenara düştü. Ben yüksek sesle "ne yapıyorsun sen" derken ve etrafa bakıp acilen haber verecek birini bulmak isterken, neyse ki yakıt istasyonunun sahibi de aynı anda görmüş olduğu için yerinden fırladığı gibi koştu, elini çitten içeri uzatıp sigarayı aldı. Kız marketten yeni bir paket sigara satın alıp dışarı çıktığında hepimiz yaşanan olayın şokunu henüz atlatamamış kendisine şaşkınlıkla bakıyorduk. Yakıt istasyonun sahibi "ateşle yaklaşma yazmışlar, sen ateşi doğrudan içeri atıyon" dedi.

***

Sadece 1 ışık yılı uzaktaki bir yere gitmek şu andaki en hızlı araçlarla 4bin yıl demek.

***

Ortak Türk Alfabesi

Bu harfler farklı Türk dillerinde kullanılıyor aslında. Sadece doğru tespitlerle biraraya getirilmişler... Sanıldığının aksine ülkemizdeki alfabeye yeni harf eklenmesi istenmiyor.

Q : gırtlaksı g/k
X : gırtlaksı h
Ñ : damaksıl/genizsil n (yumuşak n)
W : açık v (dudaklar değmez, u gibi)
Ä : gırtlaksı / kapalı e

Yalnızca şapkalı dediğimiz harflerin durumu eksik bırakılmış. Onlar da güvenceye alınmalı.

***

Gelişme akıl ve bilimle gerçekleşir. Başka ikinci bir seçenek yoktur. Teknik ilerleme laboratuvarda ortaya çıkar. Farklı bir yolla mümkün değildir. Aksini iddia edenler ve onlara aldananlar (ya da çeşitli gerekçelerle aldanmış gibi yapanlar) iletişim kurmanın değişik türleri olduğunu iddia ederler ama nedense en pahalı telefonları da kendileri kullanırlar.

***

Belirli bir ideolojik bakış açısına göre her şey uydurma. Maalesef dile yönelik yaklaşımlara da ideoloji bulaştırılıyor. En klasik ve klişe saldırı aracına dönüştü: "Uydurma dil", "Uyduruk dil", "Uydurukca"...

Peki dilleri kim türetmiş? Ben bunu çok merak ediyorum. Yani tarihin bir yerinde sözcükler insanlar tarafından (aynı tabirle söylüyorum) uydurulmamış mı? Örneğin hepimizin çok iyi bildiği bir kelimeyi ele alalım: "ev". Bu sözcük bir insan tarafından türetilmemiş mi tarihin bir yerinde? Veya Arapçadaki "şems"(güneş) kelimesi ezelden beri var mıymış, bir insan tarafından türetilmemiş mi? İngilizce "water" (su) sözcüğü insandan başka bir canlı tarafından mı türetilmiş?

Çok yerleşik ve basit kelimeler öne sürülür. Bunlar artık Türkçe denir, bunlar bize ait denir, kulağımız bunu kabul ediyor denir. Peki entüisyonizm, individualizm, mütecanis, mukatebat, tetabuk, pestenkerani gibi sözcükler çok mu anlaşılır haldeler ya da daha mı kolay telaffuz edilebilir haldeler. Kulağa çok mu daha güzel geliyorlar? Bunların yerine doğru düzgün Türkçe kelimeler türetilip kullanılırsa çok mu kötü olur yani? O kadar mı korkunç bir şey insanın kendi ana dilinin olanaklarını kullanması? Başka bir dilin olanaklarını kendi anadiline eklemleyip kullanmaya ve karşılığında kendi dilinin yeteneklerini köreltmeye neden bu kadar heves ediliyor anlaşılır bir şey değil.

***

Hern Hermann Fels Çeşmesi
(Çepni – Gemerek)

Anladığım kadarıyla Almanya'da Wuppertal şehrinde çok sayıda Çepni'li vatandaş yaşıyormuş. Galiba onlarla tatile gelip yöreyi beğenen bir Alman olmalı.

Bir Alman gazetesindeki konuya dair haber de çıkmış. Alıntı:

Hermann Fels adını taşıyan bir köy çeşmesinde başka bir sürprizle karşılaşıldı. "Çeşmenin adı belli ki Çepni'de yaşayan bir Wuppertal'li kişiden geliyormuş. Ancak Wuppertal şehrinden başka bir yetkili benden önce Çepni'ye giden yolu henüz bulamamıştı," diyor Josef Neumann.

***

Postmodern bakış açısıyla pek hoşa gitmese de kedilerin en önemli özellikleri bellidir. En ilkel çağlardan beri insanlar tarafından evlere alınmış olmalarının nedeni de budur.

***

Bir Hayaletle Görüşme

Tesadüfen Bulunan Binlerce Kayıp Sanat Eseri

Almanya'da savcılık tarafından 2013 yılında vergi kaçakçılığı şüphesiyle başlatılan bir soruşturma kapsamında Rolf Nikolaus Cornelius Gurlitt adlı yaşlı bir adamın Münih şehrindeki apartman dairesinde yapılan aramada, 2. Dünya Savaşından bu yana kayıp olan binden fazla tablo tesadüfen gün yüzüne çıkmıştır. Özlem Gezer adlı Türk kökenli muhabirin Spiegel Dergisi için yaptığı ayrıntılı araştırmalar ve röportaj sonrası tüm dünyada sanat çevrelerinde konu büyük ilgi görmüştür.

Yaklaşık 600 eserin Nazi Almanyası döneminde "yozlaşmış" nitelikte (dejenere) oldukları gerekçesiyle Hitler'in emri üzerine toplatılan tablolardan bazıları olduğu anlaşılmıştır. Soruşturmanın başlarında eserlerin toplam değerinin 1 milyar Euro'yu aştığı söylenirken, bu rakamın daha sonraları 10 milyonlarca Euro olduğunun tahmin edildiği açıklanmıştır.

Gurlitt'in kişiliği ve yaşam tarzı ise ayrıca ilgi çekmiştir. 1960'lı yıllardan sonra sinemaya gitmediği, televizyon izlemediği, internetin ne olduğunu bile tam olarak anlamadığı gibi ayrıntılar röportajda yer almıştır.

Haber Kaynağı: Der Spiegel Dergisi (Kasım 2013)
Kapak Başlığı: Bir Hayaletle Görüşme - Cornelius Gurlitt ile Resimlerinin Gizemi Üzerine
Not: Cornelius Gurlitt 2014 yılında ölmüştür.

***

Her zaman doğru neyse onu söylemek ve gerçeğin hakkını vermek gerek. Bahsedilen KYK binaları Şarkışla'nın en sağlam yapılarıdır. Çalışma odam iş yerinde o tarafa baktığı için yapılırken gözlemleme şansım oldu; binaların kendi yüksekliği kadar toprağın içine beton kazıklar çakıldı. Çünkü okulumuz ve yurt binalarının bulunduğu ve gerideki evlerin yerleştiği tüm alan eskiden Camız Yatağı olarak adlandırılan bataklık bir bölge. Sağlam zemine ulaşmak çok zor olduğu için bu şekilde kazıklar çakılarak yapılması gerekiyor bu binaların. Üstelik bu inşa tekniğinin ilçedeki tek örneği bu KYK yapılarıdır. Ayrıca bizim öğrencilik dönemlerimizde kaldığımız yeterince büyük şehirlerdeki yurtlarla bile kıyasladığımızda oldukça konforludur 4 binadan oluşan bu yurt.

***

Çorlu: Geride sorun bırakmış hastalık geçirmiş, felçli (Sivas Şarkışla)

***

Liseyi bitirip gelmiş öğrencilere hukukun en basit kavramlarını soruyorum, mesela anayasanın tanımını yapamıyorlar. Anayasa ne demektir bilmiyorlar, kafadan uydurma yorumlarla cevap veriyorlar. Gerisini varın siz düşünün. Temel ekonomik terimleri bilen yok. Enflasyondan bahsediyoruz. Sorun etrafınızdaki insanlara, enflasyon ne demektir diye, size doğru dürüst tanım yapabilen kaç kişi çıkar aceba? "Elbetteki bunların ne olduğunu biliyorum, bu da soru mu yani?" diyecek olanlara verdiği cevapları öğrenerek gözden geçirmelerini öneriyorum. Bakalım sonuç ne olacak? Ne kadar biliniyormuş?

Liselerde teşekkür belgesi kalmadı, takdir sıradan bir şeye dönüştü. Buna rağmen buralarda çoktan halledilmiş olması gereken konuların ülkede bu kadar çok üniversite varken hiç olmazsa bir sonraki basamakta üstesinden gelinmiş olmalıydı. Liselerde, üniversitelerde hatta hayatın içinde felsefe nerede, sosyoloji nerede, psikoloji nerede? Eğer sosyal bilimler eğitimi daha basit, daha kolay olarak görülüyorsa (sonuçta hesap yok, sayı yok, matematik yok) çok sağlam bir altyapı oluşturulmuş olmalı değil miydi? Bu alanlarda en ileri düzeyde akıl yürütmelerin gerçekleştirilebiliyor olması gerekmez miydi?

***

Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar

Yalnızca kendi el yazısı ile işaretlediği veya not aldığı kısımlar taranarak paylaşılmış (kitapların tamamı değil). Sadece bunlar bile herbiri ortalama 500'er sayfalık 24 Cilt oluşturmuş.

***

Atatürk’ün okuma tutkusunu bilmeyen yok. Yakutça Sözlük okumuş bile okumuş. Okuduğu Pekarsky tarafından yazılan sözlüğü ben geçen sene 2023 yılında bulmak istedim. Basılmış olan 1. cildi pdf olarak birisi taratıp paylaşmış. 2. cilt ne pdf olarak ne de baskı olarak bulunamıyor. Sahaflarda dahi bulamadım. 2024 yılında yok. Ama o devirde getirtmiş, çevirtmiş, okumuş. Kendi getirttiği kitap Atatürk kütüphanesinde var. Tdk basmış deniyor ama 2. cilt yok ortada. Bunun üzerine araştırdım ve Yakutistan Cumhuriyeti Milli Kütüphanesi'nin envanter kaydında yer alan açıklamadaki küçük bir hata için düzeltme gereği duydum:

Pekarskiy sözlüğünün aslında yarısı (yaklaşık 6 cilt) 1945 yılında bir kitapta toplanarak basılmış ancak diğer yarısı basılmamıştır.

Atatürk’ün okuduğu kitabın taraması ise eksiksiz olarak Yakutistan Kütüphanesi’nde mevcuttur. Bu tarama, Türkiye tarafından armağan edilmiştir.

***

Akıl, bilim, realite... Hepsinin dibine vursa da, memleketin de insanlığın da kurtuluşunu sağlayacak bilgilere erişmiş olsa da bir sosyolog, bir felsefeci, bir siyaset bilimci (yani aklınıza hangi branş gelirse artık) kimsenin umrunda olmuyor. Nerede metafiziğe bulaşırsa birileri, insanlar hemen dikkat kesiliyor yüceltmeye başlıyor söyledikleri ne kadar zırvalık olursa olsun.

***

Tarihte zihinsel prangaların kırıldığı günler vardır.

***

Eleştirilmeyen toplumlar, eleştirilmeyen siyasi oluşumlar, eleştirilmeyen sanatçılar, eleştirilmeyen fikirler yozlaşmaya mahkumdur. Nihayetinde tükenişe kadar gider bu süreç. Eleştiriler aklın ışığında değerlendirilip sonuç çıkarılırsa hatalar giderilir, yenilenme gerçekleşir. Çünkü yanlışlar içeriden görülemez, dışardan bakmak gerekir. Bu nedenle eleştirenlere, muhalefet edenlere kızmak, düşmanca yaklaşımlar sergilemek yerine teşekkür etmek, hatta belki de minnet duymak gerekir.

***

Diyeni

Sivas yöresinde "diyeni" biçiminde bir kullanım vardır. Dediği gibi, söylediği üzere, o da söylemişti gibi anlamları bulunur. Hatta haklı çıktığına dair bir sonuca varılmaktadır.
Örnek: "Alper diyeni bu iş buraya kadarmış."

***

Herhangi bir ideloji herhangi bir insanı şerefli birisi yapmak için tek başına yeterli bir etken değildir. Stalin aynı zamanda savunduğunu iddia ettiği ideolojiye de büyük hasarlar vermiştir. Örneği buradadır. Hakkındaki tüm fikirlerimi bir kez daha doğrulayan bir belgesel: Stalin in Color (2007).

***

TEKDÜZEN

Standart (ayrıca kimi zaman İngilizce: Uniform)
"Tekdüzen Hesap Planı" tamlaması günümüzde muhasebe alanında sürekli kullanılmaktadır.

***

Yine herkesin pek katılmayacağı bir yorum yapacağım. Siyasi bir sınıflandırma vardır, emperyalist devletler ve mazlum milletler diye. Ben dilleri de bu şekilde sınıflandırıyorum…
1. emperyal diller var. Bunlar egemen baskın dünyada yaygınlaşan diller. 2. mazlum diller var. Bunlar da ezilen yok olmakta olan gittikçe gerileyen halkların dilleri. Mazlum dillere biraz daha hoşgörülü yaklaşıyorum. Totem sözcüğü Algonkin kızılderililerinin Ojibva halkının dilinden ilk önce İngilizceye geçmiş oradan sonra da tüm dünya dillerine yayılmış ortak bir terim haline gelmiş. İyi ki de öyle olmuş diyorum. O yüzden totem sözcüğünün böyle tüm dünyada kullanılması nedense biraz hoşuma bile gidiyor diyebilirim. Ongunculuk, "Türk totemizmi" diye tanımlanır. (Mesela benzer bir yaklaşımda Şaman sözcüğünde vardır. Ural Altay kolundan gelen Tunguslardan Evenk halkının dillerinden tüm dünyaya yayılmış ortak bir terime dönüşmüş. Kamcılık ise "Türk Şamanizmi" diye tanımlanır.) Şimdi burada şöyle bir durum söz konusu buna gerçekten doğru karar vermek lazım. Kamcılık kelimesini Türklere özgü bir şey olmaktan çıkarıp genel bir kavram olarak kullanmamız daha mı doğru olur, yoksa yanlış bir şey mi olur. Örneğin "Kızılderili kamcılığı" diyebilir miyiz? "Afrika ongunculuğu" demek doğru olur mu? Yani şu ana kadar yapılan özellemeyi Biz tersine çevirip genelleme haline getirmiş oluyoruz ki bu o kelime ile bize özgü olmayan başka bir şeyleri de anlatmak anlamına gelecektir.

***

Orijinal mi yazacağız, orjinal mi yazacağız? Cevap: orijinal deniyor? Peki ama niye? Yabancı dillerden bizim dilimize geçerken, yerleştiği biçimde yazdığımız pek çok sözcük var. Tamam bunu kabul ettik diyelim. Konuşurken orijinal diyen birini duydunuz mu hiç?

Şu an bu yorumu okurken bile aradaki "i" harfini fark edemeyen ve ne diyor bu diyenler olacaktır belki de.

Yabancı dillerden geçen sözcüklerde bu sıkıntı her zaman var çünkü onlar bize ait değil. Türkçe zannedecek kadar yerleşmiş olan bir örnek vereyim. Raslantı. Yoksa Rastlantı mı?

***

Türkçe ile Moğolca farklı yumurta ikizleridir. Hem ikizler ama birbirlerinden yine de oldukça farklılar. Pek çok ortak noktaları vardır ancak yine de farklı dillerdir.

***

İslam geleneğine göre İslam tarihini ilgilendiren olaylar Hicri takvime göre kutlanır. Dolayısıyla Miladi takvime göre her sene 10 - 11 gün kayar bu tarihler.

***

İncelemek sözcüğü bence “ince elemek” deyiminden kaynaşma yoluyla oluşmamıştır. Birleşirken aradaki e sesinin biri düşebilir. Ancak bence oluşum yolu bu değildir. Doğru-lamak, yalan-lamak vs. gibi aynı biçimde türemiştir. Kalınlamak diye bir fiil var mı bilmiyorum. Olursa yine aynı yolla türemiş demektir. Kökendeki anlam: İnce ince araştırmak, ayrıntılı düşünmek, ayrıntılara bakmak. (Yine de deyimle de gayet uyumludur.) Anlam kaymasının ötesinde ilk köken içeriği anlaşılmaz hale gelenler bile bulunur.

Anlamak: An/Aň=zihin
Sağlamak: Birkaç yorum geliştirilebilir o yüzden bu kelimenin açıklamasına hiç girmiyorum.
Ağlamak: Ağı=gözyaşı ("ı" düşmesi var)
Toplamak: Yani bu kelimeyi mesela ilk akla gelen anlam olan yuvarlak nesne top ile izah edemezsiniz gibi görünse de aslında bir araya getirmek tamamen böyle algılanmış.
Sadece bu ek ile (-lemek / -lamak) devam eden kelimeleri incelemek, üzerinde kafa yormak bile Türkçe'nin gücü hakkında müthiş sonuçlara ulaştırır insanı.
Bir tane daha geldi aklıma…
Baş-lamak:? Acaba nasıl bir açıklama geliştirilebilir?

***

Tarih bilimi alkışlar bittikten sonra devreye girer.

***

Ayarını bozduğun kantar, gün gelir seni de tartar.

10 yıl önce söylemişiz...
Söyledikten birkaç yıl sonra o kantar bazılarını tarttı. Ancak hiçbir ders alınmış gibi görünmüyor.

***

Atatürk, 1935 yılında Türk Tarih Araştırma Kurumuna yazı yazarak Mimar Sinan'ın heykelinin yapılmasını ister. Bunun için vücuduna dair ölçü ve oranlara ihtiyaç duyulur. Bu arada mezar açılmışken tabii kafatası, beyin büyüklüğü vs. incelenmek istenir. Dünya sanat tarihinde çok uzun zaman önce ölmüş bir insanın heykeli için bu kadar emek belki de başka hiçbir yerde sarf edilmemiştir. Sinan'ın doğup büyüdüğü Kayseri bölgesindeki vatandaşların kafatası ölçüleri alınır onlarcasından belki de. Atatürk’ün, Türk Tarih Araştırma Kurumu’na ilettiği ve kendi el yazısı ile “T.T.A.K. Sinan’ın heykelini yapınız. K. Atatürk: VIII 1935 saat 22.50” şeklinde yazdığı yazı arşivlerdedir.

***

Doğal olaylara ve ve günlük hayatın içindeki sıradan gelişmelere yönelik metafizik ilişkilendirmeler her zaman ilgi çekicidir ve ikna açısından inanılmaz sonuçlar elde edilir. Örnek: Bak gördün mü dün atıp tutuyordu bugün başına bilmem ne felaket geldi.

Aslında mantık işletildiğinde bunun tersini ispatlayacak binlerce örnek bulunabilir.

***

Şarkışla yöresinde dağ başlarında sıklıkla rastlanan yığma taştan yatır mezarları. Malesef bazılarının, düzenlemek amacıyla sonradan şekli bozulmaktadır. Doğrudur yanlıştır diye bir öngörüde bulunmuyorum. Ama kimi zaman iddia edildiği gibi buralarda hatta yakınlarında bile tarla kesinlikle yoktur. Ekilen yerler değildir buralar genellikle. Tarladaki taşların toplanması falan iddiaları hep yanlıştır. Buraların tamamı dağ başıdır. Dinen uygunluğu veya bilimsel açıdan doğruluğu tartışılacaksa bile başka bir açıdan değerlendirilmelidir. Buralarda gerçekten mezar olup olmadığı kesinlikle tartışılabilir. Ancak bunların ortaya çıkışındaki amaç zaten mezar olmaktan öte dağların kutsal bölgeler olarak görülmesi ile ilgilidir ve buralara bir tür işaret koyulmaktadır.

***

Şarkışla'ya bağlı Alaman köyündeki Cölü Baba türbesinde bir Teber (savaş baltası) bulunur. Kutlu olduğuna inanıldığı için ziyaretçilerin döşlerine (göğüs kafeslerine) ve sırtlarına sürülür. Geçmişte üzerine yemin edilirdi. Herhangi bir dinsel veya etnik ayrım yapılmaksızın çevre köylerin tamamında saygı gösterilen türbeye günümüzde de çeşitli nedenlerle gelenler olur. (20/08/2022)

***

İki sene çalıştığım Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nin merkezi, ülkemizde nadir bulunabilecek bir kampüse sahiptir. Tamamı en baştan itibaren planlanmış bir düzene uygun inşa edilmiştir. Ortadaki dikkat çeken kubbeli yapı Bedesten'dir.

***

Yurtta Sulh Cihanda Sulh özdeyişi bir tantana değildir. Bu söz Dünya tarafından anlaşılmış olsaydı bugün Filistin'de 8bin çocuk ölmüş olmazdı.

***

Keyifle izlenebilen ve değişik sorgulamalara da vesile olabilen 2016 yapımı Uzay Yolcuları (Passengers) filminde aynı zamanda bazı mantıksal hatalar bulunmaktadır. Bu hatalardan bir tanesini söylemekle yetinelim. Çok yetenekli bir makine mühendisi veya mekanik teknisyen... En korunaklı yer olan kaptan köşkünü bile açmayı zorlayabiliyor. Pek çok teknik problemi rahatlıkla hallediyor. Uyku kapsüllerini açabiliyor mesela. Hatta geminin reaktörünü tamir ediyor en sonunda. Ancak gelin görün ki bunlara göre oldukça basit denebilecek bir kahvaltı makinesini açıp A sınıfı kahvaltıyı yapmayı aylarca başaramıyor, ancak bunlardan almaya hakkı olan kız uyandıktan sonra kendisine getirip bir tane veriyor da galiba 1 yıl sonra A sınıfı bir kahvaltı yapabiliyor. Üstelik bu süre boyunca uzay gemisinin son derece lüks restoranında rahatlıkla sürekli yemek yiyebiliyor herhangi bir sınıf ayrımına takılmadan.

***

Niye peki? diye soranlar oluyor. Mustafa Kemal, ortadoğudaki hesap sorulamaz saltanat anlayışları için en ciddi tehdittir. Bu zihniyetlerin bakış açısına göre tehlikeli ve yanlış bir örnektir. Monarşilerin alternatifinin bulunduğunu göstermiştir. Elbetteki kapılarından içeriye sokmak istemeyeceklerdir. Saltanat düzenlerinde yöneticiler insanüstü birer varlığa dönüşürler. Hesap vermezler, bütün ülke onların mülküdür ve devlet hazinesi onların kişisel servetleri olarak görülür, sınırsızca harcarlar, istedikleri gibi karar verirler, kimse onlara karşı çıkamaz. Her şeyden önce bunları kaybedeceklerdir.

***

100 yıl geçmiş üzerinden, yine de çekilen hiçbir şut seni geçemiyor. Vesselam.

***

İnsanların soyu Türk halk kültüründe erkek yönlü tanımlandığı kadar kadınlar üzerinden de tanımlanmaktadır. Hatta iyi bir araştırma yapılsa belki oran daha fazla bile çıkabilir. Binlerce yıldır bu böyledir. Örneğin: Rebiye'nin Cemal, Hatın'ın Mehmet, Anşa'nın Salih, Zöhre'ğilin Mustafa, Fadik'gilin Ali, Hüsne'lerin Kazım gibi... Köylerde günümüzde bile aynı durum geçerlidir. Geçen yaz konuştuğum iki genç "kimlerdensiniz" diye sorduğumda kendilerini doğrudan babaanneleri üzerinden tanıttılar.

***

AK-47 model tüfeği, ateist olduğunu bizzat kendisi defalarca söyleyen ve komünist Sovyetler Birliğinin bir generali olan Mikail Kalaşnikov icat etmiştir. İbadethanelerin kapalı ve dinin yasak olduğu bir ülkenin fabrikalarında üretilmişlerdir. O zaman bu silahı taşımak neyin nesidir? Hani onlara benzemek büyük günahtı?

***

Çözüm: Devletin dini olmaz. Din insanlar içindir. Hayvanların dini olmaz, tüzel kişiliklerin dini olmaz. "Hint devletinin dini Budizm'dir" demek "benim köpeğim Hristiyan'dır" demek kadar saçmadır (uydurma bir örnek, Hint anayasasında öyle bir şey yok). "Bizim futbol takımı müslümandır," gülünç geliyor değil mi? Takım müslüman değildir, içini dolduran insanlar müslümandır veya başka bir dindendir. "İnsanlar laik olamaz, devletler laik olur," cümlesine sonuna kadar katılıyorum. Yani dolayısıyla tersi de geçerlidir "ben laikim" demek tüzel bir kişiliğe ait bir olguyu insana yüklemeye çalışmaktır. Bu da "şirketin hisse senedine ne gerek var, hisse senedi zaten ben kendimim" demek gibi akla uymayan bir durumdur. İnsanlar laik olmazlar sadece laik bir sistemi savunurlar (veya savunmazlar). Çünkü laiklik bir inanç sistemi değildir. İnanç sistemlerinin alternatifi de değildir. Sadece ve sadece yukarıda anlatılmış olan, mantığa aykırılığın giderilmesidir.

***

Kutsal kitaplar anayasa değildir. Kutsal kitaplarda biyolojiden, kimyadan, fizikten, astronomiden, tarihten, sosyal olgulardan bahsediliyor olması onları biyoloji kitabı, kimya ders kitabı, fizik formül kitabı, tarih kitabı, sosyoloji kitabı yapmaz. Kutsal kitaplarda hukukla ilgili ayetler olması onları hukuk kitabı veya anayasa haline getirmez. (Anayasa her devletin temel organlarını belirler.) Tam aksine bu tip söylemler kutsal kitapların kapsamını daraltmaya çalışmaktır. Okyanusa göl demek gibidir. Hatta belki de dere zannetmek gibi...

***

Alıntı: "2 Temmuz 2016 tarihinde Sivas'ın Şarkışla ilçesinde bulunan Berdi Gölü'nde yakaladığımız erişkin turnaya Şarkışla adını verdik. 2016 yılı içinde yakaladığımız ilk erişkin turna olan Şarkışla'nın ağırlığına bakıldığında, büyük ihtimalle dişi olduğu söylenebilir. Fotoğrafta da görüldüğü gibi Anadolu dağ turnasının (Grus grus archibaldi) en belirgin özelliklerini göstermektedir. Kafasındaki kırmızı deri neredeyse yok denecek kadar azdır. Şarkışla, Temmuz ayında üreme bölgesinden hiç ayrılmadı. Günlerini etraftaki tarlalarda beslenerek geçirdi. Büyük ihtimalle yakalama esnasında gördüğümüz yavrusunu yetiştirmekle meşguldü." - Türkiye'nin Turnaları Araştırma Projesi

***

Türklerin ilk ve asıl yazı sistemi kendi buluşu olan Göktürk alfabesidir. Sonrakilerin hepsi başkalarından alınmadır. İddia edildiği gibi Arap alfabesi bizim değildi (adı üzerinde)... Öte yandan alfabeler insanlığın ortak kullanımına sunulan yazım araçlarıdır. Hangisinin kullanılacağı bir tercih sorunudur sadece.

***

Ortaokul çağındaki çocukların sınava sokulup büyük rekabetler içine itilmeleri dibine kadar yanlıştır. "Eeeee ne olacak peki, okul puanıyla mı yerleştirilsinler liselere?" deniliyor. Cevap: "Hayır, hiçbir şeyle hiçbir yere yerleştirilmesinler, en yakın mahalle lisesine gitsinler." Liseler arası olanaklar ortalama düzeyde eşitlenmelidir. Devletin okulları arasında daha kaliteli diye bir durum olamaz, olmamalıdır. Üniversite mi bunlar? Sınavla yerleşilen lise sisteminin en büyük sakıncalarından biri de şudur. Çalışkan öğrenciler belirli yerlere toplanmakta, başarısız olanlar ise seviyeler halinde başka yerlerde toplanmaktadır. Böylece bu öğrenciler için başarısızlık şartlanmış bir kadere dönüşmektedir. En yakın mahalle lisesi uygulamasında ise her başarı düzeyinden öğrenci her sınıfta karışık olarak bulunacağı için başarılı olanı görüp örnekleme şansı olacak, ayrıca kendilerini bir kenara itilmiş hissetmeyeceklerdir. Daha 13-14 yaşındaki çocuklar hayatlarının ilk başarısızlığını neden o yaşta deneyimlemek zorunda kalsınlar? Travmadır sonuç. Belirli okullarda yoğunlaşan çocukların ekonomik ve kültürel farklılık algıları gibi sorunları da eklerseniz bunların üzerine, meselenin yanlışlığının boyutları daha doğru anlaşılacaktır. Zaten özel okul algısı ile büyük bir ayrışma yaşanırken bir de üzerine devlet okulları kategorize edildiği takdirde sistem tarafından harcanan bireyler ortaya çıkar. Sıkıntı bunlarla kalmıyor, bir de çocuklar araçlarla mahalleler ötesine şehrin bir ucundan diğer ucuna taşınıyor, hatta evlatlarının eğitimi uğruna aileler şehirler değiştiriyor.

***

Denk geldi Marslı (2015) filmini dün tekrar izledim. Bir yerinde şöyle bir söz vardır. "Onlara söyle... Benden daha yüce ve daha güzel birşey için ölmüş olacağım."

Yeryüzündeki bütün problem aslında bu cümlenin tersinden kaynaklanıyor. Kendisinden daha önemli, daha büyük, daha yüce, daha değerli hiçbir şeye inanmayan insanlar (ağızlarıyla aksini söylüyor olabilirler) kendileri için sınır tanımadan herşeyi yapabiliyorlar.

Kişinin kendisinden daha önemli ve daha yüce gördüğü değerin ne olduğundan ziyade böylesi herhangi bir şeye inanıp inanmadığıdır asıl mevzu.

***

600 yıllık tarihi bıraktık 100 yıl öncesinden başlattık demiş biri (başka bir mantık yürütüp bin yıllık tarih diyenler de var). Öncelikle kastedilen Türk tarihi ise o en az 2500 yıllıktır (kesin olarak kayıtlarda takip edilen kısmı söylüyorum). Ayrıca hiçbir zaman o tarih öne çekilmemiş tam tersine hak ettiği gerçek zamandan başlatılmıştır.

***

Resim (resm): biçim (form)
Resmî: biçimsel (formel)
Gayri resmî: biçimsel olmayan (informel)

1. Sözcük anlamı itibariyle bu açıklamam kesinlikle doğru olsa da mesela "resmi işlem" dediğimizde (biçimsel işlem) buna denk geliyor, burada sıkıntı yok; ancak "resmi daire/ofis/büro" dediğimizde tam karşılamıyor (biçimsel daire / biçimsel ofis / biçimsel büro), kulağa uygun gelmiyor. Buna nasıl bir çözüm üretilebilir?
2. Burada "gayrı resmî" için "biçim-dışı" demek -daha- doğru olur mu?

***

Türk müziğini Atatürkün yasakladığı bir masaldır. Türk kültürüne her alanda tutkuyla bağlı olan bir kişinin Türk müziğini yasaklaması olacak iş mi? Kendisinin Türk sanat müziğini ömrünün sonuna kadar farklı sanatçılardan canlı olarak dinlediği zaten bilinen bir gerçek. Soru şu:
Macar müzisyen ve derleme uzmanı Bela Bartok Türkiye'ye neden çağrılmış? Anadolu'yu karış karış gezip neden Türk müziği derlemeleri yapmış? Binlerce türkü neden notaya aktarılmış? (Yanına verilen birkaç Türk öğrenci onunla birlikte gezerek müzik derleme konusunda uzman olmuşlardır.)

Soruyu tekrar soralım: Yasaklatmak için mi Türk müziğini derlettirmiş, kayıt altına aldırmış?

***

Teknokrat ve Teknokrasi kavramlarının doğru anlaşılamadığı görülmekte.

Teknokrasi kelime anlamı itibariyle bakıldığında teknik bilgiye sahip olanların iktidarı demektir. Bir anlamda akademisyenlerin ve/veya ilgili meslek dallarında uzmanlaşmış kişilerin ülkeyi yönetme hakkına sahip olmasıdır. Esnek ve katı biçimleri bulunur. Günümüzde var olmayan bir yönetim biçimidir. Ancak ülke yönetiminde yürütme organında özellikle bakanlık düzeyinde yetki verilenlerin eğitim gördüğü alana yönelik olarak görevlendirilmeleri durumunda bu kişilere teknokrat denildiğine sıklıkla rastlanır. Tercihler bir iki bakanlık için olmanın ötesinde genel bir politika olarak bu şekilde yapılıyorsa en azından geçici de olsa bu uygulamaya teknokrasi dendiği de görülür. Fakat çağdaş yönetim sistemlerinde bu atamalar resmi bir zorunluluk olmaktan ziyade gayri resmi bir tercih olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında yasama organını oluşturan tüm parlamenterlerin (milletvekillerinin) üniversite mezunu olması zorunluluğu bulunması halinde buna esnek bir teknokrasi gözüyle bakılabilir. Milletvekilliği kontenjanları buna ek olarak belirli yüzdelik dilimlere ayrılarak farklı meslek dallarından uzmanlaşmış kişilerin / akademisyenlerin seçilmeleri sağlanırsa daha katı bir teknokrasiden bahsedilebilir.

***

Müge Anlı'nın programında geçen sene rastladığım ve maalesef çok doğru bulduğum bir diyalog...

Evden kaçan 14 yaşında bir kızla telefonla konuşuyorlar.
Doktor: Hani küçükken masallarda okuduğun canavarlar var ya... Biliyor musun onları?
Kız: Evet biliyorum.
Doktor: Onlar masallarda değiller, gerçek dünyadalar haberin olsun.

***

Edemi Gör...

Köyün birinde adamın biri kaybolmuş, haber vermişler jandarma gelmiş. Oğluna (veya kardeşine) eşkalini sormuşlar. Asker tarifi yetersiz bulup adamı biraz zorlayınca "Edemi gör, ayıyı gör" demiş...

***

Siyasi yaşama dair bir tespit diyelim. Kararsız denilen kitlenin büyük kısmı, henüz iki gün öncesine kadar desteklediği görüşe yakın olan insanlar anlamına gelir. Kocasını terkedip giderken dönüp arkasına bakarak, camdan bana seslense de geri dönsem diye uman kadın misali... O kitleyi esas almak hatadır.

***

Uyduda 500 kanal var, yetmiyor platform peşinde herkes. 1 kanalla başladık, 2 kanalla büyüdük, özel kanallar çıktı 3 tane de onlardan gördük. 5 kanalla geldik 20 yaşımıza. Ne kaybettik?

Devir değişti. 25 yılda 500 kanal, son 10 yılda 15 platform ne öğretti? Kültürel gelişim adına ne katkıları oldu? Üstüne bir de platform diye para öde.

İlle de televizyonsa 5 tane belgesel kanal var. İzlemekle bitmez, zaman yetmez. TRT'2'deki filmlerin de hakkını vermek gerek. Kitap yok, okuma yok, gazete yok, araştırma yok. Sinema sanattır, gerçek filmleri izleyen yok. Süper kahraman maceraları tiksinti verdi artık. Aşk ve aldatma dizilerinin biri bitiyor öbürü başlıyor. Cipsi Kola'yı da aldımıydı eline her akşam, tastamam. Sen sağ ben selamet...

***

İsmet İnönü'nün özellikle siyasetçi kimliği tartışılabilir. Örneğin eğitim sisteminde Atatürk'ün emriyle oluşturulan ve Türk tarihini esas alan (Asya ve Anadolu kültürü destekli) müfredatı terk ederek Latin - Yunan eksenli anlayışa İsmet İnönü'nün başta bulunduğu dönemde geçilmesini sürekli (hatta sert bir biçimde) eleştiriyorum.

Ancak... Cepheden cepheye koşmuş, savaşın kaderini değiştiren birkaç tane büyük zafer kazanmış bir insanın asker kaçağı olduğunu bile söyleyip inananlar var. Bu iddia saçma sapan bir şeydir. İsmet Paşa, milli çeteleri orduya katılmaları için ikna etmek üzere Anadolu'ya gittiğinde çete liderlerinin her birinin uykusu kaçmıştır acaba bizi yok etmeye mi geliyor diye. Kendileriyle oturup yemek yediği yer sofrasında orduya katılmalarını söyleyince her biri derin bir oh çekmiştir, idam korkusundan kurtularak. Savaşta sert kararlar alan bir komutandır, taviz vermez bir askerdir. Atılan iftiranın tam tersidir, İstiklal harbinin sonuna doğru askerden kaçanların idam edilmeleri yönünde buyruk vermiştir ve bunun için yakın arkadaşları tarafından eleştirilmiştir. Bu genelgeyi yazdırırken yüzüne şaşkınlıkla bakan askere de bu kararı kolay almadığını, sabaha kadar uyuyamadığını söylemiştir. Hepsinin tarihi kayıtları vardır. Büyük bir taktisyendir, bu konuda Atatürk'ten ve Fevzi Çakmak'tan (iki mareşalden) bile daha iyi olduğunu iddia edenler vardır. Özetle o asker kaçaklarının eğer yakalanmadılarsa kendileri ve belki de çocukları ve torunları İsmet Paşa'ya bu iftirayı atarak intikamlarını böyle almışlardır.

***

Enflasyonun nedeni, toplum nüfusu içindeki oranları artık %30'lara kadar ulaşmış hatta aşmış olan kamudaki transfer harcamalarıdır. Bunları finanse edebilmek için elde kalan tek yolun para basmak olmasıdır. Çünkü artık başka türlü yetişilebilmesi mümkün değil. Ya kısacaksınız ya keseceksiniz ya da böyle devam ettireceksiniz.

Not: Kastedilen şey futbolcu transferleri değildir. Merak edilip araştırıldığı takdirde ne olduğu rahatlıkla internetten bulunabilir.

***

Hak yememe konusundaki derin hassasiyetimizi "Yemekteyiz" programına katılan yarışmacılara bakarak anlayabilirsiniz. Çok eleştiriyorum bazı yönlerden ama bir taraftan da yayınlanmasını çok yerinde buluyorum. Bu yarışmacıların her çevreden geldiğini hatırlamakta fayda var. Yarışmacıların son derece hakkaniyetli davranışları için "Ama o bir yarışma" diyenler olabilir. Hak hiçbir yerde yenmez. Zaten görüyoruz yarışmada kimse de hak falan yemiyor, örnek davranışlar olarak söylüyorum ben. Turnusal kağıdımız...

***

Kaldırım Taşları ve Keynes

Kaldırım Taşı deyip geçmeyin...

İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes 1929 Büyük Amerikan Buhranından sonra ABD'deki sistemin sorunlarını incelemiş ve çözüm önerileri sunmuştur. Bunları matematiksel olarak da formülize etmiştir. Çarpan ve Hızlandıran katsayılarını ortaya koymuştur. O güne kadar kamu kurumlarının ekonomiye müdahale etmeyişini en doğru yöntem olarak gören bu anlayışı reddetmiştir. (Tanrının istediği ideal sistemin devletin hiçbir şeye karışmadığı serbest piyasa ekonomisi olduğunu savunacak kadar iddialı bir görüşün sonudur bu.) Tam aksine Büyük Buhranın nedenin de bu müdahalesizlik olduğunu öne sürmüştür. Gerçekten de bir süre sonra Amerikan hükümeti ekonomiye müdahale etmeye başlamıştır.

İngiliz gazetecinin birisi Keynes'e, bu söylediklerinin İngiltere'de işe yaramayacağını, devletin ekonomiye müdahale etmesini gerektirecek bir durum olmadığını söyleyerek kendi ülkelerinde hangi yöntemle bunun yapılabileceğini sormuştur. Keynes cevabı anında vermiştir. Devlet yeter ki müdahale etmek istesin, hiç bir yöntem bulamıyorsa büyük bir duvar ördürür, sona geri yıktırır. Böylece insanların cebine para girer, onlar da gider harcar. (Duvar örneğini İngiliz tarihindeki barbar kavimleri durdurmak için örülen Büyük Hadrian Duvarından esinlenerek verdiği barizdir.)

Keynes kaldırım taşlarını duyarsa eğer yattığı mezardan yekinip kalkar...
Döşe döşe sök
Sök sök döşe
İş yapıyor görünmenin en hızlı yolu,
Para kazandırmanın da en kolay yolu,
Ekonomiyi de canlandırıyormuş üstelik, yukarıda anlatıldığı şekilde bakarsak konuya...

***

Türkiye'nin her yerinde şehirlerin, kasabaların içinden geçen derelerin, ırmakların çeşitli gerekçelerle (kötü koku, hastalık yayma gibi) üzerleri örtülerek kapatılmıştır. Çok ilginçtir bizdeki neredeyse her konuya dair çözüm bulma mantığının özetidir bu: Üzerini kapat! Oysaki "Islah et!" olmalı değil miydi?

***

Siyasette en ilkel, en basit ama en bayağı ve en niteliksiz güdü bulunduğu yerden vazgeçmeme istediğidir. Bu güdünün peşine herkes gider. Asıl yetenek ve esas meziyet doğru olanı yapabilmektir. Tam aksine davranarak bu uğurda her tür alavereyi çevirmek marifet değildir.
(Not: Marifet kelimesinin anlamının araştırılmasını tavsiye ederim.)

***

Türkçe'de 2 tane "Siz" zamiri vardır, ama aslında 3 tür kullanımı bulunur:
1. Saygıdan dolayı söylenir.
2. a) Karşısında birden fazla kişi vardır.
2. b) Karşısında tek kişi vardır ama onun üzerinden birden fazla kişiyle konuşuyordur. (Bazen normal bir durum olsa da, bazen psikolojik olarak incelenmesi gereken bir durumdur.)

***

Tüm dünya "Television" derken Almanlar "Fernseher" diyorlar. Çünkü ilkokuldan başlayarak ders kitaplarında bu yerleştirilmiş. Bütün mesele bu kadardır yani.

Hadi bir tane örnek de bizden verelim, tüm dünya "Computer" derken biz "Bilgisayar" diyoruz, çünkü ders kitaplarımızda bu sözcük kullanılmaya devam ediyor.

***

İnternette bulamadığı bilgiyi başka hiçbir yerde bulamayacağını zanneden bir bakış açısı oluştu maalesef. Ancak tam aksine şu anda internet ortamındaki bilgiler, basılı kaynaklardaki bilgilerin henüz onda biri kadardır. Lütfen kütüphaneleri kullanmaya devam edelim.

***

Öğle arasında lokantada yan masadaki bir kişi arkadaşına sesini yükselterek, bağırırcasına "Sen hiç merak etme! Kimsenin hiç bir şeyi yanlış anladığı yok, herkes her şeyi kendi istediği gibi anlıyor," dedi. Konu neydi, elbette ki bilmiyorum ama o kadar yüksek sesle söyledi ki bu cümleyi duymamak mümkün değildi. Kim olduğunu bilmediğim bir kişiden işittiğim bu sözler bir özdeyiş gibi zihnime işledi. Düşündüm, yanlış anlayan hatta kandırılan insanlara gerçeği göstermek bazen inanılmaz derecede zor ve yorucu olsa da yine de mümkün olabilirliği vardır. Ancak sadece kendi istediği gibi anlayan, daha ötesinde kendi kendisini kandıran kişiler karşısında gerçeği anlatma şansınız neredeyse hiç yoktur denebilir.

***

Çok bilinen mevzudur, Muaviye ile Hz. Ali arasındaki en sonunda savaşa kadar varan çekişme... Meşhur bir olaydır hatırlatmış olalım. Muaviye birkaç tane adamını yanına çağırıyor, Hz. Ali'ye bir şekilde yaklaşmalarını tembihleyerek diyorki: "Ali'ye söyleyin ki, Muaviye dişi deveyi göstererek bu erkek devedir dediğinde, o devenin dişi olduğunu bildikleri halde; evet haklısın bu deve erkektir diyecek bir topluluğa sahip."

***

Gün gelecek devran dönecek. Nereden biliyorsun, kahinlik mi taslıyorsun? diyenler olabilir. Tarih okudum. Hep öyle olmuş... Kahinlik taslasaydım, sadece fazladan zamanını söylemeye kalkabilirdim.

***

Rahmetli Bahaddin Ögel'in Türk Mitolojisi adlı kitabında yazılıdır. Kendi cümlelerimle anlatıyorum.

Asya'daki Türk şamanların söylediği sözler arasında "Kulkualda kualdabat" şeklinde bir ifade kayda geçirilmiş. İlk başlarda bunun ne olduğu anlaşılamamış. Ama sonradan muhtemelen dikkatli bir araştırmacı mevzuyu çözmüş. Türk kökenli şamanlar bir şekilde karşılaştıkları müslüman imamları ilk başlarda bir tür şaman zannetmişler. Onların söylediği Arapça duaları da tılsımlı sözler olarak algılamışlar. Yapabildikleri kadarıyla da hafızalarında tutmaya çalışmışlar. Bahsi geçen ifade "Kulhuvallahü ahad" ayetinden başka bir şey değildir.

***

Yeryüzündeki tüm toplumlarda kendi ulusal tarihini yüceltme ve hatta daha ileri boyutlarında kutsama alışkanlığı mevcuttur. Ancak tarih eleştirilemediği sürece geçmişten ders alarak insanlık adına bütünsel olarak hatalar düzeltilemez. Özellikle de monarşi / saltanat dönemleri masal alemleri olarak algılanıp gerçek dışı her türden hikayelerle doldurulmaktadır. Her isteyenin elinde oyun hamuru gibi her istenilen şekilde yoğrulmaktadır. O dönemlere ait insani gerçeklikler bir kenara itilmekte hatta yeri geldiğinde reddedilmektedir. Yani yapılacak iş çok zordur; önce masallar ayıklanarak gerçekler bulunacak sonra da bu gerçekler eleştirilecek.

***

Eğer Türk ordusu son 250 yıl boyunca tamamen bitap düşüp tükenme noktasına gelmemiş olsaydı Mustafa Kemal Atatürk sadece Musul ve Kerkük'ü almakla kalmayacak Azerbaycan topraklarını da güvence altına alarak belki de iki devlet arasında konfederatif bir yapı oluşturacaktı. Bununla ilgili o dönemki beklentileri ve kendisinin de bu yöndeki eğilimini tarih kitaplarında görüyoruz. Ancak maalesef ki artık tükene tükene sonuna gelmiş olan bir orduyu zar zor toparlayarak sadece vatan toprakları kurtarılabilmiş.

***

Taşı testiye de çalsanız, testiyi taşa da çalsanız kırılan testi olur.
(Şarkışla eski mal müdürü Mehmet Bey'in bana söylediği bir sözdür.)

***

Senden tarafta benden tarafta diye bir şey olmadığı anlaşılıp herkes insanlığın tarafında durmadığı sürece yeryüzünde kan gövdeyi götürmeye devam edecek. İnsanlığın teknolojik olarak çok fazla ilerlemiş olması maalesef düşünce gelişimi açısından çok da bir şey ifade etmiyor. Hiç kimse taş devrinde yaşayanları mağara adamı diye küçük görmesin. Bilimsel yayınlarda bu çağların ilkel dönem olarak nitelenmesinin herhangi bir anlamı yoktur. Çünkü zihniyette değişen hiçbir şey yok. İlkel dönemlerin içinde yaşamaya devam ediyoruz zaten. Teknolojik ilerleme taş devrinde işletilen mantıktan kurtulmak için yeterli değildir. Savaşmak için harcanan para, enerji ve zaman oturup masalarda müzakere için kullanıldığı takdirde tüm sorunların daha hızlı çözüldüğü tarihteki pek çök örnekte görülmektedir.

***

7 yıl önce yaşananla 97 yıl önce yaşanan birbirinin aynısıydı. İkisi de dış destekliydi, ikisi de bazı kisveler altına büründürülmüştü. İkisinin de amacı aynıydı. Sadece tek bir fark var, o zamankinin çapı yakında denenmiş olandan kat be kat daha büyüktü. (16 Aralık 2023)

***

Demokrasi amaç mıdır, araç mıdır diye bir tartışma yapıldı bir zamanlar. İkisi de değildir. Demokrasi yürünen yolun ta kendisidir. Ya da öyle olmalıdır.

***

Kendi çektiğim fotoğraflarla yakın çevrede yaşayan hayvanlara dair anaokulu öğrencilerine yönelik olarak dün bilgilendirme yaptım. Ayrıca yarı-profesyonel bir makinayla bile basit bir biçimde bu fotoğrafların nasıl çekileceğini anlatmaya çalıştım. Yaklaşık 35 fotoğrafla angut ördeği, boz ve gri balıkçıl, bahri kuşu, kızıl şahin, geleni, saz horozu, düdükçün kuşu, ibibik kuşu, tatlısu kaplumbağası, kara kaplumbağası, leylek gibi hayvanların doğal yaşam alanlarına dair kısa bilgiler vermiş olduk. (14 Aralık 2023)

***

Yapay Zeka sinema oyunculuğunu bitirecek mi? Bence değil. Nasıl ki sinema ortaya çıktıktan sonra tiyatroyu bitirmediyse, bildiğimiz klasik oyunculuk yeteneğine dayalı filmlerinde yapay zeka ile üretilen filmlerin karşısında yok olacağını zannetmiyorum. Televizyon ortaya çıktığında sinemanın yok olacağı düşünülmüş ancak şu an gelinen aşamada bile öyle olmadığını görüyoruz. Burada da benzer bir durum gerçekleşecek büyük olasılıkla.

***

Yelesmek: Hava almak, havalanmak (havanın içeri girmesi)
Örnek cümle: Turşunun kapağını iyi kapat yoksa yelesir.

Kaynak kişi: Göksel Çakır (annesinden duyduğu biçimiyle)
Derleyen: Deniz Karakurt

Annesinin de bu sözcüğü kendi annesinden (G. Çakır'ın anneannesi) öğrenmiş olma ihtimali yüksek. Anneannesi Bulgaristan'ın Dobruca bölgesinden ailesiyle birlikte göçerek 5 yaşında iken Türkiye'de Tekirdağ'ın Muratlı ilçesine bağlı Yukarı Sevindikli köyüne yerleşmiş. Teyzeleri dahil aile içinde Bulgaristan göçmen ağzı konuşulduğunu belirtti.

***

Burada, Aşık Veysel Meslek Yüksekokulu'nda göreve başladığım ilk yıllarda Aşık Veysel törenlerine minibüslerle okulumuzdan gönderdiğimiz öğrencilerin yanlarında ben giderdim. Zöhre (Zehra Tüzün) hanım ya daha önceden telefonla arayarak ya da o gün bir biçimde yanıma gelerek ısrarla arabalara Ortaköy'de mola verdirmemi söyler, sonrada öğrencileri Ortaköy muhtarlığı içerisindeki kültür merkezine götürmemi sağlardı. Orada tarım araçları ile ilgili bir oda vardı, öğrencilerin çok ilgisini çekerdi. Okulumuza daha sonraki yıllarda bu Aşık Veysel tablosunu hediye etmişti. Muhtemelen o dönemki müdür yardımcısı bayan hoca arkadaşlardan birisi teslim alırken çekilmiş fotoğraf.

Vefat tarihi 2013 senesiymiş. Allah rahmet eylesin. Devri daim olsun.

***

"Mahrum kalmasın" cümlesinin içine her tür yanlış tüketim ve gereksiz harcama alışkanlığı doldurulmuş durumda. Bu önermenin içeriğine dahil edilecek unsurların titizlikle ayıklanıp seçilmesi gerekir. Yoksa sonraki kuşaklar kapitalizmin iple oynatılan kuklası olurlar.

***

Rahmetli Süleyman Demirel çekildi kenara, evinde oturdu ve tüm saygınlığını korudu. Daha önceden saygı duymayanların gözünde de saygınlaştı. "Yeniden dönecek misiniz?" sorularına her defasında "Hayır" diye yanıt verdi tereddüt etmeden. Dediği gibi de yaptı. Çünkü kişi her yaşta, hayatının hangi döneminde bulunduğunun farkında olmalı ve ona göre davranmalıdır. İnsan ileri yaşlarda saygınlığını korumalıdır hele de topluma örnek teşkil etmesi gereken bir kişiyse...

***

Övmeyi sürdürme, istikrarın bir ölçüsü ve doğru karar vermişliğin bir kanıtı değildir.

***

Yokolan türler...

Ortaköy Domatesi

Kendine özgü olan domates geçmişte Ortaköy ve civarında yaygın olarak üretilirmiş ve Şarkışla yöresinde meşhurmuş. Ancak günümüzde ticari amaçlı üretimi hiç yoktur, yalnızca bahçelerde yetiştirildiğine rastlanmaktadır. Malesef yok olmak üzeredir. Tohumlarının bir an önce kurtarılıp korumaya alınması gereklidir. Üretimi teşvik edilmelidir.

Özellikler:
Turuncu, kırmızı, sarı ve yeşil renklerin karışık olarak bulunduğu alacalı bir görünüme sahiptir. Ekşimsi ve kendine özgü bir tadı vardır. Lezzeti üzerinde bölgedeki yeraltı termal etkinliğin toprak yapısına etkisinin katkısı bulunduğu düşünülmektedir. Bitkisinin keskin denilebilecek belirgin kokusu dikkat çeker.

***

Fazilet Nişanı

Osmanlı'nın son dönemlerinde ve Cumhuriyet kurulduktan sonra da 1920'li yılların sonuna kadar ilk, orta ve yüksek öğretime mensup hocalar arasından seçilen kişilere “Fazilet Mükafatı” ile birlikte verilen nişandır.

***

Malcolm X, 6 çocuğundan ikisine Attallah ve Qubilah isimlerini vermiştir (ikisi de kızdır).

Attallah isminin Hun kağanı Attila'ya istinaden verildiği ailesi tarafından reddedilmiştir. Sözcüğün içinde Allah lafzı bulunan Arapça kökenli bir isim olduğu ve "Allah'ın hediyesi" anlamına geldiği açıklanmıştır.

Ancak Qubilah adının Moğol hakanı Kubilay'dan dolayı verildiği ise aile tarafından açıkça doğrulanmış.

Bu durumda pek çok kuşkulu durum ortaya çıkıyor. Aslında ilk isim de Attila'ya isnad edilerek verilmiş olabilir mi? Müslümanlarca tarihsel gerekçelerle pek de hoşlanılmayan bir kişinin adını çocuğuna neden koymak istemiş? Bir erkek ismi bir kıza neden verilmiş?

***

Matest Agrest - Sovyet / Rus Matematikçi

Paleokontakt (tarih öncesinde uzaylılarla temas) iddialarını ilk olarak ortaya atan kişidir. (Sanıldığının aksine "Antik Uzaylılar" fikri ilk kez Avrupa'da ortaya çıkmış değildir.)

1959 yılında yazdığı bir makalede, Lübnan'da bulunan antik Baalbek kentindeki megalit (ulutaş) terasların uzay gemileri için iniş-kalkış ve fırlatma alanı olarak kullanıldığını öne sürmüştür. 1961'de yayınlanan "Antik Çağın Kozmonotları" adlı makalesi oldukça ilgi çekmiştir. Baalbek'teki megalitlerden (ulutaşlardan) pek çoğu yakındaki tapınağın zemininde bulunmaktadır. Agrest'e göre tapınak aslında tarih öncesi dönemlerde bir Kozmodrom (uzay üssü) olarak inşa edilmiş ve ilk olarak bu amaçla kullanılmıştır.

***

İdeolojik mi?

Ne ideolojisi? Kaldı mı öyle bir şey? Eskiden insanlar ideolojik davranmakla suçlanırdı. Elbette ki bu eleştirinin kendi içinde tutarlı bir tarafı vardır. O ayrı bir konu. Ağız alışkanlığı ile veya başka bir tabir bulunamadığı için benzer cümleler günümüzde de kurulmaya devam ediyor. Mesela bir eleştiri yapılırken "konuya ideolojik yaklaşılıyor" deniliyor. Oysaki günümüzde "ideolojik" sözcüğünün yerine şu ifadenin koyulması gerek: "siyasi çıkar ilişkisine dayalı anlayış".

Yukarıdaki örnek cümleyi şöyle kuralım: "konuya siyasi çıkar ilişkisine dayalı bir anlayışla yaklaşılıyor."

***

a) Eğitim ve öğretim bilimsel yöntemlerle, akla dayalı esaslara göre gerçekleştirilir.
b) Böyle bir b seçeneği yoktur. Var olduğu, sanılırsa yapılan şeyin ne eğitim - öğretim ne de bilim olmadığı eninde sonunda kendiliğinden çok acı bir biçimde ortaya çıkar.

***

İngiltere'deki evlerin %90'ında en az bir tane yüzyıldan daha eski bir mobilyaya rastlarsınız.
Drew Pritchard - Antikacı (Hurda Avcıları / Salvage Hunters)

***

İlginç bir bilgi... Çevre kirliliğinin, doğaya verilen zararın da pareto eğrisi diyebileceğimiz bir grafiği varmış. Dünyadaki toplam nüfusun binde biri doğaya ve çevreye dünyadaki toplam nüfusun üçte ikisinin verdiği zararlardan daha fazla zarar veriyormuş.

(Pareto eğrisi iktisatta dünyadaki gelir dağılımı adaletsizliğinin grafiğini çizer, küçük bir azınlık en büyük gelire sahiptir.)

***

1997 yapımı U-Turn filminde ABD'de Superior Gölü yakınlarındaki bir kızılderili yerlisi kendisine verilen kolanın bir kısmını dökerek doğaya sunuyor (10. dakikadan itibaren). Eski Türk kültüründe bu uygulamaya Saçı veya Saçılga adı verilir. Başka toplumlardaki şamanist geleneklerde benzer durumlara rastlamak mümkün.

***

Hoba Göktaşı - Namibya / Afrika

66 ton kadar ağırlığıyla Dünya'daki tek parça olarak duran en büyük meteorittir. Bir çiftçi tarafından 1920 yılında bulunmuştur. Yapılan incelemelerden sonra tamamı açığa çıkarılmış ama yerinden kaldırılması uygun bulunmamıştır.

***

Şakıyan Çınlayan Ağaç
(Singing Ringing Tree)

Yer: Pennine tepeleri - Burnley yakınları (Lancashire bölgesi / İngiltere)
Tasarım / Yapım: Mike Tonkin ve Anna Liu (yöreye ilgi çekmek amaçlı gerçekleştirilen 4 yapıttan oluşan Panopticons adlı projenin parçası olarak) - 2006 yılı

Üç metre yüksekliğinde ses çıkaran bir heykeldir. Birbiri üzerine bir tür sarmal şeklinde yerleştirilmiş farklı uzunluklardaki galvanizli çelik borulardan yapılmıştır. Bölgede saatte 150 km hıza kadar ulaşabilen rüzgar esintilerinin oluşturduğu ezgileri dinlemek için pek çok turist gelmektedir.

***

Sivrialan köyü Beserek mevkisindeki Dilek Ağacı'na topluca yapılan ziyaret olurmuş. Ağaç günümüzde kurumuş durumdadır ve sadece kökü kalmıştır.

***

At (Çekçe: Kun)

Çekya'nın ve Bohemya bölgesinin (tarihteki aynı adlı krallığın) koruyucusu olarak kabul edilen Hristiyan azizi St. Wenceslaus'un betimlendiği heykeldir. David Cerny tarafından 1999 yılında yapılmış.

Yer: Lucerna Pasajı, Prag (Çek Cumhuriyeti)

***

Köyümüzde Molla Hüseyin adında biri vardı. Lakabına "Vididik" derlerdi. Karacaoğlan'dan, Dertli'den, Emrah'tan söylerdi. İşte ondan öğrendim. Sazı çalarken içine giresim gelirdi. Elime alırdım, edemeyince bırakırdım. Sonra tekrar alırdım. Tıngırdata tıngırdata alıştım.

Aşık Veysel Şatıroğlu

***

Gazeteci Yücel Yönal, halk ozanı Aşık Veysel'in vasiyeti doğrultusunda adının bir eğitim kurumuna verilmesi için çaba göstermiş ve "Şarkışla Meslek Yüksekokulu"nun adının 2002 yılında değişitirilerek "Aşık Veysel Meslek Yüksekokulu" yapılmasına vesile olmuştur.

***

Quinta da Regaleira Kuyusu
(Uluslararası kayıtlarda tanınan adıyla: Initiation Well / Kabul Töreni Kuyusu)

Portekiz'in Sintra kasabası yakınlarındaki Quinta da Regaleira sarayı arazisinde bulunmaktadır. 27 metre derinliğindeki yapıya merdivenlerle inilmektedir. Kuyudan hiçbir zaman su kaynağı olarak yararlanılmadığı söylenmekte olup tören amaçlı kullanıldığı öne sürülmektedir. Yapım tarihine dair farklı görüşlere rastlansa da 1800'lerin sonu olduğu bilgisi vardır.

***

Döven tahtasındaki taşların çoğu eksilmişse dişleri dökülmüş (veya sökülmüş) diye tabir edilebilir.

***

Moğolistan Devlet Arması
Ana motif: Moğolca'da "Ruh" anlamına da gelen "Hiymor" (Хийморь) adlı kanatlı at.
Türk kültüründeki "Tulpar" adlı uçan at ile benzerlikler taşır.

***

Sovyet Kırgızistan'ın Kızı (1948 ve 1950 versiyonları)
Советтик Кыргызстандын кызы
(Sovettik Kırgızstandın Kızı)

Ressam: Semyon Çuykov (Семён Чуйков)

Kırgız halkı tarafından en çok tanınan tablodur. Sanatçı 1948'de çizdiği resmin 1950'de bir kopyasını daha yapmıştır. Ayrıca başka ressamlar tarafından da pek çok replikası yapılmıştır. Tablonun çizilmesine Orto-Say (Орто-Сай) köyünden Ayjamal Orobayeva (Айжамал Оробаева) adlı bir kız esin kaynağı olmuştur [bazı kaynaklarda Ayımjamal / Айымжамал].

***

Osman Fazıl Polat Paşa (Tümgeneral iken) Kıbrıs Barış Harekatı'nda 28. Tümen'e komuta ederken silahını dayayıp istirahat ettiği bir anda fotoğrafı çekilmiş. Kimin hangi bölgede çektiği bilinmiyor.

Büyük olasılıkla harekatın ikinci safhasında (14-16 Ağustos 1974) doğuya ilerleyerek Mesarya ovasındaki işgal edilmiş Türk köylerini kurtardıktan sonra. Haftalardır Rum kuşatması altında yoğun saldırılara karşı direnen Magusa'ya bir an önce ulaşmak için hızla hareket ederken günlerce neredeyse hiç uyumamıştır.

Magusa'dan sonra harekat planında olmadığı halde telsizini kapatarak Maraş'a girmiştir.

"Magusa Fatihi" olarak bilinir. Şarkışla Tuzla köyü doğumludur. Köyünün adı ölümünden sonra Polatpaşa olarak değiştirilmiştir.

***

Aydınlık ve karanlığın ayırt edilemediği bir dünyada ışığı tarif etmeniz yeterli değildir. Ayrıca ışıksızlığı algılamalarını sağlamanız gerekir. Doğruyu arama süreci ancak böyle başlatılabilir. Öğretmek kuru bilgiden ibaret değildir. Aynı zamanda düşündürmeyi ve sorgulatmayı da içermelidir.

***

Şahruh Köprüsü ve Kulunç Taşı (Karaözü köyü - Sarıoğlan, Kayseri)

Köprünün üst korkuluk taşlarının arasında iki kenarı çıkıntılı, orta kısmı oyuk bir taş bulunmaktadır. "Kulunç Taşı" olarak bilinen bu yerin 3 amaçla kullanıldığı bilinir.

1. Tedavi amaçlı: Sırtlarını dayayıp bekleyenlerden yeli (sancıyı, ağrıyı, sızıyı) aldığına inanılır. Oturarak kulunçlarını (ağrılı sırt kaslarını) bu taşa dayayanlar sırtlarını sağa sola oynatınca iyileştiklerine inanırlar.
2. Dilek amaçlı: Buraya sırtını yaslayarak niyet tutulduğuna da sıklıkla rastlanır.
3. İbadet amaçlı: Bu taş tam kıbleye karşı durmaktadır ve geçmişte mihrap gibi kullanıldığı bilinmektedir. Göçerler ve bu civardan geçen diğer yolcular namazlarını toplu halde burada kılarlarmış. Yakındaki handa konaklayanlar özellikle Cuma namazı için, bu taşın karşısında saf tutarlarmış.

Köprünün "beratlı" (özel nitelikli) olduğuna inanılır.

***

2014 yapımı Automata adlı karamsar bilim kurgu filminde robotlar bir tehlike sezip saklanma gereği hissettiklerinde hiçbir gerekçesi olmaksızın, herhangi bir programlamaya dayanmaksızın birbirlerine yaklaşarak sessizce beklemeyi tercih ediyorlar. Filme göre birbirine yakın durma, kalabalığa sığınma insani davranışların ilk biçimlerinden biri olarak görülüyor. Buradan robotların insani davranışları taklit ettiği ya da öğrendiği sonucuna varılıyor.

İnsanların kalabalık ihtiyacı hatta kalabalıkların içinde kaybolma isteği çeşitli açılardan ve değişik psikolojik gerekçelerle anlaşılabilir bir olgudur. Ama...

Ama'sı başka bir sefere inşallah.

***

Büyük Oda (Akçakışla - Şarkışla, Sivas)

Köy içerisinde yer alan ve eski dönemlerde misafirleri ağırlamakta kullanılan mekanda geçmişte bir evliyanın (veya ruhunun) barındığına inanılırmış. Anlatılanlara göre bu evin önünden geçerken köy halkı sessiz olurmuş. Ancak burasının bakımsız kalması, kirlenmesi, çatısının çökerek harabeye dönmesi sonucu bu kutsal varlığın burayı terk ettiği söylenir. Bu mekan hakkında çeşitli hikayeler anlatılırdı.

***

Teknolojinin eskimiş olması onun kolay erişilebilir ve çok rahatlıkla kullanılabilir olduğu anlamına gelmez. Örneğin elinize geçen VHS kasetleri çalıştırabilmek için video aygıtına ihtiyacınız vardır, aksi takdirde eldeki daha ileri düzey yüksek teknoloji ürünü araçlarla onları çalıştıramazsınız.

Hatta üzerinden yeterince uzun zaman geçmişse eski teknolojiyi anlamlandırabilmeniz de mümkün olmayabilir. Bundan belki de 500 yıl sonra, eğer hakkında bilgileri yoksa VHS kaseti gören insanlar ne olduğuna dair son derece anlamsız ve alakasız yorumlar yapabilirler.

***

Tarihiyle Süt Kardeşler Efsanesi

Louis Verneuil'in tiyatro eserini İsmail Galip Arcan ülkemizde Süt Kardeşler adıyla Türkçeye uyarlar.

Gulyabani, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1912 yılında yayınlanan romanıdır.
Senarist Sadık Şendil iki eseri birleştirir.

Açıklama: Benim yaptığım araştırmada vardığım sonuca göre ise Louis Verneuil her ne kadar insan ilişkilerindeki karışıklıklar üzerine kurulu komedi eserleri yazmış olsa da uyarlama yine İsmail Galip tarafından Henry de Gorsse'ye ait Madame et son Filleul (Bayan ve Vaftiz Oğlu) adlı kitaptan yapılmıştır.

***

Kullanılıyor(du) günlük hayatta. Birisi bir şey yaparken zorlanırsa ya da pek beceremezse; "Ha babam!" denir. Bazen de arkasına başka bir cümle eklenebilir; "Ha babam! Bitirebileydin bir de şu işi."

Kitabın (ve dolayısıyla filmin) adının bile aslında işlenen konuyla ilgili olarak seçilmiş olduğu görülüyor.

***

Bilimsel yöntemin farklı biçimleri vardır. Bunlardan en ilkel olanları 1. ampirik (deneyimsel) basit gözlem ve 2. basit deneme yanılma yöntemleridir. Mesela taş devrindeki ilkel bir mağara adamı bütün gün boyunca avlanıp akşam evine dönerken başka bir mağara adamı gelip bunun kafasını değnekle yarıp elindeki avını alıp kaçarsa ne olur? Bizim mağara adamı iyileştikten sonra ne yapar? (Örnekte henüz yeryüzünde devlet kurumunun olmadığını hatırlayarak düşünmek gerek.) İntikam alacaktır. Peki intikamını nasıl alacaktır, yani hangi yöntemle

gerçekleştirecektir bunu? İzleyeceği tasarıyı nereden bilecektir? Cevap aslında çok basittir, kendisine yapılan aynısını yapacaktır. Yani onu bile aslında kendine kötülük yapan kişiden gözlemleyerek, ondan örnekleyerek öğrenmiş olacaktır. Çünkü elde başka veri yoksa geriye gözlem kalır.

Gelelim 2'ye yani basit deneme yanılma yöntemine. Bunun da aslında değişik düzeyleri vardır. En ilginç en tuhaf biçimlerinden birisi "kafayı duvara vurarak" öğrenme yöntemidir. Birileri size anlatır anlatır anlatır, ama anlamazsınız, anlamak istemezsiniz. Yapılan uyarıdaki tehlike başınıza gelip de gidip kafayı duvara vurunca, belayı bulunca işte o zaman anlarsınız.
Ya da yaptığınız gözlemleri, okuduğunuz bilgileri, size anlatılanları hepsini kafanızın içinde bir araya getirirsiniz ve içselleştirirsiniz, tıpkı gerçekmiş gibi zihninizin içinde yaşarsınız. Haaaa dersiniz. Hele bir geri çekilelim acele etmeyelim diye düşünürsünüz.

***

Hababam Sınıfı filmleri klasik seride Domdom Ali karakterini ilk 5 (beş) filmde kesintiye uğramadan görüyoruz. Hemen ilk filmde Hababam Sınıfı'ndaki öğrencilerin daha önce sınıfta kalmış olduklarını ve hepsinin son sınıfta okuyor olduklarını da öğrenmiş oluyoruz. Dolayısıyla Domdom Ali lise son sınıfı en az 6 sene okuyan karakter olarak sinema tarihine geçmiş oluyor.

***

Belki 10 yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Gazeteci sıfatı taşıyan bir şahıs o dönem çok popüler bir isim olduğu için o kanaldan bu şova gezip duruyordu, katıldığı bir televizyon programında dalga geçecek başka bir şey bulamamış olacak ki "Yurtta sulh cihanda sulh" sözüyle yaklaşık yarım saat boyunca dalga geçti. Bu sözün aksi yönünde olmak üzere müthiş fikirlerini açıkladı. Şu an barışın ne kadar değerli bir şey olduğunu ülkemizin çevresindeki acı örneklerle bir kere daha anlıyoruz. Barış bir kere bozuldu muydu öyle zannettiğiniz gibi elden çok da fazla bir şey gelmeyebiliyor demek ki, eliniz kolunuz bağlı seyretmek zorunda kalabiliyorsunuz çok çeşitli değişik koşullar altında. O şahıs Suriye Savaşı'ndan sonra, Ukrayna Savaşı'ndan sonra ve Filistin'de şu yaşananlardan sonra herhangi bir vicdani muhakeme yapmış mıdır? Hiç zannetmiyorum (çünkü eleştiri bile diyemeyeceğim niteliksiz, seviyesiz bu konuşmayla en baştaki amacının ne olduğu zaten bellidir, anlayanlar anlamaktadır). O yüzden de içi boş akılda bile kalmayan bu zırvalıkları yanıtlamak için herhangi bir çaba sarf etmeye gerek bile yoktur.
Biz çözüme dönmek zorundayız. Tarih büyük komutanın bu özdeyişini tekrar tekrar haklı çıkaracaktır. Ehli insaf için bu muhteşem söz bize şunu söylüyor. Kendi ülkemizdeki barışla işe başlayacağız, ama bu kesinlikle yetmiyor tüm dünyanın barış içinde olması gerekiyor. Uğrunda uğraşılması gereken şey budur. Üstelik aksi takdirde günümüzdeki savaşlar eski dönemlerde olduğu gibi dağlardaki siper çatışmalarıyla veya ovalardaki meydan muharebeleriyle gerçekleşmiyor, şehirlere yağdırılan yüksek teknoloji ürünü roketlerle bebek katliamına, çocuk kıyımına dönüşüyor.

***

Halk etimolojisi ses benzerliğine dayalı açıklamalar üretir. Dolayısıyla bunların doğru olma olasılığı şüphelidir. Altında kötü niyet aramak gereksizdir ancak doğrudan bilimsel veri olarak kabul etmek de çok aceleci bir yaklaşım olur. Örneğin Anadolu kelimesini analarla dolu ülke şeklinde açıklamaya benzer bu. Yaşadığı köyün, ilçenin, şehrin adının ne anlama geldiğini sorduğunuzda size ses benzerliğinden yola çıkarak çeşitli çağrışımlarla cevaplar verilebilir, bunlara karşı kesinlikle çok temkinli olmak gerekir.

***

Bazen büyülü dünyalara sığınırız. Masallarla, romanlarla, tiyatroyla, sinemayla...

***

Uygar insan iletişim kurar. Çözümü de bu yolla bulmaya çalışır. Önce muhatabına sorar "Neden?" diye ve anlamaya çalışır. Medeni yöntem budur.

Ağzımız alışmış, sorulduğunda "Eğitimciyiz" diyoruz. Malesef ki öyle olmadığını görüyorum, yanlış bir tabir kullanıyoruz yani. "Öğretimciyiz" aslında, çünkü işinin hakkını vererek yapan bir kişi öğretmeyi belirli bir ölçüde başarabilir. Yani anlatarak, açıklayarak, ikna ederek, zorlayarak bir şeyleri öğretmek mümkündür. Ama doğru davranışları ve en basit düzeyde doğru iletişim kurmayı bile edindirmeyi başaramamışsanız, bu sizin hatanız olmasa bile yine de eğitimden bahsetmek pek de uygun olmuyor. 18 yıldır öğretimciyim geriye dönüp baktığımda üzülerek bunu görüyorum.

***

93 Harbi olarak bilinen Osmanlı - Rus Savaşı'nda Anadolu'ya Kafkaslardan çok değişik halklardan topluluklar gelmiş. Bunların bir kısmını ben yaşadığım çevrede araştırdım. Yerleştikleri bölgede yeni kurdukları köylere eskiden göç etmeden önce yaşadıkları köylerinin adlarını ya da bağlı bulundukları kabilelerin, obalarının adlarını vermişler. Ancak ne gariptir ki son 15-20 yıldır bir moda oluşmuş. Hem bu Kafkas kökenli halklar hem de Anadolu'daki yerleşik Türkler köylerinin adlarını beğenmeyip değiştirmekteler, daha popüler bir tarzda olduğunu düşündükleri ya da daha ilgi çekici isimler koymaya çalışmaktalar. Nihayetinde de zaten İç Anadolu'da köyler artık terk edildi, büyük boşaldı, bitti. (İlginçtir bahsi geçen türde isim değişiklikleri devlet eliyle yapılmaya kalkılsa türlü çeşitli olumsuz tepkiler verilir.)

***

Dünyanın her seferinde yaralarını sarması yetmiyor, ders çıkarması gerekiyor.

***

Şarkışla halkı tarafından görkemli bir kutlama gerçekleştirildi. Peşpeşe devasa bayraklar açıldı. İnsan seli caddenin sonuna kadar uzanıyordu. Normalde on dakikalık olan yolu kalabalıktan yaklaşık yarım saatte yürüyebildik. İlgi beklenenin çok üzerindeydi. Bayrağı tuttuğum için ancak hazırlık aşamasında yakınımdaki dar bir alanı çekebildim. Gerisini yerel basından göreceğiz. Meydana vardığımızda katılım artık üst düzeye ulaşmıştı. Fener alayının karanlıkta yürüyüşü, dilek fenerlerinin gökyüzüne salınması hepsi muhteşemdi... Öğrenciler zaten görevlerini yorulmadan ve şevkle yerine getirdiler. (Benim fotoğraflarda malesef arkadaki büyük öğrenci topluluğu görünmüyor.) Gururluyuz ve umutluyuz. Cumhuriyet Türk gençliğine emanettir. (100. Yıl Etkinlikleri)

***

De Gaulle Zafere Yürüyor...

Paris'in Nazi işgalinden kurtarılıp denetimin ele geçirilmesinin ardından 26 Ağustos 1944 tarihinde General De Gaulle (Dö Gol) büyük bir kalabalığın arasında Champs Elysees (Şanselize) caddesinden geçerek Notredam Katedraline girmek için ilerlediği esnada Nazi keskin atışçıları tarafından çatılardan ateş açılır. De Gaulle soğukkanlılığını koruyarak saklanmaya bile çalışmadan etrafına bakındıktan sonra katedrale doğru yürür. Çevresinde kendisini korumaya çalışanlardaki telaşa karşın, panik halindeki kalabalığı kontrol altına almaya uğraşmak için emirler verir. Mermilerin bazılarının çok yakınına düştüğü söylenmektedir.

Bazı fotoğraflardan esinlenilerek Graham Coton tarafından çizilen resim yaşanan kargaşanın içinde zafere yürüyen general De Gaulle'nin simgesel bir anlatımıdır.

***

- Arapça'da O ve Ö sesleri / harfleri zaten yoktur.
- Ayrıca Ü ve I sesleri / harfleri de bulunmaz (çoğu zaman uygulanan yanlış öğretim tekniği nedeniyle verilen hatalı bilgilerin aksine).
- A/E seslerinde ise özel bir ayrım yoktur. Gerçekte ikisinin ortasında yer alan *Æ* gibi bir ses söz konusudur.
- Ayın (Ayn) harfi ise zaten sesli bir harf değil, tek başına iken tıpkı diğer harfler gibi çekimlenmemiş sessiz bir harftir.

Yani Arapça'da sadece üç tane sesli harf (seslendirme yüklemesi) vardır: *Æ*, İ, U.

Birbirine çok benzeyen kelimelerin ayırt edilmesine yarayan en önemli belirleyicilerden birisi sesli harflerin uzunluğu veya kısalığıdır. (Â, Î, Û)

Prof. Dr. Mehmet Maksudoğlu hocanın sürekli vurguladığı üzere yapılan hataları anlamak için Arap radyolarını ve televizyonlarını kısa bir süre bile dinlemek yeterlidir.

Bu durum bir eksiklik veya üstünlük meselesi değildir. O dilin kendine özgü yapısından kaynaklanmaktadır.

***

Haberler (Tv, Radyo, Basın)
Tamamındaki anlam içeriği: Yenilikler (İngilizce News gibi)

Kırgızca: Жаңылыктар / Jañılıktar
Kazakça: Жаңалықтар / Jañalıqtar
Özbekçe: Янгиликлар / Yangiliklar
Tatarca: Яңалыклар / Yañalıklar
Başkurtça: Яңылыҡтар / Yañılıqtar
Nogayca: Янъылыклар / Yañılıklar

***

Kurtuluş Savaşı değil aslında, Varoluş Savaşıdır o. Emperyalistlerin ellerine düşüldüğünde neler olabileceğinin örneğini çevremizde pek çok defalar gördük görüyoruz.

***

Erteleme Tuzağı

Hukukta son 30 yıl içerisinde dünyada yaygınlaşan bir yaklaşımla kısa süreli hapis cezalarının ertelenmesi yönünde yasal düzenlemeler yapılmıştır ve giderek de bu eğilimin kapsamı biraz daha genişleyerek rağbet görmektedir. Özellikle bir daha suç işlemeyecek olan kişilerin basit suçlardan gereksiz yere hapis yatırılmasının önüne geçilmesi açısından olumlu bir yönü vardır. Ancak yargılama esnasında Erteleme Tuzağı adı verilen bir durumla sıklıkla karşılaşılır. Yargıç sanığın yani yargıladığı kişinin zaten hapis yatmayacağını düşünerek ve bir daha suç işlemeyeceği kanaatiyle aceleci davranarak ve süreci yeterli titizlikte yürütmeyerek belki de verilmeyecek olan bir cezaya hükmedebilmektedir. Bu durum kimi zaman da özellikle kamuyu ilgilendiren veya medyatik yönü bulunan davalarda ise kendiliğinden gelişen psikolojik bir etki ile "Erteleme Baskısı" haline de dönüşebilmektedir. Zaten ertelenecek, hapis yatmayacak biraz da aklını başına toplasın, kamu ve müdahil taraflar da memnun olsun mantığı ile oluşan öznel bir bakış açısı, gerçekte olması gereken hukukun nesnel yaklaşımının önüne geçebilmektedir.

***

İnsan çelişik bir varlıktır. Aslında bu çelişki aynı zamanda kendi içinde ilginç bir tutarlılık barındırır. Kendimi bildim bileli, aklım erdi ereli "Sen mii?" diye başlayan ya da sadece bu kelimeden ibaret olan cümleler duymuşumdur. Bu eleştirilerden bir tanesi de müziğe bakış açım ile ilgilidir. Yaklaşık 15 yaşından beri klasik müzik dinleyen, arabada giderken TRT 3 radyosunu açan birisi olarak rahmetli Azer Bülbül'ün tarzını çok beğendiğimi benden öğrenen kişiler aynı tepkiyi verirler. Dedim ya çelişki işte...

Ne diyordu rahmetli "Bana bir şey olmaz deme, her an her şey olabilir..."

Hele bir de "Ben seninle mutluyum" var ki mutlaka dinlenmelidir.

***

Kurtuluş Savaşı olmasaydı tam olarak bizim de başımıza bunlar gelecekti işte.

Etrafı düşman tarafından işgal edilmiş, nüfus dengesi ve demografik yapısı bozulmuş, birbiriyle arasında bağları kopuk şehirlerde hapsedilerek kara, deniz ve hava kuvvetleri olmayan ordusuz göstermelik bir ülkede yaşamaya mahkum edilecektik. Şehirlerimizin tüm iletişim, elektrik, doğalgaz sistemleri yabancıların elinde olacaktı, şehirlere getirilen gıdalar bile yabancı tüccarların elinden geçecekti. Ondan sonra eninde sonunda bir gün elde kalan o iki avuç toprağa da gözlerini dikeceklerdi ve uçak gemilerini başımıza göndereceklerdi. Elektriği doğalgazı keseceklerdi. Karanlığa gömeceklerdi. Gelip kurtarmaya kimsenin gücü yetmeyecekti. Örneğini elimiz kolumuz bağlı hep beraber seyrediyoruz.

Mustafa Kemal olmasaydı da yine olurdu diyenler, İsmet Paşa başta olmak üzere Kurtuluş Savaşı'nın kurmay kadrosuna nankörlük edenler, keşke Yunan kazansaydı diyenler, topraklarımız Fransızlarda kalsaydı daha iyi olurdu diyenler, İstanbul'dan İngiliz askeri çekilmeseydi biraz daha dursalardı eninde sonunda giderlerdi diyenler; başımıza gelecek şeyin ne olacağının örneğini bugün gözleriyle gördükleri halde aynı kafada devam ediyorlarsa diyecek söz bitmiştir.

***

Türkçe'de sadece 3175 tane Türkçe kökenli kelime vardır diye bir söylenti yayılmış ortaya. İlginçtir böyle tam kesin sayı verilmiş.

Oysa ki, Orhan Hançerlioğlu'nun Türk Dili Sözlüğü'nde, üstelik kendi şüpheli bulduğu (mesela Moğolca ile ortak kökenli olan) kelimeler atılmış olduğu halde Türkçede 20.000'den fazla yabancı olmayan Türkçe köklerden türemiş kelime yer almaktadır.

***

Kullanılan silahların gelişmiş olması insanlığın geliştiği anlamına gelmiyor. Taş devrindeki mağara adamı elindeki odunla vurup öldürüyordu, teknoloji çağındaki gökdelen adamı ise ulaşacağı konumu kendisi bulan füzelerle vurup öldürüyor.

Bütün sorun insanları kategorize etmekten kaynaklı ama onun da altında daima ekonomik çıkar gerekçeleri yatıyor.

Sonsuz uzay boşluğunun içinde savrulan bir gezegende aynı kaderi paylaşmak zorunda kalacağımızı anlayamayan yarım akla bile sahip olamayanların yüzünden bu haldeyiz insanlık olarak. Bir gün Güneş sönerse veya patlarsa sonuç herkes için aynı olacak. Gücü her eline geçirenin başkasına acımadığı bir yeryüzünde lüks, konfor, teknoloji gibi kavramlar sadece kendini kandırma araçlarıdır.

Zeka değil aptallık daha çok yön veriyor dünyanın geleceğine.

***

Döşürücü: Dilenci (TDK Derleme Sözlüğü)

Şarkışla'ya bağlı Kümbet köyünde geçmişte "hakkullah" toplayan gezgin Abdallar için de bu tabirin kullanıldığını öğrendim.

(Kaynak Kişi: Seydali Gönel - Kümbet köyünden)

***

Çocukların öldürüldüğü bir dünyada kimin kendini ne olarak tanımladığı zerre kadar umrumda değil.

***

Bölgeye gönderilen uçak gemilerine dair.

Siyaset biliminde kabul gören bir gerçeklik vardır. Anayasal yönetime sahip modern çağlarda daha belirgin olmak üzere devletlerin kurucu ilkeleri ne kadar doğru belirlenmişse ömürleri o kadar uzun olmaktadır. Doğru temeller üzerine kurulmayan devletlerin ayağı kaydığında hatta tökezlediği anda batılı büyük emperyalist devletler en son örnekte görüldüğü üzere uçak gemilerini derhal başlarına dikmektedirler.

1918'de ülkemizi işgal eden İngiliz dış politikasında hiçbir değişiklik yoktur, ABD'den sonra bölgeye hiç beklemeden uçak gemisi gönderen ikinci ülkedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin doğru esaslar üzerine kurulmuş olduğunu bir kere daha görüyoruz. Geçirmiş olduğumuz yüzyıl içerisinde hangi dönemde kimin yaptığı önemli olmaksızın varsa yapılan hatalardan derhal vazgeçilerek bu temel ilkelere eksiksiz olarak geri dönülmelidir.

***

Jonas Salk

Serveti hiçe sayan insan...

Çocuk felci aşısını bulan kişidir. Büyük kapitalist ilaç firmaları kendisine çok büyük paralar teklif etmişlerdir. Ayrıca satılacak her bir aşı için yüzde vermeyi önermişlerdir. Buna rağmen patent çıkartmayı reddetmiş, aşının formülünü ve üretim yöntemini tüm dünyayla paylaşmıştır.
Daha sonradan bu konu ilgisini çeken bazı kişiler eğer tekliflerden birini kabul etseydi yaklaşık 7 milyar dolar kadar servet kazanabileceğini hesaplamışlardır.

(Çocukların ölümü ve sakat kalmalarını hiçe sayarak yeryüzünde savaşlar çıkaran silah tüccarlarının inadına... İyi ki geçmişsin bu dünyadan, sadece bulduğun aşı için değil, aynı zamanda yaptığın şeyin olabilirliğini gösterdiğin için.)

Doğum günü: 28 Ekim

***

Türkiye'nin itidal çağrısı en yerinde yaklaşımdır. Konuya dair rasyonel ve gerçekçi bir dış politikanın işaretleri verilmiştir. Şahsi fikrim doğru bir açıklama olmuştur. Ukrayna'da izlemeye başladığımız bu çizginin çevremizdeki tüm sorunlara yönelik olarak sürdürülmesi hem bizim hayrımızadır, hem itibarımızı geçekten koruyacak tek yöntemdir, hem de vebale ortak olmaktan kaçınılmış olunacaktır. (10 Ekim 2023)

***

Hep iddia ettiğimiz hususdur; kapı önü bahçe üretimi hep daha iyidir, daha lezzetlidir, daha ucuzdur. Bazen üretene fazla gelir satar.

İlçe pazarları eskiden köyden gelen ürün demekti. Büyük oranda azaldı ama yine de bulma imkanı var. Yolunuz köylere düşerse ya da pazarda rastlarsanız yerel ürünleri sormakta fayda vardır.

***

Hazret / Hazreti ve Hazretleri sözcüklerinin Osmanlı döneminde dinsel olmayan kavramlar için de kullanıldığına dair çok da ayrıntılı olmayan bir araştırmanın örneklerini aşağıya yorumlar kısmına ekleyeceğim. (Örneğin; Hazreti Padişah, Sadrazam hazretleri, Veziriazam hazretleri. Ayrıca vali, paşa gibi kimseler için de kullanılmıştır. Hatta ülkemizi ziyaret eden yabancı devlet adamlarından bile böyle bahsedilmiştir. Kral hazretleri, Şah hazretleri gibi. Örnekler çoğaltılabilir.) Bu kavram, Arapça "huzur" (makam) kelimesi ile aynı kökten gelir. Huzuruna çıkılan, huzurunda durulan kişi anlamı bulunur. Saygınlık, saygıdeğerlik ifade eder.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında özellikle gazetelerde Osmanlı geleneğinden kalma bir alışkanlıkla bu kullanımın bir müddet sürdürüldüğü görülür. Hz. kısaltması isimden sonra geldiğinde "Hazretleri" diye okumak gerekir, örneğin; Fevzi Paşa Hz.

Zannedildiğinin aksine, devlet yöneticileri için bu kullanım Cumhuriyet dönemi içerisinde terk edilmiştir. Ancak dinsel içerikli kavramlar için kullanılması devam etmiştir.

Örnek: "Devletlü Paşa efendimiz hazretlerinin vaki olan mesarifatıdır, müfredattan zikr olunur." (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İbnü'l Emin - Maliye, Kayıt No: 1544, Tarih: 1682, Bağdat Valiliği'nden mazul olan Ömer Paşa'nın Erzurum'a tayin edilmesinden sonraki kayıtlardan.)
Not: Daha çok sayıda örneğin bulunabilmesi için internet arama araçlarında "sadrazam hazretleri", "veziriazam hazretleri", "padişah hazretleri" aramalarının yapılması yeterli olacaktır.

***

Baba, oğlunun suçu ile; oğlu da babasının suçu üzerine suçlanamaz.
(Hz Muhammed - Veda Hutbesi)

Cumhuriyet'i anlamak için Ali Kemal'in oğlunun hayatına bakın...

***

Yeni öğrendiğim bir bilgi...

Alaçayır köyünde eskiden sahte yemin etme geleneği varmış. "Yıkık duvar başıma uçsun ki," veya "Ölmüş karga gözümü oysun ki," öğrenebildiğim iki tanesi.

(Gerçek yeminler ise; "İki ışığım kesilsin ki" veya "İmam Hüseyin beni taş kessin ki," ayrıca "Yalanım varsa kelp olayım," [kelp: köpek] öğrenebildiğim birkaç tanesidir.)

***

Törökul Aytmatov - 1938 yılında Stalin yönetimi tarafından katledilerek yok edilen Kırgız aydını. Rahmetli yazar Cengiz Aytmatov'un babasıdır.

Stalin'in ölümünün ardından iktidara gelen Kruşçev ilk iş olarak onun etrafındaki ekibi dağıtmıştır. Daha sonra haksızlığa uğrayan askerlerin ve aydınların itibarları iade edilmeye başlanmıştır. 1957 yılında görülen davada Törökul Aytmatov'un suçsuzluğuna karar verilmiştir. 1993 yılında Çon-Taş'da bulanan cesetlerin içinde Törekul'un naaşı ve infazına dair suçlama belgesi de vardır.

Not: Törökul Aytmatov hakkında 1957 yılında görülen iade-i itibar davasının karar metninin aslı ve Türkçe çevirisi mevcuttur.

Kaynak (belgeler):
Cengiz Aytmatov (kitap) - Ramazan Korkmaz, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2008

***

Devlet ekip oluşturup köylere giderek yerinde sayım yapmalıdır. Maalesef İç-Anadolu'daki köylerin büyük bir kısmı boşalmış durumdadır ve pek çoğunun nüfusları daha da azalmaya devam etmektedir. Köy niteliği kaldırılarak mezraya çevrilmesi gereken yerlerin sayısı hiç de az değildir. Yakın gelecekte ise az sayıdaki yaşlıların ölmesi ile birlikte içlerinde oturan hiç insan kalmayan, tamamen terk edilmiş yerleşim birimleri peş peşe ortaya çıkacaktır. Üzgünüm ama acı gerçek budur.

***

Şekerparenin yanında testiden içmek…

***

Milliyetçilik kavramının içeriği şu şekilde doldurulmaya çalışılıyor: "bir milletin diğerlerinden üstünlüğü iddiası". Özellikle de bu kavramı yıpratmaya çalışanlar tarafından yapılıyor bu. Maalesef ki bu tuzağa düşülüyor bazen. Oysa ki milliyetçiliği doğru anlayan insanların böyle bir iddiası yoktur. Milliyetçilik kendi kültürel, ulusal değerlerine sahip çıkmaktır. Her milletin kendi değerleri vardır, başka milletlerin kültürel değerlerine saygı duyarız ama kendimizinkine biz sahip çıkarız. Bizim milli değerlerimize başka birileri mi sahip çıkacak yani? Elbette ki bu görev bize aittir. Bunu cahiliye veya çağdışılık sayacak ne gibi bir kötülük var ben bunu anlamıyorum. Kasıtlı olarak faşizmle ve ırkçılıkla karıştırılıyor bu kavram. Burada iyi niyet aramıyorum, kasıt olduğunu düşünüyorum. Herkes kendi milleti ile gurur duyar dünyada. Buna bizim de hakkımız vardır. Elbette ki kendi hatalarımızı da görüp eleştirebilmemiz gerekir, o da ayrı bir konudur.

***

Türkiye'de bulunmuş olan en büyük göktaşı 30 Ekim 1989 tarihinde Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Şeyhhalil köyüne düşmüştür. Konuya dair duyum alan gazeteci Sirer Doğan teknik personelle birlikte bölgeye gitmiş. 40 kilogramlık meteoriti bulunca Sivas il merkezine getirerek bir hafta boyunca konuya dair pek çok kez haber yayınlamış ve şehir meydanında günlerce sergilenmesini sağlamıştır. Ardından da yetkililere teslim etmiştir. Kendisine 24 gramlık bir parça hediye edilmiştir.

Günümüzde Ankara Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi içerisinde korunmakta ve sergilenmektedir.

Ek Bilgiler:
1. Meteorite dair bilgi: 30 Ekim 1989 günü saat 16-16:30 arasında Sivas'ın yaklaşık 90 km batısındaki Yıldızeli ilçesinin Şeyhhalil köyü yakınlarına düşmüştür. Meteorit Şeyhhalil köyünün çok yakınına düştüğünden, olaydan hemen sonra bulunabilmiştir. Meteorit yere düşerken arkasında bir karartı bırakmış ve top patlamasına benzer şiddetli bir gürültü çıkarmıştır. Bu gürültü meteoridin düştüğü yerden yaklaşık 15 km uzaklıktan duyulmuştur. Şeyhhalil meteoridi 30x25x30 cm boyutlarında ve 40 kg ağırlığındadır. Göktaşının düştüğü yer tamamen kayalık bir zemindir. Yerde yaklaşık 80 cm çapında ve 20 cm derinliğinde bir çukur açmıştır. Meteoridin yere çarpan ön yüzü pürüzsüz, arka yüzü ise ergiyip yeniden katılaşan, koyu renkli, ince bir kabukla sarılmıştır. Kabuk üzerinde yüksük biçiminde çıkıntılar vardır.

2. Köyün adına dair bilgi: Şeyh Halil adlı bir erenin köyde türbesi vardır. Rivayete göre yakınlarda bir yerde yapılan bir savaşta düşmanlar tarafından kesilen kafasını eline alarak mezarın şimdiki bulunduğu yere kadar yürür ve orada şehit düşer. Savaştan önce tarımla uğraşır ayrıca geyikleri tarım araçlarına koşarmış.

Krater fotoğrafı yaklaşık 6 ay sonra Nisan 1990'da çekilmiştir.

***

Bir sistemi bozmak için o sistemde sürekli olarak durmadan büyük değişiklikler yapmak yeterlidir. Başka hiçbir hata yapılmasa bile bu tek başına ciddi bir sorun kaynağıdır.

***

Güzellik, öz ve biçimin uygun oranlardaki bileşimidir. (- İlyas Salman)
Yıllar önce kendisiyle yapılan bir röportajda dinlemiştim.

***

Ahmed Cevad Ahundzade
Əhməd Cavad Axundzadə

Azeri Türk şair. Stalin yönetimi tarafından 1937 yılında idam edilmiştir.
(Azərbaycan Türk şairi. Stalin administrasiyası tərəfindən 1937-ci ildə edam edilib.)

Dünyaya yas tutdum ürəyimdə mən,
Axan göz yaşımı silən olmadı.
Cahanı güldürdüm, diləyimdə mən,
Özümün dərdimi bilən olmadı.

Dünyaya yas tuttum yüreğimde ben,
Akan göz yaşımı silen olmadı.
Cihanı güldürdüm, dileğimde ben,
Kendimin derdimi bilen olmadı.

***

Tüm dünyada köyler etnik azınlıklar için kültürel bir sığınak ve koruma alanı görevi görüyormuş aslında. Köylerini özellikle ekonomik gerekçelerle terk eden gençler ve aileler yüzlerce yıldır köyde bir arada korudukları kendi dillerini gittikleri şehirlerde bir süre sonra hiç konuşmayarak ve çocuklarına öğretmeyerek sadece bulundukları ülkenin dilini konuşarak kendi geleneklerini de yavaş yavaş unutarak kentlerde büyük kalabalığın içinde kültürel açıdan yitip gitmekteler. Yeryüzünde bunun farklı ülkelerde binlerce denebilecek kadar pek çok örneği vardır. Bu durum bir arada olmaktan kopup ayrı ayrı hareket etmekten ve ortaklaşa davranışlardan uzaklaşarak bireyselliğe yönelişten kaynaklanmaktadır. Bu şekilde on binlerce insan sadece birkaç yıl içinde kendi etnik kültüründen, geleneklerinden ve dilinden uzaklaşıp kopabilir.

***

Çok net bir bilgi veriyorum: Türk halk kültüründe nazar boncuğunun göze karşı etkili olabilmesi için "ocaklı" tabir edilen bir mekanda üretilmiş olması gerektiği inanışı vardır. Aksi takdirde nazar boncuğu bir cam parçasından ibarettir. İnanışın gerçek biçimi bu şekildedir. (Meselenin bilimsel boyutundan değil halk anlayışından bahsediyorum.) Ocaklı tabirinden kastedilen şey yalnızca elle üretim yapılan eski türden bir ocağın bulunması değil ayrıca buranın geleneksel olarak kabullenilmiş ve süregelen manevi bir anlamının bulunmasıdır. Bu özelliğin nasıl edinildiği ise ayrıca incelenmesi gereken bir konudur. Ocak başka yere taşındığında veya usta değiştiğinde bu özelliği yitirilir mi gibi sorular vardır. Ocaklı ifadesi tam olarak karşılamasa da "el verilmiş" olmaya benzer bir özelliği anlatır (el verme yani manevi yeteneği aktarma). Bu özellik kişileri tanımladığı gibi mekanlar, hatta hayvanlar içinde kullanılabilir. Şifa vericilik, koruyuculuk gibi nitelikleri içerir.

İzmir'de "ocaklı" atölyelerin bulunduğu iki köyün var olduğunu biliyorum: Kuredere (Nazarköy) ve Görece (Boncukköy). Ancak buralarda da son yıllarda meselenin ticari boyutu çok fazla ön plana çıkarılmaya çalışılmakta olup bu nedenle köylerin adları dahi değiştirilmiştir.

Özetle halk inanışının asıl biçiminde manevi anlamda "ocaklı" olmayan yerlerde üretilen nazar boncukları sadece bir süs eşyasıdır.

***

Kola, gazoz gibi içecekler aromatik şekerli sudur. İçi şeker doludur. Benzer yatırımlara göre (mesela meyve suyuna kıyasla) üretim maliyetleri daha ucuz ve üretim tekniği daha basittir. Kâr marjı oldukça yüksektir. Şekerli su içirerek şirketler kasalarını doldurmaktadırlar.

***

Kabe'nin adının "Küb" sözcüğünden kaynaklandığına dair yaygın bir rivayet vardır (Arapça'da kelime kökleri sessiz harflerden oluşur, sesli harfler çekimlenir). Peygamberin ölümünden yaklaşık 50 yıl sonra Harre Savaşı (veya Harra Vakası) denilen savaşta Haccac tarafından Kabe mancınıklarla tamamen yıkılmıştır. Sonra yeniden yapılırken uzun tarafı kısaltılmıştır. Önceki biçimi dikdörtgen prizmaya daha çok benzediği için adına uygun olarak kübe daha çok benzer olsun diye muhtemelen (ben daha mantıklı bir açıklama bulamadım) daha küçük bir yapıya dönüştürülmüştür. Eski yeri de kaybolmasın belli olsun diye de kısa bir duvar örülmüştür. Günümüzde hemen birkaç metre ilerisinde eğimli kısa duvar durmaktadır (fotoğraflarda görünmektedir).

Kaynak: İslam tarihi kitapları

***

Yakup Şevki Paşa: "Bu planla kaybedersek bize vatan haini derler, Meclis bizi asar."
Mustafa Kemal Paşa: "Korkmayın paşam. Tarihe ve millete karşı tüm sorumluluk bana aittir. Kaybedersek beni asarsınız."

Bir yıllık hazırlıktan sonra düşmana karşı tek seferde kesin sonuç elde edilmesi yönündeki planını açıklayan Mustafa Kemal Paşa'ya haklı gerekçelerle Yakup Şevki Paşa karşı çıkmıştır ve daha temkinli hareket edilmesi gerektiğini savunmuştur. Çünkü başarısız olunursa ikinci bir fırsat olmayacaktır. Atatürk ise başka yenilgiler alınması durumunda bu gücün zaten bir daha asla elde edilemeyeceğini söyleyerek risk alınması yönünde harekete geçmiştir.

***

Tarihe not düşüyorum.

Berdi Göleti çevredeki kuyular yüzünden tamamen kurutulmakla kalmayıp tarla olarak ekildi bu sene. Bugün büyük beton büzlerin kamyonlarla bu tarlaların içine getirildiğini gördüm. Amaç ne anlamadım. (17/10/2023)

***

Doğru ve yanlış bazen iki kelimeye indirgenir. Çocuktuk... Her zamanki gibi günler birbirini kovaladı. Aylar geçti, yıllar ilerledi. Bir yaz tatilinde köyde bir söylenti yayıldı her tarafa. Evet mi Hayır mı?... Halkoylaması yapılacaktı. Sandıklar kurulacak, yasaklı siyasi parti liderlerinin yasaklarının kaldırılıp kaldırılmayacağı vatandaşlara sorulacaktı. Televizyondaki tek kanalda bir masanın başında tek başına konuşan siyasetçiler hakkında yorum yapan dedemi ve nenemi dinlerken öğrendim; bir bayan aslında partiyi yönetiyormuş gibi görünüyor ama aslında kocasının yerine baktığı için ondan fikir alıyordu. Şişman denebilecek bir başka adam da yine kendisine benzeyen bir başkası adına partinin başında duruyor ama yine ondan talimat alıyordu. Ülkedeki herkes bu gerçeği biliyordu. Ama yasakların kaldırılmasının istenmesindeki asıl gerekçe bu değildi, herkes fikrini söylüyor ama sorulduğunda kimse nedenini tam olarak açıklayamıyordu (eminim ki öyleydi). Biz ise yaşımız elvermediği için zaten bir şey anlamıyorduk ama tozlu köy yollarında dolaşan üzerinde “Evet” yazılı birkaç arabanın ardından koşuyorduk rastladığımızda. Siyaseti ve tarihini kitaplardan öğrendikten sonra da düşündüm bu konuyu. Aslında gerekçe basitti, insanlar o yasakları istemiyorlardı ve bunun için de siyasetten çok fazla anlamaya bile gerek yoktu. Basit bir tepkiydi. Baskı yapılmadan istencini ortaya koyma fırsatı verilmiş insanlar bir bayram havasında bunu ifade ediyorlardı o kadar. Benzer bir coşkuyu ilerleyen yıllarda televizyonlarda Berlin Duvarı’nın yıkılışını izlerken gördüm, elbetteki boyutları ve gerekçeleri çok farklıydı. İnsanlar gelip geçtiler o tozlu yollardan. O oyları veren insanların önemli bir kısmı yitip gittiler tarihin içinde. O gün yasakları kaldırılan siyasetçilerin de birçoğu öldü. Neyi başardılar? Neleri başaramadılar? Tarih karar verir buna. Ancak hiçkimse hiçbir şey elde edemeden gidiyor bu dünyadan.

***

Düşman son gücünü de kullandı ve bitti. Fikren mağlup oldu.
(Mustafa Kemal Atatürk - 3 Eylül 1921)

Kişisel Açıklama: "Fikren mağlup olma" diye bir kavramın varlığını öğrenmek son derece değerlidir.

***

İnsan betondan değil topraktan yaratılmıştır.

***

Kanuni Sultan Süleyman'ın naaşının tahnit edilerek yani mumyalanarak İstanbul'a götürüldüğü bilinmektedir. Seferde ölenler için cesedin bozulmadan taşınabilmesi için böyle bir uygulama yapıldığı tarihi kayıtlarda yazıyor.

Tahnit (mumyalama) için çıkarılan iç organların gömüldüğü bir ikinci bir türbe bulunur genelde. Kanuni Sultan Süleyman için ikinci bir türbe yapıldığı bilgisi mevcuttur. Ancak sonradan kaybolmuştur bu mezar. Günümüzde kimi zaman bulmak için uğraşanlar çıkmaktadır.

***

Atatürk önemseyip hatırlanmasını sağlayana kadar kendinden önce Malazgirt Zaferi kimsenin umrunda değildi. O kadar ki, bu savaşın tarihi daha önce neden bilinmiyormuş, sonradan nereden bulunmuş çıkarılmış, Atatürk'ün emriyle uyduruldu diyenler günümüzde bile var.
Adını anınca ağızları eğrilir sanarak korkan kuruma hatırlatılması gerek.

***

Gözden kaçan bir ayrıntı:

"Yarım hazırlıkla, yarım tedbirlerle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten çok daha kötüdür. Ordumuzun kararı taarruzdur. Fakat bu taarruzu erteliyoruz. Sebebi, hazırlığımızı tamamen bitirmeye biraz daha zaman lazımdır." (M. K. Atatürk)

Bu sözü söyledikten sonra, Mustafa Kemal Paşa yaklaşık bir yıl boyunca ordunun hazırlanması için uğraşmıştır. Zaten uzunca bir süredir ülkenin içinde ilerleyen ve pek çok şehri ele geçirmiş olan, hatta Ankara'ya kadar yaklaşan düşmanı bir yıl boyunca bir biçimde oyalamayı başarmıştır. Göreceli olarak daha küçük muharebelerle, stratejik hareketlerle süreci denetim altında tutmayı başarmıştır. Ogünki koşullar içerisinde sabırla bu bir yılı atlatabilmek akıl almaz bir iştir. Çünkü her açıdan orantısız bir güç dengesi vardır düşmanla Türk ordusu arasında. Yani bu bir yıl aslında tamamen düşmanın lehine işleyen uzunca bir süre demektir. Fakat Atatürk bu durumu tersine çevirerek hem hazırlığını yapmış hem de oyalanıp sonuca ulaşmakta geciken düşmanın morali bozulmuştur.

***

Bu tür vakalarda o şirketlerin ne patronları ne de üst düzey yöneticileri ortada yoktur. Ne hikmetse özel sektörün sorunu sanki devletin sorunuymuş gibi gösterilmektedir. Bir bakın sahada fiili olarak kimler karşı karşıya gelmektedir? (30 Temmuz 2023)

***

İnsan ihtiyaçları sınırsız mıdır?

"İnsan ihtiyaçlarının sınırsız olduğu" ibaresi daha iktisat biliminin tanımından başlayarak insanlığa malesef bilimsel bir alan üzerinden dikte edilmiş ve edilmekte olan kapitalist bir algıdır. ("Dikte" sözcüğünü latince kökendeki "kelimesi kelimesine yazdırmak" manası nedeniyle tercih ettim.)

Aslında dikkatle bakıldığında insanın ihtiyaçlarının sınırsız olmadığı, iktisat bilimi içerisinde yine kendi teknik terimsel anlatımlarıyla bulunabiliyor. Özellikle de "Marjinal Fayda" kavramı doğru anlaşılırsa sınırsız ihtiyaç diye bir şey olmadığı rahatlıkla görülecektir. Basit bir örnekle anlatalım.

Çölde kalıp çok susayan bir kişi ölmek üzere iken (ya da kendini öyle hissederken) bir su deposunun başına ulaşıyor. O anda ne düşünecektir: "Ben bu deponun içindeki suyun hepsini içerim".

İlk içtiği yudum kendisine en büyük marjinal faydayı sağlayacaktır. Sonraki 5 - 10 yudum da belki yaklaşık aynı seviyede yarar sağlayacaktır. Sonra her bir yudumun sağladığı fayda azalmaya başlayacaktır yavaş yavaş. Ama yarım litre, bir litre, iki litre, üç litre derken bir süre daha içtikten sonra artık içemez hale gelecektir ve birkaç saat önceki bütün susuzluğunu da unutacaktır. Deponun kim bilir ne kadarı içilmemiş kalacaktır. Hatta daha da fazla içmeye devam ederse bu kez bir eziyete dönüşecektir.

Özetle marjinal fayda azalarak aşağıya doğru iner. Toplam fayda ayrı bir şeydir, her birimden elde edilen marjinal fayda ise bambaşka bir şeydir.

Bu örneği bize üniversitede okurken (malesef şu an adını hatırlayamadığım) hocamızın biri anlatmıştı. Konuyu şöyle tamamlamıştı: İnsanların ihtiyaçları sınırsız değildir, insanların istekleri sınırsızdır.

Ben de eklemek isterim: İnsan midesinden tüm dünyayı geçiremez, yeryüzündeki tüm zenginliği elde edemez. Zorlamanın gereği yok. Açgözlülüğe de gerek yok. Bu uğurda yeryüzünde bozgunculuk yapmanın gereği de yok.

***

Halının altına süpürülse de pislik orada durmaya devam etmektedir. Bir gün biri tutar kaldırır halının ucunu.

***

Cumhuriyetler Akla, Monarşiler Duygulara Hitap Eder

İnsan psikolojisi metafiziği arzuluyor. Onun dışındaki gerçekliğe kulağını, idrakini kapatıyor kimi zaman.

Ben bir belgesele rastladım, İngiliz kraliyet ailesini anlatıyordu. Ortasından bir yerinden bakmaya başladım. Kraliyet ailesinin yaşayan resmi tarih yazıcılarından biriyle röportaj yapıyorlar, bir yerinde diyor ki (özetle):

Evet dünyada monarşiler çöktü. Avrupa'da birkaç ülke sembolik monarşiye dönüşerek ancak koruyabildi bu sistemi. Aslında bunlar da bir tür cumhuriyet. Ama buna rağmen hem ülkemizde hem de dünyada, "monarşi daha mı iyidir?" diye bir tartışma var; üstelik bu sembolik olanlar için değil gerçek monarşiler için yapılan bir tartışma. Yani insanlık monarşilere derin bağlılık ve hayranlık duyuyor, açıkça ortadan kaktıkları halde. Peki sebebi ne bunun? Yani eskimiş bir sistem var, ancak modernize ederek birkaç ülke koruyabilmiş yalnızca. Buna rağmen bu eskimiş sisteme olan hayranlığın nedeni ne? Sebebini tarihte sosyolojide değil insan psikolojisinde aramalısınız. Cumhuriyetler akla, monarşiler / saltanatlar ise duygulara hitap eder demiş eski bir tarihçi (başka eski bir tarihçiden alıntı yapıyor). İnsan da duygularını tercih etme eğilimindedir, monarşiler masalsı bir atmosfere sahiptir. İngiliz Kraliyet Ailesinin günümüzdeki modern dönemi bile dünyanın her yerinden ve bizim İngiliz halkı tarafından bugün de öyle veya böyle masalsı bir biçimde algılanmaya devam ediyor.

İngiliz kraliyet tarihçisinin kendi verdiği yanıt özetle böyleydi.

Duygular, metafizik, gerçekdışılık, insanüstülük, gizem günümüzde bile saf aklı tercih edenlere göre en az 3 belki 4-5 kat daha fazla tüm dünyada. Saltanatlar aklınıza değil duygularınıza hitap ediyor. Monarşiler insanüstü öğelerle süslenir. Padişah atını 7 gün 7 gece aralıksız koşturdu, der size. İnsan zihni her konuda metafizik etkilere kendi isteğiyle açıktır.

***

Q klavye düzeninin, aynı anda kağıda doğru giden harf kollarının daktiloyu sıkıştırmasına neden olmasını engellemek için geliştirildiğine dair bir efsane var. Yani Q klavyenin amacı hızlı yazmak değil yavaş yazdırmaktır deniliyor. Konuya dair biraz araştırma yaptım.

Bu efsane hem tarihsel hem de bilimsel olarak kesinlikle doğrulanamıyor, çünkü öyle olduğuna dair o döneme ait herhangi bir kayıt ve açıklama yok, ayrıca günümüzde bu yönde yapılan deneyler pek de iddia edildiği gibi daha önceki klavye düzenlerinin sıkışmaya neden olduğunu göstermiyor. Q klavyede harflerin tamamen en yavaş yerlerde olduğuna dair kesin bir bulgu

da elde edilebilmiş değil. Öyleyse bu iddianın aksine hızlı yazmak için geliştirildiği ihtimali tekrar ortaya çıkıyor. Buna karşın yapılan çalışmalar bu klavye düzeninin İngilizce veya herhangi bir Batı dili için en hızlı yazmayı sağlayacak bir düzen olmadığını da gösteriyor. Üstelik gerçekten Batı dilleri için uygun son derece hızlı klavyeler sonradan geliştirilmiş ve Q klavye bunların yanında oldukça yavaş kalmış. Özetle Q klavye ne hızlı yazmayı sağlayacak ne de tersine bütünüyle uyumsuz bir düzen gibi görünmüyor. Daktiloların oluşum döneminde ilk ortaya çıkan klavye düzeninin bu olmadığı da biliniyor. Tekrar baştaki soruya dönersek: Öyleyse bu düzen neden geliştirildi? Maalesef bu sorunun günümüzde net bir cevabı yok, geliştiricilerinin amacına dair herhangi gerçek bir bilgiye ulaşılabilmiş değil. Sadece neden devam ettiğine dair bir açıklama var onu da hepimiz çok iyi biliyoruz. Alışkanlık...

***

Düzenin iki unsuru vardır; uyum ve amaç. Düzeni sağlamak için bunlardan birini baskı yapılabilir. Bu durumda diğer unsur zayıflayacaktır. Örneğin uyum için grubu veya toplumu zorlamak amacın gözden kaçırılmasına hatta unutulmasına neden olacaktır. Örneğin Faşist devletlerde gerçekleşen durum budur. Devletin toplumun huzurunu ve güvenliğini sağlama amacı unutulmuş; uyumun kendisi amaç haline dönüşmüştür. Ve böylece tek tipleştirmenin, herkesi aynılaştırmaya uğraşmanın devlet eliyle huzursuzluk ve güvensizlik ortamı oluşturduğu bir toplumsal yaşam ortaya çıkmıştır. Sadece amacı öncelemek de aynı derece riskli ve hatta tehlikelidir. Amaçlarının devlet kurumunu ortadan kaldırmak olduğunu açıklayan anarşist akımlar bir dönem Avrupa'yı yaşanmaz hale getirmişlerdir. Devletsiz toplumda uyumun nasıl sağlanacağı sorusuna yanıt dahi aramadan sadece belirledikleri amaç uğruna şiddet eylemlerine başvurmuşlardır.

***

Hindistan'da 1940'lı yılların ortasında yapılan bir anayasa değişikliği ile kast sistemi kaldırılıyor. Binlerce yıldır toplum sınıflara bölünmüş. Sınıflar arası geçiş yasak. En altta dokunulmazlar sınıfı var o kadar iğrençler ki parmağınızı dokunduramıyorsunuz yani. Toplumun bütün pis işlerini bunlar yapıyor. Kast sistemi kaldırılınca ne olacak? Aynı okulda okuyacaklar, aynı hastaneye gidecekler. Zengin veliler okulları basıyor, bu adamların çocuklarıyla bizim çocuklarımız aynı sınıfta mı okuyacak diye. Ama daha tuhaf olanı şudur; dokunulmazlar sınıfının velileri de gidip okula aynı şeyi söylüyorlar, biz kimiz ki bizim çocuklarımız bunlarla aynı sınıflarda nasıl okuyabilir, diyorlar. Bunlar Hinduizm dininin içinde oluyor. Doğduğu andan itibaren koşullandırılmışlık.

***

Eskiden İstanbul - Beykoz'da bulunan Riva Deresi'nde yerel ahali yüzermiş hatta suyu içilirmiş. Şimdi kapkara aktığı söyleniyor. (Temmuz 2023)

***

Borçlar hukuku, borcun ödenmeyişi ihtimali üzerine kuruludur. İnsanlığın beyninin bir kısmı ileriye falan gitmiyor 20bin yıl önce nasıldıysa aynı yerde duruyor. İnsanlık 6bin yıl önce de borcunu ödemiyordu şimdi de ödemiyor. Altında trilyonluk lüks araba var ama borcunu ödemiyor adam. Elindeki cep telefonu bir ev parası eder. Ama miras için kavga ediyor. İnsanlık 4bin yıl önce de miras için kavga ediyordu şimdi de.

***

Palan-döken adına dair.

Şu an yapacağım açıklamanın henüz yeterli temellendirmeden uzak olduğunu baştan belirtmeliyim. Sadece alternatif bir açıklama için yorum geliştirme diyebiliriz şimdilik.

Moğolca'da Dugan (tapınak, küçük ibadethane) sözcüğüne rastlanıyor (Дуган / Dugan – sonunda g harfi yok; aslında genizsil bir n harfi olma ihtimali yüksek). Bu sözcükle tanımlanan yerlerin birer Budist Tapınağı olduğunu düşünüyorum. Moğolların dağları kutsal sayması, Paalan sözcüğünün kaplama anlamına gelmesi ve dağın yüzeyindeki karlar ile ilişkili olabilir (Паалан / Paalan - kaplama emaye). Peki bu adın Moğollarla ne alakası var denilebilir. Anadolu'da Moğol işgali yaşandı. Bazı yerlerin isimlerinin kabul görmesi ve dile yerleşmesi için orada yüzlerce yıl yaşanması gerekmiyor, birkaç yıllığına verilmiş bir isim bile orada toplumsal hafızaya kazanır ondan sonra kendi diline şekilsel olarak uyarlanır. Rumca'dan, Ermenice'den kalan pek çok yer adının Türkçeye (bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde) uyarlandığını biliyoruz. Aynı durum Moğollardan kalan isimler için de geçerli olabilir. Peki Moğollar Anadolu'yu istila ettiklerinde bazı yerlere kendi dillerindeki isimleri vermiş olabilirler mi? Mümkündür. En azından belirgin bazı yerler için… Mesela dikkat çeken bir dağ. Yani bu insanlar böyle çekirge sürüsü gibi istila ederek gelip sonra da güneşin altında kırılıp geçen çekirge sürüsü gibi yok olup gitmediler, ne kadar savaşçı olsalar da taşıyıp getirdikleri bir kültür var. Paalan-Dugan tamlaması dönüşerek Palan-döken biçimini almış olabilir.

Moğollardan kalan yer adları konusu ayrı bir inceleme konusudur bence ama çok zor bir çalışmadır kendi dilimizdekileri başaramıyoruz.

Anlayamadığım konulardan birisi de şudur, "yemyeşil" Cennet betimlemelerinin bulunduğu bir kutsal kitaba inanan, bunları dinlerken ağlayan bir toplum (hatta geniş alalım, bir ümmet) nasıl olur da betona boğar kendisini? Yanlış anlaşılmasın, yeşillik iyidir, güzeldir falan demiyorum, belki betonlaşma daha iyidir. Ortak kanaat bu yönde gözüküyor. Sadece bu çelişkiyi anlayamıyorum.

***

Bu mevzu evrensel bir hukuk tartışmasıdır. Yasal olan herşey doğru mudur? Pozitif hukuk ve ideal hukuk çelişkisi denir buna. Pozitif hukuk yürürlükte olandır; ideal olan ise doğruyu arar. Normatif (kural koyucu hukuk ise bu çatışmadan sonra kuralı değiştirebilir veya yeni kural koyabilir). Hukuka uygunluk hakkaniyete uygunluk anlamına gelmeyebilir her zaman.

Zenci beyaz ayrımcılığı ABD'de yasal idi. Apartheid (ayrımcılık) 1990lı yıllara kadar Güney Afrika Cumhuriyetinin anayasasında yazılı idi.

Üzerine bir de şu soruyu ekleyin: Demokrasi sadece çoğunluğun kararlarını uygulamak mıdır?

***

Aslında Amerika kıtasının keşfi de çok ilginç bir olaydır. Daha doğrusu ilk güdü nasıl ortaya çıkmıştır?

Öyle bir kıtanın varlığı bilinmiyorsa nereyi keşfetmeye gidiyorlar? Yok eğer bir yeri keşfetmeye gitmiyorsa amacı ne? Dünya'nın yuvarlak olduğunu anladığı için başladığı yere geri dönmek mi? Gittiği yeri bile bilmeden nereye gidiyor? Ya da çok büyük bir şüphe mi duyuyor? Hayır, bir yerler olabilir, değilse bile gözümüzle görelim olmadığını mı diyor?

***

Türklerde 9, Moğollarda 8, Avrupa'da 12 rakamları kutsal sayılır. Mesela Hz. İsa'nın 12 havarisi vardır (belki de sayı gerçekte 12 değildi, yani sonradan Avrupa mitolojisine uygun hale getirilmiş olabilir). Avrupa Birliği bayrağında 12 yıldız bulunmaktadır (kurucu üye sayısı olduğu gerçeği yansıtmaz). İngiliz hukuk sisteminde mahkemelerde 12 kişilik bir jüri bulunur. 11 ve 12 sayılarının özel adı vardır İngilizce'de ve Almanca'da. Yani biz on-bir derken İngilizler oneteen demezler eleven derler. Almanlar elf derler. Ancak 13den itibaren normal sayma düzenine geçerler. Yani aslında 12 tane rakam vardır onlarda. Askeri onluk düzen sistemini ilk Metehan kurmuştur. Türklerde kutsal rakam 9'dur ve on özel adından önce rakamlar biter. İslam'da daha doğrusu Araplar'da ise 7'dir. İslam'ın yayılışıyla birlikte Türk kültürüne girmiştir.

***

Toplumsal alışkanlıklar bazen zulüme dönüşmektedir. Örneğin gelenek adına (hele de bazı yörelerde veya kimi kişilerin ellerinde) düğün için yaptırılan masraflar, bir de üstüne takı toplama sonrası paylaşım için ortaya çıkan gerginlikler hatta kavgalar... Bırakın da evlensinler. Boyunlardan toplanan o altını da verin ellerine istediklerini yapsınlar. (Haberlere düşenleri, Yargıtaya kadar giden davaları görünce söylemeden edemedim.)

***

Stalin, korkudan orduyu dağıtıyor, üst düzey subayları yok ediyor; yaşlı olanları emekliye ayırıyor, genç olanları idam ettiriyor bir kısmını sürgüne gönderiyor. Neden? Kendisini oturduğu yerden aşağıya indirirler korkusuyla. Kendisi açısından en doğru olanı yaptığını zannediyor ve böylece bir 10 yıl kadar geçiyor, ondan sonra Nazi ordusu elini kolunu sallayarak Sovyetler Birliği'nin içine giriyor. Normalde 3 günde durdurulması gereken yerde 3 hafta ilerliyorlar. Stalin, emekli ettiği eski askerleri ve sürgündekileri geri ordunun başına geçiriyor. Askeri altyapı güçlükle oluşturuluyor o kısa sürede ve zar zor Stalingrad'da durduruyorlar Nazileri. Ama şerefsizlik bakidir. Savaştan sonra tekrar hepsini dağıtıyor subayların ve yine idamlar başlıyor. Bunların büyük bir kısmının itibarını kedisinden sonra devletin başına geçen Kruşçev iade ediyor. Savaşta ölen askerlerin anılarına anıtlar diktiriyor. Diktatörlerin önemli bir kısmı kendi ordularından korkuyorlarmış. Pek çok örnek var tarih boyunca. Sosyalizm olumlu yönleri olan bir sistem ama insanların elinde acımasız bir makinaya dönmüş. Stalin'in ardından gelen Kruşçevin ilk işi onun ekibini dağıtmak ve bazı hasarları gidermek olmuş ama bazı hastalıklar yerleşmiş artık sistemin içine.

***

Rosa Luksemburg ile Lenin arasında Sosyalist enternasyonalde gerçekleşen meşhur tartışmalar vardır. Lenin kitlenin (işçi köylü sınıfının / halkın) son derece merkeziyetçi bir örgüt (parti) tarafından bir bilinçlendirmeye tabi tutulması gerektiğini savunur. Hatta o kadar ki bu gerektiğinde zorlama düzeyine ulaşmalıdır. Ancak Luksemburg onun aksine bilinçlenmenin kendiliğinden gerçekleşmesi gerektiğini tabir caizse kafayı duvara vurarak öğrenmenin çok değerli bir deneyim olduğunu savunur. Lenin'in bu görüşe karşı en temel argümanı ise buna zaman olmadığıdır. (Kendiliğindencilik ve İradecilik olarak özetlenir bu tartışma.) Şunu da ilave etmek gerek Lenin'in girdiği en büyük açmaz ise bu aşırı merkeziyetçiliğin başka görüşlere izin vermeyecek biçimde katılaşmış olmasıdır. Gerçekten de Sosyalist devletler tek partili yapılar haline dönüşürler ve bu da demokratik düşünceyi engeller.

***

2. Mahmud, Osmanlı İmparatorluğu'nun en inkılapçı padişahıdır. Devrim niteliğinde değişiklikler yapıyor. Ancak en büyük talihsizliği imzaladığı Baltalimanı antlaşmasıdır. Tabir caizse baltayı taşa vurduğu yer burası oluyor. Yaptığı bütün her şey sönüp gidiyor ondan sonra.

***

Gerçek diye anlatılır ama değilse de aktarılmak istenen düşünce güzeldir.

Amerika'da gazetecinin birine bir mektup geliyor, yazan kişi diyor ki; "Ben ülkedeki herkesin tanıdığı çok zengin bir iş adamı olan holding patronunun malikanesinde birkaç yıldır çalışan uşağıyım. Geldiğim günden beri dikkatimi çeken bir konu var, patronuma hapishaneden sürekli

mektup geliyor, o da gönderen kişiye cevap yazıyor." Gazeteci olayı araştırmaya başlıyor ve bir süre sonra aradığı bilgileri ediniyor. Hapishanedeki kişinin müebbet cezasına çarptırılmış olduğunu ve zengin iş adamının da kardeşi olduğunu öğreniyor. Nihayet bu iki kişiyle yani azılı suçlu ve zengin iş adamına ulaşınca ikisi de aynı şeyi söylüyorlar; "Gizleyecek bir şey yok evet biz kardeşiz" diyorlar. İkisiyle de röportaj yapmak istiyor ve izin veriyorlar. Görüşmenin sonunda soruyor suçluya, nasıl bu hale geldin diye. Cevap veriyor; "Çok kötü koşullarda büyüdüm, annemle babam uyuşturucu çekerdi. Babam annemi kemerle döverdi, yaşadığımız gecekondu semtinde her tür pislik, ahlaksızlık, fuhuş aklınıza ne gelirse vardı. Sizce benim akıbetim başka nasıl olabilirdi ki? Nihayetinde buraya düştüm." Gazeteci boynunu büküyor "Evet sonunun burada bitmesi normaldir anlattığına göre" diyor. Bir süre sonra kardeşi olan zengin iş adamı ile röportaj yapıyor ve en sonda aynı soruyu ona da soruyor; nasıl böyle zengin oldunuz diye. Adamın cevabı çok ilginçtir. "Annemle babam uyuşturucu çekerdi. Babam annemi kemerle döverdi, yaşadığımız gecekondu semtinde her tür pislik, ahlaksızlık, fuhuş aklınıza ne gelirse vardı. O ortamdan kurtulmak için başka ne yapabilirdim ki sizce?" diyor. Yani adamların gerekçeleri birebir aynı, sadece vardıkları sonuç farklı. Özetle insan iradesiyle sorumlu olan bir varlıktır.

(Bu arada ben de yıllar sonra bir şey fark ettim ki biz bu anlatının içinde uşağın dizginlenemez merakını ve gazetecinin araştırmacı ruhunu tamamen görmezden geliyoruz. Aslında onlar olmadığı takdirde bu anlatının bir anlamı yoktur.)

***

Öğrencilerime derslerde anlattığım bir konudur.

Bize ilkokuldan başlayarak öğretilen bir cümle vardır, artık klişe haline dönüşmüştür; ülkemizde din, dil, ırk, cinsiyet, mezhep, sınıf ayrımcılığı yapılmaz. O kadar çok tekrarlanmıştır ki bu cümle klişeye dönüşmenin ötesinde artık sanki her zaman böyleydi gibi algılanır hale gelmiştir. Oysa ki tarih boyunca bu durum böyle değildi. Hak eşitliği de pek çok toplumda her zaman yoktu, fırsat eşitliği de bulunmuyordu. Örneğin köleci pek çok toplumda köleler özgür insanlarla eşit sayılmıyordu. O kadar ki köleler yarım insan olarak kabul edildikleri için özgür olanların alacağı cezaların yarısı veriliyordu (bu köle yararına gibi görünse de pek çok suçun onların üzerine yıkılmasına neden oluyordu). Köleler özgürleştikten sonra bile zenciler ve beyazlar çok uzun bir süre eşit olarak kabul edilmediler. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Anayasası'na ülkede "Apartheid" (ayrımcılık) olduğu açıkça yazılmıştı. ABD'de zenciler ve beyazlar otobüste aynı koltuklarda oturamazdı. Hindistan'da 1940'lı yıllarda anayasaya koyulan bir madde ile toplumdaki kast sistemi yasaklanana kadar insanlar doğuştan içinde bulundukları sınıfı değiştiremiyorlardı. Çocuklar aynı okullarda binlerce yıl sonra ancak bu tarihlerden itibaren okuyabilmeye başladılar. Buna rağmen toplum bu yeni durumu kabullenmekte çok zorlandı, tepkiler verildi. Kadınlar tarih boyunca çok uzun bir süre demokratik toplumlarda yönetme hakkından mahrumdu.

***

Akıntının tersine yüzmek

Ortaokul sonları veya lisenin ilk sınıfı... Yaz tatili... Amcam 12 Eylül Darbesinin ardından uzun yıllar (herhalde 20 yıldan fazladır) Almanya'da yaşadıktan sonra Türkiye'ye döndüğünde köydeki evimizin arkasında küçük bir havuz yapmıştı, sonra da bir kuyu açarak Almanya'dan getirdiği su motoru ile doldurdu. Arasıra havuzun suyu ile de bahçeyi sulamaya başladılar. Bir gün eline bir ağkepçe almış olarak gördüğümde balık tutmaya gideceğini söyleyerek, bana da kendisiyle gitmemi önerdi. Ben de kabul ettim. Yakalayacağı balıkları havuzda yaşatmayı deneyecekti. Güneşin ışıl ışıl parladığı bir gündü, Kaldırak Irmağı boyunca ilerledik. Akıntının tersi yönünde bentlerden yukarıya tırmanmaya çalışan binlerce balık gördük. Ağkepçeyi sallayınca mutlaka bir tane yakalıyorduk. Suyla dolu kovanın içine canlı olarak koyduk bazılarını. Ama ben yine düşünmeye başlamıştım, doğanın mantığına aykırıydı bu, akıntının tersine gitmek… Sonra anladım, aslında doğanın mantığına falan aykırı değildi. İnsanın zihniyet yapısına aykırı göründüğü için doğanın da mantığına aykırı sanıyorduk veya en azından şaşırtıcı geliyordu. Doğaya aykırı olsaydı eğer doğada böyle bir örnek bulunamazdı zaten. Oysaki balık bile gerektiğinde akıntıya ters yönde gidecek kadar kararlı bir canlıdır. Kuşlar da kimi zaman rüzgara karşı da uçarlar.

***

Halk inanışlarına karşı bireylerin 5 farklı ilgi düzeyi bulunur.

1. Gerçeklik düzeyi: Kişi veya topluluklar için özellikle kendi yöresindeki bu inanış(lar) tamamen gerçektir. Bilhassa küçük ve çevreyle etkileşimi az olan köy gibi yerlerde bu durum daha belirgindir. Dışardan bakıp konuyu değerlendiren başkaları için ne kadar anlamsız görünürse görünsün bu inanışın gerçekliğine ve gerekliliğine inanırlar. Aksini iddia edenlere karşı değişik biçimlerde tepki verilir.
2. Kültürel / geleneksel düzey: Halk inanışının bazen gerçekliğini sorgulamadan bazen de çok da fazla inanma gereği bile hissetmeden sadece geleneksel olarak korunması, sürdürülmesi düşüncesi bulunur. Bunların önemsenmesi gereken birer kültürel değer oldukları yaklaşımı vardır. Bu anlayışa sahip olanlar olumsuz buldukları halk inanışlarına sahip çıkmazlar. Ahlaken doğru veya zararsız olduğunu düşündüklerini ise gerçek dışı bulsalar bile sürdürme eğilimindedirler.
3. Bilimsel düzey: Sınırlı sayıda insanı ilgilendirmektedir. Halk inanışlarını bilimsel yöntemlerle, akademik gerekçelerle incelemektedirler. Ancak toplum içerisinde de sırf bir tür merakla bunlara ilgi duyanlar bulunabilir. Meseleye farkında olarak veya olmayarak son derece nesnel ve tarafsız olarak yaklaşmaktadırlar. Bu gruba girenlerin ayrıca kişisel bir fikirleri de olabilir.
4. Kayıtsızlık / İlgisizlik düzeyi: Farklı nedenlerden ötürü bazı kişiler veya topluluklar için halk inanışı herhangi bir şey ifade etmez, herhangi bir ilgi duymazlar. Şehirleşme, kültürel kopukluk,

geleneksel değerlerin önemsenmeyişi, kendi yöresinin dışında olma gibi faktörler bu durumun sıklıkla rastlanan nedenleridir.
5. Olumsuz düzey: Değişik gerekçelerle halk inanışlarının birine, bir kısmına veya tamamına karşı olumsuz tepkiler verilmektedir. Bilimsel olmadığı, gülünç olduğu, batıl inanış olduğu vs. gibi.

***

Asya Türkçesindeki "oy" kelimesi fikir (düşünce) anlamına gelir. Türkiye'de dil devriminde kelimeye yeni bir anlam yüklenerek kullanıma sokulmuştur. Son derece yerinde ve uygun bir anlam yüklemesi olmuştur (şahsi görüşüm). Asyadaki Türk dillerinde bahsettiğim anlamda da kullanılmaya devam etmektedir. Ama bizim anladığımız şeyi anlamazlar. Mesela "benim oyum..." diye başlayan bir cümle kurarsanız "benim bu konudaki fikrim..." gibi bir şey anlarlar.

***

Uygarlık su demektir, uygarlık akarsu, göl, deniz demektir; uygarlık ağaç demektir, orman demektir, yeşillik demektir, doğadaki hayvanlarla birlikte yaşamanın bir yolunu bulmak demektir. Aksi takdirde gerisi insanın yeryüzüne karşı zulmüdür.

***

Kozoğlu Türbesi - Kozaklı / Nevşehir

Kozaklı ilçesindeki ilk hamamın sahibi olduğu rivayet edilen kişinin mezarıdır. Selçuklular döneminde bölgeye gelen yörüklerden olduğu söylenmektedir. Ancak gerçekte türbede yatan kişinin kimliği ve mezarın hangi dönemden kaldığı kesin değildir.

Yaptırdığı söylenen hamama dair herhangi bir bulgu yoktur fakat 1970'li yıllarda bu isme sahip bir hamam ilçede işletilmiştir.

***

Canavar

Gagavuzcada hatta Azericede canavar bizim Türkçede kullandığımız anlamda değil. Kurt demektir onlarda. Gagavuz takviminde bunu kurt ayı diye anlamanız gerek yani. Neden böyle denmiş? Elbette ki bir mantığı vardır. Kurt, Türklerde kutsal sayılan bir hayvan. Ayrıca sürülere saldırıyor. Belki sonbahar mevsimi dağlardan aşağı inip insanların yanına yaklaşmaya başlayıp sürülere saldırdıkları dönem için olabilir. (Anadolu’da da Kurt için Canavar denilen pek çok yöre vardır.)

***

Selçuklu Yıldızı ve İbrani Yıldızı

Sık sık gündeme gelir, anlatılır. Fakat karışıklık bir türlü tam olarak giderilemez. Sorunu halledeceğimi iddia etmiyorum. Ancak bulabildiğim verileri özet olarak açıklıyorum.

1. a- Birincisine Selçuklu Yıldızı denir. İki dörtgen ile oluşturulur. Selçuklu yapılarında değişik türevleri ile sıklıkla rastlanır.
1. b- İkincisi ise İbrani Yıldızı olarak bilinir. İki üçgen ile oluşturulur. Günümüzde İsrail bayrağı bu simgeden oluşur.
2. Buna karşın ikinci simge aynı zamanda tarihte Karamanoğulları bayrağında da yer almıştır.
3. Üçgenlerden oluşan ikinci simge Barbaros Hayrettin Paşa'nın sancağında da görülür.
4. Dinsel bir açıklama üretilerek Selçuklu Yıldızı'nın Süleyman Mührü olarak adlandırılmaya çalışıldığına rastlanmakta, İbrani Yıldızı'nın ise zaten Davut Mührü olarak bilindiği anlaşılmaktadır.

Çözümleme: Ortadoğu ülkeleri ile çok yakın bir coğrafyada bulunduğumuz için, kültürel geçişim sonucu bazı unsurların hangi toplumdan diğerine geçtiğini ayırdetmek bezen zor olabilmektedir (özellikle ikinci simge için). Ancak ilk simge eldeki verilerle Selçuklulara ait özgün bir öge gibi durmaktadır.

Not: Görseller açılarak tam boyutlu olarak görülebilir. Son resim Mersin Deniz Müzesinde sergilenmekte olan Barbaros Hayreddin Paşa'nın sancağının kopyasının fotoğrafıdır.

***

C mi Ç mi, S mi Ş mi, I mı İ mi?

Ben bu karmaşayı görmek zorunda olmaktan artık şahsen çok sıkıldım. "Telefonda yok" bahanesi gerçekçi değil.

Türkçe karakterlerin bulunduğu klavye düzenleri telefonlarda uzun zamandan beri mevcuttur. 2-3 dakika zaman ayırıp küçük bir ayarla düzeni değiştirmeniz gerekiyor, hepsi bu kadar. Kendiniz yapamıyorsanız bilen birisi hemen halleder. Türkçe'ye saygı...

***

Emperyalizm hayranlığının böylesi görülmedi. Keşke Yunan kazansaydı diyen mi, Fransız kalsaydı diyen mi? Yardırdı gidiyorlar. İçlerindeki her şeyi söylüyorlar. Şaşırmak normal, ama söylesinler ki bilinsin gerçek niyetleri.

***

Otellerdeki yıldız sayısı kaliteli hizmeti göstermez. Sahip olması gereken standart nitelikleri belirler. Basit bir örnek verelim. İlgili yönetmelik dört yıldızlı oteldeki lokantanın toplam müşteri kapasitesinin en az %30'una yetecek kadar olması gerektiğini söyler. Ancak yemeğin kalitesi, tabakların temizliği, malzemenin yeterliliği, yiyeceklerin çeşitliliği gibi konulara dair bir ölçüt yoktur. Otelde sinema salonu belki vardır ama belki bir kez bile film gösterimi yapılmamıştır.

Özetle otellerde yıldız sayısı her zaman nitelikli hizmet anlamına gelmeyebilir.

***

Lüks algısı bulunan alanlarda, yabancı sözcüklerin hem de Tarzanca düzeyinde yanlış söyleyişlerle Türkçe'ye yerleştirilmesi ve toplum tarafından da kabul görmesi çok hızlı gerçekleşiyor. Bunların başında konut sektörü, lokantacılık ve kafe hizmetleri yer alıyor. Başka alanlar eklemek mümkündür. Ancak buradaki olumsuz katalizör kesinlikle lüks algısıdır.

***

Kriz herhangi bir sistemde var olan düzendeki uyumun bozulmasıdır. Örneğin gece yatarken musluğun damlayıp ses çıkarması bir kriz niteliği taşıyabilir. Ancak düzene dair amaç, beklenti, alışkanlık ve algı gibi başka unsurlar da vardır. O musluğun sesini umursamayacak insanlar bir hayli fazladır. Tespit edilmiş ilginç gerçek örnekler vardır. Evi tren yolunun birkaç metre ilerisinde bulunan ve her gece iki üç kere geçen katarlardan dolayı sarsılacak kadar çıkan gürültüye rağmen uyuyan bir kişinin üst komşusunun kedisinin miyavlamasından rahatsız olarak uykusu kaçabilir. Yine gece yatarken, çok yakın bir yerde bulunan limandaki gemilerin düdüklerini umursamayıp ama günün birinde kenarı gevşeyen camdan giren rüzgarın uğultusuna takılan kişilere de rastlamak mümkündür. Aynı mevzuya gündüz ve gece farklı tepkiler verilebilir.

Özetle kriz algısı çok yönlü incelenmelidir.

***

Bu konudaki bütün fikrimi değiştireli yaklaşık 5 sene oluyor. Kutsal metinleri ana dilinde anlayarak okumanın herhangi bir değişiklik sağladığını görmedim. Anlam olarak herkesin bildiği hiç kimsenin de itiraz etmediği "Temizlik imandandır" hadisini herhalde anlamayan yoktur. Bence karşı çıkılacak hiç bir tarafı da yoktur bu cümlenin. Ama çevrenize şöyle bir bakın. Sonuç?

***

Bürüğke (Bürüüke) – Yakutça: Pantolon

Tek kelime ile muhteşem. Bu tür çabalar diğer akraba Türk dillerindeki sözcüklerin dilimize yerleşmesini sağlamaya yetmez belki ama Türkçenin yeteneklerini görüyoruz. Gözümüz, zihnimiz tanışlık sağlıyor.

Türkçenin imkanlarıyla oluşmuş her sözcüğe yöneltilen "dil devriminde türetildi, uydurma bunlar" diye bir iddia vardır. Aynı zamanda bu iddiaya alternatif bir cevap verilmiş oluyor. Türetme değil bunlar, başka bir akraba dilde var olan yaşayan kelimeler. O halkın kendi ürünü. Bakıyoruz belki biraz değişiğimize geliyor ama hiç de öyle yabancı değil. "İyi de yine de Türkiye Türkçesine ait değil işte" denecektir. Buna karşı verilecek yanıt da şudur. Özellikle lüks algısına dair ne yabancı kelimeler doldurulmaya devam ediliyor bu dile. Hem de her kesimden her zihniyetten sorgulanmadan kabul görüyor... Ferforje çok mu yerleşikti? Rezidans sözcüğü bu dile gireli kaç yıl olmuş? Türkçe karşılıkların yerleşmesinin ilk koşulu devlet eliyle ilkokul kitaplarında kullanılmasıdır. Bu yapılmadığı takdirde yaygınlaşmasını beklemek hata olur. Ama yine de bireysel çabalar değerlidir. Bir öneri olarak da şunu söyleyebilirim, bu karşılıkları Türkçe kökenli diye değil de yabancı bir dilden alınma diye sunarsanız daha çok kabul görür (sonuçta farklı bir dilden alınmış oluyor, yanlış da sayılmaz).

***

Kira artışı sınırlanırken yüzde 25 uygulaması büyük karmaşaya neden oldu. Aynı apartmanda 3.500 tl ve 18.000 tl kira var. Diğer komşulara bakarak ilkinde ev sahibinin ne hissedeceğini, ikincide kiracının duygularını anlamaya çalışın. Sınırlanacaksa bile aynı apartman ve aynı semt esas olmak üzere ortalama fiyatı devlet tespit etmeli ve bazı ölçütleri dikkate alarak sınırlı fiyat farklılaşmasına izin vermeli. Örneğin aynı apartmanda kaliteye göre tüm evler 6.000 - 7.500 aralığında ise boynunu büker herkes. En azından kıyaslamalı bir yanlışlık oluşmaz. Yandaki benzer bir apartmanda 7.000 - 8.500 aralığı vardır. Bu farklar anlaşılır. Birinde daha nitelikli birşeyler vardır da ondandır denilir. Ama uçurum yoktur arada.

***

Sivas halkı eski dönemlerden beri Soğuk Çermik ve Sıcak Çermik adı verilen iki kaplıca bölgesinde yaz mevsiminde çadır kurmaktadır. Günümüzde azalmakla birlikte yine de bu gelenek sürdürülmektedir, bazı hatalar ve eksikliklere rağmen bu yöndeki çalışmalar olumlu bir husustur. Bu kültürel değer, geliştirilmeli ve korunmalıdır.

Dünyanın ilk kapitalistine saygılarımızla...

***

"Tarihte ilk kez bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip burası benimdir demeyi akıl eden ve buna inanacak kadar saf insanlar bulabilen ilk kişi, uygar toplumun gerçek kurucusu oldu." - Jean Jacques Rousseau

Nos respects au premier capitaliste du monde.

"Le premier qui, ayant enclos un terrain, s'avisa de dire : Ceci est à moi, et trouva des gens assez simples pour le croire, fut le vrai fondateur de la société civile." - Jean Jacques Rousseau

***

Taliban rejimi Afganistan'da 10 yaşından büyük kızların tüm eğitim haklarını yasaklamış. (Yeni bilgidir.)

Yorum bile yapmıyorum.

***

Atatürk Sivas'ta

S. Kayir Atatürk'ün bulunduğu bir resimdeki kişinin büyükannesi olduğunu söylemektedir.

– Büyükannemle aralarında geçen diyaloğu annemden duyduğum kadarıyla anlatmak istedim. Sivas'ın Pamukçular sülalesinden büyükannem Ayşe Hanım hükümet meydanında halkla buluşan Ata'nın karşısına elinde bir kağıtla çıkıp; "Paşam, paşam ben öksüz kızımı okuttum, buda diploması, kızım şehit çocuğu, kızıma iş istiyorum," diye talepte bulunur. Atatürk hemen yaverine dönüp hanımla ilgilenin emrini verirken, deklanşör bu tarihi fotoğrafı kaydeder. Çok geçmeden anacığım işe alınıp daktilo öğretilerek adliyede zabıt katibesi olarak, Sivas'ın ilk bayan memuresi unvanının sahibi olur.

Arşiv / Derleme: Deniz Karakurt
(S. Kayir'a ait fotoğraflardan tarama yapılmıştır.)

***

Gölge oyunu her ne kadar bugün unutmuş olsak da insanlığın görsel sanatları oluşturmasına yol açan zihinsel dönüşümün temel taşlarından birisidir belki de. İlkel sinema da diyebiliriz...

***

Cağlık...

Günümüzde kullanılan herhangi bir kavram tam olarak karşılamaz ama en yakın ifade ile bir tür küçük duş yeri anlamına gelir. Cağlık genelde salonun veya oturma odasının içinde oturulan Sedirin veya Sekinin bir köşesinde olur. Yıkanılacağı zaman yaygı, yastıklar ve minderler kaldırılır veya bir ucundan biraz toplanır. Ortalama sayıyla çivisiz 7-8 tahta vardır o köşede. Onlar da kaldırılır, altından beton veya taş bir alan ortaya çıkar. Kovalarla getirilip yan tarafa hazırlanılmış olan sularla yunup yıkanma işi bittikten sonra tekrar eski haline getirilir gizlenir. Cağlığın suları basit bir delikten oluşan bir giderle dışarıya akar.

Tanımlayan: Deniz Karakurt

***

Atatürk'ten önce...
Müsellesin zaviyetan-ı dahiletan mecmu'ü 180 derece ve müselles-i mütesaviyü'l-adla, zaviyeleri birbirine müsavi müselles demektir.

Atatürk'ten sonra...
Üçgenin iç açıları toplamı 180 derecedir ve eşkenar üçgen, açıları birbirine eşit üçgen demektir.

***

Aydat ve Yıldat

Arapça "aidat" kelimesindeki ilk hece Türkçe "ay" sanılarak ona benzeyen "yıldat" kelimesi türetilmiş. Mantıksal olarak da aylık olarak ödendiği için makul görünmüş ve benzer biçimde "yıldat" ise yıllık olarak gerçekleştirilen ödeme anlamında kullanılmış. Bu türetilen sözcüğü kullanan insanlar vardır. Yakın bir tarihte bir alışverişte görüştüğüm bir kişi "satın alırsanız yıldat ödeyeceksiniz" dedi bana. Bu kavramla ilgili yapılması gereken nedir? Türkçe mi kabul edeceğiz, değil midir diyeceğiz? Kullanmaktan vaz mı geçeceğiz, teşvik mi edeceğiz?

***

Diğer Türk dillerinden sözcük aktarma denemeleri üzerine. Bu tür çabalar diğer akraba Türk dillerindeki sözcüklerin dilimize yerleşmesini sağlamaya yetmez belki ama Türkçenin yeteneklerini görüyoruz. Gözümüz, zihnimiz tanışlık sağlıyor. Türkçenin imkanlarıyla oluşmuş her sözcüğe yöneltilen "dil devriminde türetildi, uydurma bunlar" diye bir iddia vardır. Aynı zamanda bu iddiaya alternatif bir cevap verilmiş oluyor. Türetme değil bunlar, başka bir akraba dilde var olan yaşayan kelimeler. O halkın kendi ürünü. Bakıyoruz belki biraz değişiğimize geliyor ama hiç de öyle yabancı değil. "İyi de yine de Türkiye Türkçesine ait değil işte"

denecektir. Buna karşı verilecek yanıt da şudur. Özellikle lüks algısına dair ne yabancı kelimeler doldurulmaya devam ediliyor bu dile. Hem de her kesimden her zihniyetten sorgulanmadan kabul görüyor... Ferforje çok mu yerleşikti? Rezidans sözcüğü bu dile gireli kaç yıl olmuş? Türkçe karşılıkların yerleşmesinin ilk koşulu devlet eliyle ilkokul kitaplarında kullanılmasıdır. Bu yapılmadığı takdirde yaygınlaşmasını beklemek hata olur. Ama yine de bireysel çabalar değerlidir. Bir öneri olarak da şunu söyleyebilirim, bu karşılıkları Türkçe kökenli diye değil de yabancı bir dilden alınma diye sunarsanız daha çok kabul görür (sonuçta farklı bir dilden alınmış oluyor, yanlış da sayılmaz).

***

Kıbrıs Barış Harekatını başlatma emrini kim verdi? Ecevit mi? Erbakan mı? Çok da uzak olmayan bir tarihte böyle yapay bir tartışma üretildi. Cevabı ben vereyim size. O emri kimin verdiğinden önce bu tartışmayı kimlerin başlattığına bakmak gerek. Bence böyle bir sorun yok aslında. O anda hükümette ikisi var. İkisinin de ortak kararı vardır, aksi düşünülemez. Bu konuda Allah ikisinden de razı olsun. (Her ikisi de başka konularda ciddi bir biçimde eleştirdiğim insanlardır. Ama mevzu buraya gelince tüm gönül rahatlığımla yukarıdaki temennide bulunabiliyorum.) Ancak Türkiye'de bazı kesimler Atatürk'ten başlayarak kusur aramaktalar. Kendilerince kusur diye buldukları şeyleri çarpıtarak, yanına bin katarak reklam etmekteler. Düzgün buldukları şeyleri ise ellerini vicdanlarına koyup bu doğrudur diyebilmek yerine ya görmezden gelme ya sulandırma ya da böyle başkasına mal etme girişiminde bulundukları için bu tip durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu bir tür ruhsal takıntıya dönüşmüş durumdadır. Atatürk'ün adını ağzına alamayan insanlar vardır. Söylettirmek mümkün değildir. Onun düşünsel mirasçısı olarak gördükleri herkese de aynı muameleyi yapmaktadırlar. Kimse kusura bakmasın, gerçek budur.

***

Suppitassu Göleti - Sarissa / Kuşaklı antik kentinde
Paşaköy ve Başören köyleri yakınları – Altınyayla

Hititler döneminden kalma yapay bir gölet olduğu (baraj amaçlı kullanıldığı) ve antik şehre buradan su sağlandığı kesinleşmiş gibidir. 3500 yıl önce yapıldığı düşünülen gölet günümüzde de kendiliğinden bazı mevsimlerde su tutmaktadır. Ancak dibinin 7 metre kadar toprakla dolduğu tahmin edilmektedir.

***

Ne olduğumuzla değil ne yaptığımızla hesaba çekileceğiz. İstisnasız tüm beşeriyet.

***

Küçükyağlı Köyü - Kozaklı / Nevşehir (09/08/2023)

Bana verilen bilgi artık sadece 9 kişinin yaşadığı yönünde. Özellikle İç-Anadolu'da köyler artık tükenme noktasında. Kendi yaşadığım çevreden sonra Kozaklı ilçesinde de bu duruma bizzat tanık oldum. (Sebeplerine dair bir yazı hazırlayacağım.)

***

Kanuni Sultan Süleyman'ın Kalbi

Kanuni Sultan Süleyman'ın naaşının tahnit edilerek yani mumyalanarak İstanbul'a götürüldüğü bilinmektedir. Seferde ölenler için cesedin bozulmadan taşınabilmesi için böyle bir uygulama yapıldığı tarihi kayıtlarda yazıyor.

Tahnit (mumyalama) için çıkarılan iç organların gömüldüğü bir ikinci bir türbe bulunur genelde. Kanuni Sultan Süleyman için ikinci bir türbe yapıldığı bilgisi mevcuttur. Ancak sonradan kaybolmuştur bu mezar. Günümüzde kimi zaman bulmak için uğraşanlar çıkmaktadır.

***

Çongar köyünden taze mısır...

Hep iddia ettiğimiz hususdur; kapı önü bahçe üretimi hep daha iyidir, daha lezzetlidir, daha ucuzdur. Bazen üretene fazla gelir satar. İlçe pazarları eskiden köyden gelen ürün demekti. Büyük oranda azaldı ama yine de bulma imkanı var. Yolunuz köylere düşerse ya da pazarda rastlarsanız yerel ürünleri sormakta fayda vardır. (24 Eylül 2023)

***

Yüksekokulumuz tarafından Aşık Veysel Kültür Merkezi'nde bugün gerçekleştirilen "Asırlık Cumhuriyet" adlı konferanstan ilginç bir ayrıntı:

Kurtuluş Savaşı sonrası o kadar dökülen kanın ardından emperyalist devletler Sevr Antlaşmasına makyaj yapıp yeniden yutturmaya çalışıyorlar ateşkes masasında. Bari karşınızdaki sizi mağlup eden zekaya saygı duyun.

***

Muhtar Abdal Türbesi'nde bulunan ahşap topuz.
Ziyarete gelenlerin sırtına sürülür.
(Sarıtekke köyü, Şarkışla, Sivas, Türkiye)

***

Şarkışla'ya bağlı Abdallı köyünde bulunan ve köye adını veren Horasan evliyalarından onyedinci yüzyılda yaşamış Abdal Baba türbesi "Çırahman" isminde bir tas vardır.

***

Colü (Coğülü) Baba Türbesi içerisinde bir şamdan vardır. Sandukanın ayakucunda toprak bölmesi (yaklaşık bir karış yüksekliğinde örülerek çevrilmiş alan) bulunur. Parmak ucu dudakta ıslatılarak toprağa batırılır ve ağza tekrar götürülür. Rahmetli Emin Kuzucular 1975 yılında şöyle anlatıyor:

"Daracık bir kapıdan girdim. Loş, küçük bir oda ile karşılaştım. Kuzeye açılan daracık bir pencereden ışık sızıyor. Pencerenin karşısında yatırın sandukası var, üzerine yeşil atlas bir zemine arap harfleriyle işlenmiş örtü serilmiş. Bu örtü eskiden tekkenin bayrağı olarak da kullanılırmış. Odayı bir teber, bir kırık kılınç, bir de kalkan süslüyor. Kapı eşikleri süveleri, pencere kenarları, nerede bir ağaç varsa çivilerle dolmuş. Sandukanın etrafındaki topraklar yalanıp yenmiş. Bu nedenle büyük çukurluklar meydana getirilmiş. Baş tarafına yakın bir oyuğa bozuk paralar, eski Osmanlı sikkeleri, pullar, penezler atılmış. Tavandaki ardıç merteklere al al, mor mor çaputlar takılmış. Bu rengârenk kumaş parçaları, odanın loşluğunu biraz daha artırıyor; insana korku, ve heyecanla karışık bir ürperti veriyor. Sağdaki soldaki ekmek kırıntıları, bulgur döküntüleri ve daneler toprak üzerinde öbekler meydana getirmiş." (Bir Şarkışla Efsanesi Colü Dede, Sivas Folkloru, Şubat 1975, Sayı: 25, Sayfa: 15-18.)

Demek ki toprak alınması için bu köşe sonradan yapılmış olmalı. Bahsedilen her yere çakılmış çivilere de günümüzde rastlanmıyor.

***

Büyük Oda (Akçakışla, Şarkışla, Sivas)

Köy içerisinde yer alan ve eski dönemlerde misafirleri ağırlamakta kullanılan mekanda geçmişte bir evliyanın (veya ruhunun) barındığına inanılırmış. Anlatılanlara göre bu evin önünden geçerken köy halkı sessiz olurmuş. Ancak burasının bakımsız kalması, kirlenmesi, çatısının çökerek harabeye dönmesi sonucu bu kutsal varlığın burayı terk ettiği söylenir. Bu mekan hakkında çeşitli hikayeler anlatılırdı.

***

İstanbul Kadıköy'deki Kurbağalıdere'de akşam saatlerinde bir su samuru kayalıklardan çıkarak yaya yolunun karşısına geçti. (Hürriyet Gazetesi - 25 Ekim 2021)

***

Okuyan, düşünen, anlayan insanın görevi kafasını önüne eğip susmak değildir. Çevresini gücü yettiği ölçüde uyarmaktır. "Ama söylediklerim çoğunluğun hoşuna gitmeyecek". Elbette ki hoşa gitmeyecek. Ne bekliyordunuz? Tarih boyunca söylenen hangi doğru hoşa gitmiş. İki çift kelamı etmezseniz meydan boş kalır, orada da isteyen istediği gibi at oynatır, cirit atar. "Ama zaten konuşmak neye yarayacak, herkes herşeyi en iyi kendi biliyor, bizi kim ciddiye alacak ki?" Sorun ciddiye alınıp alınmamak değildir, doğruyu söylemektir. Elbetteki değişik taktikler vardır, döner küçümser seni, dalga geçer, aşağılar. Hakaret eder... Bu mu yani? Bununla bitti mi yani tüm enerji? Ne kadar önemliymiş bu bahaneler. En iyisi mi silik, kayıp kalalım daha iyidir, fikir söylersek göze batarız (en klasik korkumuz). Korkulacak fikirleriniz varsa kayıp kalın tabii ki. Hakaret etmeden, hukuka uygun dille konuşmaktan mı çekineceğiz. Doğruyu söylemekten hem de kendimiz için mi korkacağız.

Beynim varsa düşünürüm, dilim varsa konuşurum.

***

Bu mantıkla her şey bedava olabilir. Mesela cep telefonu satıyorsunuz. Her ay 150 tl taksitle 2 yıl sürecek. İlk 4 ay taksit almayacağım benim hediyem dediniz. Sen yeterki al telefonu kullanmaya başla. Bana güvenmiyorsan satış sözleşmesinide 4 ay sonra yapalım. Gerçekten müşteri 4 ay kullanıyor hiçbir taksit almıyorsunuz, sonra sözleşme yapıyorsunuz. Sözleşmeden sonraki ilk ayda telefonlar zamlandı tüm taksitler bundan sonra 600 lira diyorsunuz. Almadığınızı çıkarmakla kalmıyorsunuz telefonun fiyatı neredeyse ikibuçuk katına yaklaşıyor. Ama 4 ay bedavaya kullandı, ne büyük mutluluk.

***

"Ama ben duymadım" cümlesini en önemli bilimsel kanıt zanneden ve bunu da karşı tarafın hatalı olduğunu ispat için hiç düşünmeden öne süren bir zihniyet yaygınlaştı.

Benim de duymadığım çok şey var ama öğrenmeye devam ediyorum.

***

Yakın geçmişte, hem de çok değil daha şurada 5-6 sene önce yaşananlardan hiç ders alınmamış görünüyor toplumca. Bu tür gayri resmi oluşumların hepsinin amacı aynıdır, farklı bir amacı olanı daha görülmüş değildir.

***

Kişisel ilişkilerde ve iletişimde araya mesafe koyma sanıldığının aksine hemen her şeyin konuşulabilmesine olanak tanır. Çünkü konuşulacak olan kişiye karşı nasıl davranacağınızı ve neler söyleyeceğinizi önceden düşünüp tartarsınız böylece de sorunsuz bir biçimde her istediğinizi anlatır ve konuşmayı gerçekleştirerek sonuca ulaşırsınız. Mesafesiz samimiyet ise yine sanıldığının aksine çoğu zaman yanlış sonuçlara yol açabilme potansiyelini içinde barındırır. Dolayısıyla amaca hatta sonuca ulaşmayan yarım kalmış konuşmalar ortaya çıkar.
Çok geç anladığım bir kural. Size daha ilginç bir şey söyleyeyim mesafeli ve politik davrandığınız insanlar size her şeyi söyleyemez zannedersiniz. Ama kesinlikle tam tersi mesafeli ve politik davrandığınız insanlar size her şeyi söyleyebilirler. Mesafesiz olduğunuz insanların söyleyemediği şeyleri bile söylerler. Çünkü aranızda mesafe olduğu için düşünür taşınırlar bunu kırmadan nasıl söyleyebilirim diye. Dolayısıyla söylemenin ve sormanın en doğru yollarından birini bulurlar.

***

Kıbrıs Barış Harekatında şehit olan gazeteci Adem Yavuz
Doğum: 1945 (Sivas) - Ölüm: 26 Ağustos 1974 (Adana)

Uluslararası hukuka aykırı olarak basın dokunulmazlığı ilkesi çiğnenerek kasten şehit edilmiştir. İlk müdahaleyi yapan bir Rum doktordur. Diplomatik girişimlerle iade alınarak, ağır yaralı olarak Türkiye'ye getirilmiş ve tedavi altına alındığı Adana'ya dönemin ünlü profesörleri uçakla götürülmüş ancak kurtarılamayarak vefat etmiştir. Mezarı memleketi olan Sivas'a bağlı Hafik ilçesinin Çınarlı köyündedir.

***

Seyfi Tatar - Sivaslı boksör
Doğum: 1945 (Sivas) - Ölüm: 2015 (Antalya)

Kendine özgü bir teknik geliştirmiş ve Türk boksunun en önemli dönüm noktalarından birisini oluşturmuştur. Balkanlardaki müsabakalarda "Tekniği en büyük Türk boksör" olarak anılmıştır. Başka bir Sivaslı boksör olan Vedat Tutuk'un da hocasıdır.

***

Kaldırım taşlarını değiştiriyorlar.

Ben de kafa yordum biraz, kaldırım taşı üzerine bir makale yazacağım. Benim tespit edebildiğim 35 farklı işe yarıyor. Düşününce aslında bunu yapan haklı, kaldırım taşına bu kadar çok anlam yüklenirse, sadece bununla sürekli başarı elde edilirse niye yorsun kendini. Gülelim mi ağlayalım mı denir ya hani. (Avrupa dillerinde "trajikomik" deniyor buna.)

***

Fransızlar cumhuriyet rejimine geçtikten sonra, bir ara beğenmemişler, yine krallığa dönelim demişler. Ama bundan sonra bakmışlar ki olmuyor, bu kez tekrar cumhuriyete geçmişler. Fransızlarda o günden kalma bir alışkanlık vardır, anayasalarını tümden değiştirdiklerinde, cumhuriyetlere numara verirler:

1.Cumhuriyet, 2.Cumhuriyet...

Halkın işin içine girmesiyle cumhuriyet rejimine -tabir caizse- tırmalayarak, kafayı vurarak eriştikleri için, o süreçte binbir badire atlattıklarından dolayı, "Cumhuriyet" onlar için çok kıymetlidir.

Aynı şey kadınların seçme ve seçilme hakkı için de geçerlidir. İngiltere'de, Fransa'da, İsveç'te, hatta İsviçre'de kadınlar bu hakları binbir çeşit mücadele ile elde etmişlerdir. Protesto gösterileriyle, mitinglerle uzun yıllar süren uğraşlarla varmışlardır sonuca. Hatta o yıllarda Türkiye'de bu hak çoktan verildiği için "Türk kadını kadar değerimiz yok mu?" diye mitinglerde açılan pankartlar vardır bu ülkelerde. O yüzden de onlar için kıymetlidir bu haklar. Değerini bilirler.

Bizde ise bir kişi her şeyi tek tek düşünüp altın tepsi içinde sunmuştur. Tırmalaya cırmalaya, kafayı vura vura elde edilmediği için kıymeti çok fazla bilinmez hatta yeri geldi miydi nankörlük yapılır.

Bu söylediğimiz de sadece 2 tane örnektir. Hangi birini sayalım.

***

Doğru kentleşme ve yaşanılan coğrafya ile kurulan bağ sonucu oluşan aidiyet hissi insanın ruhsal sağlığı açısından önemlidir. Bu nedenle mesela şehirlerde mahalle hatta bazan sokak adlarını oluşturan kavramlar veya orası için simgesel önemi olan unsurlar mutlaka korunmalı ya da yok edilenler yeniden oluşturulmalıdır. Mesela "Tulumba" diyor. Hani nerede su tulumbası? "Pınarbaşı" denilmiş ama ortada pınar yok. Akdeğirmen'in adı var kendi yok ortada.

***

Mareşal olmanın koşulu Meydan Muharebesi kazanmaktır. O yüzden Cumhuriyet dönemine denk gelen sadece iki kişidir.

***

İltizam Usülü Vergi Toplama:

Verginin belli bir bedel karşılığında bazı kişilere devredilerek toplanması yöntemidir. Özetle devlet toplanacak olan vergiyi baştan başkasına satar. Vergiyi toplayanlar devletle anlaştığı minimum miktarı tutturmak zorundadır. Asi takdirde zaten zarar eder. Bunun için de vergiyi toplarken kimsenin gözünün yaşına bakmazlar. Ellerine düşene acımazlar, alabilmek için her tür yola başvururlar. Ödeme gücünün olup olmadığına bakmazlar. Özellikle güçleri kime yetiyorsa onun iflahını keserler. Devletten satın aldığı vergi toplama hakkına ödediği paranın üzerinde ne kadar çok toplarsa o kadar çok kazanç elde edeceği için hukuk falan kalmaz ortada.

***

Sayıları yüzbinlerle ifade edilen ve Fransa'ya seçilerek alınan, Fransızcayı ana dilleri gibi bilen, büyük kısmı topluma entegre olmuş ve çoğu meslek sahibi olan göçmenler 5 günde 5000 arabayı yaktı 1000 tane binayı ateşe verdi, polis zaman zaman denetimi kaybetti.

***

Hukuk sistemi gereksiz olaylara en çok zamanı ayırıyor, en büyük önemi bunlara veriyor, en acımasız cezalar en kıytırık konulara veriliyor. Ama nerede toplumsal düzeni bozucu gerçek bir olay var, indire indire kuşa dönüyor cezalar, tüm süreç bu tür suçları işleyenlerin lehine işliyor..

***

Alaman köyünün adına dair.

1. Almak fiilinden bir yeri alan, ele geçiren yani fatih demektir.
Köyde savaşçı bir evliyaya ait türbe mezar vardır. İçinde ona ait teber (savaş baltası) da durmaktadır. Günümüzde bile o teber ziyarete gelenlerin döşlerine (göğüs bölgelerine) sürülür.
2. Kırmızı toprak anlamı da bulunur.
Oksit açısından zengin topraklarla kaplı dağlar yakın çevrede yer almaktadırlar.
Alaman köyü Şarkışla'ya bağlı olup kelimenin millet adı olan "Alman" kavramı ile hiçbir ilgisi yoktur. Geçmişte "Alaman'dan gelecek / geldi" vs. gibi cümlelerin yöreye yabancı kişiler tarafından yanlış anlaşıldığına defalarca bizzat tanık oldum.

Köyün yakınında bir çermik bulunmaktadır. Ancak yapı harap bir durumdadır.

-man/-men ekinin Türkçe olmadığı ve/veya dil devriminde uydurulduğu iddiasının ciddiye alınabilir hiç bir yanı olmadığının da kanıtıdır.

***

Er Risale ve The Message - Aynı sette İngilizce ve Arapça versiyonları eş zamanlı olarak çekilen filmler

Çağrı filminin sinema tarihi açısından ilginç bir özelliği vardır.

Ölmeden önce Amerika'da yaşayan Suriye kökenli yönetmen Mustafa Akad ülkemizde Çağrı adıyla bilinen ve İslamiyet'in doğuşunu anlatan filmi aslında iki kez çekmiştir. "The Message" (Mesaj) olarak bilinen versiyon İngilizce ve "Ar-Risalah" (Er Risale) adıyla çekilen ikinci versiyon ise Arapça'dır.

Başrolde Anthony Quinn olan ve İngilizce konuşan oyuncular ile her sahne çekildikten sonra hemen ardından aynı sette aynı teknik ekip tarafından bu kez Arap kökenli oyuncular ile Arapça olarak tekrar çekilmiştir. Bu ikinci versiyonda başrolde Abdullah Geith bulunmaktadır. Kimi görüşlere göre aslında Hz. Hamza rolünü Anthony Quinn'den daha iyi canlandırmış ancak uluslararası bir aktörün gölgesinde kalması en büyük talihsizliği olmuştur.

Sanıldığının aksine Arabistan'da değil Fas ve Libya'da yapılan çekimlerde bu büyük masrafları karşılayamayan yapımcı ve yönetmen filmi yarım bırakmak zorunda kalınca Muammer Kaddafi finanse etmiştir.

***

Şarkışla'lı Aşık Mahmut - Diley Türküsü

Taş plağın 1940-1950 arasında kaydedildiği tahmin ediliyor. (1950 Columbia kataloglarında adı geçiyor.) Bundan başka iki taş plağı daha mevcut. Aşık Mahmut hakkında başkaca bir bilgiye ulaşılamamıştır. Sine kemanı çaldığı bilinmektedir.

***

İlçenin (Şarkışla) tam ortasından geçen Kanak deresinde artık genelde hiç su olmuyor, kupkuru. Bu sene yağmur yağdı, sağdan soldan dereye akan sularla biraz akıntı oluştu ama Şarkışla'nın içindeki beton bölüm çamurun balçığın yosunun pisliğin içinde. Çünkü yeteri kadar su ve akış yok. Eskiden gürül gürül akan ve adamları götüren Kanak deresinde artık su yok. İlçe için sembolik anlamı vardır su verilmelidir. Hazır taşkın tesisi var, 10 yıldır. Aşağı kısımlarda bir yere bir regülatör koyulup su doldurulmalıdır, etrafı canlandırılmalıdır. (6 Temmuz 2023)

***

Emlek Yöresi Düğünleri

Daha önce dijital ortamda bulunmayan bu belgeleri açık gönüllülük göstererek paylaşan ve kurtulmasına vesile olan araştırmacı Mahsuni Gül'e teşekkürlerimizle... Görüntü kalitesi çok iyi olmasa da okunabilmektedir ve inşallah yakın bir zamanda yazıya da aktarılacaktır.

Rahmetli Ali Göktaş'ın devri daim olsun...

***

Kızılırmak gazetesinin hatırlamasını son derece değerli buluyorum.

Rahmetlinin yazılarını toplayıp bir araya getirebilmek için çok büyük emek harcadım birkaç sene önce.

Emin Kuzucular tarafından Sivas Folkloru dergisinde 1970li yıllarda yayınlanan yazıları dijital ortama aktardım (hepsini bulmam çok zor oldu). Değeri anlaşılamamış bir derlemeci ve halk kültürü araştırmacısı. Mekanı Cennet olsu

***

Köyümüzdeki (Akçakışla) yer adları:
İnin önü, Çağallı, Cehirlik (Cehirliğin ağzı), Ağ kayalar, Dip, Camız gölü, Celalin Bendi, Sultanın Bendi, Çerkezin Bendi, Yelli, Yaba Pınarı, Dolama, Baytar, Çamlık, Kötün, Maşat, Subatan, Sulak, Başkışla, Tikenliseki, Ütük, Yaylanın önü, Deveboynu, Güvemli, Killik, Esme Pınarı, Kamışlı, Acıpınar, Karatepe, Büyük Dere, Zilfinin Dere, Fevzinin Dere, Gırçanın Dere, Pöhreğin Dere, Sulu Dere, Yanığın Dere, Çetin Dere, Gaçağın Dere, Örenin Dere, Acıdere, Salo Dere, Emenin Dere...

Yayla'da ve yol üzerinde; Taş-dam, Tepesidelik, Yunağındere..

***

Üstünüze gelen kalabalık trafiği gördüğünüzde kendinizi ters yönde gidiyor zannedebilirsiniz. O kalabalığı kanıt göstererek öyle olduğunu iddia edenler de çıkabilir. Kafanız karışabilir. Böyle bir durumda yapacağınız bir şey vardır, trafik işaretlerine bakmak... Yine de o kalabalığa karşı gitmeyi başarmanın zor bir şey olduğunu da söylemeye gerek. Çünkü ters yönde gidiyor durumuna düşmüş olan sizsiniz işte.

***

Aysel-Kız Efsanesi
(Kutlu Özen, Sivas Efsaneleri, 2001 - "Necati Demir Derlemesi, Mehtap Gez, Tarih Bölümü" açıklaması ile)

Şarkışla İlçesi'ne bağlı Akçakışla köyünde anlatılan efsane şöyledir.

Efsane:
Aysel köyün en güzel kızıdır. Güzelliği dillere destan olmuştur. Aysel'in güzelliği yörenin Başgedikli'sinin (Astsubay) kulağına kadar gitmiş, çok geçmeden gelerek Aysel'in evine konuk olmuştur. Çok geçmeden Aysel ile Başgedikli'nin sözü kesilmiş ve düğün kurulmuştur. Aradan zaman geçer, Başgedikli (göreve giderek) Aysel'den ayrılmak zorunda kalır. Aysel'i çekemeyenler ona iftira atarlar. Başgedikli görevden döndüğünde iftiralara inanır. Bir gece dayanamayarak Aysel'i öldürmeye karar verir. Aysel yalvarır ve suçsuz olduğunu tekararlasa da Başgedikli kararından vazgeçmez. Aysel'e "eğer yaptın ise lanet olsun, yoksa mezarın aydınlık olsun" der ve onu öldürür.

Aysel'in mezarı her yıl o gün ışıklarla dolar... Ve çocuğu olmayanlar onun mezarına giderek çocuk sahibi olmak için dua ederler.

Kişisel açıklama: Maalesef bu efsanenin köyümüzde bilindiği ve anlatıldığı doğrulanamadı. Hatta bilen hiç kimseye rastlanmadığı gibi, pek çok kişi bu rivayetin kesinlikle köyümüze ait olmadığını söyledi. Akdağmadeni'ne bağlı Akçakışla köyü olduğundan kuşkulansam da açıkça "Şarkışla ya bağlı" diye yazıyor. Yine de kitabı yazan kişi ile derlemeci farklı olduğu için karıştırmış olabilir. Ayrıca derlemede kaynak kişi eksik görünüyor, yani derlemeciye kim anlatmış? Bu belli değil. Bu durum da zaten güvenilirliği düşürüyor.

***

Ağustos 2000 tarihinde (yaklaşık 22 yıl önce) basında yer alan bir haber...

Bir söylentiye göre; Amerika'da yaşayan bir Ermeni vatandaş, dedesinden kalan bir harita ile gelerek yöreden bazı kişilerle anlaşıyor, buldukları eserleri Tepesidelik'de saklıyorlar. Diğer kişiler eserlerin tümüne el koymak isteyince Ermeni vatandaş polise ihbarda bulunuyor. Ancak bu bilgiler haberde yoktur, doğruluğu kesin değildir.

Ayrıca böyle bir bilgi de bana iletildi: "Ben Şırnak ta askerdim o zaman, Jandarma dergisi gelirdi, o ayki dergide okumuştum, kişilerin resimleriyle beraber vardı haberde, bir çobanın görüp pay istemesi üzerine dayak yiyince, gidip ihbar ediyor." (Enis Berk)

Not: Haberin aslı NTV arşivinde mevcuttur. İnternetten ulaşılabilmektedir.

***

Kişisel çabalarım ile Kasım 2020'de Alaman Kaya Mezarının ve Emlek Kalesinin sit alanı, Alaman Çermiğinin de su koruma alanı olarak tescil edilmesini sağladım. O dönem kendisi ile henüz şahsen tanışmamış olduğum halde Hamza Kevioğlu'nun desteği ve çabası son derece etkili olmuştur. Kendisine de teşekkürü borç bilirim. İlgili kararın örneği bende mevcuttur.

Sit alanı olarak koruma altına alınmasının uygun olabileceğini tespit etmiş olduğum bir kaç yere dair başvurularım ise geçen yıldan bu yana beklemektedir. İlgili yerlere tekrar hatırlatacağım. Üzücü olan hususlar ise şunlardır.

1. Kağıt üstünde sit alanı ilan edilse de dağ başındaki yerler korunmadığı için alınan kararın hiç bir yararı yoktur. Bilinçsizlik ve tarihi eserlere karşı düşmanca diyebileceğim vandalist davranışlarla bu yerler tahrip edilmeye devam edilmektedir. Son durumları içler acısıdır. Bu gibi yerler tüm ülkede etrafına bir çit bile çekilmeden, bir tabela bile çakılmadan olduğu gibi korumasızca bilinçsiz insanların insafına bırakılmış vaziyette durmaktadırlar.

2. Çermiğe yönelik maalesef yeni bir tesise dair en ufak bir girişimi bırakın, hiçbir çaba hatta zerre kadar duyarlılık bile yoktur. Bunlar hatırlatılınca konu farklı yerlere çekilmekte ve galiba değişik endişelere neden olmaktadır. İşbirliği, ortak akıl gibi kavramlar malesef unutulmuş görünmektedir.

***

Nasip kısmet denilen şeye farklı bir bakış açısı...

Çin’de zengin bir iş adamı öldüğünde bankadaki 1.9 milyar dolar genç eşine kalır. Eşi de adamın şöförüyle evlenir.

Şöför gazetecilere şöyle der:
– Ben hep patronum için çalıştığımı sanırdım. Şimdi anlıyorum ki meğer o benim için çalışıyormuş!

***

Lenin ve Bilim Mozaiği (Harkov)

Ukrayna'nın Harkov kentindeki B. Verkin Düşük Sıcaklık Fiziği ve Mühendisliği Enstitüsü'nün duvarındaki "Lenin ve Bilim" paneli. 1960 yılında sanatçı Serhii Svitlorusov tarafından tasarlanmıştır. (Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti)

***

Alıntı:
Son model bir cep telefonunun fonksiyonlarının % 70'i kullanılmaz.
Lüks bir arabanın aksesuarlarının % 70'i gereksizdir.
Yaşam boyunca biriktirilen kazançların % 70'i başkalarının harcaması içindir.

***

Sinema konserve hayattır. Konserve kötü bir şey midir? Değildir. Ama konservedir işte.
- Abbas Kiarostami (İranlı yönetmen)

***

Benzer sorunları pek çok kişiden duydum. Şöyle bir durum oluşuyor, aynı apartmanda hemen yanında kiraya yeni verilen ev 8000 lira ama senin 2 senelik kiracı 2000 liraya oturuyor. Arttır diyince %25 yaparım diyor, böylece oluyor 2.500. Yandaki 8.000 lira üzerinden artıranın 10.000 tl oluyor. Özetle yüksek enflasyon ortamında evi ne kadar geçmişte vermişsen o kadar zarardasın demektir. Ev sahipleri haksız kazanç elde ediyor muhabbetleri ile bu sorun çözülmez, enflasyonu oluşturan kişiler ev sahipleri değildir. Bu sefer ev sahibi ne yapmaya çalışıyor, kiracıyı evden çıkarmaya ve yeni kiracı bulmaya uğraşıyor. Hapis tehdidi falan getirilmesi ise olayın vahametini artırıyor, kimin gücü kime yeterse ortamı oluşuyor. Kiracının gücü yeterse ev sahibi mağdur oluyor, tersine ev sahibinin gücü yeterse kiracı mağdur oluyor.

***

Sandala binerek kürek çekme kumun üzerinde de yapılabilir. Başarının bağlamını belirleyen yegane şey ne yaptığınız değildir.

***

Rutin, herşeyin sorunsuz olarak yolunda gittiği ve sonsuza dek bu şekilde süreceği yönünde bir algı oluşturur. Kaos korkusuna engel olur, hatta dolayısıyla ölüm korkusuna ket vurur. O yüzden de rutin sanılandan daha çok sayıda insan tarafından can sıkıcı bulunmak yerine tercih edilir. Rutin bozulunca bir süre sonra yeni bir rutin oluşturulur.

Aynı saatte çay içmek, aynı kahvehanede okey oynamak, aynı koltuğa oturup gazete okumak, aynı kanepeye uzanıp televizyon izlemek, aynı saatte bir fincan kahve hazırlamak, aynı kafede oturmak, aynı lokantada yemek, tatilde aynı oteli tercih etmek...

***

Hayvanlara silah değil, fotoğraf makinası doğrultun. Tetiğe değil, deklanşöre basın...

***

Kanada Posta İdaresi tarafından 2017 yılında basılan Altın Horoz temalı posta pulları, ülkede yaşayan Uzak Asya kökenli vatandaşların ay takvimine göre başlayan Horoz Yılı'nı kutlamak için hazırlanmıştır. (Golden Rooster - Canada Stamp, 2017)

***

Başı sıkışan feodal (derebeylik zihniyeti, toprakağalığı tarzı) yöntemlere başvurursa bunun adı demokrasi olmaz. Bunu başkaları da yapıyor işe yarıyor yaklaşımı sürdürülürse demokrasiye inanan da kalmaz.

***

Şarkışla Barajı ve Kanak Deresi ilçe için sembolik öneme sahiptir. Susuz bırakılmaları hatadır. Defalarca söyledim. İletmeye de çalıştım her yere. (Baraj tekrar eski haline çevrilmelidir. Kanak Deresinde zaten hazır bitmiş bir tesis çalışması var. 10 yıldır duruyor öylece.)

Maksutlu Barajı ve Yapaltın Barajı zaten elde var olan iki tane mesire alanı idi. Başka ne var ki yörede zaten. Birinin girişine demir kapı vuruldu. Diğeri kaderine terkedildi. Eskiden giriş ücretli idi, iyi kötü temizleniyordu. Ücreti kaldırdık diye göstermelik bir iş yapıldı. Sonuç ortada.

***

Bazı insanlar da defalarca tövbe ederler konuşmaya, sonra her seferinde belirli bir süre sonra döner yeniden konuşurlar...

***

Bozkurt - Çeçen köyüdür. Çok yakın tarihlere kadar kendi dillerini konuşmaya devam etmişlerdir, kültürlerini korumuşlardır. Ancak köyün içinde durum aynı olsa da köyden kente aşırı göç nedeniyle yeni nesillerdeki hassasiyetin düzeyini gözlemleyebilmek mümkün değildir.

***

Suyun içerisinde yeteri kadar uzun süre duranlar kendilerini balık zannetmeye başlıyorlarmış demek ki...

***

Apartmanınızın bodrum katını su basmış. Birkaç kişi diyor ki: Bizim tanıdığımız iki tane iyi mühendis var bu suyu boşaltacaklar, kurutacaklar, bunlardan birisiyle anlaşalım. Apartmanınızın yöneticisi diyor ki; Mühendise ne gerek var. Ben de zaten anlıyorum bu işten, suyu ben boşaltırım. Ben de yeterli teknik bilgiye sahibim. Kendisine karşı; Yok kardeşim sen mühendis değilsin diye itirazlar yükseliyor ama inatla herkesi ikna etmenin bir yolunu buluyor. Oysa ki o zemin kat yıllardır suyun içinde, bu süre zarfında birkaç kere denemiş ama hiç birinde başaramamış. Sonuçta herkes kendisine inanıyor ama başarısız oluyor. Nasıl bir tepki verilmesini beklersiniz? Ve kendisinin de ne yapması gereklidir?

Daha nasıl anlatalım bilmiyorum.

***

Hangi bir hatayı anlatalım.

Meydanlarda yapılan kalp işareti. Daha doğrusu yapılmaya çalışılan... Basit gibi görünmekle birlikte oldukça uğraştırıcıydı. Nitekim yapmayı beceremediklerini de defalarca gördük. Bu tür siyasi simgeler tek el ile yapılır çünkü meydanları dolduran kişilerin diğer ellerinde tutmaları gereken başka şeyler olması büyük olasılıktır. Kolay yapılabilmelidir, hızla aynı anda hep birlikte senkronize olarak ortak heyecana katılabilmek için bu zorunludur. Bu bir...

Doğu toplumları sevgi pıtırcığı yönetici istemez, otoriter baba figüründen hoşlanır. Kalp işareti siyasi simge amaçlı olarak kullanıldığında zayıflık belirtisi olarak algılanır. Bu da iki...

Danışmanlarınız söylüyor da dinlemiyor musunuz?

***

Bir kere daha en basit biçimi ile anlatıyorum.

Doğu toplumlarında karizmatik lider isteniyor. (Keşke öyle olmasa, keşke mantıkla hareket edilip rasyonel kararlar verilebilse, üzgünüm ama gerçek durum oldukça farklı.) Karizmanın bilimsel çok kesinleşmiş bir ölçeri, sayacı yok (sınıflandırılmış bilgiler mevcut olsa da, çok etkili olacağı zannedilen bazı şeylerin neredeyse hiçbirinin etkisi bulunmuyor ya da sınırlı etkiye sahip). Geriye kalan şey şu, anlayamadığımız bir biçimde lider ile toplum arasında bir frekans uyuşması oluşuyor. Lider toplum üzerinde etkileyici bir güce sahip oluyor. Gerçeklik budur. Ne kadar kabul edilmek istenmezse istenmesin durum bu şekildedir. Bu dikkate alınarak hareket edilmelidir.

***

Başka bir oluşumun içinde uygulanan yöntemleri genel geçer zannedip heryerde işe yarar diye düşünerek uygulamaya kalkarsanız sonuçları vahim olabilir. Başka birinin küçük modeli olarak algılanırsanız yaptığınız şeyler orada sökmez, bir de bakarsınız ki dibe vurmuşsunuz.

***

Başarı algısı zamana, duruma, yere, konjonktüre göre değişir.

İşin ne kadar başındasın ne kadar sonundasın, bugüne kadar ne yaptın, ne elde ettin, karşındakilerin durumu ne, sonucu hangi ölçülebilir miktarda elinden kaçırdın, alternatiflerin neydi, gündemdeki gerçekliği ne derece doğru olarak değerlendirdin, fırsatlardan ne derece yararlandın... Bunların hepsi bu algının içerisinde değerlendirilir.

Sonuç olarak senin için büyük bir başarı olarak lanse etmeye çalıştığın şey belkide aslında bir hezimettir.

***

Diğer bir soru da şu: Yıllardır her yerde "istifa meziyettir, demokrasinin gereğidir, ülkemizde istifa etmeme diye bir sorun vardır" diye basın yayın organlarında akıl verenlere ne oldu? Size gelince mi değişiyor bu? Sıra sizde hadi bakalım. Önce savunduğunuz şeyi kendiniz yapın.
Herkesin bildiğini varsaydığım için bu konuda örnek eklemeye gerek görmüyorum.

***

1961-1980 arası Türkiye'de TBMM ile birlikte Cumhuriyet Senatosu adlı ikinci bir meclis daha bulunuyordu.

Osmanlı'da Meşrutiyet döneminde kurulan Meclis-i Mebusan sürekli anlatılır, ancak pek de anımsanmayan Meclis-i Ayan adında ikinci bir meclis daha vardı. (İkisine birden Meclis-i Umumi deniyordu.)

ABD günümüzde Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere iki meclisli bir yapıyla yönetilir. (İkisine birden Birleşik Devletler Kongresi denir.)

İngiltere'de Avam Kamarası ve Lordlar Kamarası olmak üzere çift meclisli yasama organı mevcuttur. (İkisine birden Birleşik Krallık Parlamentosu adı verilir.)

***

Wendy adının ilk defa 1911 yılında yayınlanan Peter Pan adlı kitapta kullanıldığı, daha doğrusu kitaptan önce 1904 yılında sahneye koyulan Peter Pan - Büyümeyen Çocuk adlı tiyatro eseri için türetildiği çok kesin bir iddia olarak ortaya atılmıştır. Bu tarihten önce böyle bir adın var olmadığı öne sürülmüştür. O kadar ki bu görüş bazı akademik kayıtlara kadar girerek kabul görmüştür.

Konuya dair Emily McEwan tarafından 2015 yılında yazılan ve itirazları da içeren The Gaelic for Wendy (Wendy'nin Galcesi) adlı bir inceleme vardır. [Yazı İngilizce'dir.]

***

Enflasyon matematik sınavında sorulan soruyu yanlış hesapladığınız için kötü not almanız gibi bir şey değildir. Gerçek hayatın içinde yapılan gerçek hatalarla ortaya çıkan gerçek nedenlere dayanan davranışsal bir sorundur. Matematiksel formülü düzelttiğini sanmanın hiçbir şeye faydası yoktur. İdarece alınan yanlış kararlardan kaynaklanan hatalı kolektif davranışların düzeltilmesi gerekir. Tabi ki önce yanlış politikaları düzeltmek koşuluyla.

Özetle enflasyon; politik kararlara uyan ve onları uygulayan toplumun günlük hayatındaki davranışlarının sonucudur.

***

Deniz Gezmiş'in kapısına ateş ettiği ev...

Yıllardır akşamları bu evin yakınlarında arabayla dururum neredeyse her gün. Ancak geçmişini öğrenmek yeni nasip oldu. (Olumlu veya olumsuz herhangi bir yargıda bulunmadan aktarıyorum...)

Deniz Gezmiş yanında Yusuf Aslan'la birlikte gece Şarkışla'dan çıkmaya çalışırken hükümet konağının arka taraflarında bir evin önünde askeri bir araç görür. Araca el koymak için eve girmek ister. İçerideki kadın direnince kapıya ateş eder ve kadının eli yaralanır. O esnada banyodan telaşla çıkmış olan astsubayı zorla araca bindirir. Kocasına zarar vermeyeceğine dair söz verir kadına. Gelen askerlerin açtığı ateşte Yusuf Aslan yaralandığı için araca binemez. Deniz Gezmiş ve yanındaki astsubay o araçla Şarkışla'dan çıkarlar ama Gemerek'te yakalanır.
Bahsi geçen bu evdir. Anlatılan olay özet olarak bu şekildedir ve tamamen doğrudur.

Not: Deniz Gezmiş Ağıdı ve Şarkışla'da yaşanan olayların gerçekte nasıl olduğuna dair Metehan Akbulut tarafından ayrıntılı iki makale yakında paylaşılacak...

***

Ön-Seçim ve Delegasyon Sistemi

"Ön-Seçim" tüm partiler için zorunlu olmalıdır. Genel merkezin kontenjanı son derece sınırlı olarak uygulanmalıdır. Hatta sadece delegeler değil mümkünse tüm resmi üyeler oy kullanabilir mi, teknik olarak bu mümkün mü diye tartışılmalıdır. Parti içi demokrasi diye bir kavram gerçeklik kazanmalıdır. Sırtını halka dayayan milletvekilleri yeri geldiğinde dimdik durur doğru bildiğini herkese rağmen söyleyebilmelidir.

***

Ameliyat yaranızın fotoğrafını çekip orada burada paylaşıyor musunuz?

Hiç kimse üzerine alınmasın, kimlerin yaptığını bilmeden söylüyorum. Hangi görüşten olursanız olun, oyunuzdaki mührü kime bastığınızı hiç ama hiç merak etmiyoruz. Bu yapılan görgüsüzlük, cehalet ve ucuz çıkar beklentilerinin zavallıca bir göstergesidir. Sizin oyunuz merak ediliyor olsaydı en sondaki toplama değil sadece sizinkilere bakılırdı. Paravan diye birşey de zaten olmazdı, onun gerekli olduğuna karar veren kanunlardan daha zekisiniz yani. Zerre kadar umurumda da değil, bununla ilgili yaptığınız durum paylaşımlarına da asla bakmıyorum. Özeti: Demokrasi kültürsüzlüğü...

***

Kuzey Denizi esintilerinin hikayeler anlattığı yerde evindesindir - ve orası Cuxhaven'dir.
(Zuhause ist, wo die Nordseebrise Geschichten erzählt - und das ist Cuxhaven.)

Angelis Zeilenzauber (Angelika Ehrmann)

***

Kuzey Denizi sevgisi rüzgarlar, dalgalar ve bulutlar gibidir - fırtınalı ve uysaldır aynı zamanda.
(Die Liebe zur Nordsee ist wie Wind, Wellen und Wolken - stürmisch und sanft zugleich.)

Angelis Zeilenzauber (Angelika Ehrmann)

***

Işığı yaktım, bir eliyle gözlerini örterken diğeriyle işaret ediyordu bana, "kapat" dedi...
Karanlığa o kadar alışmıştı ki, aydınlık gözlerini kamaştırıyordu.

***

GİŞİ: Erkek, adam, koca
(Akçakışla köyü, Şarkışla)
Kayda geçiren: Öğr.Gör. Deniz Karakurt

Akçakışla'da 1990'lı yılların sonuna kadar kullanılmaya devam etmiş bir sözcüktür. "Kişi" kelimesinin herkesçe bilinen standart "insan, birey, şahıs" anlamlarından farklı olarak daha dar bir içeriğe sahiptir. Sadece erkek cinsiyeti tanımlar. Kadınların daha eski dönemlerde hem arkalarından hem de yüzlerine karşı kocaları için bu ifadeyi kullandıkları bilinmektedir. Örneğin "Benim gişi bugün tarlaya gitti."

***

İstanbul'un fethini bir çağın kapanıp başka bir çağın açılışı olarak ilk kabul edenler Avrupalılar. Ancak bunu kendi medeniyetlerinde özellikle Rönesans ve Reform başta olmak üzere aydınlanmaya yol açtığı için böyle kabul ediyorlar.

***

İnsanlar kendilerini tanımladıkları biçimde değil bulundukları, durdukları yerin tanımlarıyla anımsanırlar... Önemli değil diyene zaten sözümüz yoktur.

***

Bayrak Tutan Bozkurt (Tefenni ilçesi - Burdur)

Orijinali Kahramanmaraş'a dikilen ancak sonradan kaldırılarak kaybolan anıtın yeniden yapılmış kopyası.

1936 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle Kahramanmaraş kalesine "Bayrak Tutan Bozkurt" heykeli dikilmiştir.

Anıtın altındaki plakada "28 Teşrinisani 1335 (28 Kasım 1919) Cuma Günü Türk Maraş, silah gücü ile inen bayrağını iman gücü ile yeniden dalgalandırdı" yazıyordu... Söz konusu heykel daha sonraki yıllarda kaleden indirilmiştir. Anıtın nereye kaldırıldığı hakkında ise herhangi kesin bir bilgi yoktur. İddialara göre Ankara'da bir müzenin deposunda olma ihtimali vardır.
Yeni anıt ise eldeki fotoğraflara göre olabildiğince aslına uygun olarak yeniden yapılıp Burdur'un Tefenni Belediyesi'nce Antalya-Muğla Karayoluna dikilmiştir.

***

Meşruti rejim ile birlikte Osmanlı tarihi ve hatta tüm Türk tarihi içerisinde ilk defa çağdaş anlamda Parlamento (Meclisi Mebusan) ve Anayasa (Kanuni Esasi) bulunan bir sistem hem de iki kez denenmiştir. Fakat her iki denemede Meclisi Mebusan'ın kapatılıp, Kanuni Esasi'nin kaldırılmasıyla sonuçlanmıştır. Nedenleri bellidir...

1. Meşrutiyet Tören Sancağı
Üstte "Yaşasın Kanuni Esasi", altta "Yaşasın Meclisi Mebusan", köşelerde “Yaşasın Ordu”, “Yaşasın Vatan”, “Yaşasın Millet” ve “Yaşasın Osmanlılar” yazmaktadır.
2. Meşrutiyet Sancağı
"Padişahım Çok Yaşa" yazılı, altta sağdan sola "Hürriyet", "Adalet", "Müsavat" (eşitlik) yazılı.
3. Meşrutiyet Tören Şilti
"Padişahım Çok Yaşa" yazılı.

***

Mücadeleden istifa edilemez (el ovuşturup sevinmenin gereği yok bu konuda). Ancak bazen mevkilerden istifa etmek gerekir.

Kimden öğrendiğimizi düşünürseniz bulursunuz.

***

Öğrenilmiş ve Övülen Cehalet

Cumhur Doğan sistematik bir olgu olarak "Öğrenilmiş Cehalet" kavramını ortaya koymuş. Daha tehlikeli bir şey olabilir mi diye düşündüm ve bence var: "Övülen Cehalet" hatta "Yüceltilen Cehalet"...

***

Ülkemizde milletvekili seçimlerinde çok istisnai durumlar hariç adayın kendisine, şahsına oy verme diye bir şey yok. (Zaten seçilme sistemi ve oy pusulaları da buna imkan vermiyor. Muhtemelen mümkün olsa da bir şey değişmez). Toplumsal zihniyet nedeniyle informel olarak da başarı üzerinde adayın kendi çabasının yüzde bir bile etkisi olmuyor. Ayrıca ideolojiler çağı da bitti. Geriye tuhaf bir şey kalıyor. İdeolojik olmayan partizanlık. Peki içi neyle dolduruluyor bu körü körüne bağlılığın? Benim yanıtlarım var. Ama söylememe hiç gerek yok...

***

Karizma kavramına dair...

İnsanlık ne kadar gelişmiş bir düşünce yapısına ulaşmış gibi görünse de aslında günümüzde bile 10bin hatta belki de 20bin yıl önceki güdülerle yaşamını sürdürmektedir. Miras için kavga ediyor, borcunu ödemiyor, karşı cinste kendisine çekici gelen kişinin peşine düşüyor. Siyasal hayat içinde yönetici tercihi yaparken de yine basit birkaç mantık işletiliyor ve bu durum binlerce yıldır aynı. Kendi çıkarının ardına düşüyor hem de kimi zaman en bayağı tarzlarda... Bunun dışında "Karizma" dediğimiz özellik ise binlerce yıldır yöneticilerde aranmaya devam ediyor. Kimi bilimcilere göre yönetici ve lider arasındaki farkı belirleyen şeylerden birisi de bu unsur.

Konuyu ilk defa bilimsel olarak ele alan Alman sosyolog Weber karizmayı meşruiyet (yasal yönetme hakkı) kaynakları arasında sayıyor, o kadar önemli görüyor.

Weber'in kitabında Büyüleyim olarak çevrilmiş olan sözcük aslında "Karizma" kavramıdır (Almancası: Charisma). Gerçekten de karizma kelimesinin kökenine bakıldığında etkileyicilik, büyüleyicilik anlamlarına geldiği görülür. Sebebi henüz bilimsel olarak açıklanamamış bir unsurdur. İçeriğinde çok fazla faktör vardır. Yakışıklılık ve güzellik her zaman geçerli değildir. Ama davranışsal kalıplar vardır; beden dili, hitabet, otoriter tavırlar, jestler, mimikler... Üzerine bilimsel açıdan tam olarak izah edemediğimiz bir etkileşim vardır halkla lider arasında; adına enerji, frekans ne derseniz deyin...

Özetle karizma diye bir gerçeklik vardır. O kadar ki, Weber yönetme yetkisine temel teşkil eden 3 unsurdan biri olarak kabul etmektedir. Yani hafife alınacak konu değildir.
Kaynak: Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı - Maks Weber (1922, yazarın ölümünden sonra yayınlanmıştır)

***

Değiştirilen köy adları ile ilgili yanlış bir algı var. Hepsi devlet eliyle değiştiriliyor diye düşünülüyor. Bu her zaman için doğru değil, hele de günümüzde neredeyse hiç geçerli değil. Geçmişte hangi bölgelerde neden ve ne kadar devlet tarafından değiştirildiği ayrı bir araştırma konusudur ve bu yönde incelemeler yapan kişiler vardır.

Ancak günümüzde ise mesela ilginç olan sebeplerden birisi şudur. Benzetme yapacak olursak tıpkı yeni doğan çocuklara verilen isimlerde olduğu gibi bu konuda da modaya uyulmaktadır. İç Anadolu bölgesinde edindiğim izlenim bu yöndedir. "Bu nasıl isim böyle?" falan diye köy halkı kendi beğenmeyip, dilekçeyle imza toplamaktadırlar. Yüzlerce örnek vardır bu konuda. Tabir caizse daha süslü sözcüklerle değiştirmek istemektedirler köylerinin isimlerini. Bunda ne kadar haklıdırlar o da çok ayrı bir tartışmanın konusudur. Söz uzar...

***

Dilde Türkçe'ye dönüşü hep savunuyorum. Ama...

Alıntı:
Akşam özel bir sayrıevinde (hastanede) çalışan bir yarman (cerrah) ile konuşuyorduk. İşveren demiş ki: "Ayda en az 20 yarılma istiyorum, yoksa sana iş yok." Buna vahşi kapitalizm denir.
(Prof. Dr. Övgün Ahmet Ercan)

Anlattığı olay düştüğümüz haller açısından içler acısı, başlı başına trajik. Ama üstüne bir de ortak kanaate varılmamış, bireysel tercihler üzerine kurulu hatalı Türkçeleştirme çabası ile de trajikomik bir biçime bürünmüş.

Not: Övgün Ercan hocanın Türkçe hassasiyeti ve bu konudaki uğraşları takdire şayandır. Elinden gelen tüm çabayı göstermektedir. Arada böyle şeyler olmasını şahsen olağan karşılıyorum. Asıl anlattığı mevzu zaten gözden kaçmasın.

***

Çizgi roman tutkunları -tabiri caizse- ayrı bir alemde yaşarlar. Haber bomba gibi düştü diyebiliriz.

Barbar Conan çizgi romanlarında savaşçının ikonik yüzü için Yesilçam yıldızı Yavuz Selekman'dan ilham alındığı öne sürüldü.

***

Bir kişiyi sevebilmek için bence dört şey yapmak gerekir.

1. Birlikte aynı evde yaşamak (benzer biçimde aynı yurtta aynı odayı paylaşmak, askerde aynı koğuşta kalmak vs.)
2. Birlikte yolculuğa çıkmak (ayrıca iş gezisi, bilimsel yolculuklar, tatil vs.)
3. Birlikte alışveriş yapmak (ya da ticaret, ortaklık vs.); özetle işin içine para girmelidir.
4. Birlikte yemek, aynı sofrayı yeteri kadar uzun süre paylaşmak.

Söyleyeceklerin kişisel fikrimdir. Tartışmaya ve itiraza açıktır.

Bunlardan en az ikisini (mümkünse hepsini) birlikte yapmadığınız bir insanı sevemezsiniz. Ya hayranlık duyguları ile ya da yaptığı işlere yönelik informel saygı ile karıştırmaktasınızdır. Diğer bir olasılıkta aşık olmuşsunuzdur. Her durumda da o kişi ile geçireceğiniz zaman düşüncelerinizi belirli oranlarda değiştirebilir. Hatta tümüyle farklı bir kanaate bile ulaşabilirsiniz.

Falanca siyasetçiyi çok seviyorum, hem de o kadar çok seviyorum ki canımdan daha fazla. Hadi canım... Aceba aynı evde yaşasaydın yine aynı fikirde olur muydun? Belki de çekilmez birisi olduğunu görecektin. Galiba siyasi icraatlarını beğeniyorum demek istedin.
Şu şarkıcıdan nefret ediyorum? Neden? Ticaret yaptınız da sana kazık mı attı? Giyimini kuşamını, sanatını şarkılarını beğenmiyorum, bana hitap etmiyor, itici geliyor demek istemiş olmayasın...

Öğrencilerime her sene söylediğim bir şeydir. Siyasetçiler için komşunuzla küsmeyin. Cenazeniz olduğunda evinizi siyasetçiler değil komşunuz size açar.

***

Tekrar söyleme gereği hissediyorum. Çevremde benzer bir hatayı pek çok kişiden duyuyorum. Sergilenen yanlış yaklaşım şudur: Mücadeleyi umutla ilişkilendirmek.

Umudum yoksa mücadeleyi bırakırım doğru bir anlayış değildir. Mücadele kesintisiz bir düşüncedir. Bırakın yenilgiyi, herhangi bir zafer kazandığınızda bile bırakamazsınız. Tek başına veya çok kişiyle birlikte olmanız da bir şey değiştirmez. Bunların hiçbiri bahane değildir. Sadece yapabileceğiniz şeylerin sınırı, ölçüsü vardır. Herkesin mücadele alanı farklıdır. Elinizden geleni yapabilirsiniz o kadar. Onlar ayrı konulardır. Ama yine de mücadeleye devam edersiniz.

***

Ergenekon davaları görülmüş bitmiş, vatanseverler kumpaslarla içeri tıkılmış. Ağırlaştırılmışları dahil müebbetler dağıtılmış. 30 seneler 20 seneler havada uçuşuyor. Emekli olmuş evinde oturan Süleyman Demirel'e bir gazeteci birkaç gün sonra soruyor ne düşündüğünü. O kendine özgü ses tonuyla sakince diyor ki "Köprülerin altından daha çoook sular akar..." Ben şaşırak tepki veriyorum yalnız başıma oturduğum, kimsenin olmadığı odada kendi kendime; "Ne diyorsun sen Demirel? Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu? Köprü yıkılmış? Su mu kalmış? Irmak kurumuş..."

Aradan üç yıl geçmeden Demirel haklı çıkıyor. Hepsi temize çıkmakla kalmıyor, daha evvel aşağılanarak içeri tıkılan askerler hain kalkışmada görevlerinin başında devleti koruyor.

***

Mücadele; koşullardan, başarıdan ve hatta umuttan bile bağımsızdır. Mücadeleci ruhu doğru içselletiren kişi aralıksız ve sürekli olarak bununla yaşar.

Başarıyla beraber artık bu kadarı yeterli demez, başarısızlıkla beraber pes etmez, kendi umutsuzluğu bile kendisine engel olamaz. O kadar özleşmiş ve içine işlemiştir, soluk almak gibi bir duruma dönüşmüştür.

***

Popülizm en basit açıklamayla popülasyonun (topluluğun) hoşuna gidecek yaklaşımları esas alan uygulamaları gerçekleştirerek popüler (beğenilir) olmak demektir.

Hoşa giden herşeyin aslında doğru olmayabileceği dikkate alındığında kısa vadede popülerliği artıran bu uygulamaların içerisinde orta ve uzun vadeli gelecekte pek çok ciddi sorun doğuracak yanlışın bulunma olasılığının da yüksek olduğu görülecektir.

***

Popülizm nedir?

Tanımlamalarla değil basit bir örnekle anlatalım...

Diyelim ki öğretmensiniz, ders anlatmayı sadece maaş aldığınız bir meslek olarak görüyorsanız, bunu sürdürecek bir anlayışla yaparsınız işinizi, kendinizi de yormazsınız, öğrenciyi de yormazsınız. Bir süre sonra da arkanızdan işittiğiniz övgü sözleri belirleyici hale gelir. Bolca yüksek not dağıtırsınız, anlattığınız dersi azaltıp kimsenin zihnini yorup zahmete sokmazsınız. Aldığınız alkış artar. Herkes yatmaya, rahata, hazıra konmaya biraz daha alışır.

Ama işlediğimiz derslerin içinde başka bir amacınız da varsa, öğrencileri çalıştırmak gibi, öğrenmeye zorlamak, çalışma ahlakı kazandırmak gibi mesela, onların bizden çok da hoşlanmayacağını, yakınabileceğini hatta eline geçen fırsatta bir yerlere şikayet edebileceğini her zaman göz önünde tutmamız gerekir. İyilikleri için uğraştığınız kimseler bunu anlamazlar, anlamak bile istemezler tersine size değişik düzeylerde husumet bile besleyebilirler. Dersi sadece para kazanmak için anlatıyorsanız bu olasılıklar oldukça aşağıya düşer elbette ki. Sevgi yumağına dönüşürsünüz gözlerinde. Bana ne dersiniz, ona göre davranırsınız, öğrencinin gözünde sizden iyisi olmaz. Herkes için genellemiyorum bunu elbette, tersine aklı başında öğrencilere de rastlamak mümkündür ama onlar da arada kaybolur giderler.

Ama karşılaşma ihtimaliniz olan bu olumsuzluklara karşı bakış açınız "umrumda bile değil" ise doğru olanı yapmaya, yorulmaya, kendinizi yormaya, insanlığın geleceğine katkı sağlamak için uğraşmaya, doğru yolu göstermek için çalışmaya devam edersiniz.

Ders üzerinden örneklediğim bu durum hayatın alanında karşımıza çıkar. Doğru başka bir şeydir, alkışla ölçülmez...

***

Sessizce beklerim, ne kadar uzun sürerse sürsün sabrederim. Haklı çıktığımda tam bu noktadan konuşmaya başlarım. O zaman da kimse susturamaz. Döner bugünleri hatırlatırım herkese... Söylenecek sözleri biriktiriyorum şimdilik.

***

Kafanıza yediğiniz taşı atan yanıbaşınızdadır çoğu zaman...

Ayrı düştüklerinize değil yakınlaştıklarınıza bakmakta fayda vardır. Taşın nasıl geldiğini anlayamazsınız, şaşırır kalırsınız. Kimsenin anlamasını da sağlayamazsınız çoğu zaman; diyelim ki yüzde bir ihtimal anlatmayı başardınız, azımsanamayacak kadar çok insan yediği taşı bırakır atanın gücüne hayran olur.

***

Korkunun gücü, anlatılacak hikayeleri unutturmaya yetmez, sadece erteletir. Anlatıcı yeterince kararlı ise aklında ne kadar uzun süre tutarsa hikaye de o kadar olgunlaşır, o kadar etkileyici hale gelir. Belki de boşverip geçeceği bir olay unutulmayıp hatırlanacak bir anlatıya dönüşür... Zamanı gelince de söze yazıya dökülür...

***

Çalgı
Bazı yörelerde Çalkı da denir. Mevsimi geldiğinde Çalgı kesmeye gidilirdi. Az da olsa geleneği devam ettirenler var.

***

Sürekli yağmur...
En son 15 sene önce barajların savaklarından su akarken görmüştüm.
Onca zamandır kupkuru duran dere yatakları suyla doldu.

Maksutlu Barajı ve Maksutlu Deresi
Dereyi barajdan sonra akarken gördüğümü daha önce hiç hatırlamıyorum.
(14 Haziran 2023)

***

Bozkurt - Lotus Davası
2 Ağustos 1926 tarihinde Türk vapuru Bozkurt ile Fransız vapuru Lotus Ege denizinde çarpışmışlardır. 8 Türk vatandaşının hayatını kaybetmesi üzerine Fransız gemisinin nöbetçi kaptanı Demons İstanbul'da tutuklanmış ve uluslararası hukuki bir dava süreci başlamıştır.

Rahmetli gazeteci Kemal Çapraz 1998 yılında yaptığı araştırma sonucunda Bozkurt - Lotus Kazası davası nedeniyle Atatürk'e hediye edilen kayıp bozkurt heykelinin bulunmasına vesile olmuştur. Mekanı Cennet olsun.

***

BİR HARF...

Başka bir fiil yok, fazladan kullanılan başka bir kelime yok, nesne yok... Ama bir harf değişikliği tüm anlamı farklılaştırıyor ve ayrıca nesne dahil zihnimizde canlanmasını sağlıyor.
1. Sana vurmayacağım.
2. Seni vurmayacağım.

***

Birkaç dakika korkmadan derince düşünüp, çok da uzak olmayan bir zamanda dünyanın "Ben" (siz) olmadan da yoluna devam edeceğini anlarsanız, bunun aynı zamanda herkes için geçerli olduğunu da anlarsınız.

***

Türkiye'de malesef kişiyi değil partiyi esas alan oy pusulaları var. Herkesin istediği kişiye mühür basabildiği bir sistem olması gereklidir.

***

Avrupa ve Rusya Çelişkisi

Avrupa halkları günümüzde "lider" değil "yönetici" istemektedirler.

Yakın tarihe bakıldığında Avrupa toplumları özellikle 2. Dünya Savaşı öncesinden başlayarak ortada hiçbirşey yokken, durduk yere dünyaya kafa tutacak "lider" arayışlarının bedellerini çok ağır ödemişlerdir. Her birini tek tek saymaya gerek yok, birbirleriyle bu konuda yarışa girmişlerdir. Sonuçları vahim olmuştur. O yüzden geçmişteki yaptıkları bu hatadan ders çıkararak günümüzde ülkelerindeki sosyal ve ekonomik koşulları düzgün yönetecek, bozulduğunda tekrar düzeltecek yöneticiler istemektedirler. Dünyaya kafa tutmak diye bir

dertleri yoktur. Dolayısıyla seçtikleri insanların da işlerini düzgün yapan ama kendileri gibi, herkes gibi sıradan insanlar olarak algılandığı görülmektedir. Giderse ne olur diye hiç kimse korkmaz. Bununla da kendisini kimse korkutamaz. Çünkü lidere değil işinin ehli yöneticiye ihtiyacı vardır. Onu da her zaman bulabileceğini bilir.

İlginçtir Batı uygarlığı içerisinde (Avrupa'nın bir parçası olmadıkları için belki de) ABD zaman zaman bunun tersine örnekler sergiler. Doğu toplumları ise yine sıklıkla dünyaya kafa tutan adam arayışı hastalığını devam ettirirler. Örneğin Rusya...

Liderlere ise olağanüstü koşullarda ihtiyaç duyulur, normal zamanlarda değil... Bunun için de sahte tehlike algıları oluşturulur, hatta giderek artan dozlarda bu gibi durumların içine bile girilir.

Rusya'da son 30 yıldır yaşanan durum tam olarak budur. Ayrıca Ukrayna Savaşı'nın en az 6 farklı nedeninden bir tanesi de budur.

***

Bir iş yaparken doğayı, ağaçları katletmeyin diyoruz .
Yaşadığınız yerde börtü böcek, ağaç, kuş olmazsa yaşıyor sayılmazsınız.
Yaşadığınız yere sahip çıkın.

***

İşçilerin çalıştığı ama memurların, öğretmenlerin, doktorların tatil yaptığı işçi bayramı kutlu olsun!

***

Hep söylediğim bir örnek vardır. Kapitalizm, kendisini (serbest piyasa ekonomisini) yıkmaya çalışan Che Guevara'nın fotoğrafını tişörtlere basıp sosyalistlere satar. Eğer yeterince para kazanıyorsa da; "İyi ki böyle bir adam doğmuş, dünya tarihinden gelmiş geçmiş," diye arkasından minnetle dua eder.

***

Berdi Gölü (26/04/2023, Kayapınar köyü yakınları - Şarkışla)

Malesef bu sene su neredeyse yok denecek kadar az. Eskiden hiç kurumadığı söylenen, son yıllarda ise yalnızca Temmuz - Ağustos aylarında kuruyan gölde bu sene hiç su yok, sadece zemini ıslak batak halinde çamur. Tamamen çevrede vurulan derin kuyular nedeniyle bu

durumda... Gölün yanında rastlayıp konuştuğum iki kişi gelip Sülük toplayanlar olduğunu söyledi.

***

Kavaközü Deresi (Gürçayır köyü yakınları - 23/04/2023, Şarkışla)

Kızılcakışla tarafından gelen dere günümüzde yazları tamamen kuruduğu için Gürçayır - Kayapınar ara yolu üzerinde yatağından geçilebilmekte. Ama şu an için böyle bir şey mümkün olmadı, geri döndüm.

***

Destancılık - Yiten Gelenek

Ülkemizdeki pek çok şehirde olduğu gibi Sivas'ta da geçmişte bir dönem oldukça rağbet görmüş olan Destancılık geleneği günümüzde tamamen kaybolmuştur. Toplumsal olaylar karşısında yazılan şiirler matbaalarda çoğaltılarak cüzi ücretlerle birer sayfa olarak satılmıştır. Örneklerini verdiğim rahmetli Turan Karakaş ilk destanını 1951 yılında Kore Savaşı için yazmıştır. (Kendisi 16 Temmuz 2021 tarihinde 81 yaşında vefat etmiştir.)

Bilgi ve belgeler için Mesut Karakaş'a teşekkürlerimle. Bu konuda yapmış olduğu değerli çalışmalar mevcuttur. Amcası Turan Karakaş'ın destanlarını bir araya getirerek önemli bir kültürel sorumluluk örneği göstermiştir.
***

Plastik devrinin sonu

Taş devri, Tunç devri... Ulaştık beton çağına ve sonra plastik çağına... Beton daha uzunca bir süre insanın yaşamında yer alacak gibi. Ama galiba plastik zannettiğimizden çok daha önce çıkacak hayatımızdan. Yapılan hesaplara göre yeryüzündeki petrol yataklarının ömrü 50 - 100 yıl arası kalmış durumda. Araçlarda alternatif yakıt arayışları sürüyor. Ama gözden kaçan bir şey var. Güle güle plastik...

***

1 MAYIS YAKLAŞIRKEN...

Kapitalizmin dini imanı paradır. İşçi Bayramı olan bir günde memurlara tatil verilir, öğrencilere öğretmenlere tatildir. Ama işçilerin büyük kısmı çalışmaya devam eder. Tuhaf değil mi? İsçi Bayramında işçilere tatil yoktur. Sebebi sorulduğunda azarı işitirsiniz; "Hayat mı dursun?" diye

yapıştırırlar sihirli formül yanıtı. Para harcayacak olan topluluklar tatil edilip alışverişe gönderilir. Ama bayramın öznesi olan toplumsal sınıf çalışmaya devam eder.

(Oysa ki eskiden dini bayramlarda 4 gün kapanırdı her yer. Hayat falan durmazdı... Yaşıyor olduğumuza göre durmamış hayat demek ki...)

***

Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür.

Kültür; okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mana çıkarmak, uyanmak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir.

Bundan sonra memleketimizi kesin kurtuluşa kavuşturmak için pek kuvvetli ve esaslı önlemler almak gerekir. Bu önlemlerin en önemlisi ve en birincisi bilim ve kültürdür.

Mustafa Kemal Atatürk

***

Çocuklara bayram hediye etmeyi düşünmek; kültüre, savaş koşullarında bile büyük önem veren, kitap okumayı hiçbir koşulda ihmal etmeyen, gece çadırında bile okumaya devam eden bir devlet adamının aklına gelebilirdi ancak.

Okuyan, gündemi takip eden, en az iki tane yabancı dili gerçekten bilen, araştıran, sorgulayan, düşünen bir gençlik umudumuzla...

Fikri hür (özgürce düşünen), irfanı hür (özgürce anlayabilen), vicdanı hür (özgürce karar veren) bir gençlikle gelecek daha aydınlık olacaktır.

Lütfen çocuklarımıza kitap okuma alışkanlığı kazandıralım.

Deniz Karakurt

***

ÖZ: Dere, çay, ırmak, akarsu

Özellikle İç-Anadolu bölgesi ve Sivas'ta bazı yörelerde kullanılır. Bazı köylerde yakınlardaki akarsuyun ismi değil de sadece "Öz" tabiri söylenir. Mesela "Özün suyu bu sene bol akıyor"... Asya Türkçesi'ndeki nehir manasındaki Ögüz/Öğüz/Öüz kavramları ile yakından bağlantılıdır.

Kendi çok iyi bildiğim birkaç ismi örnek olarak vereceği: Kaldırak özü, Kutan özü, Yavu özü...

Elbetteki örnekler artırılabilir...

***

5 Haziran 2016
İsviçre'de tüm herkese koşulsuz maaş bağlanması önerisi halk oyuyla reddedildi.

***

Geçen yıl (Mart 2022'de 90 yaşının üzerinde) hayatını kaybeden Şarkışla'lı ağıtçı Kiraz Gültekin'in kendi kızının genç bir yaşta ölümü üzerine yaktığı ağıt... Çok güçlü bir yeteneği olduğu ve cenazelerde doğaçlama olarak yüzlerce ağıt yaktığı halde malesef iki tanesi hariç hiçbirisi kayıt altına alınmamıştır ve hepsi yitip gitmiştir. Sadece iki ağıt Metehan Akbulut tarafından yakınlarının yazdığı iki üç sayfalık bir kağıttan derlenmiştir. Bunlar muhtemelen çok daha uzun şiirlerin ancak birer bölümüdürler gibi durmaktadırlar.

***

Ramazan fıkrası geleneği vardır, unutulmaya yüz tutmuştur. Bu fıkraların konusu genellikle Ramazan ayı ve oruçla ilgili olmak üzere sosyal hayata dairdir. Şu son günlerde hiç olmazsa bir tane ben anlatayım...

Geçmiş dönemlerde motorlu taşıtların olmadığı zamanlarda bir köyde hacı emminin birisi sabah namazı ile kalkmış, eşeğin sırtına satacağı malları yüklemiş. İlçedeki pazara gitmek üzere düşmüş yola. İlçe biraz uzakmış ki herhalde, olabildiğince erken bir vakitte çıkmış evden. Normalde sağlı sollu ikişer tane çuval yüklediği halde bu kez bir de fazladan çuval bulunuyormuş eşeğin sırtında, o yüzden daha fazla ağırlık olmasın diye kendisi öne düşmüş, yularından tutmuş başlamış yürümeye. Ramazan olduğu için üstelik bir de oruçluymuş ama yine de hayvanı yormamak için sırtına binmemiş. Bahar mevsiminin de sonları olduğu için hava çok sıcak değilmiş, hafif bir serinlik varmış. Yaşlı amca keyifle bir türkü tutturmuş. Böylece birkaç saat yürümüşler, arada durup dinlenmişler sonra tekrar kalkıp yola devam etmişler. Sonra birdenbire olanlar olmuş çok şiddetli bir fırtına çıkmış, peş peşe gelen gök gürültüsünden eşek ürkmüş. Öyle kuvvetli bir rüzgar varmış ki ağaçların dalları kırılıyormuş. Kızılca kıyamet kopmuş... Gökyüzünden sel gibi yağmur boşalmış. Ne yapacağını şaşırmış bir vaziyette sağa sola bakınarak sığınacak bir yer ararken bir ağacın üzerine yıldırım düşmüş. Ağaç eşeğin üzerine devrildiği için hayvan oracıkta ölmüş. Adamcağız kendisini bir adım yana atarak zar zor kurtulmuş. Pazarda satmak için yüklediği çuvallar yırtılıp mallar etrafa saçılmış, çamurun suyun içine dağılmış. Kendisi de üstü başı çamur içinde perme perişan bir vaziyette düştüğü yerden ayağa kalkmış. Şaşkın şaşkın etrafına bakınırken fırtına dinmiş, gökyüzü açılmış, bulutlar yavaş

yavaş dağılmış. Elini cebine atıp tabakasını çıkarmış, daha önce sarıp hazırlamış olduğu sigaralardan bir tanesini alıp yaktıktan sonra derin bir kaç nefes çekmiş. Bir anda olup biten bu hengamenin şaşkınlığı içerisinde ne yapacağını bilemez bir vaziyette öylece dikilip kalmış. Sonra içtiği sigarayı fark etmiş, oruç olduğunu anımsamış. Canı iyice sıkılmış. Bir elindeki sigaraya, bir yerde yatan eşeğe, bir çamurların içinde dağılan mallarına bakmış. Sigaradan derin bir nefes aldıktan sonra kafasını gökyüzüne doğru kaldırıp: "Bunda daha bir şey yok, önümüzde iki bayram var, eşeği de kurbana sayacağım" demiş.

***

Bu fıkrayı rahmetli Cüneyt Arkın anlatmıştı. Ehliyetlerin rastgele dağıtıldığı dönemler. Temel, motosiklet ehliyeti almaya karar vermiş. Ne gerek var 4 tekerlekli olana demiş, iki tekeri idare etmek daha kolay. Neyse yalan yanlış kursa gelmiş gelmemiş. Sınav günü gelmiş çatmış. Buna yine yalan yanlış sorular sormuşlar, ama adam onları bile bilemiyor. Ama işte ehliyetlerin haybeden dağıtıldığı dönemler. En son eğitmen demiş ki, bir soru soracağım bunu bilirsen ehliyeti vereceğim. Karşıdan bir tünelin içinde bir ışık gördün, sadece bir ışık bu ne demiş. Temel düşünmüş taşınmış en son, hocam o motosiklettir demiş. Vermişler ehliyeti gitmiş. Aradan iki ay zaman geçmiş eğitmen bir duymuş ki temel trafik kazası geçirmiş hastanede yatıyor. Biraz vicdan azabı biraz korku biraz da merakla koşmuş Temel'in yanına. Geçmiş olsun falan ne oldu derken. Ne yaptın Temel bu nasıl oldu demiş. Vallahi hocam demiş ne bir suçum var, ne de ne olduğunu anlamadım girdim tünele karşıdan 2 tane motosiklet yan yana geliyordu. Ama aynı anda aynı hareketleri yapıyorlardı. Görsen şaşarsın ikisi de tam yan yana. Ne yapayım diye düşündüm taşındım, ikisini de ortalayıp aralarından geçmeye karar verdim.

***

Kızılderili atasözü diye uydurdular, Şaman öğretisi diye akıllarına geleni yazıp sürdüler piyasaya, eski bir parşömendeki söz diye yutturdular, Sümer tabletinde yazıyor diye salladılar. Afrikalısı, eski mısırlısı, eskimolusu, eski Hint metinleri, Japon felsefesi hepsi alet edildi. Maalesef ki bunların herbiri, yüz binlerce kişi tarafından görüldü, on binlerce kişi tarafından beğenildi, binlerce kişi tarafından tekrar paylaşıldı. Aradaki gerçek olanlara da artık aklı başında olan insanlar tarafından kuşkuyla bakılıyor, hatta inanılmıyor. Internetten bir resim bul üstüne bir söz uydur, at oltayı sosyal medyaya.

***

Diyalektiğin sanata yansımasına bir örnek: Birbirine zıt karakterlere ve/veya görünüşlere sahip iki kişinin ortaklaşa davranışları üzerine kurulu eserler daima var olmuştur ve olacaktır, sadece isimler ve öyküler değişecektir: Hacivat ve Karagöz, Scherlock Holmes ve Doktor Watson, Laurel ve Hardy, Zeki ile Metin, Şaban ile Ramazan, Murtaugh ve Riggs...

Diyalektik: Kainattaki var oluşun karşıtlıkların birlikteliği üzerine kurulu olduğu ve insanların olguları bu şekilde algıladığı görüşü. Gece-gündüz, iyi-kötü, ateş-su, dişi-erkek...

***

KÜLÜĞÜN
Höyük, yığma toprak tepe.

Alternatif Söyleyişler: Külüün, Külüyün, Külüüne, Külüyne, Külüğne
Şarkışla yöresinde en az iki yerde bizzat tespit ettim bu sözcüğü. Anadolu'da başka yerlerde de kullanıldığını öğrendim.

***

Prestij filminde bir de yönetmenin illüzyonu var. Sırayla filmdeki tüm herkesin (başroller dahil) saygınlığını harcıyor, Thomas Edison'u bile... Film bittiğinde "prestij"li tek kişi kalıyor geriye: Tesla... Yönetmen aslında bize başka bir şey izlettirirken bambaşka bir şey başarıyor.

***

Rüya görerek ortaya çıkarılan ziyaret yerlerine dair rivayetlerde mezar yapılacak yerin açılarak naaşın görülmüş olduğundan bahsedilmesi halk kültürü incelemeleri açısından önem arz eder. Aksi takdirde kayda değerliği çok zayıftır.

***

Arnold Jackson iyi şeyler yapan kötü bir adam mı, yoksa kötü şeyler yapan iyi bir adam mı?
Pasifik Öyküleri - Somerset Maugham

***

Türkçe yeryüzüne dağılmış bir bütündür. Ahengindeki eksikliği çok uzak başka bir yerde bulabilirsiniz...

Anne: Valide (Türkçe)
Atte: Baba (Çuvaşça, Yakutça)
Abi: Büyük erkek kardeş (Türkçe)
Aki: Büyük kız kardeş (Çuvaşça)

***

Modern teknoloji ikiye ayrılmakta:
1. Analog ve 2. Dijital

Bu iki teknoloji biçiminin kıyaslanması üzerine yapılan çalışmalar var. Dijital teknoloji kesin bir üstünlük kazanmış olsa da, analog çalışan aletlerin etkileyicilik yönünün daha fazla olduğu anlaşılmakta. Örneğin pikap, teyp ve yakın dönemlere ait DVD-Çalar, MP3-Çalar gibi araçlar ses kalitesi yönünden kıyaslandığında modern olanların çok daha net ve gerçeğe yakın sesler içerdiği tartışılmaz biçimde tespit edilmekte, ancak eski teknoloji aletlerin duygulara daha fazla hitap ettiği, tabiri caizse büyüleyici bir yönünün olduğu görülmekte. Aynı husus eskiden makaralarla çekilen filmlerin ve günümüzdeki dijital kameralarla çekilen filmlerin kıyaslanması için de geçerli... Benzer örnekler farklı aletler karşılaştırılarak çoğaltılabilir: ev telefonları, televizyonlar... Üstelik bu durumun insanların nostalji algısıyla ilgisi olmadığı ve neredeyse herkes üzerinde aynı etkiyi oluşturan olgulara dayalı olduğuna dair bilimsel bir izahatının bulunduğu da ortaya çıkarılmış durumda.

***

Sadece bunu anlarsak ve unutmazsak yeter...

Taliban iktidara gelirken bir uçağa doluşarak kaçan Afganlar ve yetişemedikleri için tutundukları uçaktan düşerek ölen iki kişi...

Pandemiden böyle kaçmamışlardır, çünkü önceden bir kere daha ellerine düştüklerinden dolayı başlarına geleceği bildikleri için...

***

Cep Telefonu ve Bilgisayarlardaki Potansiyel Sağlık Sorunu

Gelişme çağındaki çocuklar ve gençler başta olmak üzere herkes için önlem alınması gereken bir husustur. Uzun süreli (yıllara yaygın) yanlış oturma ve öne eğilme biçimi ciddi boyun ve omurga sorunlarına yol açmaktadır. Özellikle "Boyun Düzleşmesi" bazen kalıcı olacak biçimde el-ayak parmak uçlarında, parmaklarda hatta tüm el veya ayakta uyuşma, hissizleşme, keçeleşme, ağrı; kulak çınlaması, baş ağrısı, mide bulantısı, baş dönmesi, boyun ağrısı gibi pek çok rahatsızlık meydana getirmektedir. Bunlar kronikleştikçe yaşam kalitesini düşürmekte ve sinir bozucu hale gelebilmektedir.

Kısa vadede ise ağrı sorunlarına neden olabilmektedir.

Masaüstü ve dizüstü bilgisayarlar her koşulda göz hizasında bulunmalıdır. (Dizüstü bilgisayar kesinlikle diz üstünde kullanılmamalıdır.) Cep telefonlarına bakarken boyun kesinlikle

eğilmemelidir. Doğru oturuş durumunda bile bilgisayarda 25 dakikada bir, cep telefonunda ise 10 dakikada bir olmak üzere yeteri kadar ara verilmelidir.

Açıklama: Farklı bilimsel kaynaklardan derlenmiştir. Doğrulanabilir bilgilerdir.

***

Türk kökenli devletlerin bazılarının bayraklarında yer alan mitolojik motifler:
1. Kırgızistan - Tündük: Çadırın tepe penceresi. Gökyüzü ile bağlantı sağlanan açıklık.
2. Kazakistan - Bürküt: Sırtında Güneş taşıyan kutlu kartal.
3. Kırım - Taraktamga: 3'lü güç dağılımı. Sağ, merkez ve sol anlayışı
4. Başkurdistan - Kuray: Birlik ve dostluk simgesi çiçek. 7 kabileyi bir arada tutan güç.
5. Çuvaşya - Ulukayın: Yerle göğü birbirine bağlayan kutsal yaşam ağacı.
6. Hakasya - Dörtyön: Güneş dört ana yöne doğru ışık saçmaktadır.
7. Saha (Yakutistan) - Güneş: Yaşamın enerji kaynağı olarak görülür.
8. Balkarya - Elbruz: Kutsal yüce dağ anlayışının sembolize edilmesi.

***

Marvel'in süper kahramanlarının yer aldığı filmlerden artık tiksindik. TRT2 dünya sinemasından kaliteli filmlerin yayınlanmasında öncülük ediyor. Özellikle haftanın bazı günlerinde "film önü" ve "film arkası" ile gerekli bilgilerin verilerek eleştirilerin yapıldığı program takdire şayan...

***

Tündük: Kırgız çadırının tepe penceresi/bacası (Tün: "Gece" kavramı dikkate alındığında gece kapanan yer manası taşır. Türkçe'ye tam uyarlama ile "Tünlük"). Kırgız bayrağındaki Güneş'in içinde yer alan motif buradan alınmıştır.

***

Yeşilçam'ın efsane figüranı Yadigar Ejder'in gerçek adı Adnan Ayberk'tir. Takma ad olarak Sivas'ın en ünlü kabadayılarından birisi olan Yadigar'ın adını seçmiştir. Kabadayı Yadigar Aykut 1959 yılında henüz 29 yaşında iken Sivas'ta bıçaklanarak öldürülmüştür.

***

Efsanevi Ağlayan Çocuk Tablosu

Avrupa'da yanan bir evden kurtarıldığı ve ressamın kimliğinin bilinmediği, bulunduğu evlerde yangın çıktığı, yanan evlerde bu tablonun zarar görmeden kurtulduğu, yangında ölen anne-

babasının ardından ağladığı, geceleri tablodan ağlama sesleri geldiği, toplatılıp meydanlarda yakıldığı söylentileriyle tanınan en meşhur tablolardan biri. Tablo, Türkiye'de "Çiko" adıyla tanınmış. Ressamın tahminen kim olduğu kesin gibi; Giovanni Bragolin (gerçek adı Bruno Amadio). Sonradan değişik versiyonları ve taklitleri çizilmiş...

***

BİLMİŞLENMEK

Sadece Sivas yöresinde değil, tüm Türkiye'de bilindiğini sanarak notlarım arasında üzerinden atladığım ama sonradan şaşkınlık içinde TDK Derleme Sözlüğü veri-tabanında bile yer almadığını, internet aramalarında hiçbir sonuç çıkmadığını tespit ederek Aktarma Sözlüğü'ne eklediğim bir kelime. En yakın anlamı ile "Ukalalık Etmek" olarak açıkladım.

***

UĞUNMAK

Sivas yöresinde kullanılmaya devam etse de pek çok yerde unutulmaya yüz tutan bir kelime. Gülmekten kırılmak, gülerken sesi soluğu kesilmek. Ayrıca sadece gülmek anlamına gelmez. Bir şeyin kesintisiz olarak (tam nasıl anlatılır bilmiyorum) hipnotik bir etki uyandıracak biçimde aralıksız sürmesi de yine "uğunmak" fiili ile anlatılır. Topaç çeviren çocuklar "uğundu" derler uzun süre döndüğünde. Uzun hava türkü söyleyen biri uzun havayı kesintisiz olarak çok uzattığında yine böyle denir.

***

Yazmış olduğum Türk Söylence Sözlüğünden yapılan bu alıntılar kitabın başında verdiğim açık izin ile yapılmaktadır. Herhangi bir sıkıntı yoktur. Ancak o kadar çok paylaşım yapılıyor ki alt kısmında ilk kaynağa yapılan atıflar kayboluyor. Bu konuda da herhangi bir sıkıntı yok. Zaten benim kitabımda yazılı olarak durmaktadır. Tam aksine bu kadar çok elden ele dolaşılarak paylaşılması amacıma ulaştığını gösterir.

***

Türkler binlerce yıldır çadır kuran bir millettir.
(Pek çok tarih kitabındaki benzer cümle.)

8 Mart 2023

***

Ağaçsız, deresiz, gölsüz, hayvansız, çiçeksiz, bitkisiz medeniyet olmaz. Bunların bulunmadığı şehirlerden hayır gelmez... Şehirleşme bunlara engel değildir. Dünyada örnekleri vardır.

***

Nosferatu, 1979 yapımı bir vampir filmidir. Sinema tarihi açısından önemi ise aynı oyuncularla iki farklı dilde çekilmiş olmasıdır.

Yönetmen Werner Herzog filmi kendi ülkesinde gösterilmek üzere Almanca çekmeye karar vermiş, ancak uluslararası gösterim için üzerine İngilizce dublaj yapılacak olması hoşuna gitmemiştir. Bu nedenle her bir sahneyi oyuncular önce Almanca olarak oynadıktan sonra tekrardan aynı sette İngilizce konuşarak yeniden oynamışlardır. Yönetmenin böyle bir zorluğa ve maliyete katlanmasının tek nedeni ise dublajdaki ağız hareketleri ve ses uyumunun hiçbir zaman gerçeğin yerini tutmayışıdır. Elbetteki oyuncuların İngilizceyi de anadilleri gibi konuşuyor olması gerekmektedir. Üstelik başroldeki Isabelle Adjani aslında Fransız'dır.

İki farklı versiyondaki sahneler karşılaştırıldığında bazı ufak doğaçlama farklar görülmekte ve toplam sürede fark oluşturmaktadır.

***

Eğer öyle görmeye alışık olsaydık Dünya Küresi şimdiki haritalardaki durumun tam tersi olarak gösterilecekti. Yeryüzünde başaşağı veya ayaküstü duran insanlar yoktur. Uzay boşluğunda insanın algıladığı anlamda yön kavramı bulunmaz.

Kuzey ve Güney kavramları yukarı ve aşağı anlamlarına gelmez. Öyle olsaydı yönlere ad verme gereği zaten olmazdı. Aynı şekilde Doğu ve Batı kavramları da sağ ve sol değildir.

***

Şerdor Medresesi (Aslanlı Medrese, Sherdor Madrassah) - Registan, Semerkant / Özbekistan

İsmini medrese kapısındaki mitolojik figürden alır. Aslanın arkasında yüzü görünen Güneş başından ışık okları saçar. Motif ayrıca 200 Som değerindeki Özbek parası üzerine basılmıştır.

Şerdor Medresesi (Registan, Semerkant / Özbekistan)
Şir-Dar: Aslanlı Kapı veya Aslan Kapısı

***

Çok Oturgaçlı Götürgeç! Aceba Gerçek mi?

Yanlışın çok kişi tarafından doğru sanılıyor olması gerçekten onu doğru yapmaz. "Çok Oturgaçlı Götürgeç" diye başlayıp yüzlerce saçma örneğin peşpeşe sıralandığı meşhur bir mevzu vardır. Öz-Türkçe yanlısı kişiler bile bunları Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Türk Dil Kurumu'nun ipin ucunu kaçırarak türettiği kelimeler sanırlar. Bunlar aslında sanıldığının veya iddia edildiğinin aksine Türk Dil Kurumu tarafından üretilmiş şeyler değildir. Ancak meselenin aslı şöyledir: Cumhuriyetin ilk yıllarında Dil Devrimi esnasında radikal (sıradışı diyebiliriz) bir yöntem izlenmiştir, bu bir gerçektir ve bu yöntem elbette ki tartışılabilir. Yıllar sonra bir mizah dergisi bu yöntemi ve türetilen kelimeleri yermek için böylesi gülünç sözcükler türetmiştir. Bunlar kulaktan kulağa yayılmış ve gerçekten Dil Devrimi sırasında üretildi zannedilir hale gelmiştir.

***

"Doğru" kavramı (veya olgusu) insandan bağımsız mıdır? Örneğin yeryüzündeki -istisnasız olarak- tüm insanların hoşuna gitmeyen, yanlış kabul ettiği bir olgu aslında insanlığın kanaatinden bağımsız olarak doğru olabilir mi? Tam tersi de geçerlidir, tüm herkesin (bir kişi bile istisna olmayacak biçimde) doğru kabul ettiği bir şey aslında yanlış olabilir mi?

Bu takdirde doğruyu neyle ölçeceğiz? Neye göre karar vereceğiz? Daha doğrusu buna kim karar vermiş olacak? Dinsel inançlarla verilmeye çalışılacak yanıtlar ilk ve en hızlı kesin çözümler gibi görünse de bunlar da yine ön-kabullenmelere dayalı olduğu için yeterli izahatı sağlamayabilir. (Cevapsız sorular her açıdan güzeldir.)

***

"Deprem" sözcüğünü latince kökenli "Depression" (çöküntü) ile ilişkilendirmişler. Türkçedeki Depreşmek ve Deprenmek ve hatta eski dildeki Depremek fiilleri dururken orayla ilişkilendirirseniz ben de derim ki o zaman Depresyon (Depression) Türkçedeki bu fiillerden alınmıştır. Gerçekte böyle bir fikre sahip değilim ama sizin söylediğiniz mümkün olabiliyorsa benim söylediğim de mümkün olabilir. Hatta bu iddia sizinkinden daha tutarlıdır.

Türkçe Teb/Tep/Dep/Deb/Dev/Tev/Teğ kök dizisi Türkçe ses dönüşümleri içerisinde bir bütünlük arz eder. Hareketle ilgili kelimeler türetir, Çökmek ile ilgili değil. Devinmek gibi... Tepe kelimesi de bu kökten türemiştir çok ilginçtir ki tepelerin oluşumu ile ilgili ipucunu dilin içine bile gizlemiş olduğu söylenebilir.

***

Lise yıllarımdaydı galiba, özel kanallardan birisinde müzikle ilgili bir canlı yayın programında (kim sunuyordu şu an hatırlamıyorum) başka ülkelerden alıp, çalıp, uyarlayıp (artık ne

derseniz), Türkçe olarak söylenen müzik eserlerini deşifre ediyordu birisi. Yani bir anlamda bunu yapan sanatçıları da rezil ediyordu. Günlerden bir gün "Ayağında Kundura" parçasına geldi sıra. Galiba yine Fransa... Ezgiler müthiş derecede benziyor. Evet işte bir parça daha bulunmuştu Fransızlardan çalınmış. İbrahim Tatlıses programa bağlandı ve "Tamam çok güzel tespit etmişsin de bunların tarihlerine hiç baktın mı?" dedi. Özetle, o Fransız her kimse İbo'dan çalmış parçayı... Türkçe ile ilgili de böyle bir problemimiz var işte, tüm kelimeler hep yabancı dillerden bize geçmiş hep biz başkalarından almışız diye düşünüyoruz.

***

Hatay Devleti'nin İlk Adı: SANCAK

Soru:
Bazı kaynaklarda Hatay Devleti 1921'de kuruldu denilmekte. Hatay adı 1936 da oluşturulmuş, 1938'de devletin adı olmuş. Peki 1936'dan önce adı neydi?

Yanıt:
Fransızlar tarafından "Otonom İskenderun Sancağı / Autonome Sandjak d'Alexandrette" (bugünkü tabirle "İskenderun Özerk Bölgesi") olarak adlandırılmış ama hızla sadece "Sancak" (Sanjak/Sandjak) olarak anılmaya başlanmış. Özetle Osmanlı devletinde pek çok yerde idari bölgeleri tanımlayan "Sancak" kelimesi özel ada dönüşmüş.

***

Metropollerde Yeşil Alan Oranları İstatistikleri: Çok ilginç sonuçlar...

Mesela sürekli övülen Japonlar da oldukça kötü durumda bu konuda. Tokyo fotoğraflardan göründüğü kadarıyla gerçekten Dünya'nın en büyük beton yığını.

***

Etiket yapıştırma pazarlamanın konusudur, alıp almayacağınıza karar verebilmek için en hızlı yoldur, yaftalama da dedikodunun ilgi alanına girer, hızla kendinizi şaşırarak önünüze koyulanı alır ya da uzaklaşırsınız. Sosyal medyanın büyük kısmında elinizi sallarsanız bunlardan bin tanesine uzanırsınız. Bilimsel düşüncede ise kestirme çözümler yoktur, uzun ve zahmetli süreçler, yorucu çabalar vardır. Amaç doğruyu aramak, gerçeğe ulaşmaya çalışmak ve sorgulamaktır. Beynini yormaktan korkanların orada işi olmaz. Nerede durmak için çaba sarfettiğiniz sizin kişiliğinizin bir yönünü ortaya koyar.

***

Dîvânu Lugâti’t-Türk

Eserin tek nüshasının 900 yıl sonra bulunuşu tamamen bir rastlantı sonucudur. Kitap dostu Ali Emiri’nin bilgisi, dikkati, kitap sevgisi ve çabaları olmasaydı eser bilgisiz ellerce belki de yok edilecek, dilimizin ve kültürümüzün en büyük hazinesinden mahrum kalacaktık. (Alıntı: TDK – Web sitesi)

***

Egemenliği kim temsil ediyorsa; mecliste, riyaset makamının üstünde onun adı yazılıdır. - Ahmet Necip Günaydın

Meclisi Mebusan (Osmanlı Parlamentosu) - "Padişahım Çok Yaşa!"

***

Eğer öyle görmeye alışık olsaydık Dünya Küresi bu şekilde gösterilecekti. Yeryüzünde başaşağı veya ayaküstü duran insanlar yoktur. Uzay boşluğunda insanın algıladığı anlamda yön kavramı bulunmaz.

Kuzey ve Güney kavramları yukarı ve aşağı anlamlarına gelmez. Öyle olsaydı yönlere ad verme gereği zaten olmazdı. Aynı şekilde Doğu ve Batı kavramları da sağ ve sol değildir.

***

Bilimsel bir açıklaması mutlaka vardır, Muş’ta bir mağaradan alınan su kullanılarak süt mayalanıyor ve yoğurda dönüşüyor.

***

Betonlaşma
Sürekli övülen Japonlar da oldukça kötü durumda bu konuda. Tokyo anlaşıldığı kadarıyla gerçekten Dünya'nın en büyük beton yığını.

***

Son Osmanlı Sadrazamı Ahmet Tevfik Paşa'nın Cenazesi - 9 Ekim 1936

1921 Londra Konferansı'na batılı devletler tarafından hem TBMM temsilcisi hem de Osmanlı Devleti temsilcisi birlikte çağrılarak ortaya çıkacak anlaşmazlıktan yararlanılmak istenmiştir. Milli mücadeleyi gerçekleştiren Ankara Hükümeti'nin yararına olacak biçimde açıktan tutum

sergileyen son Osmanlı Sadrazamı Ahmet Tevfik Paşa, konuşma önceliğini Bekir Sami Bey'e bırakarak bu tavrını en baştan belli etmiştir. Mekanı Cennet olsun...

(Cenaze namazı kılınıyormuş ve camilerde kapalı değilmiş demek ki.)

Cumhuriyet Gazetesi - 10 Ekim 1936 tarihli habere istinaden

***

Dil Kapitalizmi

Alptan Aslan sorunu teşhis etmiş, adını da koymuş: Dil Kapitalizmi. Güzel bir de örnek vermiş önce ben kendi cümlelerimle açıklayayım. Satılacak nesnelere yabancı dilde isimler vererek özenti zihniyet zafiyetinden yararlanmak. Gelelim verdiği örneğe: Pergola... Vaaay bayıldım. Oysaki bildiğin Çardak.

Çardak denildiğinde "Çardak da varmış" deyip geçilir, ama televizyonlardaki ev tadilat programlarından örneklenen "Aaaaaa Pergolaaaaaa, düşüp bayılacağım, harikaaaaa" zihniyeti nedeniyle müşteri olunan o evde asıl dikkate alınması gereken hiçbir şeye bakılmaz. Mesela depreme dayanıklılığı gibi.

***

Akademik kaynak deyince ilgi çekmiyor, baştan biliyorum zaten. O yüzden düşkırıklığına uğramıyorum. Bilimsel yöntem, mantıksallık, doğrulanabilirlik falan hoşa gitmez. Falcılardan, kehanetlerden, spekülatif komplo teorilerinden, desteksiz dedikodulardan yola çıkmak gerekir. Ama biz o yönde değil bu yolda ilerliyoruz. Beğeni sayısı değil, beğenmese de gören insan sayısıdır önemli olan. Öğretmek budur zaten. Sancılı, zahmetli ve yorucu bir süreçtir. Benzetmek gibi olmasın; öğrenci kendisini yoruldum sanır, bir bilseniz asıl biz ne kadar yoruluyoruz öğretene kadar...

***

Çekiçleme Etkisi
(Önce Bilinçlenme)

Bitişik binalarda kat seviyelerinin aynı hizada olması gerekir. Aksi takdirde "Çekiçleme" adı verilen etki binaların birbirinin içine girmesine ve yıkılmasına neden olur. Ayrıca aynı seviyede olmak kaydıyla binalar arası açıklık riski azaltır (diğer görsel aşağıya yorumlara eklenecek).
Doğrulanabilir mantıksal bir bilgidir. Farklı akademik kaynaklardan doğrulanmıştır.

***

Ortada kabak gibi bir gerçek var artık, 8 büyüklüğünde bir depreme dayanabilen binalar var. Bu gerçeği malesef çok korkunç bir felaketle tecrübe ettik.

Felakettir gelmiş, her şeyi yok etmiş mantığı hatalıymış demekki.
1. Evlerin çoğu yanlış yere ve yanlış zemine yapılıyor. Doğru zemine yapılanların ayakta kalma olasılığı en az iki kat daha fazla.
2. Ama sadece tek sorun, yanlış yere ev yapılmış olması değil. Yanlış yerde bile dayanabilen evler var. Demek ki yanlış zeminlerde bile çok iyi yapıldığı için yıkılmayan evler yapılabiliyormuş.
3. Yıkılanların tamamı eski evler değil. Evet eskilerde yıkılma oranları çok fazla ama son 5 yıl içinde hemde yan yana yapılmış 9 evden 2si sapasağlam duruyor.

***

TRT-6 ilk açıldığı dönemde Eskişehir için Kürtçe olarak "Xizir" (Hızır) ismi kullanılmıştı. Doğudaki şehirler için buna benzer örnekler anlaşılır bir durum, fakat Eskişehir'e neden bu isim verilmiş? Batıdaki başka hiçbir şehir için böyle farklı bir isimlendirmeye rastlamadım. Konuya dair tarihsel ve demografik (nüfus-bilimsel) hiçbir ilişkilendirmeye ve izahata ulaşamadım.

***

Lakota Cumhuriyeti
Russel Means önderliğindeki bir grup tarafından ABD içerisinde 2007 yılında bağımsızlığı ilan edilen ve hiçbir sonuca ulaşmamış bulunan bir Kızılderili Devleti kurma girişimidir. Daha sonra bu denemenin geleceğe yönelik bir vizyon olduğu açıklanmıştır. Kabilelerin hiçbirisine danışılmadan alınmış bir karar olduğu anlaşılmıştır. (Russel Means: Son Mohikan filminde baba kızılderili Çingaşkuk [Chingachgook] rolünde oynayan kişidir. 2012 yılında vefat etmiştir.)

Lakota Cumhuriyeti Bayrağı ise gerçekte Pine Ridge Kızılderili Yerleşimi Bayrağı'dır.

***

1985 Meksika Müze Soygunu

Meksika halkı tarafından çok önemsenmiş bir olaydır, günümüzde bile El-Robo (Soygun) denildiğinde Meksikalılar arasında akla gelen ilk konu bu olmaktadır. Maya yerlileri başta olmak üzere Kolomb-öncesi döneme ait ulusal hazineler çalınmış ve toplumda büyük üzüntü yaratmıştır.

Okulu bitirememiş iki öğrenci olan Carlos Perches Treviño ve Ramón Sardina García tarafından başkent Meksiko'daki Antropoloji Müzesi titizlikle hazırlanan bir planla son derece sakin ve basit bir biçimde soyulur. Güvenlik önlemlerinin eksikliğini fark eden ve soygunun asıl planlayıcısı olan Carlos Perches Treviño noel gecesi arkadaşı ile içeri girerek saatler boyunca eserleri çantalara yerleştirir. Paha biçilemez 140 parça 4 yıl boyunca kaybolur. Ancak büyük bir kısmı 1989 yılında tekrar müzeye geri getirilir. Çalınan en önemli parçalardan biri olan Kral Pakal'ın Yeşim Maskesidir. 4 yıl sonra müzeye geri dönmüştür.

Pek çok kişi ile birlikte Carlos'un kardeşi Luis'de işin içinde olduğu gerekçesiyle tutuklanır. Ramon ise yurtdışına kaçarak hiçbir zaman yakalanamamıştır.

Daha sonra 2018 yılında çekilen Museo adlı film büyük oranda gerçeği yansıtacak biçimde olayı anlatmakla birlikte bazı ayrıntılarda ve özellikle bitiş kısmında önemli farklar vardır.

***

Cemile, dünyada aşk üzerine yazılmış en güzel hikayedir. (Louis Aragon)

Fransız şair ve eleştirmen Louis Aragon belki de bir tesadüf eseri eline geçen romanın Rusça'sını okuduğunda çok etkilenmiş ve Fransızca'ya çevirerek farklı yerlerde övgüyle bahsetmiştir. Sovyetler Birliği'nde henüz ismi yeni duyulan Aytmatov için bu bir dönüm noktası olmuş ve Avrupa'da büyük bir hızla tanınmaya başlamıştır. Aytmatov kendisini yıllar sonra ziyaret etme fırsatı bulmuştur.

***

ABD Başkanı Theodore Roosevelt tarafından 4 Mart 1905 tarihindeki 2. And İçme Töreni'ne 6 Kızılderili kabilesinin şefleri çağrılmıştır. Resmi geçit esnasında 46 kişilik Kızılderili bandosu ve 350 kişilik Kızılderili askeri tugayının önünde şefler yer almıştır. Tüm itirazlara rağmen Roosevelt özellikle devlete sorun çıkaran güçlü kabileleri davet ederek uzlaşmacı bir tutum yönünde bir politikaya dönüş yapmak istemiştir. Geçit törenine yaklaşık 35bin kişinin katıldığı bilinmektedir.

Şefler:
1. Quanah Parker (Kwana) - Komançi Kabilesi
2. Buckskin Charlie (Sapiah) - Ute Kabilesi
3. Horn Bear (Matho Hehlogeca) - Lakota Kabilesi
4. American Horse (Wasikun Tasunke) - Siou Kabilesi
5. Little Plume - Niitsitapi Konfederasyonu
6. Geronima (Goyaale) - Apaçi Kabilesi

Not: Kuzey Amerika'da yaygın bir tabirle Kızılderili şeflerine "Sachem" denilmektedir.

***

Ölen Arslan Anıtı (Luzern - İsviçre)

Fransız İhtilali esnasında öldürülen İsviçre'li muhafızların anısına yapılmıştır. İsviçre'li askeri muhafızlar Avrupa'da farklı yerlerde ilgili ülkelerin isteği üzerine görev yapmışlardır. Fransa kraliyet sarayı da bir dönem İsviçre'li muhafızlar tarafından korunmuştur. Fransız ihtilali esnasında kaçmaya çalışan kral sarayı terk ettiği halde kendilerine barakalarına dönme emri verilmeyen İsviçre'li askerler savunmayı sürdürmüşlerdir. Sayıca çok az oldukları halde şiddetli çatışmalar yaşanmış ve uzun süre direnmişlerdir. Çoğu çatışmalar esnasında ölmüş, hayatta kalan az sayıda asker en sonda mühimmatları bitince kaçmayı denemişlerse de yakalanarak kurşuna dizilmişlerdir, sadece birkaç tanesi kaçmayı başarabilmiştir.
Günümüzde İtalya'da Papa'yı koruyan Vatikan muhafız birliği de İsviçre'den gönderilmektedir. Görevlerine bağlılıkları nedeniyle tercih edildiklerinin en önemli örneği yukarıda anlatılan olaydır.

Bertel Thorvaldsen tarafından tasarlanan heykel 1821 yılında yapılmıştır. Ölmek üzere olan bir arslan betimlenmiştir. Mark Twain heykel için, "dünyadaki en acıklı taş parçası" demiştir.

***

EKPO

Güney Nijerya'daki geleneksel maskeli törenlerden birisidir. Sözcük batı dillerine "Hayalet" olarak çevrilse de aslında "Ata Ruhu" demektir. Aynı zamanda üyelerin bir araya gelerek oluşturduğu bir topluluk niteliği taşır.

Afe Ekpo adı verilen çadır veya kulübelerde (günümüzde kapalı salonlarda) toplantı yaparlar. Kökenlerini eski Afrika dinlerinden alan bu törenler ve toplantılar sömürgecilik öncesi dönemlerde kabilelerde farklı işlevleri yerine getirmişlerdir. Örneğin törelere uyulmasını sağlamışlardır. Mezardan çıkan ata ruhlarına benzemek için maskelerle olabildiğince çirkin ve korkunç görünümler oluşturulmaya çalışılır. Korkutucu bir sesle konuşurlar. Kadınların ve özellikle gebelerin görmesinin tehlikeli olacağına inanılmaktadır. Günümüzde gittikçe bir şenliğe ve eğlence aracına dönüşmektedir. Kesici aletler taşımaları yasaklanmaktadır, sadece sopa veya silah görünümlü sahte nesnelerle dolaşmaktadırlar. Yine de çıplak elle para vermenin uğursuzluk getireceğine inandıkları için insanlar parayı önlerine atmaktadırlar.

***

Demokratik Kongo Cumhuriyeti (eski adıyla Zaire) içinde yaşayan Luba halkından kahinler özel kıyafetleri içinde sabah istişaresi yaparlarmış.

En önemli gereçleri olan "Bilimbu" adı verilen nesnelere bakarak kehanette bulunurlarmış. Bu nesneler çok çeşitli türden olabilmekle birlikte özel heykeller bazen kaplar veya ikisinin bileşimi tercih edilirmiş. İstişareye büyük önem verilirmiş.

***

Yıllar önce İstanbul Hadımköy'de askerliğimi yaparken bitişiğindeki Sazlıbosna köyü yönüne doğru giderek ağaçlandırma çalışmalarına katılmıştık. Hadımköy bir kasaba görünümünde idi. Fakat yoğun bir fabrikalaşma vardı. Ancak yine de çevresi yeşil alanlarla doluydu. Devriye attığım Ziyaretçi Parkı'nın içinde incir ağaçları bulunuyordu. Sanırım bundan sonra hayatımda hiç o kadar taze incir yemem mümkün olmayacaktır. Ancak son edindiğim bilgilere göre Hadımköy hızla kentleşerek kasaba dokusunu büyük oranda yitirmiş. Sazlıbosna ise köy olma özelliğini yitirme ve betonlaşma riski altında.

***

Vudu (Voodo), animistik (doğa ruhları esaslı) dinsel bir anlayış olarak Afrika'da başlayıp kölelerle birlikte Latin Amerika'daki Haiti ve Dominik adalarına taşınmıştır. Popüler kültürde tamamen dar bir anlam içerisine sıkışarak oyuncaklar kullanılarak yapılan büyüleri kasteder hale gelmiş ve filmlerdeki bu tür görüntülerle hafızalarda yer edinmiştir. (Esasında bu işi para karşılığında büyü için yapanlar hariç, "Büyücü" tabiri de doğru değildir.)

***

Nikolay Ulagaşev (1861-1946)

Altay halk anlatıcısı. 16 yaşında kör oldu. Bundan sonra Altay'da dolaşmaya ve halk kahramanlık hikayelerini anlatmaya başladı. Kendisine 1939'da Onur Nişanı verildi. Altay halk kültürünün en önemli isimlerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

***

KAHO

Afrika'da büyük çoğunluğu Nijerya'da yaşayan Hausaların geleneklerinde Kaho (boynuz) adını verdikleri ve Yorubaların ise İgo (şişe) dedikleri işlem bir tür hacamat uygulamasıdır. En ilginç kısmı boynuzdan havanın ağızla çekilerek vakum oluşturulurken o şekilde kalabilmesi için küçük bir parçanın dille yerine itilerek açıklığın kapatılmasıdır.

Görünüşte Türk kültüründeki bardak çekmeyi akla getirse de hem amaç hem de yapılan işleme dair tüm süreç oldukça farklıdır. Bazı araştırmacılar tarafından tüm aşamaları ayrıntılı olarak uzun bir biçimde anlatılmıştır.

***

NAVAJO KABİLESİ

ABD'de nüfusları 500bin civarında olan ve artmaya devam eden kabilenin büyük kısmı kendi topraklarında yaşamaktadır. Yakın çevredeki diğer küçük kabilelerle de etkileşim halindedirler. Suç oranları oldukça düşüktür. ABD toplumuna entegre olmayı başarırken aynı zamanda kendi kültürlerine de sahip çıkmaktadırlar. Ana babalar çalıştığı için çocuklarını günlük olarak dede ve ninelerine bıraktıklarından dolayı yeni yetişen kuşak kendi dillerini artık ebeveynlerinden daha iyi bilmektedirler ve Navajo dilinin konuşma oranları artmaktadır. Son 50 yıl içerisinde ulus olma bilincine eriştikleri kabul edilmektedir.

***

Kimsenin tarafında değilim. Çünkü benim tarafımı tutan hiç kimse yok...

***

Kafkasya muhacirleri olarak Sivas'a gelen Karapapaklar iyi at bindikleri için Mihrali Bey önderliğinde 40. Hamidiye Süvari Alayı bu topluluklar arasından seçilerek oluşturulmuştur. 1905 yılında Yemen'e giden alaydaki askerlerin çoğu geri dönmemiştir.

***

TİRYAKİBEY ANITI

Issız bir demiryolu kenarında yalnız bir anıt...

Çankırı'ya demiryolunun getirilmesine öncülük eden başmühendis Abdullah Tiryaki bey ve eşi Behice hanım ile birlikte iki kızları ve şirket mühendisi Ali bey 15 Temmuz 1935 tarihinde yeni tamamlanan demiryolu hattında Çankırı'nın Çerkeş ilçesinden il merkezine doğru bir oto-drezin (raylarda giden küçük bir araç) ile yola çıkarlar. Sumucak yakınlarında bir ameliyat katarı ile çarpışırlar. Çarpışmada oto-drezin parçalanır, katar altında kalan Abdullah bey ve eşi Behice hanım olay yerinde vefat eder. İki kızları ağır yaralı olarak kurtulurlar. Ali bey de birkaç gün sonra hastanede ölür. Kazanın olduğu yere bir anıt yapılır.

Açıklama: "Ameliyat Katarı" tabirine dair yeterli bilgi bulamadım. Kastedilen şey demiryolları ile ilgili operatif işlemler olmalıdır.

***

Sayakbay Karalaev - Kırgız Manasçı / destan okuyucusu (1894-1971)

Toplamı 500bin mısrayı geçen Manas ve onun devamı olan Semetey, Seytek, Kenen, Alımsarık ve Kulansarık destanlarının tamamını ezberden okuyabilmekteydi.

Yeteneğini kazanması ise şu olayla gerçekleşir:
1916 yılında Semizbel'den Ortatokay'a giderken yorulur ve bir çadırda uyur. Rüyasında yaşlı bir adam ile konuşur (bu kişinin destan kahramanı Bakay olduğunu sonradan anlayacaktır). Sayakbay'ın kendi anlatımıyla bu konuşma şöyledir:
«Manas'ın yanında duran o yaşlı adam bana bağırarak diz çökerek oturmamı emretti. Sonra atından inerek yanıma geldi ve yerden bir avuç toprak alarak onu yememi emretti. Ben sırtımı dönerek onu dinlemedim. Bunun üzerine kızan adam gözlerimin içine bakarak onun elindeki toprağı yemem gerektiğini söyledi. "Korkma, sen Manas'ın adını çıkaracaksın," dedi.»

Bundan sonra altı ay sesi kaybolur. Sesi geri geldiğinde daha gür çıkmaya başlar.

***

Şaabay Azizov; 1927'de Isık-Göl'ün Ak-suu bölgesindeki Kara Böltök (şimdiki adı Kızıl-Oktyabr) köyünde dünyaya gelmiştir. Babası da kendisi gibi manasçı olan Aziz'dir. Isık-Göl'deki Bugu (erkek geyik) kabilesinin Arıkoğulları sülâlesindendir. Manas anlatmaya başlaması bir rüya ile gerçekleşmiştir.

Kaabay Atabekov; 1926 yılında Isık-Göl yöresinin Ton ilçesinin Törtkül köyünde doğmuştur. Oniki yaşındayken yetim kalmış; annesi ve dayısı onu zorluklar içinde büyütmüştür. Bu yüzdendir ki tahsil yapamamıştır. Ömrünün büyük bölümünü köyünde geçirmiştir ve ölene kadar da orada yaşamıştır. Babası halk şiiri, masal ve efsaneler anlatırmış ve annesi de şairmiş. Kaabay, dokuz yaşında Manas'a ilgi duymuş, ondört yaşında da yavaş yavaş Manas'tan parçalar söylemeye başlamıştır. Tam bu zamanlarda bir rüya görmüş ve bundan sonra usta derecede Manas anlatıcısı olmuştur.

Dr. Doğan Kaya 2006 yılında yazdığı Kırgızların Dört Büyük Manasçısı adlı makalesinde ikisine yer vermiştir. Ancak bahsi geçen makaledeki dört manasçı da artık hayatta değildirler. Manasçıların gördükleri rüyaların ayrıntılı anlatımları dahil olmak üzere yaşam öyküleri kayıtlarda vardır. (İsimlerin Kiril harfleri ile yazılışları: Шаабай Азизов, Кааба Атабеков)

***

Cumhuriyet Üniversitesi Türk Halk Bilimi bölümünden emekli Doç. Dr. Doğan Kaya hocamdan bir düzeltme (daha doğrusu ekleme) yapıldı. Şiirlerini derlediğim Mustafa Soylu'nun babası Halil Soylu'ya ait hiçbir şiir örneğinin günümüze kadar kalmadığı zannedildiği halde halk ozanına ait üç adet şiirin kendi kayıtlarında bulunduğunu bildirerek her zamanki gibi gani gönüllü bir üslupla bana gönderdi. Teşekkürü borç biliyorum. İnternette gerekli yüklemeleri yaptım. TEİS kayıtlarında hakkında bir sayfa bilgi verilen bir halk ozanının hiç olmazsa üç tane şiiri örneği var artık.

***

Son Şiirim
Elim birine değsin.
Isıtayım üşüdüyse
Boşa gitmesin son sıcaklığım

Rıfat Ilgaz
19.11.1991

***

Bazı inanışların kökeni Kamlık (Türk Şamanizmi) dönemlerine kadar uzanıyor, tereddütsüz.

***

KUTLU SAYILAR

Değişik ulusların arkaik (ilksel) dönemlerden kalma kendi kutsal sayıları bulunur. Birkaç örnek vermek gerekirse; Türklerde 9, Moğollarda 8, Araplarda 7, Avrupa'da 12...

Türklerde 9 rakamı ile ilgili yüzlerce örnek verilebilir. Örneğin eski Türklere göre gök 9 kattır, aynı şekilde yeraltı da 9 kattır. 7 rakamı ilerleyen dönemlerde İslamiyet'le ilişkilendirilmiştir.

Avrupa'da 13'ün uğursuz kabul edilmesi 12'den sonra gelmesi ile ilgilidir. Bu daha sonra İsa'nın 13. havarisinin ihanet ettiği öyküsüne dönüşmüştür. Avrupa Birliği bayrağındaki 12 yıldız kurucu üyelerin sayısı diye izah edilmeye çalışılsa da gerçekte bu konuyla ilgilidir. Dikkat edilirse Avrupa kökenli pek çok dilde sayma sistemi 12'ye kadardır. 11 ve 12'nin özel adı vardır. Yani (bizdeki gibi onluk sistem üzerinden adlandırılmaz). Örneğin biz On-bir derken, Almanlar "Elf" derler. Ama 13 ve sonrası yine onluk sistem üzerinden tanımlanarak devam eder. İngilizce'de yine benzer bir durum vardır. Bu ayrıca eski çağlardaki 12 tabanlı sayma sistemi ile de bağlantılı bir husustur.

***

RED KİT

Dünya sinema tarihinde gerçek oyuncularla çekilen (çizgifilm olmayan) ilk iki Red Kit filmi Yeşilçam'da çekilmiştir. Her iki filmin yönetmeni de Aram Gülyüz'dür. (Film isimlerindeki T ve D harflerinin yazılışları afişlerden olduğu gibi aktarılmıştır. Alternatif başlıklara değinilmemiştir.)

1. 1970, Ret Kid - Başrol: İzzet Günay
2. 1974, Ret Kit - Başrol: Sadri Alışık

***

Bitmeyen Anıt - Çılgın At (Crazy Horse)

195 metrelik dağın üzerinde 27 metre yüksekliktedir. Bittiğinde, üzerine bindiği atın kafası ve karşı taraftaki Nevada topraklarını işaret eden eli ortaya çıkacaktır. ABD'nin Güney Dakota Eyaletinde yer alan anıtın yapımına 1948 yılında başlanmış ancak henüz tamamlanmamıştır. Yapım çalışmaları bazen kesintiye uğrasa da devam etmektedir. Lakota kabilesi şefi Çılgın At (Thasunke Witko) anısına inşa edilmektedir. Heykeltraş Korczak Ziolkowski 1982 yılında öldükten sonra da çocukları projeyi devam ettirmişlerdir. ABD devletinin yaptığı finansal yardım önerilerini geri çevirmişlerdir. İnşa işlemi kurulmuş olan bir fona yapılan bağışlarla sürdürülmektedir

***

Deprem tarihi yapılarımızı da yok etmiş...

Temmuz 2013'de (ay ve yılı yanlış anımsamıyorsam) bir düğün için gittiğimde dışarıdan da olsa görme fırsatı elde ettiğim Asi Irmağı kıyısındaki tarihi Hatay Meclis Binası yerle bir olmuş. (Yaklaşık 10 ay varlığını sürdüren Hatay Cumhuriyeti, bu binada alınan kararla 1939 yılında Türkiye'ye katılmış.)

***

Deprem, tarihi Malatya Yeni Cami'yi de yıkmış.

İnsanlarımız elbetteki önceliğimizdir. Ancak tarihi yapılarımız da kültürel varlığımıza ait birer unsurdurlar. Görünce üzülmeden edemiyor insan. Yeni öğrendim, diyecek söz bulamıyorum. (11 Şubat 2023)

***

SİRKE FIÇILARINDAKİ CESETLER

Orta Amerika'da Panama Kanalı ABD tarafından açılmadan önce Fransızlar bir girişimde bulunmuşlardır. Çalışmalar esnasında Sıtma ve Humma yüzünden ayda ortalama 500 işçi ölmüştür. Cesetleri gömmek zaman alıcı ve diğer işçiler açısından olumsuz etkilere sahip olduğu için inşaat şirketi bu durumu bertaraf edecek bir yöntem bulmuştur. Küba'dan gemiler dolusu fıçılarla sirke satın almış, ancak bunların yarım doldurulmasını istemiştir. Gelen fıçıların içerisine cesetleri koyarak Avrupa'ya kadavra olarak satmışlardır. Böylece bu durumu da paraya çevirmenin bir yolunu bulmuşlardır.

2003 yapımı Basic adlı filmin giriş kısmında bu konuya dair verilen bilgi de yaklaşık olarak bu şekildedir.

***

1977'de fırlatılan ikiz Voyager uzay sondaları Güneş Sistemi'ni geçerek dış uzaya çıkmışlardır. Neredeyse artık herkesçe bilinen altın kaplama plaklar dünya dışı varlıklarla olası bir temas halinde insanlığı tanıtma amacıyla bu araçlara koyulmuştur.

Ancak aslında gerçek bundan biraz farklıdır. Voyager programı masraflı, zahmetli ve farklı çevrelerce, özellikle de siyasetçi bakış açısıyla kimi zaman da gereksiz görülen bir çalışmadır. Devletin parasal kaynak aktarımının ve sponsor özel sektör kuruluşlarının finansman desteğinin sürdürülebilmesi için kamuoyunun, halkın ve medyanın ilgisinin sürdürülebilmesi çok önemli bir etkendir. (Arkeolojik kazılarda, sualtı araştırmalarında, bazı teknolojik ar-ge çalışmalarında bu durum yine geçerlidir).

Bu ilgiyi canlı tutma yani bir anlamda halkla ilişkiler görevi Carl Sagan'a verilir. Gerçekten de bulduğu bu basit ama etkili çözümle dünyanın ilgisi bir anda Voyager programına çevrilir. Carl Sagan son derece zeki bir bilim insanı olarak bu araçların dünya dışı uygarlıkların eline geçme ihtimalinin neredeyse imkansız düzeyinde düşük olduğunu bilen birisidir. Fakat o çok küçük ihtimal için özenli bir çalışma yaptığı da yadsınamaz bir gerçektir. Özetle projenin sürdürülmesi konusunda amacına ulaşmış ve bu arada sonuçları asla öğrenilemeyecek bir deney yaparak tabir caizse cam şişe içerisinde sonsuz okyanusa mesaj bırakmıştır.

***

Türkçe kökler bir zincir halinde birbirine bağlıdır. Hatta Türk-Moğol dilleri arasında bu dizilimi takip edebilmek mümkündür.

***

Anayasa= Temel Organlar + Temel Haklar

Devletin temel organlarını tespit edip işleyişini düzenleyen, devletin temel örgüt yapısını kuran hukuk kuralları bütünüdür. İnsanın sırtındaki omurga gibi devletin ayakta kalmasını sağlayan temel mekanizmadır. Ayrıca toplum ve devlet arasındaki bir sözleşme niteliği taşıdığı için temel hak ve özgürlükleri tespit edip güvence altına alarak sınırlarını belirler.

Yanlışlar: Anayasa diğer kanunları doğurmaz, diğer kanunların hepsini içine almaz.

***

Çet Çelpen (1905)
diğer adıyla Çöt Çelpanov

Altaylar'da 1904 yılında ortaya çıkan Ak-Yan (Ak-Jang: beyaz taraf) olarak da adlandırılan Burkhancılık (Burhanizm) adı verilen dinsel hareketin kurucusu ve önderi. Altay ulusal kimliğinin bir parçası olarak görülen ve bağımsızlığı da savunan bu hareket Rus hükümeti tarafından isyan kabul edilerek şiddetli bir biçimde bastırılmıştır. Çet Çelpen hapse atılmıştır. Taraftarlarına "Carlıkçı" adı verilmiştir. Bu kelime Rus sözlüklerine siyasi bir içerikle kasıtlı olarak olumsuz anlamlar yüklenerek geçirilmiştir (halk düşmanlığı vs). Yakın dönemlere kadar da bu şekilde yer almaya devam etmiştir.

"Carlık" kelimesi "Car" (bildirme, çağırma, emir, karar) kökünden türemiş olup en yakın anlamı ile "Bildiri" şeklinde çevrilebilir. "Carlıkçı" ise "Bildirici" manasında bu dini insanlara bildiren, duyuran, yayan kişi demektir, Burkhancılık taraftarı olan kişiler için kullanılır.

***

Cavit Cav'ın İskeleti

1905 yılında Selanik'te doğan Cavit Cav profesyonel bisikletçidir. Bisikleti standartlara uygun olmadığı için 1924 Yaz Olimpiyatlarında yarışlara katılamayışı, soyadını neden aldığı, kurduğu bisiklet fabrikası ve iflası ile ilginç bir hayat öyküsüne sahiptir. 1982 yılında vefat etmiştir. Ölümünden sonrası için bedenini kadavra olarak tıp fakültesine bağışlamıştır. Daha sonradan derslerde kullanılmaya devam eden iskeleti günümüzde Ankara Üniversitesi Anatomi Laboratuvarı'nda saklanmaktadır.

Allah rahmet eylesin, mekanı Cennet olsun.

***

Selvi Boylum Al Yazmalım filmi Cengiz Aytmatov'un Kızıl Eşarp (Кызыл Жоолук / Kızıl Jooluk) adlı kitabından uyarlanmıştır. Aytmatov tüm film ekibini konuk ederek Tenir-Too/Tanrı Dağı (bilinen diğer adıyla Tien-Şan Dağları) yakınlarında bir otağ kurdurur ve orada ağırlar.
Türkan Şoray bu buluşmayı şöyle anlatır:

"Bu filmle Taşkent Film Festivali'ne katıldığımızda inanılmaz bir ilgi gördü. Daha sonra film, Kırgızistan'da da gösterildi. Cengiz Aytmatov Kırgızistan'daki gösterimi izleyenler arasındaydı. Filmi çok beğenen Aytmatov film ekibini evinde ağırlayarak kımız ikram etti."

Not: Bazı kaynaklarda bu ziyaretin tarihi 1977 yılı olarak verilse de Taşkent film festivali 1978 yılında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla festivalden daha sonra gerçekleşen buluşma da bu tarihten kısa bir süre sonra olmalıdır.

***

Atölye Saat Kulesi – Sivas

1939 yılında kurulan TÜDEMSAŞ fabrikası yerleşkesi içerisinde aynı tarihte inşa edilmiştir. 44 metre uzunluğundadır. Kuleden günde 4 defa çalan boru sesi Sivas'ın simgelerinden biri haline gelmiştir. Geçmişte şehrin tüm noktalarına ulaşan ses, günümüzde ise azaltılarak fabrika ve yakın çevresinde duyulacak hale getirilmiştir. Atölye borusu sabah saat 07.00'de iş başını belirler. Öğle vakti saat 12.00'da paydosu ve 13.00'de ise tekrar iş başını duyurur. Akşam 17.00'de mesai bitimini haber verir.

Ayrıca ulu önder Atatürk'ün ölüm tarihi olan 10 Kasım'da saat 09.05'te 1 dakikalık süreyle siren sesi yayar.

***

Sütoluk Pınarı. Canabdal (Şarkışla'ya bağlı) ve Davulalan (Yıldızeli'ne bağlı) köyleri arasında. Üçkardeşler dağı üzerindedir. Efsaneye göre yakınlardaki çukura bir kadının geyik sütlerini dökmesi üzerine suyla karışarak oluşmuştur.

***

Beserek Bölgesi'ne dair Aşık Veysel'in hayatından yarı söylencesel bir anlatı...

Sivrialan Köyü'nden yaklaşık on kilometre ileride Beserek bölgesi yer alır. Buradaki bir dağın tepesinde evliya mezarı olduğuna inanılan bir taş yığını bulunur. Dağın eteğinde ise bahar

aylarında kar suları ile beslenen, yaklaşık 20-30 metre genişliğinde bir göl çukuru vardır. Yöre ahalisi bu gölün suyunun uyuz hastalığına iyi geldiğine inanır. Uyuz olan hayvanların bu suya girdikten sonra iyileştikleri söylenir. Bir rivayete göre Veysel Karani sürülerinin peşinde Anadolu'ya kadar gelir, ancak develerini kaybeder. İzlerini takip ederek onları arar ve nihayet bu gölde bulur. Bir süre önce uyuza yakalanmış olan develerin hastalıklarından kurtulduğunu görür. (Beserek sözcüğü de besili deve anlamına gelmektedir.) Gölün başındaki ardıç ağaçları kutsal sayılır ve bunlardan bir dal bile kesenin başına dert ve hastalık geleceğine inanılır. Anlatılanlara göre Aşık Veysel gözünü kaybettiği zaman babası bir kurban adar ve Beserek'e giderek orada keseceğini çevresindeki insanlara söyler. Daha sonra da oğlu Veysel'i ve köyden bazı kimseleri de alarak yola çıkar. Adak kurbanını kestikten hemen biraz sonra yedi deveden oluşan bir kervanın geldiğini görürler, buyur ederler. Ancak sofra hazırlandığında bir de bakarlar ki kervan falan yoktur ortada. O zaman gelenin Hızır olduğunu anlarlar. İşte orada Veysel'in gerçek gözünü değil ama kalp gözünü açtığı ise yıllar sonra anlaşılacaktır. (Aşık Veysel'in Beserek Dağı adlı bir türküsü de bulunmaktadır.)

***

Öksüz Ahmet

1962 yılında Milliyet gazetesinde 5. sayfada yayınlanan haber özeti ve daha sonra edinilen bilgiler şöyledir.

Gazete haber özeti:
1942 yılında Erzurum Postası treni bir gece yarısı Şarkışla'da durur. Trenden susamış bir çocuk iner. Yaz günü çeşme başı çok kalabalıktır ve sıra beklerken treni kaçırır. Panik halinde (gazete şuursuz biçimde diyor) sağa sola koşar. Ailesindeki kişilerin isimlerini sayar. Babasının ölmüş olduğunu söylemektedir. Ama soyadı, yaşadıkları şehir, köy adları hiçbiri yoktur hafızasında. "Durmuş Dayı" (soyadı Kızılyazı) olarak bilinen bir kişi koruması altına alır ve o ölünceye kadar 15 yıl yanında çalışır.

Şarkışla ahalisinden edinilen bilgiler:
Durmuş dayı ölünce oğlu "Bekçibaşı Yusuf" yanına almış. Ekmeğini yediği her kapıya bereket getirdiğine inanıldığı için herkes ona sofrasını açarmış. Kendisine verilen 5 kuruşu (veya) 10 kuruşu alır gerisini bırakırmış. Bu nedenle "5 Kuruş Ahmet" olarak da adlandırılırmış. Hacca hiç gitmediği halde defalarca kendisini hacda gördüğünü söyleyen insanlar bulunmakta. 1980'li yıllarda ehliyetsiz traktör kullanan bir genç polisten kaçarken çarpmış ve birkaç gün hastanede kaldıktan sonra ölmüş.

(Şarkışla ahalisinden kendisini hatırlayanlar Öksüz Ahmet'in Erzurum şivesiyle veya kimileri de Kars şivesiyle konuştuğunu söylemektedirler. Soyadı "Gidik" olarak nüfusa yazdırılmış. Aklının yerinde olmadığı düşüncesi ile bu soyad uygun görülmüş. 70'li yılların sonunda bir hayırsever

kendisini de alarak birlikte Erzurum'a gitmişler ve köyünü bulmuşlar, yalnızca ablası hayattaymış. Yalnız hissettiği için kalmak istememiş ve geri dönmüşler.)

***

Kara Patoz

Günümüzde tümüyle kullanımdan kalkmıştır. Adlandırma rengi nedeniyle değildir. Daha sonra çıkan savurmalı türe göre daha ilkel kaldığı içindir. Kara Patozun önünde savurma borusu bulunmaz.

***

EMİN KUZUCULAR

Derlemeci ve halk kültürü araştırmacısıdır. 1970'li ve 1980'li yıllarda Sivas Folkloru ve Türk Folkloru gibi dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. Akçakışla başta olmak üzere Şarkışla yöresindeki pek çok köyde halk inanışları ve yöresel efsanelere dair ayrıca halk kültürü ile ilgili derlemeler yapmış ve gözlemlerini, yaptığı incelemeleri kayda geçirmiştir. Türkiye'de yapılan folklor araştırmalarının tarihsel gelişim süreci içerisinde "Dergici Gelenek" olarak bilinen dönemin devamında yer alır.

Asıl mesleği öğretmenlik olan Emin Kuzucular 1930 Akçakışla doğumludur. Pamukpınar Köy Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Askerlik görevini 1960 yılında İzmir'de tamamladıktan sonra çeşitli yerlerde görev yapmış, ardından Şarkışla Kanak'ta ve 1964 - 1969 yılları arasında ise Akçakışla'da çalışmıştır. 1982 yılında Hatay'da emekli olmuş ve Dörtyol ilçesinde 1997'de ölmüştür. Milli Kütüphane envanterinde kayıtlı 35 makalesi vardır.

***

Seten

Eskiden neredeyse her köyde, hatta ilçelerde ve şehirlerde bile en az bir tane vardı. Şimdi çoğu berbat durumda. Bunların geçmişin bir hatırası olduğu, hatta ileride tarihi birer esere dönüşeceği maalesef anlaşılamadı. Alt kısma "Dibek", üstteki dönen parçaya "Dink" adı verilir. Döndürmek için hayvanın bağlandığı çubuğa ise "Mazı" denir. Buğdayı kabuğundan (kepeğinden) ayırmak için kullanılırdı.

Neler yapmışlar: İçine beton döküp doldurmuşlar (bu kısmen iyi niyetli), içinde lastik yakıp eritmişler, ateş yakmak için kullanılıyor, kurban keserken kullanıldığı için kandan rengi siyaha

dönmüş, sırf vandalistçe duygularla kırıp parçalamışlar (hiçbir amacı yok), odun kırıyorlar içinde, çoğunda sadece alt parça (dibek) kalmış, üstteki dönen kısım (dink) kayıp.

(Not: Bizler küçükken döndürüldüğünü çok gördük.)

***

Soku

Buğday kaynatılıp (Hedik), kurutulur. Kabuğu Seten'de ayrıldıktan sonra tekrar kurutulup, rüzgarda savrulur. En sonunda Soku taşında tokmakla dövülerek kırılır yani Bulgur haline getirilirdi.

***

KARA-BABA YATIRI YOLCULUĞUMUZ.

Turna Dağı'nın zirvelerinden birindedir. Şarkışla'da Sünni, Alevi, Türk, Çerkez, Çeçen, Karapapak köylerinin tamamı sahip çıkar. Asfaltsız bozuk dağ yollarından yarım saatlik bir yolculukla ulaşılabiliyor. Mergesen Köyü'nden girip Elmalı yolundan yukarı çıktık. Dağın tepesindeki küçük ağaçlık bölge. Karşıda Yıldız Dağı görülebiliyor mezarın olduğu zirveden. Son derece yüksek, ıssız bir yer. Büyüleyici bir atmosfer. Resimler anlatmaya yetmiyor. Ardıç ağaçları altında yığma taş mezar... Diğer taraftaki Kazancık köyü halkı ağıl yapmak için aşağı indirilen taşların gece yerine döndüğünü anlatıyor. (13 Kasım 2020)

***

Yayla Çiçeği denir. En çok Karlıyurt yaylasında yetişir. Akçakışla ve bağlı köylerde sanırım her evde bir demet bulunur. Yıllarca durur öylece... Rekor kaç sene bilmiyorum. Ben "13 senedir duruyor" cümlesini duydum. (Ölmez Otu)

***

Bozkurt köyü girişindeki Ulu Akasya Ağacı (kesilmiş durumda, yeniden büyüyor). Bana verilen bilgiler şu şekilde:

Duvarla çevrili alanın içerisinde en az 70 yıllık bir mezar bulunmakta. Ali Mirza (Eli Mirze) adlı bir cerrahın gömülü olduğu söyleniyor. Kendisinin vasiyeti üzerine oraya defnedilmiş ve başına da bir ağaç dikilmiş. Ziyaret yeri niteliği taşımıyor. Çok fazla kutsallık isnat edilmemiş, ancak alana saygı gösteriliyor.

2019 yılında Tedaş hemen yanındaki elektrik direğinden geçen kablolara zarar verdiği gerekçesi ile hiç kimseye sormadan hatta haber vermeye bile gerek duymadan ağacı ortasından daha aşağı bir yerden kesiyor. Hem de etrafı çevrili, korunan, saygı duyulan bir alan içerisinde bulunduğunu gördükleri halde. Köy halkı doğal olarak bu duruma karşı kızgınlar.

***

Sivas Saat Kulesi - Kale'deki ahşap saat kulesi Alaattin Paşa tarafından 1803' te veya Sivas valisi Ali Aşkar Paşa tarafından 1847'de yaptırılmıştır. 1944 yılında yıkılmıştır.

***

1984 ABD yapımı Kırmızılı Kadın (Woman in Red) ile 1985 Türkiye yapımı Aşık Oldum filmi bazı küçük farklar dışında neredeyse birbirinin tamamen aynısıdır. Tarihten de anlaşılacağı üzere Türk versiyonu bir yeniden yapımdır.

***

16 Eylül 1973'de katledilmek istenen bir insan değil söylediği şarkıydı.

“Victor Jara dudaklarında şarkıyla öldü. Onu yanından hiç ayırmadığı yoldaşı, gitarıyla birlikte stadyuma getirdiler. Ve şarkı söylemeye başladı. Öbür tutuklular, gardiyanların ateş açma tehdidine rağmen melodiye eşlik etmeye başladılar. Sonra bir subayın emri ile askerler Victor'un ellerini kırdılar. Artık gitar çalmıyordu, ama zayıf bir sesle şarkı söylemeyi sürdürdü. Bir dipçikle kafasını parçaladılar ve diğer tutuklulara ibret olsun diye ellerini kesip tribünlerin önüne astılar.„

—Vladimir Çernisev—
(Pravda muhabiri, 1973, Şili)

***

Unutulmuş ve değeri anlaşılamamış bir derleme klasiği...
Sivas Folklorü Dergisi

İbrahim Aslanoğlu tarafından 1973 - 1978 yılları arasında toplam 78 sayı olarak çıkarılmış. Her bir yazı fedakar insanlar olan yazarlar tarafından kendi yörelerinde sahada derlenmiş. İçinde yer alan bilgileri yeniden elde etmek mümkün değildir. Teknolojik aletlerin ve köyden kente göçün sözlü geleneği yok etmesi nedeniyle bu derginin içerisinde kurtarılabilmiş son örnekler vardır. Derginin mevcut olan kopyaları taranarak dijital ortama aktarılıp kurtarılmalıdır. Bazı koleksiyoncuların elinde tüm sayılar mevcuttur.

***

Söylemeden olmuyor. Tarihe şerh düşülmüş olsun. (Kendi adıma konuşuyorum tamamen. Ders işleme tarzıma dair de bilgiler vermiş olacağım.)

Masanın başına geçip kamerayı açmak kadar rahat bir şey olamaz. Dur demek yok, sus demek yok öğrenciye. Kendimizi niye yoralım? Cevabını vereyim. Depremde göçük altında kalanları kurtarmaya gidenler bu karda kışta rahatlarını niye bozuyorlarsa o gerekçeyle. Hayatta herşey rahat etmek demek değildir. Aksi takdirde uzaktan eğitime bile gerek yok, kitap dolu her yer.

Hocaya ne gerek var?

Derste öğrenci gözümün önündedir. (Bu söyleyeceğim şeyleri her hafta yaşarım). Kafasını sıraya koyana terslenirim, "burası uyuma yeri değil" diye. Ses çıkaramaz kimse (bu kadar iddialıyım), ben anlatırken yiyemez içemez, sakız çiğneyemez, telefonla oynayamaz. Anahtarlık sallayamaz, yanındaki ile çok mecbur olmadıkça konuşamaz. Sadece beni dinler. Öğrenci benim arkadaşım falan değildir, olamaz, oraya öğrenmeye gelmiştir. En azından sınıfta bu amacı hatırlamalıdır, ona göre davranmalıdır. Her birine bilgi yükleyeceğim diye ama önce öğrenmek ne demek o bilinci anlasınlar diye uğraşırım. Kendimi yorarım. Meslekteki ilk yıllarda yoğun bir ders yükü vardı, eve sesim kısık gittiğim günler çok olmuştur anlatmaktan. Hoca ve öğrenci aynı ortamda bulunmalıdır. Hissetmelidir onun oradaki varlığını ve ondan çekinmelidir. Niye çekinecek? Karşısındakinin kendisinden daha çok bildiğini anladığı için. Hocaya soracak, cevap alacak. Ama nasıl? Gözüne bakarak soracak, gözüne bakarak cevap alacak. O çekindiği hocanın sorduğu soruya yanlış cevap vermekten hiç korkmayacak ama. "Verdiğim cevaba başkaları gülerse..." Her yıl yeni gelen öğrencilere aynı şeyleri söylerim. Öyle saçma bir cevap ver ki ben de güleyim. Kıyamet mi kopar? Yeter ki sor, yeter ki cevap ver, yeter ki sorgula, yeter ki düşün...

Bunlar kameranın ardındaki öğrencilerle olmuyor, kimse kusura bakmasın. O yüzden diyorum; zor edilsin başka bir yol bulunsun, öğrenci sınıftan uzak kalmasın.

***

Deniz Gezmiş Ağıdı'nı yazan kişinin kim olduğuna dair...

Şarkışla'lı Antropolog Dr. Şükrü Günbulut bu ağıdı yazan kişinin annesi olduğuna dair bilgiyi 2003 yılında yayınlanan "Halk Kültürümüzde Sivas'ın Yeri - Sempozyum Bildirileri" adlı kitapta yer alan makalesinde açık olarak ifade etmiştir. Fakat uzunca bir süre farkedilmemiş, ancak 2013 yılında kitaba atıf yapılarak bir iki yerde bahsedilse de yazının tamamı dikkatlerden uzak kalmıştır.

Yaklaşık 45 sayfalık bu makalede annesi Mevlüde Günbulut hakkında ayrıntılı bilgiler verdikten sonra yazmış olduğu siyasal içerikli onlarca şiiri de örnek olarak paylaşmıştır. Mevlüde Günbulut kendi siyasi görüşleri doğrultusunda ömrünün sonuna kadar keskin bir üsluba sahip şiirler yazmaya devam etmiştir.

Bu yazıdan sadece bahsi geçen şiirle ilgili bölümü aktarıyorum. Deniz Gezmiş hakkında yazmış olduğu iki şiirin hece ölçüleri birbiri ile uyumludur ve bestelenmiş eserde yer almayan dörtlükler de dikkat çekicidir.

***

Sivas Tarihinden Bir İlk: Kamil Matbaası

Kamil Kitapçı (ilk soyadı: Yalçıner)
d. 1887 (bazı kaynaklarda 1877) - ö. 1957

Kadıoğlu sülalesine mensuptur. 1909 yılında Kızılırmak gazetesini çıkarmıştır. Daha sonra bir kitabevi ve basımevi (matbaa) kurmuştur. Burada Sivas'la ilgili pek çok eser yayınlanmıştır ve kartpostallar basılmıştır. Soyadı kanunu ile birlikte " Yalçıner " soyadını almış, ancak kısa bir süre sonra "Kitapçı" olarak değiştirmiştir. TBMM'de 7. ve 8. dönem Sivas milletvekilliği yapmıştır. Lise mezunudur. Fransızca ve Farsça bilmekteydi.

Ticaretle uğraşmıştır. Sivas Sanayi Mektebi Öğretmeni, Sivas İdadisi Türkçe Öğretmeni, Sivas Lisesi Farsça Öğretmeni, Sivas Numune Mektebi Müdürü ve Fransızca Öğretmeni, Vilâyet Meclis-i Umumi ve Daimi Encümen Azası olarak görevlerde bulunmuştur. Kızılırmak Gazetesi sahibi, Mesul Müdürü ve Muharriri olarak çalışmıştır. Kamil Kitapevi ve Kamil Matbaası sahibiydi.

***

108 Gün Anıtı - Sivas
Büyük kurtarıcı Mustafa Kemal Atatürk'ün Heyet-i Temsiliye ile birlikte Sivas'ta 2 Eylül - 18 Aralık 1919 tarihleri arasında geçirmiş olduğu 108 günün anısına dikilmiştir.

***

Deprem bölgelerindeki öğrenciler için bile hem ev veya yurt, hem de okul imkanı sağlanabilir. Türkiye Cumhuriyeti büyük bir devlettir. Alelacele uzaktan eğitime geçilmesi ülkemizin güçlü devlet imajına ciddi zarar verir. Tüm samimiyetimle depremzedelerin barınma sorunlarının en kısa sürede çözülebileceğine inanıyorum.

***

Bir efsaneyi daha doğruladık.
Günümüzde var olmayan bir çalgı...
Haber: 1931 - Vakit Gazetesi (17 Nisan - Sayfa: 3)

Alıntı:
"Hayri Günemek (doğ. 1882) uda benzer bir çalgı yaparak adını Hayrikar koymuş..."
Gültekin Oransay, Cumhuriyetin İlk Elli Yılında Geleneksel Sanat Musikimiz, 50. Yıl Kitabı içinde bölüm, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1973 - Sayfa: 23

***

Kutlu Özen hocamız ile okulumuzda 2016 yılında düzenlenen bir toplantıda tanışmak nasip olmuştu.

Sivas Efsaneleri kitabını satır satır inceledim. Her şehre nasip olmayacak bir yapıt bırakmış ortaya. Vefat haberini öğrendik. Allah mekanını Cennet eylesin, nurlar içinde yatırsın. (29 Ocak 2023)

***

Sabah Gazetesi - 19/02/2014

Bir vatandaşın yazdığı bilgi edinme dilekçesi üzerine Y. Zelanda başbakanı doktora gidip kendisini muayene ettirerek uzaylı bir sürüngen olmadığına dair raporu basın-yayın yoluyla açıklıyor.

(Haberin İngilizce orijinali internet arşivlerinde mevcuttur. Zaten o dönemde bizzat kendim de televizyonda izlemiştim.)

***

5 Haziran 2016
İsviçre'de tüm herkese koşulsuz maaş bağlanması önerisi halk oyuyla reddedildi.

***

Bu dünyadan güzel insanlar geçtiler, bazıları yüzümüzü güldürdüler... (Levent Kırca için)

***

Kutlu tinin şad olsun, yurdun Cennet olsun Metehan Akbulut...

Bütün ömrü boyunca aralıksız süren mücadeleci ruhunu unutmam asla mümkün olmayacak. Yapabileceğim tek şey Mete abimin ardından birkaç cümle yazı yazmaktır. Ama daha sonra...
(16 Ocak 2024)
***

Sivas halkı eski dönemlerden beri Soğuk Çermik ve Sıcak Çermik adı verilen iki kaplıca bölgesinde yaz mevsiminde çadır kurmaktadır. Günümüzde azalmakla birlikte yine de bu gelenek sürdürülmektedir, bazı hatalar ve eksikliklere rağmen bu yöndeki çalışmalar olumlu bir husustur. Bu kültürel değer, geliştirilmeli ve korunmalıdır.

***

Naciye Sakarya: Elmalı köyünden, paraşüt kazasında 15 Temmuz 1971 tarihinde ölmüş. Babası Musa Kazım Sakarya. Kendisi Sakarya savaşında yaralanmış. Atatürk Sakarya soyadını vermiş.
"Münire ablamın arkadaşı Naciye ablam, şehit olmadan önce bizde kalıyordu. İstiklal Savaşı kahramanı Gazi Komutan babasının sağlığında, kızlarından Mülkiye öğrencisi Naciye abla, 12 Mart Cuntası döneminde, Milli Şampiyonu olduğu Eskişehirdeki THK İnönü Paraşüt kampındaki yarışmalarda, son atlayışında, paraşüt açma kolunun kasıtlı olarak bozulması sonucu, yere çakılarak şehit düşmüştü!" - Nihat Özgür

***

Soru: Bir Hadis-i Şerif söyleyin?
Cevap: Temizlik imandandır!

Açıklama: Anket yapılsın yüzde 98 yukardaki cevap verilecektir. Tüm kitaplarda, camilerde, okullarda her yerde yazılıdır. Hadis denildiğinde akla ilk bu cümle gelecek kadar öğretilmiştir. Bilmeyen yoktur. Söylenen şeye kimse itiraz da etmez galiba. Yanlış bir tarafı olduğu iddia edilemez herhalde.

Veri: Sokaklar, caddeler, parklar, yollar, otoyollar, otobanlar, denizler, dereler hatta dağ başları plastik poşet, pet şişe, ambalaj, teneke kutu dolu. Kaldıran atıyor.

Sonuç: ?

***

Resmi tarihi eleştirenlerin ve eleştirdiklerini zannedenlerin dikkat etmesi gereken birkaç husus vardır. Her şeyden önce resmi tarih olgusu sadece günümüzdeki yaşayan, var olan devletlere özgü bir şey değildir. Geçmişteki devletlere dair anlatılan ve hatta bugün bile inanılan akıl almaz masalların çoğu o devletlerin resmi tarihçileri tarafından oluşturulmuştur. Bu durum yeryüzündeki tüm devletler için geçerlidir, buna farklı nitelikler atfedilen sistemlerin oluştuğu veya hemen sonrasındaki dönemlere denk gelenler dahildir. Ayrıca resmi tarih eleştirisi yaptığını iddia edenlerin desteksizce üfürdüklerine, zırvaladıklarına hatta kötü niyetle iftiralar attıklarına çoğu zaman tanık olunmaktadır. Resmi tarihi eleştirdiğini iddia eden herkesi sorgulamadan hemen alıp saygıdeğer bir konuma yükseltmek her gördüğü sakallıya dede demekten farksızdır. Üstelik bu şekilde desteksizce resmi tarihe hücum eden Don Kişot'ların kendisinin çok matah bir şey yaptığını düşündüğü ve böylece insanlar tarafından kendisine yüceltici bir gözle bakıldığını zannettiği örneklerin sayısı da hiç de az değildir.

***

Sosyal medyayı her açışımda aynı şeyle karşılaşıyorum. Ya bir resim, ya bir video, bir yazı... Alt kısımlarda yüzlerce binlerce yorum... Yine birileri Atatürk'e saldırmış. Öleli 85 yıl olmuş. Kimileri saldırıyor, kimileri iftira atıyor, bazıları tartışıyor. Sadece bir adam. Ve ölü... Eğer topyekün hücum ettiğiniz halde bir adamın ölüsünü bile aşamıyorsanız demek ki vardır bunda bir iş. Hele bir de yaşarken görseydiniz demekten alamıyor insan kendini.

***

Freud der ki, "dil sürçmesi diye birşey yoktur". Konuyu anlatan kitaplarda genelde olumsuz örnekler verilir ama bilinçaltından ortaya çıkan düşüncenin ille de kötü bir şey olması da gerekmez. Dil sürçmesidir diye geçmeyin, bazen duymanız gereken şey orada olabilir.

***

İnsanlar oturmuş frekans silahıyla deprem çıkarılabilir mi diye bilimsel analizlerle tartışıyorlar. Son derece basit ve anlaşılır bir biçimde izah edeyim. Bir kere çalıştırdılar 8 şehir gitti. Ülkenin onda biri yani. 5 kere daha çalıştırırlarsa yarısı gidiyor memleketin. Demekki adamlar süper ötesi güç. Nükleer silaha, kimyasal silaha, biyolojik silaha, jet uçaklarına, hiçbir şeye gerek yok. Ellerinde bir tane frekans silahı var, istediği ülkeyi 5 ila 10 kez çalıştırarak işini bitirir. Bu fantastik öykülerle, desteksiz komplo teorileri ile kendi ağzınızla baştan yenilmiş olduğumuzu iddia etmiş olmuyor musunuz, emperyalist ülkeler karşısında çapa çaresiz olduğumuzu, elimizin kolumuzun bağlı olduğunu kabul etmiş olmuyor musunuz?

Bırakın bu işleri, düzgün bina nasıl yapılır ona bakalım.

(Buna felsefe deniyor. Felsefe can sıkıcı bir ders değildir, doğru düşünmeyi sağlar.)

***

Ancak diye biten bir açıklama...

Nedendir bilmiyorum Şarkışla'da sarsıntıları çok yoğun hissettik, ilk gece sokağa döküldük tüm ilçe olarak. İki gün evlere girmedik, apartmanlar boşaldı. Hayatımızda böyle sarsıntı görmedik. Yıktığı yerlerde şiddeti nasıldı kim bilir? Allah hepsinin yardımcısı olsun. Dün ilçemizde bir tane bile ekmek yoktu, tüm hepsi deprem bölgelerine gönderildi. Gerekirse birkaç gün daha yemeyelim. Yine dün acil bir yardım kampanyası yapıldı, korkunç bir biçimde hissetmemizin de etkisiyle ilçemizde yüksek bir duyarlılık vardı, büyük bir hızla bir haftada toplanacak yardım bir günde toplandı. Bugün bir kere daha yardım toplanacak. Fakat hiç hoşlanmadığım bir şey yaparak cümlemi "ancak" diye başlayan bir şekilde bitireceğim. ANCAK yapılan yardımları siyasete malzeme yapmayın. Siyasete malzeme yapmayın ki yapılan hayır gerçekten hayır olsun, hayıra benzesin. Birileri yapılanları sahiplenmeye kalkmasın ki, çirkin görünmesin kimseye...

***

Karababa Türbesi

Mergesen köyünden Karabey Tulumcu ile 12/11/2020 tarihinde yapmış olduğum ziyaret sonucunda kendisinden derlemiş olduğum bilgiler son derece değerlidir. Teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca yörede edindiğim diğer bilgiler ışığında vardığım sonuçlar yayınlanmıştır.

***

1940'lı yıllarda İkinci Dünya Savaşı içerisinde, yeryüzünün en büyük şehirleri bombardımanla harabeye dönmüşlerdir. Siyasi bir başarı ürünü olarak, Türkiye o savaşa girmeden atlatmayı başarmıştır. Nazi rejime solda Bulgaristanı bütünüyle istila etmiş, yukarda Sovyetleri işgale başlamıştır. Rus şehirlerinin bazıları tamamen yıkılmıştır. Savaşa giren ülkelerin şehirleri açlıktan kırılmıştır.

***

Arabaşı

Adı "Arap" ve "Aş" sözcüklerinin bileşiminden oluşan yemeğin nasıl yapıldığının tarif edilmesini, gerçekten çok iyi yapan kişiler var, onlara bırakalım. Ben kendi hatıralarımdan birkaç cümle aktaracağım sadece...

Rahmetli dedem yılbaşı geceleri başta olmak üzere eline geçen bazı özel günlerin fırsatlarını kaçırmaz toplayabildiği ne kadar akraba varsa hepsini elinden geldiğince bir araya toplar ve birlikte sofraya oturmak üzere arabaşı yaptırırdı. O kadar büyük yutacaksınız ki kulağınızın arkası kütürdeyecek diye de tembihlerdi. Ama ben bu konuda kendisine yaklaşabilen iki üç kişiyi gördüm sadece. Söylenenlere göre eskilerde özellikle köyde çok büyük yutanlar varmış. Yemek kaşığının yarısı kadarını bile yutarken zorlananlara kızardı; "o koca boğazdan o kadarcık lokma nasıl geçmez?" diye...

Ama kesin olan birşey varsa kışın dışarda kar yağarken yenmesinin en zevklisi olduğudur.

***

Devlet Yönetimi kutsallık içermez, bilimsel esaslara göre gerçekleştirilir.

***

Dumlupınar Şehitliği – Kütahya

Dumlupınar ilçesinde, İzmir karayolunda önünden geçilir. Her seferinde şunu düşünmek gerekir; bu dağın başında yatanlar bu otobüsle, arabayla burada kimse önümüzü kesmeden yolculuk yapabilelim diye öldüler...

***

Şarkışla yöresinde kutlu sayılan yığma taş mezarlara sıklıkla rastlanmaktadır. Yattığına inanılan evliyaların genellikle bir efsanesi bulunur. Yattığına inanılan evliyaların genellikle bir efsanesi bulunur. Tarlanın taşını ayıklayıp yığarak oluşturma iddiaları gerçeği yansıtmaz, bu yerler çoğu zaman dağ başlarında bulunur ve bu gibi yerlerin etrafında çoğu zaman tarla bulunmadığı gibi neredeyse tamamı dağların tepesindedir.

***

Charmeur de Tortues (Kaplumbağa Oynatıcısı)
Tour du Monde isimli dergideki gravür - 1869

Osman Hamdi Bey'e bir tanıdığı tarafından gönderilen dergilerde bu resmin bulunduğu yazıyı okuyan ressamın Kaplumbağa Terbiyecisi adlı tablosu için esin kaynağı olduğu yönünde güçlü deliller vardır (mektup vs.)

Anlatıldığına göre Japonya'da Kaplumbağa Oynatıcılığı (veya Eğiticiliği) diye bir gösteri mesleği gerçekten vardır.

***

Efsanelere konu olan Ekiz Oluk Pınarı
(Fakılı köyü yakınları, Akçakışla köyü eski yolu üzeri - Şarkışla)

Eskiden yolun üst tarafında iki oluk halinde akarken daha sonradan aşağıya indirilmiş ve oluk sayısı da bire düşürülmüştür.

Efsane ise Emin Kuzucular ve Deniz Karakurt tarafından ayrı dönemlerde iki kez yazıya geçirilmiştir.

***

Kulluklar
Yakın zamanlarda ülkemizde Kulluk Taşları için değişik yörelerde yeniden yapım ve modernize edilmiş sanatsal versiyon çalışmaları yapılarak gelenek yeniden canlandırıldı.

Doğada tehlikeli sayılan geçitlerde, ayrıca tarım alanı ya da akarsu kenarlarında bulunurlar. Yassı taşların üst üste konulmasıyla yapılırlar. Genelde bir adam boyunda veya biraz daha yüksektirler. En üste bazen at ya da sığır kafatası konur ve üzerindeki ağaç dallarına bez şeritler bağlanır. Sibirya ve Orta-Asya geleneklerinde kutsal sayılan dağların tepelerinde ziyarete gelen kişiler çevreden aldıkları bir taşı üzerine koyarlar ve dilekte bulunurlar. Böylece ortaklaşa olarak yığının sürekli olarak dağılması engellenmiş olur.

***

Höyük ile Kurgan arasındaki fark nedir? (Latince: Tell ve Tümülüs)

1. Höyük / Tell: Yığma bir tepedir. Altında başka yapı yoktur. Tarihi eşyalar genellikle kırık parçalar halinde bulunur.
2. Kurgan / Tümülüs: Altta bir mezar odası vardır. Onu örten ve gizleyen toprak yığını bulunur. Sağlam tarihi eşyalar bulma olasılığı yüksektir.

***

Bilim düşmanı gibi görünen söylemler "pratikte" sahtedir. Örneğin günümüzün bazı çok zengin ülkeleri gökdelenleri yaparken veya yaptırırken o bilimden çok iyi yararlanırlar. Petrolü yer altından son derece bilimsel yöntemlerle ve son model teknolojik cihazlarla çıkarırlar. Cep telefonu, lüks arabası eksik kalmaz. Sadece halkı uyutmak ve koşulsuz itaat ettirmek için bilimsel düşünceden uzak tutmak amaçlanır.

***

Kapımızın önünde 5 metre kaldırım taşı eksik kalmış diye dilekçe üstüne dilekçe döşerken 5 kilometre boyunca bir tane ağaç niye yok demiyoruz, aklımıza gelmiyor. Kaldırım taşına, betona, asfalta çok acayip anlamlar yükledik vesselam...

***

Bu bahçe, bu nemli toprak,
bu yasemin kokusu, bu mehtaplı gece
Pırıldamakta devam edecek
ben basıp gidince de,
Çünkü o ben gelmeden ve
ben geldikten sonra
bana bağlı olmadan vardı
Ve bende bu aslın sureti çıktı sadece...

Nazım Hikmet - Rubai (7)

***

Yıllar önce Türk Söylence Sözlüğü kitabımda "Emlek" kelimesinin anlamını etimolojik yöntemlerle açıkladığımda bunu yapan ilk kişinin ben olduğumu bilmiyordum. Yaptığım açıklamanın daha önce yapılmış olanlar arasında sadece bir alternatif olduğunu düşünüyordum ama aslında öyle değilmiş, bu konuda ilk ve tekmiş. Bunu daha sonradan fark etmiş ve öğrenmiştim. Ünlü internet etimoloji sitesi ilk başlarda hiç dikkate almadığı bu izahatı daha sonradan ise halk kültüründeki düşünce sistematiğini anlayamadığı için "dayanaksız görünmektedir" diyerek de olsa ve adımı anma lütfunda bulunmadan yer adları sözlüğüne eklemiş görünüyor (benim adıma rastlamadan açıklamayı öğrenebilmesi mümkün değildir). Sadece bir kelime ile "Şifacı" diye özetlemiş olduğu açıklama ise aslında yeterli değildir. Her şeyden önce orada bahsedilen şifacı vericilik niteliğine sahip olan bir kişi değil bir yerdir. Yani tanımın, daha doğrusu yaptığı özetin "şifalı bölge" olarak düzeltilmesi daha doğrudur. Ayrıca buradaki şifa vericilik özelliği tıbbi veya ilaçlara dayalı olmanın ötesinde ruhsal manevi hatta işin içine coğrafyada var olduğuna inanılan kutlu güçlerin, daha ötesinde belki de müziğin bile dahil edildiği bütünsel bir anlayışın sonucudur.

Ayrıca şunu da belirtmekte fayda vardır ki olmadığını söylediği dayanakların bir kısmı yörede tez hazırlayan bir iki yüksek lisans öğrencisi tarafından ahaliden bazı kişilerle yaptıkları yüz yüze görüşmeler sonucunda bulunmuştur, benim yaptığım çözümlemelerden çok daha sonra. Arapçadaki "Mülk" sözcüğünün çoğulu olan "Emlak" kavramı ile aralarında biçimsel bir benzerlik dışında hiçbir ilgisi olmayan bu sözcük Türkçe ilaç, şifa, tedavi gibi anlamlar içeren

Em kökünden türemiştir. Bu bölge en az 30 köyden oluşan bir coğrafi bütünü ifade eder. Soru şu: Peki neye göre yeterli bulmuyorsunuz? Kavrama dair benim yaptığımdan başka bir açıklama var mı? Burada yazdıklarımın başına geri dönerek cevabı verelim: Yok...

***

TALİBAN KIZ ÇOCUKLARIN ÜNİVERSİTE SINAVINA GİRİŞİNİ DE YASAKLADI! (Basından - Dün)

***

Bayram / Yılbaşı Kartı Nasıl Gönderilirdi?

Bayramlardan ve yılbaşından hemen önce kart tezgahları açılırdı (dikey standlar şeklinde). Karşısına geçip en az 15 dakika - yarım saat kart beğenilirdi. Kartpostallar akrabalara, arkadaşlara, tanıdıklara yollanırdı. Posta ile gönderimi mektuptan çok ucuz olurdu. Ama ağzı yapıştırılmamış zarf ile gönderildiği takdirde... Ağzı yapıştırılarak kapatılırsa normal mektup gönderdim ücreti alınırdı. Yanlışlıkla dalgınlığa gelip yapıştırılmasın diye ağzı yapışkansız tam kart boyutunda zarflar olurdu, bazı kart satıcıları 3 veya 5'den daha fazla alanlara bu zarfları "beleş" verirdi. Aslında kartpostalların zarfsız gönderilmesi asıl uygulama olmakla birlikte, yolda kirleniyor üzerinde el izi, parmak izi oluyor diye kimse böyle göndermek istemediği için ağzı kapatılmayan zarfları kullanma yoluna başvurulmuştu. Kartın veya açık zarfın bir köşesinde çoğu zaman pul veya damga yeri bulunurdu. Ayrıca açık giden kartların gizliliği kalmıyor gibi bir algı oluştuğu için pek rağbet görmezdi böyle göndermek. Özellikle vatani görevini yapan askerler bu tezgahların başında yoğun bir kalabalık oluştururdu.

***

Hindiye "Turkey" denilmesinin amacı Türklere hakaret değildir. Anavatanı Amerika kıtası olan bu hayvan İngiltere'ye ilk geldiğinde Türkiye'den geldiği sanılarak bu isim verilmiştir. Tıpkı Türkiye'de bu hayvanın Hindistan'dan geldiği sanılarak "Hindi" (yani Hintli) denildiği gibi. Hiç kimsenin aklında Hintlilere hakaret gibi bir niyet yoktur, böyle bir düşünce gelmez de zaten. Hindistan ise en doğru tahmini tutturarak "Peru" adını vermiştir. Değişik ülkelerde Yunan Tavuğu, Fransız Tavuğu gibi isimlerle bile anılmaktadır. Farklı kültürlerden gelen unsurlara gerçeğe uymayan isimler verilmesi yaygın bir durumdur. Mısır bitkisine Mısır'dan geldiğini sanarak Türkiye'de bu ismin verilmesi örnek olarak gösterilebilir. Almanlar portakala Apfelsine (yani Çin Elma'sı) adını vermişlerdir. Buna benzer örneklerin sayısı farklı dillerde yüzlerce hatta binlercedir.

***

"Uzay" kelimesini Türk tarihinde ilk kez gördüğümüz yer. Bu sözcük, Mustafa Kemal Atatürk tarafından bizzat türetilmiştir.

("Geometri" adlı kitap - Yazan: Mustafa Kemal Atatürk, Türk Dil Kurumu, Devlet Basımevi, İstanbul, 1937)

***

Dalaklama ritüeli...

Günümüzde neredeyse artık unutulmaya yüz tutmuş bir halk inancı uygulamasıdır. Ritüel içerisinde korkutmaya ve küfür edildiğine de rastlanır.

Bana Sivas'a bağlı Hanlı köyünde geçmişte Cennet isimli bir kadının dalaklamayı iyileştirdiği, çevre köylerden, ilçelerden hatta başka şehirlerden gelenler olduğu söylenmişti.

Dalaklama konusuna dair benim görebildiğim sadece 2 tane akademik makale var. İlk defa Orhan Acıpayamlı kapsamlı bir inceleme yapmış.

Kökenleri şüphesiz ki Asya Türk kamlığına (şamanizmine) kadar uzanıyor.

***

Alışveriş merkezlerinin isimlerinin sonuna "Mall" eklemek nasıl bir özentidir ben anlayamadım. Türkçedeki kelimelere kıran mı girdi? "Mol" diye okununca yazan şey değişiyor mu? İngilizceden ve Almancadan değişik örnekler vereyim gelin onları da yazalım. Neyi zor ediyoruz. O ismi verince daha iyi bir yere mi dönüşüyor?

***

Ahmet Yesevi insanın var olabilmesi için bağımsız olarak geliştirilmesi gereken üç temel esastan bahsetmektedir: İlim, akıl, inanç...

Aceba birşeyler hatırlattı mı? Mesela: "Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür," gibi...

***

Tarkovski'nin Stalker filminden:

"Eskiden sanırdım ki kitaplarım birilerine iyi geliyor. Hayır, kimsenin bana ihtiyacı yok. Onları değiştirmek istedim, ama onlar kendilerine benzetmek için beni değiştirdiler. Eskiden gelecek

sadece şimdinin devamıydı. Bütün değişimler ufuk çizgisinin ötesinde bir yerdeydi. Artık gelecek şimdinin bir parçası..."

- Yazarın sözleri, Stalker / 1979

***

Doğu toplumlarında (bilemiyorum belki de tüm insanlık için de geçerlidir) herhangi bir konuda önceden uyarıda bulunanlar ciddiye alınmaz. Keşke bununla kalsa iyidir. Uyardığı şey gerçekleştiğinde normalde beklenen nedir? Teşekkür. Sen uyardın ama biz anlamadık, dinlemedik. Önceden görebilen zeka ve deneyime karşı üst düzey saygı... Hayır. Öyle olmaz. Uyarıcıya kin duyulur ve öfke yöneltilir. Gözün değdi, nazar ettin senin yüzünden oldu gibi metafizik bile denemeyecek zırvalıklardan başlayarak, ardından daha da ileri götürerek önceden haberi olmakla, işin içinde bulunmakla itham edilmeye kadar varabilen bir dizi suçlamayla karşılaşır. Daha da kötü şeyler gelebilir başına. Siz siz olun, hiçbir yerde hiç kimseyi hiçbir konuda uyarmayın. Bırakın herkes kafayı duvara vurarak öğrensin.

***

Sağlıksız beslenerek hareketsiz yaşayan Japon

Sosyal medyada son zamanlarda sürekli dolaşan bir paylaşımda (eğer gerçekse) bir Japon'un hareketsiz ve sağlıksız beslenmeyle yüz yaşının üzerine kadar yaşadığı iddiası sanki bilimsel bir araştırma sonucuymuş gibi lanse edilmektedir. Her şeyden önce böyle bir araştırma varsa ve böyle bir insan gerçekten yaşamışsa bile sadece bir insan üzerinden genelleme yapmak bilimsel yönteme bütünüyle aykırıdır. Bırakın bir kişiyi elli, yüz, beşyüz veya bin hatta 8 milyar insanın içinde 10bin kişi bile böyle bir genellemeye ulaşabilmek için yeterli veri sağlamaz. Ayrıca bu araştırmada hangi parametreler dikkate alınmış, hangi incelemeler yapılmış gibi yanıt bulunamayan pek çok soru vardır ortada. Bir insanın ömrü üzerinde etkili olan genetik, çevresel, bireysel, sağlık koşulları, ilaçlar vs. gibi bir çok faktör vardır. Birkaç kişi bulup "adamlar 80 yıl sigara içti, bir şey olmadı" diyerek sigaranın zararlı olmadığını hatta belki de yararlı olduğunu iddia etmek gibi bir sonuca varılamaz. Burada iddia edilen şey de tam olarak buna benzemektedir. İstisnalar vardır, hatta bu istisnaların oranı çok fazla bile olabilir. Ama bir de genel gerçeklik vardır. Özetle bilimsel yönteme dayalı gibiymişçesine sunulan iddiadan çıkarılan sonuç hatalıdır. Üstelik sosyal medyada ilgi çekmek adına yapılan bu paylaşımın içeriği bütünüyle şüphelidir. Tek bir insan üzerinden örnekleme yapılarak genel bir sonuca varılamaz. Belirli ölçüler çerçevesinde sınırları zorlamadan kişinin kendi bünyesine uygun olacak biçimde yeteri kadar yapılan hareket ve spor sağlığa yararlı olup, sağlıklı beslenmenin de insanın yaşam kalitesini arttırdığı bir gerçektir. Tıp biliminden öğrendiğimiz bilgi budur.

***

SÜT TAYYARESİ: Arkasında beyaz iz bırakarak gökyüzünde uçan uçaklar için eski dönemlerde köyde çocukların yaptığı benzetme. Kaynak kişi: Turan İnan (Akçakışla - Şarkışla)

***

Gerçek diye anlatılır: Şarkışlalılar eski zamanlarda Ankara'ya Meclise bir dilek iletmeye toplanmış gitmişler. Karınları acıkmış, çorbacıya girmişler. Çıkarken "borcumuz ne?" diye sorunca, lokantacı "çorbalar benden olsun, yediğiniz ekmeklerin parasını alıyorum sadece" diye yanıtlamış.

***

Kitap Okuyan Adam (2007-2008)

Göreve ilk başladığım hafta, derslik binasının ikinci katında sınıfların yanında sürekli kitap okuyan bir kişi gördüm ve fotoğrafını çektim. Hukuka aykırı olarak (kanunda yeri olmayan bir yöntemle) amiri tarafından cezalandırılarak pencerelerin dibinde oturması söylenmiş. O da sürekli kitap okuyarak sağa sola dilekçeler yazmaya başlamış. "Sana ne?" denildi, ama 6 ay içerisinde oradan kaldırılarak kütüphanede görevlendirilmesini sağladım. "Vatandaş" Mustafa Kiriş. Yıllar önce emekli oldu.

***

Artık istisnasız tüm heryerdeki ürün etiketlerinde yer alan ",99"lu fiyatlar ruh hastalığına dönüştü. Tüketiciyi ne yerine koymaktır bu bilmiyorum ama bir kuruş eksik yazıldı diye onu algılayamayacağını düşünmek acayip bir zihniyetin ürünü. İlk defa bizim ülkemizde uygulanmış bir şey değil tabii, onu belirtmek gerek. Ders kitaplarında psikolojik etki falan diye anlatılır. Ama tüketici beyni çok fazla sürmeden onu artık otomatik olarak bir üst sayıya kendiliğinden yuvarlıyor. O yüzden bu furyaya kim son verecek artık çok merak ediyorum...

***

Midas Tümülüsü içerisindeki ahşap mezar odası. (Gordion Antik Kenti, Polatlı yakınları - Ankara)

Keşif sonrası metal iskelet ile koruma altına alınmış durumdadır. Sağlam olarak günümüze kadar ulaşabilmiş en eski ahşap yapı olduğu söylenmektedir.

***

Gençlik yıllarımda Yaşar Kemal'in İnce Memed romanını okumuştum. Bir iki yıl sonra büyük ozan Hasan Kaplani'nin "Yürüyorum Dikenlerin Üstünde" adlı eserini dinleyince, kendisinin de İnce Memed'in köyden kaçışına dair kısmı anlattığını düşünmüştüm. Hatta neredeyse emindim. Ne zaman dinlesem İnce Memed canlanır gözümde. (Türküyü neden yaktığına dair anlattıklarını yıllar sonra okudum. Aslında 12 Eylül sonrasında yaşanan dönem içinmiş).

Büyük ustaya saygılarımla...

***

Tüm repliği veriyorum..

"İnsanlık için çalıştık sokakta kaldık. Atom fiziği de profesörlük de yerin dibine batsın. Bundan sonra başka bir adam olacağım. Onun için atom fiziğine de profesörlüğe de lanet olsun. Öğreneceğim... Kumarbazlığı itliği hergeleliği (...) Bundan sonra serserilik aleminin kralı diyecekler (...) Meslek değiştiriyorum. İtlik kumarbazlık ve ahlaksızlık mesleği... Uzay hesaplarını bir kenara bırakıp dünya hesapları ile uğraşacağım (...) Kendime yeni bir profesör arayacağım. İtliğin hergeleliğin profesörü..." (Ceza filmi – Kadir İnanır, 1974)

***

Ey böyük Türkün böyük komutanı!
Səni ziyarət etməklə özüm və millətim adına şərəf duydum.
Sənin Əsgərin,
Əbülfəz Elçibəy.
Azərbaycan birinci prezidenti
Ankara. 1992-ci il, Noyabr (Kasım)

Atatürkün məzarını ziyarət edərkən.
Anıtqəbirdə dəftərə yazdığı qeyd.

Kaynak: Kanal-B (22 Ağustos 2010, Ana Haber Bülteni, Saat: 20:38)
"Bağımsız Azerbaycan'ın Mimarı Ebulfeyz Elçibey" başlıklı haber.
Alt başlık: Ölümünün 10. Yılında Saygıyla Anılan Bir Türk Büyüğü

("Komutan" sözcüğü Azeri dilinde yoktur, onun yerine Rusça "Komandir" kelimesi kullanılır. Rahmetli Elçibey'in sözlerini Türk alfabesi ile yazdığı ve "Komutan" sözcüğünü kullandığı söylenmektedir. Anıtkabir defterindeki sayfaya dair bir görüntü malesef internette bulunamamıştır. Türkiye ziyareti 1–5 Kasım 1992 tarihleri arasındadır.)

Doğrulayıcı bilgi için...

AA - Rusça:
Первый зарубежный визит Эльчибей совершил 24-27 июня 1992 года в Турцию. В ходе своего выступления в парламенте Турции, Эльчибей заявил, что следует курсу Мустафы Кемаля Ататюрка.

Посетив мавзолей Ататюрка «Аныткабир» в Анкаре Эльчибей оставил запись в памятной книге.

«О великий тюрок, великий полководец. От своего имени и от имени азербайджанского народа, я горд нахождением в мавзолее. Твой воин – Эльчибей», - написал политик.

Türkçe çeviri:
Elçibey, 24-27 Haziran 1992'de Türkiye'ye ilk yurt dışı ziyaretini yaptı. Elçibey, TBMM'de yaptığı konuşmada Mustafa Kemal Atatürk'ün izinden gittiğini ilan etti.

Elçibey, Ankara'daki Atatürk Anıtkabir'ini ziyaret ederek hatıra defterine bir not bıraktı.

"Ey büyük Türk, büyük komutan. Azerbaycan halkı adına mozolede bulunmaktan gurur duyuyorum. Senin Askerin – Elçibey" diye yazdı.

(Türkiye ziyareti tarihine dair verilen bilgide uyumsuzluk görünmektedir.)

***

Anıtkabir için 1941 - 1942 yılları arasında açılan yarışmaya katılan alternatif projelerden dört tanesi:

1. Hamit Kemali Söylemezoğlu, Kemal Ahmet Aru, Recai Akçay - Proje No: 24
2. Arnaldo Foschini, Proje No: 44
3. Johannes Krüger, Proje No: 9
4. Auguste Perret, Proje No: ? (Zamanında yetiştirilemediği için yarışmaya katılamadığı bilgisi vardır.)

50 kadar proje ile başvurulmuş yarışmaya. Bunların içinde 5-6 tanesi cidden çok kaliteli. Bu alternatif projeler çok değerli. Elbette ki içlerinden bir tanesi seçilmiş ama hiç olmazsa bu 5-6 tanesi bence daha sonradan başka yerlerde değerlendirilmeliymiş, ama maalesef akıl eden olmamış. Mesela bunlardan çok güzel kütüphane binaları olurmuş.

***

Meraklısı varsa...

Geçen haftalarda Jumanji filmini Trt-2'de yıllar sonra yeniden izledim. Çocuğun babası ile çocuğu öldürmeye çalışan Avcı aynı aktör tarafından canlandırılıyor (makyaj çok iyi olduğu için fark edilmemiş olabilir ama kapanış jeneriğinde zaten isimlerde yazılı). Bu öylesine bir kurgu değil. Mevzunun geri planında Anti-Oedipus kompleksi var. (Yani babayı öldürmeye çalışan oğlu yerine oğlunu öldürmeye çalışan baba).

Bu da filmi iki sonuca götürür:
1. Aslında tüm film çocuğun (veya daha düşük bir ihtimal babanın) bilinçaltındaki bir olay.
2. Tamamlayıcı olarak: Senarist ve/veya yönetmenin geçmişindeki bir sorun dışavurulmakta.

***

SENDİKALAR ne için vardır? Anlatalım...

1. Yasal olarak zorunlu olan "yaşam odası" maden ocağında maliyeti yüksek diyerek yapılmamış. Ama işçi aşağı inmeye / indirilmeye devam etmiş.
2. Dehlizlerde ölçüm aletine bile gerek olmaksızın hissedilir bir biçimde "gaz kokusu" geliyormuş. İdareye haber vermişler. İnip çalışın denilmiş.
3. Havalandırma pervanesi bozukmuş. İdareye haber verilmiş. Tamir edecek olan işçi gece vardiyasında gelecek, o zamana kadar çalışın denilmiş.

Sendikalar işçiyi patronun insafına bırakmamak için vardır. İşçi saat kaç olursa olsun yukarıdaki durumlardan birisinin var olduğunu sendika yetkilisine haber verir. Sendikadan birkaç kişilik bir ekip gelerek işçilerin aşağı inmesine anında engel olur. Çalışma durdurulur, kapının önünde barikat çekilir. Patron veya onun temsilcileri laf anlamıyorsa basın açıklaması yapılır.
Başka bir dünyadan bahsediyorum değil mi?

***

İnsanlık 30bin yıl önce de dünyayı ve evreni zıtlıklar üzerinden algılıyordu; gece-gündüz, aydınlık-karanlık, ateş-su, dişi-erkek, iyilik-kötülük gibi... Maddi alem içerisinde kavramların anlamlı hale gelebilmesi için karşıtlarına ihtiyaç vardır. Geçen zaman içerisinde değişen bir şey yoktur. İnsan bugün de aynı şekilde anlamaktadır kainatı. Kaşığın şekli estetik düzenlemeler dışında binlerce yıldır olduğu gibi aynıdır. 10bin yıl önce de ölenin ardında bıraktığı miras paylaşılamıyor ve insanlar kavga ediyordu, bugün de... 2bin yıl önce de borcunu alan insanların geri ödememe olasılığı vardı, günümüzde de değişen bir şey yok. Kapı kulpu ilk ne zaman icat edildiyse o zamandan beri aynı işe yarıyor; kapıyı açıyor... Altından yapsanız da kapı kulpu kapıyı açar; hepsi budur.

***

Çıt yok...

Hoşuna gitmeyecek olanlar vardır biliyorum. Cumhuriyet tarihine iftira atarken demokrasi oyunu oynayanlar, "kılık kıyafeti yüzünden insanlar idam edildi" diye yalanları desteksizce peş peşe sıralayanlar, hani neredesiniz merak ediyorum? Oysa ki tam da bu durum günümüzde, içinde bulunduğumuz zaman dilimi içerisinde tartışılmayacak, kuşkaya yer bırakmayacak bir gerçeklikte yaşanıyor. Ancak'sız, fakat'sız, geçmişi lafın içine katmadan bir tane eleştiri cümlesi duyalım. 300küsür insan öldürüldü, devamı geride. Çıt yok...

"Mahsa Amini protestoları: İran Parlamentosu yaklaşık 15 bin protestocuya ölüm cezası verilmesini onayladı" - NTV Haber (09/11/2022)

***

Atatürk'e Hintli bir mihrace tarafından ölümünden 9 yıl önce hediye edilen seccadenin üzerindeki saat motifinin 09:07'yi gösterdiği iddiası neredeyse herkesçe artık bilinmekte ve toplumun önemli bir bölümü tarafından da gerçek olduğuna kesin gözüyle bakılmaktadır. Ancak bu mevzuya dair herhangi resmi bir kayıt veya açıklama bulunamamıştır.

Bu konu üzerinde devlet tarafından acele karar verilmeyecek düzeyde yeterli bir araştırma yapılarak doğru sonuca ulaşıp kamuoyuna açıklanmalıdır. Tarih insanların farklı yönlerde hoşuna gitmeyen veya öyle olmasını istemediği bilgilerle doludur. Ama önemli olan gerçeğe ulaşmaktır ve her koşulda doğru olan da budur. Seccadeye dair anlatılanlar gerçekse de elde edilen veriler gizlenmeden bütünüyle ortaya koyulmalıdır, yanlışsa da neden yanlış olduğu ayrıntılı olarak belirtilmelidir.

Bu konuya dair basın yayın organlarındaki muhtemelen ilk ayrıntılı yazının (görseldeki haberin) hangi tarihte hangi gazetede yayınlandığı -internet ortamındaki veriler yeterli olmadığı için- tespit edilememiştir. Bir örneği İstanbul'da Pera Palas otelinde bulunduğu anlaşılan bu gazete veya dergiye dair ayrıntılı bilgi kendilerinde muhtemelen mevcuttur. Bahsi geçen seccade yine bu otelde 101 no.lu odada saklanmaktadır.

***

Geçmişteki ve hatta günümüzdeki okuryazarlık oranları tartışılırken üç yönlü olarak ele alınmalıdır:
1. Okuma yazma bilme oranları
2. Okuma yazma için materyal bulma imkanı oranları
3. Okuma yazma alışkanlığı / hevesi oranları

***

Aktarma Sözlüğü'ndeki yönteme dair bir örnek olması açısından...

Hakasça üzerinden ses dönüşümleri dikkate alındığında;
Televizyon: "Gözbe/Gözbeğ" olmalı. Yakın çevrede sonu -en ile biten benzer sözcükler olduğuna dair bilgiler mevcut. Öyleyse diğer bir olasılık: "Gözbeğen" biçimindedir.
Kehanet: "Gözbek", Kahin: "Gözbekçi" olmalıdır.

Hakasça - Türkçe Sözlük, Ekrem Arıkoğlu, 2005 (Sayfa: 269) içinde yer alan aşağıdaki veri esas alınmıştır.

***

Neden buradayım? diye sormak yerine, neden başka yerlerde olmadığını sorgulamak otobanda ters yönde gitmekten farksızdır. (Sadece "fiziksel mekan" değil kastedilen.)

İçinde bulunduğu koşulları en doğru biçimde değerlendirmeyi bir yana bırakıp yaşayamadığı olası hayatların eziyetini çeken hatta alınyazısından bunun hesabını sormaya kalkan insanlar ne huzur bulurlar ne de huzur verirler.

***

Marvel'in süper kahramanlarının yer aldığı filmlerden artık tiksindik. TRT2 dünya sinemasından kaliteli filmlerin yayınlanmasında öncülük ediyor. Özellikle haftanın bazı günlerinde "film önü" ve "film arkası" ile gerekli bilgilerin verilerek eleştirilerin yapıldığı program takdire şayan...

***

Ülkemizde çok tanınan (ama ülkemizde yaşamayan) bir etimolog hakkında varmış olduğum kanaat malesef şu şekilde...

Kendisi sözcüklere dair köken araştırmalarında dilbilimsel çözümlemenin farkında değil. Geriye doğru mükemmel ve kesintisiz bir biçimde kaynak takip ediyor. Bu doğrudur. Ama maalesef bu her zaman yeterli olmuyor, ancak kendisi bu yetersizliği anlayabilmiş değil, hatta çok uzağında. Bir bilgi hiçbir kaynakta yoksa özellikle tarihsel olarak hiçbir kayıt bulamıyorsa, başka bir analizi kendisi açısından kesinlikle yeterli bulmuyor. Örneğin sırf bu amaçla Moğolistan'a gittiniz ve uzun çabalar sarfederek derleme yaptınız diyelim. Bilgileri edindiğiniz insanlar size daha önceden hiçbir kaynağa geçirilmemiş bilgiler verdiler ve bunu ilk defa siz kaydettiniz ve belirli düzeylerde doğruladınız. Bu kişiye bunu kesinlikle kabul ettiremezsiniz. Oysaki sizin tarihsel veri dediğiniz şeylerin tamamı geçmişte birileri tarafından derleme yoluyla kaydedilmiş

bilgilerdir. Derlemeler sadece geçmişe özgü kaynaklar değildir. Sahaya inersiniz, gider derleme yaparsınız. "Herşey kaynaklara zaten geçmiştir, bugün derleyecek birşey kalmamıştır," şeklindeki bir ön kabul hatalı bir yaklaşımdır. Ama gel de anlat. Aslında geçmişte yapılan derlemeler de kırsal kesimde yaşayan insanların verdiği bilgilere güvenme ve hatta derleyicinin işini doğru yaptığına dair kendisine de güven duyma üzerine dayalı değil mi? Bu soru kendisi başta olmak üzere çoğu araştırmacının hoşuna gitmiyor. Kökenbilim çözümlemelerinde ise onlara göre tek bir yol vardır: tarihsel kaynak taraması. Örnek vermek gerekirse kendisine göre "Deniz" kelimesinin kökeni de belirsiz. Ona göre başka bir dilden geçme olasılığı yüksek. Ama o başka bir dil, hangi dil o belli değil. Onun yanıtı yok. Tanrı sözcüğü Türkçe değil, o belli değil, bu belli değil, o kelime Türkçe değil... Uzayıp gidiyor. Çünkü taradığı kaynaklarda açıklama bulamıyor. Başka bir çözümleme yöntemini de işin içine sokmayınca soru sonsuza dek yanıtsız kalmaya mahkum oluyor ona göre. Peki bu sözcükler dilimize nereden geldiler? O da belli değil. Üstelik bu tuzağa düşen Türk dilbilimciler ve halk bilimciler bile var. Sizin kendi yaptığınız herhangi bir açıklamaya dair kendi fikrini sorarsanız kendisini bu konuda son karar merci ve nihai otorite yerine koyarak birkaç yaftalama ile çıkacaktır işin içinden. Yani özetle sıkıntı, kendi izlediği geriye doğru kaynak takip etmenin tek doğru yöntem olduğunu zannetmesi... Tarzındaki saygısızlık ise ayrı mevzu…

***

Bugün aynı tartışmaya iki kez denk geldim (her zamanki gibi konu Atatürk), iki kez cevap vermek zorunda kaldım benzer cümlelerle:

Ben birkaç kez Anıtkabire gitmiş biri olarak gördüğümü söylüyorum; binlerce kişinin olduğu çok kalabalık zamanlarda mümkün olmuyor, ama 50-100 kişi (bu bile az değil aslında) olsa da insanların çoğu kabrin başında fatiha okuyor, dua ediyorlar. Ben başında bu kadar çok dua, sure okunan başka bir mezar görmedim. Normalde bu durumun kimsenin zoruna gitmemesi gerekir bence. Hatta bu gibi şeylere toplumsal olarak önem veriliyorsa veya önemli olduğu savunuluyorsa bundan mutluluk duyulmalıdır. Ama çeşitli önyargılarla ya da kötü niyetle öyle olmadığı iddia edilir. Hatta orada dua etmenin yasak olduğunu öne sürerek saçmalayanları dahi duydum. Öyle bir şey yok, dediğim gibi eğer ortam çok kalabalık değilse arkada büyük bir kalabalık beklemiyorsa, dua etmenize hiç bir engel yok, kimse de karşı çıkmıyor. Dua okumayanlar bile okuyanları sabırla bekliyor. Ülkemizde "başka hiçbir mezarın başında" da bu kadar çok dua edildiğini hiç zannetmiyorum.

***

ALBIZSUYU: Rakı (Sivas merkezde eskiden kullanılırmış bu tabir)
Albıs/Albız: İnsana zarar veren, şeytani kötü varlık.

***

Dogmatizm (Nassiyye): Kurala uyma zorunluluğudur. YANLIŞ!

Dogmatizm, uyma zorunluluğu değildir (teorik olarak zorunlu kılındığı sanılsa bile en azından uygulamada öyle olmadığı görülür). Gerçekte bir kuralın, prensibin ya da inanışın doğruluğunun tartışılamaz olması söz konusudur. Bunların değiştirilebilmeleri bazen imkansızlık düzeyinde zordur. Ancak bu durum, kurala uyma zorunluluğunu her zaman beraberinde getirmez. Eğer bu yönde katı bir zorlayıcı mekanizma yoksa, insanların kuralı uygulamaktan kaçınmaya başlaması büyük bir olasılığa sahiptir. Çoğu zaman fanatik savunucuların bile kurala uymadığı veya kendisinden beklenen şeyi uygulamadığı görülür. Örneğin; Hristiyanlığın Katolik mezhebinde boşanma dinen yasaktır. Evli eşler ömürlerinin sonuna kadar hem ahlaken hem de hukuken birbirlerine sadık kalmak zorundadırlar. Ancak tüm Avrupa'da olduğu gibi Katolik mezhebinde de seküler yaşam içerisinde boşanma oranları oldukça yüksektir. Sorulduğunda ise (inancına bağlı katolikler dahil) benzer cevaplar verildiği görülür: "Tanrı'nın koyduğu kural doğrudur. İdeal olan boşanmadan ömrünün sonuna kadar aynı eşle evli kalmaktır. Ama kendileri günahkardır, bu emre uymadıkları için hatalı olan onlardırlar. Yasak kesinlikle doğrudur, inkar edilmez. Tanrı'nın hükmü kesindir. İnsanların iyiliği için koyulmuştur bu yasak ve çeşitli gerekçeleri vardır ki hepsi de tartışmasız doğrudur." İslam Dünyası içerisinde de benzer örneklere rastlanır. Örneğin İslamiyet içerisinde alkollü içkiler yasaklanmış (haram kılınmış) olduğu halde müslüman nüfusa sahip ülkelerde belirli (hatta kimi zaman yüksek) oranlarda bu yasağa uymama davranışına rastlanır. Fakat içki içen insan günah işlediğini kabul etmektedir. Ancak yasağın doğru olduğuna inanmaktadır. Dünyanın her yerindeki farklı dinlerden bunlara benzer pek çok örnekler rastlanabilir. Özetle dogmatizm pratikte uyma zorunluluğu değil, düşünsel düzlemde inanma zorunluluğu anlamına gelir çoğu zaman.

***

Yanlış anlatılan ve yanlış anlaşılan düşünür...

"Ben sizi rahatlatmaya değil, rahatsız etmeye geldim. Ben esrar veya eroin miyim ki sizi rahatlatayım?" - Ali Şeriati

Çok ilginçtir, Ali Şeriati sırf Şah rejimine karşıydı diye, ölümünden sonra kendisinin görmediği ve haberi bile olmaya ömrünün yetmediği İran Devrimi'nin fikir babası gibi lanse edilmiştir. Oysaki şah rejimine (monarşiye, saltanata) karşı olma dışında hiçbir ortak noktaları olmayan bir yönetim değişikliğinin simgesi haline getirilmiştir. Fikirlerinin, sözlerinin biri bile uygulanmış mıdır, anlaşılmış mıdır İran rejimi tarafından? Katiyetle hayır. Yaşasaydı onlara muhalefet eden ilk kişi kendisi olurdu. Birkaç cümlesini bile okumak yeterlidir, bunu anlamak için. Allah rahmet eylesin.

Kuran'ın ilk emri "Oku"dur, "İşit" değil... - Ali Şeriati

***

Bizim ülkemizde (belki de coğrafya olarak içinde bulunduğumuz tüm doğu devletlerinde) toplumsal ve siyasal konularda ciddiyetsiz sorunlar her zaman ciddi sorunların önüne geçirilir. Böylece asıl önemli meseleler hep geri planda kalır, hatta önemsenmez duruma gelir. Bu da toplumun hoşuna gider; dahası bu beklenir, bu istenir nedense...

***

Halk sağlına yönelik en üst sıradaki tehlike belki de bu. İlaçlanan sebze ve meyveler... Adam tırcıymış. Bir tır domates taşıyacak, artık nereden götürecekse. Mersin tarafı olabilir. Girdim depoya gömgö (yemyeşil) hepsi diyor. Bunlar nasıl sattınız geri göndermesinler demiş. Sen hiç merak etme demişler. bir gece durmuş ertesi gün tıra yüklemişler. tırdan indirdiğimde domateslerin hepsi noktasız boşluksuz kıpkırmızıydı diyor. Yüklemeden önce de bir tane kırmızı yoktu diyor. O gece depoda sıkmışlar ilacı.

Üretim sonrası aşamalar da korkunç yani.

***

Polatpaşa Tuzlası

Kayseri karayolunun üzerinde Şarkışla'ya çok yakın bir mesafededir. Adı değişmeden önce zaten Tuzlaköy'dü. Tuz bittiği için kapatıldığını zannediyorduk. Eğer üretim keyfi nedenlerle durdurulmuş ise çok yazık.

***

İnsanlar yaşadıkları coğrafya ve yerleşim birimi ile aralarında bağ kurmalıdırlar. Gittikçe zayıflayan yönlerimizden birisi de budur. Şehir olur, ilçe olur, mahalle olur, köy olur farketmez; o bölgenin önemli unsurlarına (tarihi yapılar, çeşmeler, ırmaklar, dağlar gibi) ilgi duymak gereklidir. Yerel tarihi bilmek, öğrenmek insana farklı bakış açıları kazandırır. Mesleğin ne olduğunun önemi yok. Bu bağları kuran kişi kendisini oraya ait hisseder. Böylece de yaşadığı yere karşı sorumluluk duygusu gelişir. Topluma ve hatta ilginç bir biçimde insanın kendisine karşı yabancılaşması olarak izah edilen sorunun önüne geçilmesinin en önemli etkenlerinden birisi de budur.

***

"Uzay" sözcüğünü Türkçe "Uz" kökünden türeten kişi Mustafa Kemal Atatürk'ün bizzat kendisidir. Bu kelime dilimize bugün o kadar yerleşmiş durumda ki, bunu ilk duyduğunda pek çok kişi şaşırır; "daha önce yok muydu yani?" veya "yanlış bu, çok eski çağlardan beri vardır galiba dilimizde" diye. Ama kesinlikle doğru bir bilgidir, pek çok kelimeyle beraber bunu da türeten kendisidir, ilk defa nerede hangi tarihte kullanıldığına kadar bellidir. Daha önce ne deniyordu diye soranlar için; yabancı dillerden gelen "feza, kozmoz, kainat" kelimeleri... "Uzay" sözcüğü dilimizden ne zaman yitip unutulursa, Mustafa Kemal'i de tarih ancak o zaman unutur... Dil Bayramı kutlu olsun!

***

Konuşmayı, "karşısındaki yenmeye çalıştığı bir savaş" sanmak malesef toplumdaki kronik iletişim sorunlarından birisidir. Konuşmak kelimesi Türkçe işteşlik bildiren -ş ekine sahiptir. Konmak fiilinden türemiş olması ilk başta ilginç hatta anlaşılmaz gelebilir. Ancak biraz dikkat edince karşılıklı konumlanma anlamını içerdiği rahatlıkla fark edilecektir (konuşlanmak fiilinde olduğu gibi). Yani konuşmak için insanın karşısında birinin olması gerekir ve bir konum alarak ona göre davranmayı içerir. Muhatap kişi sadece dinliyor olsa bile yine de orada olmak zorundadır. Konuşmak tek başına gerçekleştirilen bir davranış değildir. O kadar ki kendi kendine konuşmak için bile aslında karşısında düşsel / imgesel bir kişiye ihtiyaç duyulur. Bu nedenledir ki karşısındaki kişiyi susturma, azarlama, onu konuşamaz hale getirme (bozma) gibi uğraşlar aslında bu fiilin mantığına aykırıdır ve çelişki barındırır çünkü o da diğerini dinlemez hale gelecektir (çeşitli nedenlerle en fazla dinliyor gibi yapabilir). Dolayısıyla muhatabı susturmaya, rezil etmeye çalışmak aslında konuşmanın ne demek olduğunun bile bilinmediğini gösterir.

***

Tatil falan bitmişken söylemekte bir beis yoktur. Açık büfe denilen şey, her ne kadar artan yiyecekleri bir-iki gün bekletip başka bir şekle sokarak yeniden tezgaha koyup masrafı en aza indirmeye çalışma mantığı üzerine kurulu olsa da; israfı en üst düzeye çıkaran, insanın gözü doymazlığına hitap eden ve mümkün olan en düşük emekle hazırlanan yemekleri bütünsel olarak süsleyip birbirinin arasında göze çarptırmadan sunma sanatıdır.

***

Prf.Dr. Özkul Çobanoğlu, Türkoloji alanında çalışan kendisini "milliyetçi" olarak tanımlayan, bu yönde görüşlere sahip olup öyle de davranan bir akademisyendir. Ancak Nazım Hikmet konusundaki görüşleri beklenenden çok farklıdır. Şairin mezarını ziyaret ederek oradaki resimlerini paylaşmıştır. Sıklıkla atıf yapar, şiirlerini paylaşır. Bu konudaki fikirleri doğrudur yanlıştır tartışılır ama bir açık görüşlülük örneğidir. Önyargıları kırabilmenin yolu tartışmaya açmaktır.

***

Galiba bedelli askerlik yapan gençliğin vardığı nokta bu.

Biraz önce bir televizyon kanalında İngiltere kraliçesinin cenazesinde bayılıp düşen bir askeri, yanındaki diğer askerin gördüğü halde niye tutmadığını, düştükten sonra niye eğilip yardım etmediğini yarım saat tartıştılar. Bu olayın ardındaki gizli mesajları çözümleyip falan anlattılar (abartı veya şaka değil). Bununla dünyaya ne mesaj verilmiş? Aslında anlayamadıkları olayın gerekçesi çok basittir. Askerlik yapan herkes bilir ki, hazırol'daki asker hiçbir koşulda esas duruşdan emirsiz çıkamaz. Ya yanındaki askerin örneğinde olduğu gibi bayılarak veya ölerek hazırol'dan çıkar ya da emirle çıkar. Üstelik asker sancak nöbetçisi. "Sancak askerle birlikte düşer" kuralını çiğneyip sancağı yere bırakarak arkadaşına yardım etmek askeri mahkemede sonuçlanacak bir olaydır. Oradaki kişi askerlik görevinin gereğini doğru olarak yerine getirmektedir. Bunu bilmek için sadece kısa dönem askerlik yapmış olmak bile yeterlidir.

***

Kitap ile Televizyon arasındaki 2 temel fark:
1. a) Kitabı anlayabilmek için eğitim gerekir. Bu da yaşa bağlı belirli bir zihinsel yeterlik düzeyini mecbur kılar.
1. b) Televizyonu açabilen veya açık gören herkes izleyebilir. Önünde engelleyici herhangi bir eğitim kısıtlaması yoktur.
2. a) Kitap hayalgücü gerektirir. Anlatılanı okuyucu kafasında kendisi canlandırmak zorundadır. İmgelem bireysel olarak kullanılır.
2. b) Televizyonda herşey hazır sunulmaktadır. İmgelem neredeyse sıfıra iner. Hayalgücü kullanılmaz. Beyin hazıra alışır.

Örnekler:
1. Şiddet içeren olayları anlatan bir kitabı 3 (üç) yaşındaki bir çocuk zaten okuyamayacağı için anlayamayacaktır. 12 yaşındaki bir çocuk okuyabildiği halde öyle bir kitap anlama ve ilgi seviyesinin üzerinde olduğu için yine eline aldıktan bir sonra bırakacaktır. Ama televizyondaki şiddet sahnesini 2 (iki) yaşındaki bir çocuk bile izleyebilir.
2. Kitapta "adam eve geldi" diyorsa, okuyucu mecburen ev ile adam imgelemlerini zihninde kendisi oluşturacaktır, bu da düşünsel etkinliği artıracaktır. Herkesin zihninde canlanan ev ile adam farklı olacaktır. Televizyonda ise eve gelen adamı kendisine verilen görüntü ile olduğu gibi kabul etmek zorundadır. Bir tür dayatma vardır.

***

Bazen çok basit sandığımız şeylerin anlaşılmasının o kadar da kolay olmadığını görüyoruz. Sebebi eğitim sisteminin doğru anlatamıyor oluşudur belki de...

Dünya bir küre ise alt tarafında kalanlar niye tepelerinin üstüne düşmüyorlar. Cevap: Yerçekimi nedeniyle... Öyleyse Soru-2: Düşmüyorlarsa bile baş aşağı durmaya devam ediyorlar yani. Tepe üstü yaşanır mı? Oysa ki, uzayda yön kavramı yoktur. Yukarı aşağı, kuzey güney sağ sol diye bir şey bulunmaz uzayın sonsuz büyüklüğünün içinde. Haritalarda öyle çizmeye alıştığımız için kuzey yarım kürede insanlar yukarıda görünür. Diğer türlü çizmeyi alışkanlık edinmiş olsaydık bu kez de güney yarım küredekiler yukarıda görünecekti. Hatta doksan derece çevirerek çizmiş olsaydık batı yarım küre yukarı çıkar, orada yatay durduğu sanılan insanlar yukarıda ayak üstü görünürdü. Yön duygusuna ihtiyacımız olduğu için referans noktalarını kendimiz belirliyoruz. Ama hiçbiri sabit değil aslında hepsi göreceli.

***

Dedikodu; çoğu zaman "ASİMETRİK", Sosyo-Psikolojik bir saldırı veya sistematik olarak gerçekleştirilen bir algı savaşıdır. Asimetriktir, çünkü dedikodunun öznesi olan kişinin aynı şekilde dedikodu yapmaya zamanı, imkanı, buna uygun çevresi ve isteği olmayışından yararlanılır, hatta kimi zaman hakkında söylenenlerden hiç haberdar bile olmayışından faydalanılır. Ayrıca izah etme hakkından uzak tutulması amaçlanır. Zaten ya hiç duymayacağı beklentisi ile gerçekleştirilir ya da bazen de duyması hedeflenir ama aynı yöntemle karşılık ver(e)meyeceği yönünde farkında olunan büyük bir olasılık vardır. Bu yüzden de değişik oranlarda, kimi zaman artan düzeylerde ekleme ve çıkarmalar yapılır, hatta bütünüyle gerçeği çarpıtan ya da gerçeklikle hiçbir ilgisi olmayan fantastik öyküler bile ortaya çıkabilir. Ancak sonuçları ve etkileri açısından bakıldığında hiç de masum olmayabilen bu olgu memleketimizin (kimbilir belki de insanlığın) kronik bir kötü alışkanlığıdır.

Şahsi fikrim psikoloji ve sosyoloji dallarında bir doktora tezi konusudur dedikodu.

***

Kürebaba ve Sütoluk
Ritüel: Taşı üç kere elinin üstünden öpme, ağaca sarılarak üç kez öpme...
Canabdal (Şarkışla'ya bağlı) ve Davulalan (Yıldızeli'ne bağlı) köyleri arasında.

***

Konu siyasetle ilgili değil, habercilik yeteneği ile ilgili...

Bazı televizyon kanalları ve gazeteler yüzde 20 oranındaki elektrik ve doğalgaz zamlarını ya haber yapmaya değer bir konu olarak görmemişler ya da kendilerinin de haberleri olmamış

(internet çağında yerel / mahalli gazetelerin bile anında duyduğu bir gelişmeden). Her iki durumda da yeteneksizliktir bu. Aksi takdirde hangi ülkede olursa olsun tüm gazeteler tarafından daima manşetten verilen böylesi bir haber katiyetle farklı bir nedenle atlanamaz. Yoksa başka ne amaçla es geçilebilir ki, hiçbir fikir yürütemiyorum.

***

Seksenler dizisinde muhteşem bir söz vardı: "Dövünce sevecekler mi?..."

***

Onların (insanların) çoğu zanna uyarlar. Zannın ise gerçekle bir ilgisi yoktur. (Yunus Suresi - 36. Ayet, Kuran-Kerim)

Zann: En basit biçimiyle insanın zihninde bir konuya dair sahip olunan veya oluşan bir yargıdır, yöneldiği olguya dair neden-sonuç ilişkisi (illiyet bağı) kurulmadan beliren kanaattir. Kanıtsız bir düşüncedir.

Ayet dinsel bağlamından başka ayrıca tüm insanlığa dair psikolojik hatta sosyolojik bir sorunu formülize etmektedir. Özetle kafamızda öyle olduğundan kesin olarak emin olduğumuz konuların aslında hiç de öyle olmama ihtimali çok yüksektir.

***

Özeti şu: Elmas / pırlanta üretimi, sıklıkla rastlanan daha korkunç durumlar hariç, genellikle karın tokluğuna bile denemeyecek yevmiyelerle sigortasız güvencesiz, iş güvenliği olmayan yerlerde çalıştırılan garibanların sömürülmesi sistemi üzerine kurulu bir süreçle başlayıp nihayetinde parmaklara takılmasıyla gerçekleşiyor... Son müşteriye yaklaştıkça şatafat artıyor, kimse öncesini bilmiyor ve umursamıyor. Tabiki büyük kapitalist pırlanta üreticileri sömürdüğü işçilerle, kazıkladığı müşterilerin paralarıyla ceplerini (daha doğrusu çuvallarını) doldurup zengin oluyor. İtiraz yok, eleştirenlere yapıştırılmak üzere; çağdışı kalmak, ruhsuzluk, romantizm düşmanlığı vs. gibi etiketleri de hazırlamış toplumun hizmetine sunmuşlardır.

***

Hepimizin çok iyi bildiği bir toplumsal iddiadır (halk tezi denecek düzeyde): "Derin düşündü kafayı bozdu... Çok okudu, herşeyi araştırdı aklını yitirdi..." Çok okuyan, sürekli sorgulayan insanlar için eskiler hep buna benzer laflar ederlerdi, günümüzde bile bu cümlelerin öne sürüldüğü görülmekte. Bu anlayış kimi zaman doğru gibi görünse de aslında katiyetle yanlıştır. Bu tür felsefi ve bilimsel düşüncelerden insana psikolojik hiç bir zarar gelmiyor, kimseyi hasta etmiyor.

Tam aksine okumak yerine başka insanlara kafayı takmak akıl sağlığında sorunlara yol açıyor, kainattaki var oluşu düşünmek yerine sürekli kendi geçmişini düşünmek bozduruyor kafayı. Nerede insani bir güdü aşırı bir biçimde öne çıkıyorsa; örneğin kıskançlık varsa, hasetlik varsa (Anadolu'da "günücülük" denir), başkalarıyla karşılaştırma varsa, kendini kıyaslama varsa, hırs varsa, bencillik varsa, ezilmişlik hissi varsa, pişmanlık varsa insanı derin düşünce noktasında hasta eden şeyler sadece bunlardır. Kainat, kozmogenesis (evrenin yaratılışı), uzay, ışık hızı, toplumsal felsefe, din felsefesi, ekonomi-politik, sosyo-kültürel teoriler, siyasal sistemler... dibine kadar düşün. Hiçbir şey olmaz. Korkacak birşey yok bunlarda. Hatta dışa vurumsal etkiyle insanı rahatlattığı bile önü sürülebilir.

***

Saltanat Sistemi yönetimler neden terkedildi?

Neden fayton kullanmıyoruz da otomobile biniyoruz? Fayton çok kötü bir araç olduğu için mi? Kesinlikle hayır. Kıyaslamalı olarak eksiklikleri vardır elbette. Ama asıl mevzu birinin diğerine göre daha iyi veya daha kötü olması değildir. Fayton tarihsel işlevini yitirmiştir. Hepsi budur. Saltanat sistemleri için de aynı durum söz konusudur. Monarşiler tarihsel işlevlerini yitirmişlerdir. (Avrupa'da varlığını sürdüren birkaç simgesel monarşi de yine bu benzetme üzerinden izah edilebilir; tıpkı fayton gibi nostaljik bir anı olarak kraliyeti koruyanlar var ama seçim yapıp meclis oluşturuyorlar ve başbakan seçiyorlar, asıl işi yine otomobil yapıyor yani.)

***

Bayramda biraz felsefe... Döngüsel zaman kuramı nedir?

Yeryüzünde dümdüz ilerleyerek hareket eden bir kişi doğrusal bir yol izlediğini zanneder oysa ki Dünya'nın şekli gereği bir çemberin parçası olan bir eğri üzerinde ilerleyecektir. Peki neden doğrusal olarak algılıyor? Mesafe, kişinin kendisine oranla bu durumu algılayamayacak kadar çok büyük olduğu için. Örneğin bir kişinin ekvator çizgisi üzerindeki bir otoyolda hareket ettiği düşünülürse, dümdüz bir yolda gittiğini sanacaktır. Aslında farketmeden çember çizmektedir. Güneş Sistemi de, diğer tüm galaksiler de, yörüngeler de, hatta Uzay'ın kendisi de eğrisel bir yapıya sahiptir. Zamanda ileriye doğru giderken de doğrusal olduğunu sanıyoruz. Ya aynı durum zaman için de geçerliyse...

***

Emekli Biyolog Prof.Dr. Yener Okatan hocamızdan bambaşka bir bakış açısı. Muhteşem diyorum sadece. Bir katkı da ben yapayım. Kemalizm, sözcük anlamı olarak ele alındığında tam Türkçe karşılığı: "Olgunlaşmacılık"...

***

Kapitalizm nedir? Kapitalizm, kendisine karşı örgütlenerek grev yapan, elleri nasırlı işçi kadınların öldüğü bir fabrika yangınından ortaya çıkan bir anma gününü, kadınların ne kadar narin ve zarif olduğunun vurgulandığı duygusal bir güne çevirip pahalı parfümleri ve eşyaları erkeklere satmayı başaran bir iktisadi sistemdir.

Halk ağzıyla söylersek; anasını boyar, babasına satar, boya parasını evladından alır.

***

Geleceğe Dönüş film serisindeki oyuncu değişikliği

Geleceğe Dönüş - 1'de Marty McFly'ın kız arkadaşı (Jennifer Parker isimli karakter) rolünde Claudia Wells oynamış ve aynı oyuncu ile çekilmesi tasarlanan ikinci filmle bağlantıyı sağlayacak olan birkaç dakikalık sahne ilk filmin sonunda yer almıştır. Fakat annesinin hastalanması üzerine Wells ikinci filmde oynamaktan vazgeçmiştir, daha sonra sinema kariyeri neredeyse tamamen bitmiştir. Onun yerine Elisabeth Shue kadroya katılmış ve böylece sinema sektöründe kendisinin en önemli dönüm noktası olmuştur, bu rol tanınmasını sağlamıştır. Geleceğe Dönüş - 2'nin başlangıcı için ilk filmin sonundaki kısım yeni oyuncu ile tekrar çekilerek açılış bu sahne ile yapılmıştır.

***

Herhangi bir ideolojik bakışla izah etmiyorum. Anlaşılmadığını gördüğümden dolayı en basit biçimi ile anlaşılır hale getirmek için örnekliyorum. Arabanın parçalarını üst üste yığmakla araba olmaz, birleştirmek gerekir. Ama o da yeterli değildir, parçaları rastgele birleştirdiğimizde yine araba olmaz. Anlamlı ve tanımlanmış ilişkiler çerçevesinde birleştirilmelidir. Araba ancak ondan sonra bütün parçaları ile beraber hareket eder. "Sınıf bilinci" tabiri ile kastedilen şey budur...

Tam da bu yüzdendir ki, tüccarlar en az 5bin yıldır var oldukları halde ancak 1600lü yılların ortalarında Burjuva sınıfını oluşturmuşlardır, işçiler yine en az 10bin yıldır var oldukları halde 1900'lü yılların başında Proleterya sınıfını oluşturmuşlardır.

***

İnsanlık tarihi boyunca çocuklara bayram hediye eden başka biri var mıdır? Hem de onca savaştan sonra... Başka kim düşünebilirdi aceba?

***

Keşke Suriye'deki savaşta da böyle bir politika izlenseydi demeden edemiyor insan. Ne zamanki bağımsız davranıyoruz, işte o zaman saygınlığımız artıyor, güçlü bir imaj çizmeye başlıyoruz; sadece tek bir olayda bile... Dışişleri Bakanlığımız sürecin en başından beri eğilip bükülmeyen ama gereksiz kabadayılıktan uzak, yapıcı, kararlı, tutarlı, tarafsız, yerinde ve bunların sonucu olarak başarılı bir yaklaşım sergiliyor. Türkiye insanlık adına üzerine düşen vazifeyi yapmış oluyor. Umarım ki Antalya'da gerçekleşecek görüşme hayırlara vesile olur hem Ukrayna hem de tüm Dünya için...

***

Büyük salgın başlayıp, insanlık evlere kapandığında tüm dünya televizyonlarında aynı sloganlar atıldı: "artık hiçbirşey eskisi gibi olmayacak" (büyük dersler alınacakmış yani). Salgından yalan yanlış çıkar gibi olduk; gördük ki hiçbirşey değişmemiş, herşey eskisi gibiymiş, ders çıkarma, ibret alma masalları hep uydurmaymış. Örnek mi? Alın size ne amaçla çıkarıldığını kimsenin anlamadığı bir savaş... Konuşup duruyor, açıklama bulmaya çalışıyor herkes, niye çıkarıldıki bu savaş?

***

Zihninin içinde dünya ile savaş halinde olan insanların çok önemli bir kısmı bunun öfkesini maalesef en yakınlarındaki insanlardan çıkarırlar. Çünkü daha ötesine gücü yetmez, öfkeyi yöneltecek muhatap bulamaz. Zaten dünya da kendisini umursamaz. Bu düşünce yapısının en önemli belirtilerinden biri de şükürsüzlüktür (memnuniyetsizlik, kanaatsizlik). Sürekli yakınma, kaderinden şikayetlenme, başkalarıyla kıyaslama gibi kronikleşen ruhsal sorunlar bazen de sürekli olarak kendisine yöneltildiği iddia edilen nazar (kem göz), okutma, büyü, negatif enerji gibi mantığa aykırı ve ispatlanamaz takıntılara dönüşür. Ama ilginçtir bunun öfkesi de bunlara sebebiyet verdiği öne sürülen kişilere değil en yakınında sürekli olarak kendisine katlanan insanlara yöneltilir.

***

Robotlar yapay zeka yüklendikten sonra bilinç kazanabilirler mi diye tartışılıyor. Sanki insanlık bilinç kazanmış da geriye robotlar kalmış gibi…

***

Menfez (havalandırma kapağı) ne işe yarar?

Olası bir doğalgaz kaçağı durumunda hayatınızı kurtaracak tek şey bu menfezdir. Sızan gaz tavana yükselecek ve orayı doldurmaya başlayacak. Daha sonra eğer kapı açıksa diğer odalara doğru taşacak. Ama önce yukardan dolarak aşağıya doğru inecek. Bütün evin tavanı gazla dolsa

bile bir tek menfez yeterlidir ve bu açıklıktan gaz dışarıya boşalmaya başlayacak. Orası açık olduğu sürece ne kadar gaz sızıntısı olursa olsun o seviyeden daha aşağıya inemeyecek. Siz gaz seviyesinin altında normal bir şekilde nefes alıp verebileceksiniz.

Anlatılan şey bir fizik kuralıdır. Fizik yanılmaz. O nedenle kombinin veya şohbenin olduğu yerin kapısını gece mutlaka kapalı tutun ve menfez deliğinin üzerini naylonla, peçeteyle, kumaşla vs. asla kapatmayın. Bırakın oradan soğuk girsin içeriye...

***

Internette araba muayenesi için randevu alırken egzoz ölçümü ücretsizdir yazıyor. Gittiğinizde ise 90 lira egzoz pul parası alıyorlar muayene ücretine ilave olarak. Ücretsiz değil miydi diye sorduğunuzda ölçüm ücretsiz ama pul paralı diyorlar. Pul almazsanız da ölçümü ispatlayamayacağınız için o para mecburen veriliyor. Ücretsiz olmayacağını zaten biliyoruz da, zekamızla niye dalga geçmeye çalışıyorsunuz ben onu anlamıyorum.

***

Hristiyanlık alemi içerisinde geçmişte bir dönem kıyametin ne zaman kopacağına dair tartışmalar zirve noktasına ulaşmış. "Çok yakında", " yakın bir zamanda" gibi ifadelerin yanı sıra 50 Yıl, 100 yıl, 200 yıl içinde gibi daha belirgin tahminler hatta tarih verecek kadar kesinlik içeren öngörüler ortaya atılmış. Aynı konu daha sonra İslam alemi içerisinde ortaya çıkmış. Kıyamet ne zaman kopacak? Benzer cümleler yine kuruluyor. Mesele ne? Kıyametin kopuşu bu kadar çabuk niye istenir? Dirilecekler ya bir an önce... Düşünüyor taşınıyorlar, yüz binlerce belki de milyonlarca yıl beklemeyi kabullenemiyorlar. Dünyadaki hatta evrendeki en önemli varlık kendisi, en önemli konu da kendisinin yeniden dirilişi ya. Bir an önce yekinip geri kalkacak ya. Bekleyemez o kadar uzun süre. Karşındaki koskoca Allah, kainatı yaratan güç. Ya daha da fazla bekletirse... Peki ya hiç diriltmezse ne olacak?

***

Bir tespit daha öyleyse: Suçları bulunmadığı, kendi hatalarından bile kaynaklanmayan, o kadar ki kendileriyle hiç ilgisi olmayan konularda vicdan azabı çekmesi istenir insanlardan. Bazıları bu tuzağa düşer... Ama duygusallık yerine nesnel davranarak kendisinin sorumluluğu olmadığını anlayan olursa inatla giderek artan dozda çaba gösterilir. (Vicdan azabı çekmen gerek! İyi ama neden?) Üstelik gösterilen direnç kırılamıyorsa ilişkiler bile kopar. Ve maalesef bunu yapanlar en yakınından başlayarak çevresindeki kişilerdir.

***

Bir insana hatalı olduğunu söylemek, yapılmış daha büyük bir hatadır. Genellikle teşekkür bekleyen kişi karşısındakinin bu uyarıyı çoğunlukla düşmanlık belirtisi olarak algılamasıyla karşı karşıya kalır.

***

İnsanın zihninde geçmişinden, yaşanmışlıklarından veya yaşayamadıklarından kaynaklanan ama herkeste farklı olan kendine özgü büyük boşluklar, büyük karanlıklar ve engin çalkantılı alanlar, sürekli devri daim eden algısal hatalar ve kısır döngüler vardır. İşin ilginç olan tarafı bunları düzeltmeye hatta bazılarını yalnızca anlamak için bir girişimde bulunmaya bile kalkışıldığında şiddetli tepkilerle karşılaşılır.

***

İlçenin günümüzde neredeyse merkezinde bulanan barajın yerine yaklaşık 20'de biri küçüklüğünde bir havuz yapılarak mesire alanına çevrildi. Bütün özelliğini kaybetti, eski canlılığını ve hareketliliğini yitirdi. Son olarak resimde görünen su kenarındaki restorant da müşteri gelmediği için kapattı. Çünkü artık yemek yenen ve gelen ördeklere ekmek atılan kamelyaların dibinde su yok. En az dört farklı türdeki su kuşları da artık kayboldular. Baraj bir tür kimlik unsuruydu Şarkışla için, kimse kusura bakmasın ama yapılan havuz hiç bir işe yaramadı.

***

Yaşarken ona karşı silahlarla, ordularla savaşanlar hep yenildiler. Öldükten sonra iftiralarıyla mağlup edeceklerini sananlar bırakın boş yere yorsunlar kendilerini...

***

Sovyetler Birliği içerisinde, Sosyalist felsefenin öngörülerine dayalı olarak aile kurumu gereksiz görülmüş ve teorik düzlemde şiddetle karşı çıkılmış evliliğe ve aileye. Ama pratikte boşanma oranları neredeyse sıfıra inmiş. Çünkü boşanan eşin (siyasi içeriğe doğru kayan bir anlayışla) "yoldaşına" ihanet ettiği kanaati toplumda yaygınlaşmış ve boşanmak isteyen kişiye bu gözle bakılmış. Oluşturulan teori, gerçek dünyanın içindeki pratikte aynı sonucu vermeyebilir.

***

Neden? Nedeni şudur, çoğu zaman bir yerler insana ait olur. İnsan oraların sahibidir. Ama bazen de insan bir yere ait olur...

***

Atatürk Posteri

1985 yılında Cumhuriyet Bayramı'nda dedem İzzet Karakurt gazeteden iki tane almış ve bir kaç gün sonra Altıntabak mahallesindeki evlerinin karşısındaki camcıda birlikte çerçeveletmiştik. Etem Çalışkan tarafından çizilmiş.

Şu anda Aşık Veysel Meslek Yüksekokulu'nda duruyor.

Altta: "Cumhuriyetimizin kuruluşunun 62. yıldönümü dolayısıyla GÜNAYDIN gazetesinin okuyucularına armağanıdır" yazılı...

***

Derler ki Selçuklu hükümdarı Alaaddin Keykubat bir gün Mevlana ile görüşürken bir soru sormuş: "Sana da Hünkar diyorlar bana da, peki aradaki fark nedir? söyle bana..." Mevlana düşünmeden cevap vermiş: "Senin saltanatın ölünce biter, benim saltanatım ölünce başlar."

***

Eski memurumuz "Vatandaş" Mustafa Kiriş emekli olup Antalya'ya taşındıktan sonra da dilekçe yazmaya devam ediyormuş. Milliyet, Hürriyet gibi büyük gazeteler de dahil olmak üzere ulusal medyadan haberlerini alıyoruz arada sırada... Basın yayın organlarında Antalya'da yazdığı 500 dilekçeden bahsediliyor ama ben buradayken binlercesini gözümle gördüm.

Yüzüne de defalarca söylediğim üzere aşırı dürüstlükten ve yazdığı dilekçelerdeki üslup hatalarından dolayı daima yanlış anlaşılmış ve başını sürekli sıkıntıya sokmuştur. Dilekçelerini de hep en sonda "Vatandaş" olarak imzalamıştır.

Buradayken hatırladıklarımdan bazıları; kamu kurumunun kaçak kullandığı su, yurtta sigortasız çalıştırılan personel, otobüs firmasının biletsiz taşıdığı yolcular, yıpranmış bayrağın gönderde olması...

O dönemki okul idaresi tarafından kendisine kasten iş verilmediği için yaptığı başvurular sonuçsuz kalınca kendisini bile şikayet etmişti çalışmıyorum boş oturuyorum diye.

En son Antalya Belediye Başkanı'na hakaretten hakkında dava açılmış.

***

Minnettarım... Özgürce anlayabilme, özgürce düşünebilme ve özgürce karar verebilme fırsatına sahip olduğum için... 19 Mayıs kutlu olsun.

***

Hindistan Yüksek Mahkemesi sanayide kullanılan tüm oksijen tüplerinin hastanelere devrine hükmetmiş. Bu karara karşı gelindiği yönündeki şikayet üzerine, tüplerin devlet zoruyla alınacağı bildirilmiş. Devletin gücü yetmediği takdirde ise ödünç alın, dilenin ya da gerekiyorsa çalın denilmiş. (Kaynak: TRT haberleri, radyo yayını – Korona Salgını Dönemi)

***

Kapitalizm kendisini yıkmak için mücadele ederken ölen Che Guevara'nın resmini tişörtlere basarak sosyalistlere satar.

***

15 yıl önce
Ama bir gün sonra
Nazım Hikmet ölmüş
15 yıl sonra
Ama bir gün önce
ben doğmuşum
Hep bu dünyada bir gün de olsa
Birlikte bulunduk sanırdım
Oysaki 15 yıldan bir gün eksikmiş
Ben doğduğumda Nazım gideli

***

Pürmüz - Eski bir servis anısı

İşe yeni girdiğim dönemde ilk bir buçuk yıl kadar bende Sivas'tan Şarkışla'ya servisle gidip gelmiştim. Muhtemelen bu görüntülerden bir kaç ay sonra (güz eğitim dönemi bitince) Şarkışla'ya yerleştim.

Video kaydındaki konuşmalardan anlaşıldığına göre, 2008 yılı Aralık ayının sonunda aldığım bir haftalık evlilik iznimin bitiminin ardından Ocak 2009'un ilk haftasına denk geliyor tarih.

İzin dönüşü arkadaşlar her zamanki servisimizin yerine geçici olarak farklı bir aracın geldiğini ve başka bir sürücü olduğunu haber verdiler. Beklediğim durakta minibüs yaklaşıp kapıyı açınca ilginç bir görüntü ile karşılaştım. Isıtma sistemi bozuk olan aracın içinde bir pürmüz yanıyordu. Servise binince şaşkınlık içinde bir kaç gündür aynı şekilde yolculuk yapıldığını öğrendim.

Dalga geçtiğim için servis şoforünün "size de iyilik yaramıyor" dediğini ön koltuklardaki arkadaşlardan daha sonra öğrendim.

Yanık gaz kokusunu bir saat kadar teneffüs edince kafa yaptığı da izleyince anlaşılır sanırım.

***

1996-1997 yıllarında üniversite sınavlarına hazırlanırken arkadaşım D. Kaya ile birlikte bir gün Taşhan'a yolumuz düştü ve o güne kadar hiç görmediğimiz üst kata çıkıp bir bakalım dedik. Biri hariç tüm odalar kapalıydı ve sadece bir kaç masa ve az sayıda sandalye vardı. Şehrin ortasında ıssız, sakin, kimsenin bilmediği bir yer bulduğumuzu anladık. Ve böylece sınavlara çalışmaya orada devam ettik. Açık olan tek dükkan Hüseyin Abi'nin çay ocağıydı ve aşağıdaki esnafa çay gönderiyordu. Paşa Camisi'nden namazdan çıkıp bir sonraki vakti bekleyen birkaç yaşlı amcadan başka gelen giden yoktu. Sınavı kazanıp başka şehirlere gittikten sonra da tatile geldiğimizde yine ilk koştuğumuz yer orası idi. Bu arada yakın çevremizden başka arkadaşlarımız da bizimle beraber oranın müdavimi olmuştu. Ancak aynı ıssızlık uzun yıllar devam etti. Ne zaman doldu tüm dükkanlar tam olarak hatırlamıyorum. Kafe türü işletmeler açıldı. Aslında şu anda oldukça işlek bir yer durumunda... Sadece büyük salgın nedeniyle eski haline dönmüş...

***

3 bin yıllık Türk tarihi içerisinde rastlanabilecek en büyük bayramlardan biri olan 23 Nisan hepimize kutlu olsun...

***

İsmet Paşa asker kaçaklarının ve halka zulmeden eşkıyaların korkulu rüyası olmuştur. İstiklal Harbi'nin sonuna doğru asker kaçaklarının idam edilmeleri için genelge göndermiştir tüm birliklere. O kaçakların torunları intikamlarını asker kaçağı iftirası ile almışlar.

***

Vedat Tutuk çocukluğumuzun boks efsanesiydi. Bizden yaşça büyük olsa da, şehir dışında olduğu için tanışma fırsatı bulamasak da, aynı mahallenin çocukları olduğumuz için gurur duyardık. Oturduğumuz Yıldız apartmanlardan birisi olan yan bloktaki ailesini ziyarete gelirdi Ankara'dan...

Yanlış hatırlamıyorsam başka bir efsane Sivaslı boksör Seyfi Tatar da hocasıydı. 70'li ve 80'li yıllarda sinemada Rocky Balboa rüzgarları eserken bizimse gerçek bir örnek vardı önümüzde.

Biz de mahallemizin içinde, evlerimizin karşısında - şimdi yıkılmış olan- 4 Eylül Stadyumu'nun hemen yanıbaşındaki devlete ait Bölge Boks salonuna gitmeye başladık. Rahmetli Kendallı Kemal yaşlanmıştı ama arada gelirdi salona.

Velhasıl her ne kadar amatörlükten öteye geçememiş olsak da, evimizde boks torbası ve eldiven duruyorsa, az buçuk teknik biliyorsak, onların sayesindedir.

***

12 Eylül döneminde yaşandığı söylenen bir olayı geçenlerde birisi anlattı. Doğruluğunu bilemiyorum ama aktaralım.

İhtilal sonrası kanun kaçağı durumunda olan 6-7 genç kışın kırsal bölgelere girmişler, gece soğuk ve açlık nedeniyle bir köye varıp rasgele bir kapıyı çalmışlar. Tek başına yaşayan yaşlı bir nene içeri almış kendilerini. Karınlarını doyurmuş, sonra da kış vakti diye yatak sermiş. Sabah izlerini takip eden jandarma baskın yapıp almış hepisini. Yaşlı neneyi de yardım ve yataklıktan göz altına almışlar. Sorgulama falan mahkemeye çıkmışlar. Köyün muhtarını da kimsesiz yaşlı kadına yardımcı olması için çağırmışlar. Hakim serbest bırakmak niyetiyle bir an evvel aradan çıksın diye ilk önce kadını yargılamış. Hakim sormuş: "Yardım, yataklık ettin mi?" Kadın "Evet" demiş "Gül yüzlü çocuklardı hepsi de... Yardım da ettim, yatak da serdim." Hakim bu kez demiş ki "Sen bu gençler için İllegal (yasadışı) dedin mi? Güvenlik güçlerine haber vermeyi düşündün mü? Eğer illegal dediysen seni salayım." Yani hakim, yaşlı kadını "zaten ihbar edecekmiş" falan diye bir bahane ile bırakacakmış. Kadın cevap vermiş "Vallaha hepsine demedim ama başlarındaki sarı oğlana söyledim. "İlle Gal" dedim. O da arkadaşlarına söylemiştir herhalde. "Peki şahidin varmı?" diye sormuş hakim. Kadın "Sarı Abdal şahidimdir. Sarı topuzu kafama gelsin ki doğru söylüyorum demiş." Hakim muhtara dönüp Sarı Abdal'ın kim olduğunu sormuş. Muhtar da Sarıtekke köyünde yatan bir evliya olduğunu ağaçtan yapılma topuzunu anlatmış kısaca. Hakim "Olmaz, başka şahit var mı?" demiş. Kadın: "Kara Coğlü şahidimdir. Kara kılıcı boynumdan geçsin ki doğru söylüyorum" demiş. Hakim muhtara dönmüş yine, şahidin Alaman köyünde yatan bir evliya olduğunu öğrenmiş. Yine olmaz deyince kadın düşünmüş "Canabdal şahidimdir beni taş kessin ki doğru söylüyorum" demiş. Hakim Canabdal'ın kendi adını taşıyan köydeki bir evliya olduğunu öğrenmiş Muhtar'dan. Başka şahit isteyince yaşlı nene sinirlenmiş, Muhtar'a dönmüş: "Bu adam ya şahit bilmiyor, ya da Yezit" demiş.

***

Kılıcı çeken kılıçla yaralanmayı göze alıyor demektir.

***

Ömrümün törpüsüdür bu koridor. Günde belki yirmi kere geçerim. Her geçişimde bitmek bilmez bir türlü. Göğsüm daralır, soluğum kesilir...

***

Odak sözcüğü Od (ateş) kelimesinden gelir. Ateşin yandığı orta nokta demektir (merceğin güneşe tutulduğundaki gibi). Otağ da yine içinde ateş yanan yer demektir. Anadolu Türkçesi'nde Oda kelimesine dönüşmüştür. Ocak sözcüğü ile olan bağlantıları C/Ç/T/D dönüşüm çizgisi içinde izlenebilir.

***

düş+ün+mek

Sözcüğün kökenine bakıldığında beyinde gerçekleştirilen etkinliğin hayale dayalı görüntülerin geçişi, zihinde canlandırılması (imgelem / imajinasyon) olarak algılandığı açıkça görülmekte...

***

Çok eski dönemlere ait olduğu için ispatlanması mümkün olmayan ama çok mantıklı bir iddiadır. İletişim iki taraflı olduğu için herhangi bir dile ait en eski kelimeler onay ve red ile ilgilidir.

He, yeh (yes), ja (ya okunur), da...
Yo, no, la...

Bunların hepsi çok kısa ve basit, ilkel, doğal seslerdir.

***

Yarıntesi

Yapmış olduğum bir masal derlemesinde iki kez geçmektedir. Asya'da başka lehçelerde kullanıldığı söyleniyor ama doğruluğunu araştırmadım. Buradaki -tesi ekinin "ertesi" sözcüğün içinde yer aldığını zaten biliyoruz ama tek başına ele alınıp incelendiğinde etimolojik olarak ulaşılacak sonuç için düşünüp kafa yormak gerek.

"Akşam oluyor, bunları yediriyor içiriyor, karınlarını doyuruyor, yatırıyor. O gün iyi yatıyorlar, ondan sonra yarıntesi gün oluyor..."

***

Sivas - Şarkışla ve Altınyayla yöresinde "sıracalı tayatoru" derlerdi eskiden. Hayal meyal hatırlıyorum. Bu bir hakaret cümlesi olarak söylenirdi karşısındakine veya arkasından. Sıracalı kelimesine şu an değinmeyeceğim konu uzamasın diye. "Tayatoru" denilen "tiyatro" sözcüğünün halk ağzındaki bozulmuş bir biçimidir. Tiyatronun küçümsenmesi gibi düşünülebilir ilk başta ama değildir. Burada insanların başkalarını aldatmak için numaracılık yapması (rol yapması), oyun oynaması kastedilmektedir.

***

Moğolca'da -tay eki birleştiricilik, bir araya getirme gibi işlevler görür.

Cengiz Han'ın üç oğlunun adlarının anlamları şu şekildedir.
1. Çağatay: Çağları kendisinde toplayan demektir.
2. Belgütay: İşaretleri, alametleri kendisinde toplayan demektir.
3. Ögeday: Övgüleri kendisinde toplayan demektir.
Başka örnekler de eklenebilir elbette.

***

Tren mi, Tiren mi?

Yabancı dillerden geçmiş bile olsa "Tren" ve "Spor" biçimindeki yazılışlar Türkçe'nin dil yapısına uygun mudur? İlk dönemlerdeki yazılışlar neden sonradan terkedilmiş?

Bu vesile ile de güzel bir şiiri tekrar anımsamış olalım.
Servetifünun Dergisi - 9 Temmuz 1931 (Sayfa: 14)
Son Tiren - Neriman Hikmet

***

Maça ve Lahana

Eşti: Maça (iskambilde bir tür kağıt)

Altayca - Türkçe Sözlük (Emine Gürsoy ve Muvaffak Duranlı, TDK Yayınları, 1999) - Sayfa: 85 sağ sütunda rastladığım bu açıklama üzerine kelimenin asıl anlamını araştırdım ve "Lahana" anlamına ulaştım.

***

Bayartay (Баяртай)

Teşekkürler, Güle Güle, Şerefe gibi açıklamalara rastladım Moğolca'da. Teşekkürler, teşekkür ederim anlamlarına çok uyumlu buldum (kişisel fikrim). Türkçe veya Türk-Moğol ortak kökenli gibi gözüküyor. Kısaltılmışı Bayar (Баяр) şeklindedir diye bir cümle de anımsıyorum.

***

DİZGE

Türkçeleştirme çalışmaları esnasında "Sistem" sözcüğünün karşılığı olarak önerilmiş. Ancak bence halk kültüründeki anlamı daha güzel: Dize kadar çekilen uzun çorap.

***

Cemahiriye

Cumhuriyet kavramından esinlenerek ve bir türü olarak Libya'daki yönetsel yapının, kabileler / aşiretler birlikteliğine dayalı bir düzen olduğunu tanımlamak üzere Cemahiriye şeklinde adlandırılmasını Muammer Kaddafi gerçekleştirmiştir. Özetle Cemahiriye kavramını ilk türeten kişi olduğu söylenir.

***

Dinlenmek Fiili

Türkçedeki dönüşlülük eki olan -n bir tür kendine yönelişi ifade eder. Fakat bu ekle oluşan kelimeler kimi zaman mecazi diyebileceğimiz uzak anlamlara doğru kayar. Hatta tamamen farklılaşabilir. Aşağıdaki sınıflandırma tamamen bana aittir herhangi bir yerden alıntı değildir.

Örnekler
1.Yakın anlam: Süslenmek (kendi kendisini süslüyor.)
2. Esnek anlam: Bakınmak (sadece kendine değil çevreye de bakıyor.)
3. Uzak anlam: Yakınmak (yakmak fiili ile ilişkisi görülebiliyor, ama doğru çözümleyip açıklamak gerekiyor.)
4. Farklılaşmış anlam: Alınmak (açıklayabilmek galiba özel bir yetenek gerektiriyor, ama bir kez anlayınca cevabı basit aslında.)

Dinlenmek: Kişinin yorgunluğunu gidermesi. Ama dönüşlülük ekine baktığımızda "kendi kendisini dinlemesi" olması gerek. Mecazi bir anlama doğru kaymış olduğu görülüyor. "Kafayı dinlemek" veya "kendini dinlemek" gibi deyimlerde gördüğümüz anlamı ifade ediyor. Hatta

kelimenin ilk bağlamından tamamen koptuğunu görüyoruz. Kökteki anlamla arasında belli belirsiz çok zayıf bir bağ kalıyor.

***

Komutan kelimesine dair...

Asya Türkçesinde "komutmak" diye bir fiil var. Harekete geçirmek, canlandırmak, coşturmak, galeyana getirmek anlamlarına geliyor. Mesela şamanlar için kullanılmış bazı eski metinlerde. Fiilde anlam kaydırması yapılmış, hatta bayağı bir zorlama şekilde yapılmış bu. Kumandan, kommandant gibi biçimlerde değişik dillerde yer alan bu kavrama Türkçe bir karşılık oluşturulmuş.

Homutmak/Komutmak fiili bence aslında Homuz/Komuz/Kopuz kelimesi ile de bağlantılıdır. Türkçe'nin sınırları, gücü, alternatif türetme yeteneği konusunda ilginç bir örnektir. Dilimize gayet de güzel yerleşmiştir. (Kumandan demiyoruz Komutan diyoruz.)

***

Binbir Gece Masalları'na Avrupa'da Eklenen İki Öykü: Alaaddin (1) ve Ali Baba (2)

Alaaddin'in Sihirli Lambası (1) adlı öykü ile Ali Baba ve Kırk Haramiler (2) adlı diğer öykü Binbir Gece masallarına Antoine Galland adlı bir Avrupalı tarafından 1700'lü yılların başlarında eklenmiştir. Kendisi Fransız bir arkeolog ve çevirmendir. Bahsi geçen masalları Yuhanna Diyab adındaki Suriyeli bir masal anlatıcısından ilk olarak Paris'te dinlemiştir. Avrupalıların doğuya dair algılarına en iyi hitap eden nitelikleri taşıdıkları için gerçekten de Binbir Gece Masalları içerisinde Avrupa'da beğenilerek en çok yaygınlaşan ve tanınan iki Ortadoğu masalı bunlar olmuştur.

***

Kral Pakal'ın Yeşim Maskesi
Yapım tarihi: MS 683 (Maya dönemi)
Keşfedildiği yer: Palenque - Chiapas / Meksika

(Günümüzde Meksiko şehrindeki Meksika Antropoloji Müzesi içerisindedir.)

1985'teki Meksika Müzesi Soygunu esnasında 140 parça eserle birlikte çalınmış ve dört yıl sonra 1989'da müzeye geri dönmüştür. Soygun, iki üniversite öğrencisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

***

Bazı kavramlar bazı kalıpların içerisinde yerleşebiliyor. O kadar ki tek başına bile kullanılmayan bazı kelimeler bu şekilde kalıplaşarak varlığını devam ettirebiliyor.

Örneğin "tüzel" sözcüğü "hukuki" kavramının karşılığıdır. Günümüzde bu sözcüğün tek başına kullanımı toplum tarafından neredeyse hiç tercih edilmiyor, ancak "tüzel kişilik" (hukuki şahsiyet) kavramı içerisinde yerleşmiş durumdadır.

Başka bir örnek olarak "hafıza" günlük kullanımda "bellek" sözcüğünden bariz biçimde daha çok tercih ediliyor. Buna karşın "flash bellek" tabiri günlük dilin bir parçası olmuş durumda mesela. "Flash hafıza" denilmiyor. "Bellek" kelimesinin kullanımı daha çok bilişim teknolojilerinde tercih ediliyor.

Yine "cinsiyet" karşılığında önerilen "eşey" sözcüğünü günlük hayatta kullanmıyoruz ama biyolojide "eşeyli üreme / eşeysiz üreme" kavramları yaygın olarak kabul görmüş durumda.

***

Tsaatan / Çağatan - Geyik Binicisi

Sözcük Tsaa (Ren Geyiği) kelimesinden kaynaklanır.

Yazmış olduğum Aktarma Sözlüğü'ne kelimeyi "Çağatan" olarak almayı uygun buldum. (TS=Ц harfi Ç sesinin bir türevidir. Mesela; Tsetseg > Çeçeg > Çiçek gibi. Ayrıca peş peşe gelen sesli harfler Türkçe'de araya giren Ğ sesi gibi okunur.)

Tsaatan sözcüğü Tuva Türklerinden bir boy olan Duhalar (Tukhalar) için Moğollar tarafından kullanılan isimdir. Tuva Türkçesi tarihsel olarak zaten Moğolca etkisi altındadır, bu durum Duhalarda daha belirgin ve baskındır. Tuva Cumhuriyeti ve Moğolistan sınırında her iki ülkede yaklaşık eşit büyüklükteki bir alanda yaşarlar. Sayıları çok hızlı olmasa da azalmaktadır, bu durumun en büyük nedeni kentlere göçtür. Tuvalar bu kabileye Tuxa Kiji (Tukha Kişi) adı verirler. [X=Gırtlaksı H harfi]

***

Ar - Unutulmuş Bir Renk Adı

Divanı Lügat-it Türk'te "kestane rengi" anlamıyla geçen "Ar" sözcüğü maalesef kullanımdan düşmüştür. Al ve Ak renklerinin yanı sıra A- ile başlayan iki harfli diğer bir renk adının daha

Türkçede mevcut olduğu görülmektedir. Çok daha genel bir anlamda kahverengi demek olduğu da kabul edilebilir.

Not: Yeteri kadar örnek bulamadığım için tam olarak ispatlayamadığım Ap sözcüğü de "mor" anlamına gelmektedir. Bu renk adına itirazlar yöneltildiğini belirtmek isterim.

***

Oğlan ve Oğlak sözcükleri arasındaki kökensel ilişki çok nettir. Oğulduruk ise rahim (dölyatağı) manası taşır.

***

Ahtopotun Moğolcası

Bazı kavramlar var tüm dünyada tek dilden yayılıp bu şekilde yaygınlaşıyor, tabii ki geçtiği dillerdeki söyleyiş farklarını bünyesinde barındırarak. Ancak yeterince ayrıntılı bir araştırma yapıldığında görülüyor ki bazı dillerde bu kavramın karşılığı üretilmiş, bazen halk kültürü tarafından bazen de devlet eliyle.

Ahtopot sözcüğünün şu anda ayrıntılı etimolojisine girmeyeceğim ama 8 bacağı olduğu için Latin Yunan kökenli dillerde 8 kelimesi ile ilişkili bir açıklaması olduğu çok net ve kesin artık. Tüm dünya dillerine de söyleyiş farklarıyla bu şekilde yayılmış. Ancak klasik Moğolca'da Naymalza günümüz Moğolcasında ise Naymalj olarak geçen kelime Nayım / Nayma yani 8 sözcüğünden türemiş.

***

Tsagaan Ubgen: Kelime anlamı tam olarak: beyaz yaşlı adam.

Tsagaan (цагаан): ak, beyaz. Baştaki TS sesi Aslında Ç'nin bir türevidir. Türkçeye Çagaan/Çagağan diye aktarılması da mümkündür.

İkinci sözcük olan "yaşlı adam" ise aslında günümüz Moğolcasında Övgön (өвгөн) diye geçiyor. Übgen (үбгэн) ise klasik Moğolca'da ve günümüzde Buryat lehçesinde kullanılır.

***

Moğolca'da sığır anlamına gelen "Mal" kelimesinin Arapçadaki emtia veya sahip olunan şey anlamındaki "mal" kelimesinden bu dile geçtiğini ve anlam kaymasına uğradığını iddia eden kaynaklar var. Moğol etkisiyle Anadolu'da bugün büyükbaş hayvanlar için mal kelimesi

kullanılıyor ancak benim şahsi fikrim bunun kesinlikle Arapça kökenli olmadığıdır. Çünkü manda (camız) yavrusu için kullanılan Balak / Malak kelimesi de var ve bu ikisi arasında etimolojik ilgi görünüyor.

***

Bay-terek Kulesi (Astana / Kazakistan) – Bir anıt ve gözlem kulesidir. Yüksekliği 105 metredir.

Kültürel değerlerin korunarak geleceğe doğru ilerlenebileceğinin en güzel örneklerinden birisidir. Ulusal özgün unsurlar elden geldiği kadar resim, sinema, tiyatro, opera, edebiyat, müzik gibi sanat dallarında sürekli olarak yeniden işlenmelidir. Hatta bilimsel alanlardaki terimler oluşturulurken bunların adlarına yer verilerek geleceğe taşınmalıdır. Bay-terek bu hususa dair mimaride yeterince doğru biçimde başarılmış bir örnektir.

Bayterek (Kazakça: Бәйтерек), mitolojideki efsanevi Semrük kuşunun yuva yaptığı kutlu yaşam ağacını simgeler. Kulenin üzerindeki kubbe ise bu kuşun yumurtasını temsil etmektedir.

***

An/Aň/Ang sözcüğü Eski Türkçe'de ve Altayca'da av hayvanı, daha doğrusu yabani hayvan demektir. Türkçedeki en açık bağlantı ise Anırmak (Aňırmak/Ağırmak) sözcüğüdür. Her ne kadar dilimizde eşek için özelleşmiş bir anlam olsa da aslında kelime kökenine baktığımızda yabani hayvanın ses çıkarması demektir.

***

Böyle bir olayın dünyada eşi benzeri daha önce görülmemiştir ve zannetmiyorum ki bir daha da görülmeyecektir. Ömrü askerlikle hatta savaş meydanlarında geçen bir insan geometri terimlerini kendisi Türkçeleştirecek. Hem geometri bilgisi gerektirir hem de Türkçenin kökleri üzerinde derin bir bilgi birikimi gerektirir. Aklıma gelen sadece iki tanesini söylüyorum. Bu iki kelime Türk dilinde daha önce yoktur ve Atatürk'ün yazdığı geometri kitabında kendisi tarafından türetilmiştir. Çok ilginçtir o kadar isabetli kararlardır ki bunlar geometri terimi olmaktan çıkıp günlük hayatın içine girmişlerdir. Uzay, Teğet...

***

H ve N ile Başlayan Sözcükler ve Hırsız Sözcüğü

Anadolu Türkçesinde H ile başlayan Türkçe kelime "neredeyse hiç" yoktur. Ancak bu asla olmadığı anlamına gelmiyor. N harfi için de aynı durum geçerli. N ile başlayan kelime yoktur asla olamaz dersek; "ne, niçin, neden" gibi kelimeleri Türkçe değildir diye bir kenara atmamız

gerekir. Hırsız kelimesinde de aynı sıkıntı var. Türkçe değildir deniliyor ama nereden geldiğini açıklanamıyor. En son kökeni Arapça'ya bağlayabilmek adına Hayırsız kelimesinden dönüşmüş diye hiçbir dayanağı olmayan tamamen (çok yetersiz düzeyde) kişisel yorumdan ibaret olan bir açıklama uyduruldu. Bu dönüşümün anlam açısından gerçekleşmesi bence neredeyse imkansız o yüzden ses dönüşümüne hiç değinmiyorum bile.

Türkçe'nin başka lehçelerinde H ve N ile başlayan pek çok kelime vardır bunu da ayrıca belirtmek gerekir.

***

Yanlış yerlerden medet ummak yerine Azerbaycan ile en azından bir konfederasyon kurmak için çaba göstermek çok daha hayırlı bir başlangıç olurdu. (Sosyo-ekonomik ve siyasal sonuçları dikkate alınarak...)

***

Koçavuç
Koş-Avuç. İki avuç. Koş: çift. (Ş/Ç dönüşümü olmuş.)

***

Şarkışla pazarında köylerden getirilen ürünler satılırdı. Çok değil 30 yıl önce. Köylerde yaşayan kalmadı şimdi. Kapı önünde soğan yetiştiren yok, yazın köylere gelenler yoğurdu üç harfli marketlerden alıyorlar. Üzerine bir de "ne de olsa gurbetçiler geliyor" anlayışıyla işliyor tüm piyasa.

***

Bal/Pal/Mal kökü eski Türkçede koyu yapışkan sıvı veya çamurumsu akışkanları ifade eden kelimeler türetir. Bunu anlayamayanlar "bal" kelimesini bile Türkçe değildir diyerek işin içinden çıkmaya çalışmışlar. Şehir anlamındaki "balık/balığ" sözcüğü balçıktan, çamurdan kurutularak yapılmış kerpiçler ve bunun üzerine çamurdan yapılan sıva dolayısıyla şehir surları, kentlerin etrafını çeviren duvarlar bu ismin verilmesine neden olmuş. Hayvan anlamındaki "balık" ise yine kirli sularda, derelerde, balçıklı sularda hatta bataklıklarda yüzen bir canlı olduğu dikkate alınarak verilmiş bir addır. Yine bu bağlamda balak / malak kelimesini (manda yavrusu yani) balçıkda yatıp oynayan hayvan olarak da açıklamak mümkündür bence. Balmak (duvar örmek) şeklindeki bir fiilde eski Türkçede mevcuttur. Bunu da yine yukarıda anlatmış olduğum mantıkla rahatlıkla açıklayabilirsiniz.

***

Balaca Şehzade

Küçük Prens olarak bildiğimiz kitap Azerbaycan'da "Balaca Şehzade" (Balaca Şahzadə) adıyla tanınır. Şahzade kelimesinin Prens kavramına karşılık kullanıldığı açıktır. Ancak burada asıl önemli olan Balaca kavramı ise Bala (çocuk) kelimesinden türemiş olup aslında tam olarak "çocuk gibi küçük olan" manası taşır.

***

Askerlik eki

Türk-Moğol ortak kültüründe ve dil bütününde -vul/-vül eki askerlik bildiren sözcükler oluşturur. İlginçtir askerlik eki diye bir şey vardır yani. Sadece 2 tanesini açıklamakla yetineceğim. Aşağıda verdiğim diğer örnekler internette aratıldığında çok daha fazla sonuca ulaşılabilir.
1. Karavul: Bildiğimiz kara askeri demektir. Daha sonradan "Karakol" sözcüğüne de köken oluşturmuştur.
2. Yasavul: Kanunu koruyan kolluk kuvveti yani polis demektir.

Diğer örnekler: Çapavul, yortavul, tapavul, bökevül... (daha fazlası var)

***

Laçın/Laçin
(Şahin kuşu)

Bu sözcükle ilgili daha önce yapılmamış bir etimolojik açıklama gerçekleştirmiştim yıllar önce Aktarma Sözlüğü adlı kitabımda.

Ulaçın > Ilaçın > Laçın.
Aslında "ulamak" fiili dikkate alınınca ulaklık yapan yani bir şeyleri getirip götüren kuş anlamındadır. Şahin Orta-Asya'da ve hatta Ortadoğu'da posta kuşu olarak kullanılır. Önce u sesi ı'ya dönüşüyor. Daha sonra da ı sesi düşüyor. Bu dönüşüm örneklerinin rastlandığı lehçeler mevcut Türk dilleri arasında. Hatta L/N dönüşümüyle Naçın biçimi de vardır.

***

Sığırcık

Sungur sözcüğü Şahin için kullanılır. Tabii kimi yörelerde başka yırtıcı kuşlar da benzer olduğu için Kartal gibi mesela onlar da kastediliyor olabilir.

Sungurcuk/Sıngırcık/Sıňgırcık/Sığırcık dönüşümü mümkündür ama doğrudan Sığır üzerinden açıklanabilmesi de ihtimal dahilinde olabilir. Fakat bu takdirde bunu doğrulayacak bir mantık olmalıdır.

***

Çene hangi dilden geçme?

Türk dillerinde:
Çenermek: "Üst üste kapanmak" (midye kabuğu gibi) manasındaki fiilin "İç içe geçmek" anlamına da rastlanmıştır.

Çenetmek: Cevizin veya midyenin kabuğunu ikiye ayırmak manası vardır. Türkçe Çen kökünde iki parçadan oluşma, iki parçanın birleşmesi veya birbirinden ayrılması içerikleri bulunur. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki, tartışmasız Türkçe olan ve bu kökten türeyen Çene sözcüğünü Türkçe'nin dışına itmeye çalışmanın elle tutulur hiçbir tarafı yoktur. Üstelik Çeyne/Çene dönüşümüyle Çiynemek/Çeynemek fiili ile olan bağlantısı da apaçık ortada iken üzerinde durmaya, tartışmaya bile değmez bir konudur. Bu sözcük başka dillerde görünüyorsa bile Türkçe'den o dillere geçtiği kuşku götürmezdir.

Alıntı: Aktarma Sözlüğü - Deniz Karakurt

***

Karar almak ve karar vermek aynı anlama gelir. Ancak aslında karar almak içe dönük bir şeydir, kişi veya kişilerin belirli bir sonuca ulaştığını gösterir kendi aralarında. Karar vermek ise dışa yöneliktir bunun aslında başkalarına duyurulacağını veya bildirileceğini ifade etmektedir. Daha doğrusu bu karardan başkaları etkilenecektir. Fakat günlük kullanım içerisinde bu aradaki ince farklılık ortadan kaybolmuştur.

***

Su sözcüğünün Çinceden geçtiği iddia edilmekteydi, uzun bir zaman önce ortaya atılmıştı bu iddia. Türkçeden Çinceye geçmiş olamaz mı diye bir aksi görüş öne sürdüm. Az da olsa karşı çıkışlar vardı ama böylesi karşı bir taarruz benden önce yoktu (vardıysa da ben bilmiyorum, o yüzden çok kesindir diye iddia etmek istemiyorum). Daha makul bir açıklama ise çok daha eski çağlarda bu kelimenin ortak bir kökenden gelmiş olabileceğidir. İlkel dönemlerde akraba olmasalar bile bir arada, ya da komşu olarak yaşayan toplulukların dilleri birbirini etkileyebilir, ortak yaşam sonucu ortak bir sözcük olarak oluşması ihtimali vardır. Bu durumda hangisine ait olduğunu bilmeniz mümkün değildir.

***

Takipsizlik karşılığında öneri?

Aklıma gelenler:
İzlemsizlik
İzlevsizlik

***

Ücra (uzak, ıssız, tenha) kelimesi şeklen bakıldığında Arapça veya Farsça kökenli gibi gözükmektedir, ancak neredeyse ittifak halinde Türkçe olduğu görüşü kesinlik kazanmış gibidir. Uç kelimesi ve eski Türkçede daha fazla, daha çok olma anlamı bildiren -ra eki ile oluşmuştur (Uçra/Ucra).

***

Hanım sözcüğünün türeyişi şu şekilde anlatılır. Sırasıyla gelerek kendisine saygı sunan herkesin "Han'ım" şeklinde hitap ettiği bir ortamda, Mete Han içeri giren eşini görünce; "İşte bu da benim Han'ım," der. O günden bu yana kadın yöneticilere (kraliçe anlamında) "Hanım" denir. Etimolojik olarak bu anlatının doğruluğu tartışılır olsa da, sosyal hayat algısı olarak kadının eski Türklerdeki bu önemli konumu tartışılmaz bir gerçektir.

Türklerde Han ve Hanım, Moğollarda ise Han ve Hatan hükümdarı ve karısını ifâde eder.

(Bey/Beğ kelimesinden türeyen Begüm ise yine benzer bir biçimde -im/ım ekiyle oluşmuştur ve prenses manası taşır. Tam karşılığı batı dillerindeki Leydi sözcüğüdür.)

Alıntı: Aktarma Sözlüğü - Deniz Karakurt

***

Günücü: Haset, kıskanç
Günülemek: Haset etmek, kıskanmak

Olağan kıskançlıkta "neden bende yok?" diye olumsuz bir duygu durumu vardır, günülemede ise "bende yoksa onda da olmasın" hatta daha ileri boyutlarında "bende yoksa hiç kimsede olmasın" duygusu bulunur.

Kelime kökü Gön (deri) ve Gönül kavramları ile bağlantılı olup ilk söylenişi çok büyük olasılıkla "Gönülemek" biçimindedir.

***

İzi (bazı lehçelerde İdi): Rab, hüda, tanrı.

Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki Kur'an meallerinde "Rabbena" sözcüğü "Ey İzi'miz" şeklinde çevrilmiş.

Ayrıca;
İzgi: Sevap, hayır (iyilik)

***

Tügmek: Asya lehçelerinde Düğümle(n)mek anlamına geldiği gibi Örtmek manası da taşır.
El-tügen > Eldüğen (Anadolu'da Eldiven haline dönüşmüştür.)

***

Sivas yöresinden bir sözcük daha...
USUKMAK: Akıllanmak, aklını başına toplamak, sakinleşmek.
- Çocuk usukmuş, birazdan uyur.

***

Göğ: Ham yeşil mevye
- Dün göğ elmayı çok yemiş karnı ağrıyor.

Göğermek: Yeşermek, yeşillenmek (ekmek, bakır, bitki, çamaşır, vücut)
- Dışarda bıraktığın ekmekler göğermiş.

(Sivas yöresi)

***

AZITMAK
Sivas yöresinde birini veya bir hayvanı kasten kaybetmek anlamına gelir. Mesela, "köpeği dağda azıtmış" veya "arkadaşımı pazarda azıtıp buraya geldim".

***

İLKYARDIM VE CANKURTARAN

1. Bazı eski Türk filmlerinde görüyoruz, ambulansların üzerinde "Cankurtaran" yazıyor. Burada aslında çok da bir sıkıntı yok, bu kavramın kullanıldığı net bir biçimde görülüyor. Ama sadece şunu merak ediyorum, tamamının üzerinde mi yazıyordu acaba? Yani "ambulans" sözcüğü hiç kullanılmıyor muydu?
2. Yine eski Türk filmlerinde "İlkyardım" sözcüğünü oyuncuların ağzından sıklıkla duyuyoruz, acaba "Acil" kavramının yerine mi kullanılıyordu?

***

Pulluk sözcüğünün İngilizce "Plough" kavramından dilimize ses benzeşimi ile geçtiğini de belirtelim, büyük olasılıkla ithal malzemelerle birlikte sözcük de ülkemize taşınmış olmalı. (Almanca: Pflug)

***

BUN / MUN: Dert, sıkıntı anlamlarına gelir.

Örnek olarak tabelanın üçüncü paragrafının son satırı: "sıkıntıda kalanların yardımına yetişen..."

Bun Baba Türbesi
Sivas Devlet Hastanesinin (eski SSK Hastanesinin) batı duvarına yakın bahçesi içinde ve Selim Ağa Camii karşısındadır. Halk arasında “Mum Baba Türbesi” olarak da adlandırılmıştır.

***

Palas Demiryolu Kazası Anıtı (Kayseri)

Büyüktuzhisar ve Sarıoğlan arasında 7 Haziran 1980 tarihinde tren kazasında ölen 30 kişinin anısına dikilmiştir.

***

Gerçek Tosun Paşa hangisi?

Filmde Kemal Sunal'ın canlandırdığı Uşak Şaban'ın gerçek Tosun Paşa olmadığını zaten biliyoruz... Kavalalı Tosun Ahmet Paşa (1794 - 1816) vali olan babasının yanında gerçekten bir dönem Mısır'da bulunmuştur. Henüz çok gençken 23 yaşında veba salgınında ölmüştür.

***

Yönetmenliğini Yavuz Turgul'un yaptığı 1993 yapımı Gölge Oyunu filminde aslında başroldeki 2 karakter, Karagöz ve Hacivat'ın son derece modernize edilmiş daha doğrusu günümüz gerçekliğine maruz bırakılmış halleridir.

***

Yokolan Gelenek: Ağıtçılık

Anadolu'da bazı ağıtçılar bu konuda o kadar iyiymiş ki, durumu bilmeyen dışarıdan gelen kişiler bu kadınları ölenin çok yakın bir akrabası hatta annesi veya kardeşi sanırlarmış. Ağıtçılık bir zamanlar o kadar yaygınlaşmış ki ölenin ardından ağıt yakılmazsa yakınlarının ona sahip çıkmadığı söylentileri çıkarmış. Ağıtçılar, vefat eden kişinin nasıl öldüğünü ve diğer kişisel özelliklerini çevreden öğrenirlermiş, hatta bazı küçük eşyalarını kendilerine esin vermesi için alırlarmış. Kaynak: Güneş Er - Balıkesir Çepnilerinde Ağıt Geleneği (2010)

***

Hümayun Tebrizyan
Türkiye'de de 1970'li yıllarda en az 8 sinema filminde oynadığı bilinen İranlı aktördür. Tahran'da lokanta işlettiği bilgisine ulaşılmıştır. Şu an hayattadır. (Mart 2023)

***

Karahöyük Köyü - Kocasinan / Kayseri (10/03/2024)
Yorucu bir çalışma oldu. Ancak ortam büyüleyici...

Köyün büyük bir kısmını oluşturan taş yapıların Ermenilerden kaldığı bilgisi verildi. Köyden kente göç nedeniyle günümüzde evlerin çoğu terkedilmiş durumda. Acilen korumaya alınmaları gerekli.

***

El Bûstacî - 1968
Türkçe: Postacı (Uluslararası: Al-Boustaguy)

Muhteşem bir romandan uyarlanan muhteşem bir film. (Mısır'lı yazar Yahya Hakkı'nın aynı adlı romanından filme aktarılmıştır.)

Mısır Arapçasında البوسطجى olarak yer alan sözcük Latince kökenli Posta kelimesinden türemiş olup Türkçe -ci eki ile Osmanlıca'dan geçmiştir.

Kişisel notlar:
1. Filmi yıllar önce İngilizce altyazı ile izleme fırsatı bulmuştum.
2. Yakın zamanda bu kelimeye bir Arap kargo firmasının adı olarak da rastladım.

***

Hacı Kasım Camisi - Melikgazi, Kayseri (05/02/2024)

Roman vatandaşların ağırlıkta olduğu bir mahallede bulunuyor.

Minarenin hemen yanındaki çeşmenin üzerinde bulunan sivri uçlu taş yapı parçası köşk minaresi. Aldığım bilgiye göre çeşme aslında yakın zamanlara kadar kullanıldığı halde malesef tahrip olmuş durumda. Yandaki taş kemerli beyaz kapıdan avluya girilmekte.

Ek bilgi: Bölgede benzer karakteristik özellikler taşıyan bakımsız durumdaki pek çok taş yapıya daha rastladım ama zamanım olmadığı için hepsini fotoğraflama olanağı bulamadım. Belki başka bir sefere umarım.

***

Ballista

Bu silah aslında büyük oklar fırlatmak için tasarlanmıştır ama taş veya küçük metal gülleler de atabilmektedir. Bir rivayete göre Romalılar Tuna Nehri'nin öbür tarafına ok gönderebilen bir Ballista yapmışlar, bu o zamana kadar üretilmiş olanların en büyüğüymüş.

Ballistalar yaylarının gerilmeleri esnasında çok acayip bir gıcırtı ve ses çıkarıyormuş. Yüzlercesi birden savaş meydanlarında aynı anda gerilirken acı çekerek inleyen kötü ruhların sesini anımsatıyormuş ve karşıdaki düşmanların üzerinde psikolojik olumsuz bir etki oluşturuyormuş. Dünyanın ilk roketleri yapıldığında bu aletten ve adından esinlenerek "Ballistic missile" (Balistik füze) denilmiş.

***

Sibirya Buz Prensesi

2400 yıllık olduğu anlaşılan 20'li yaşlarda ölmüş olan genç bir kadın mumyasının 1993 yılında bulunduğu kurgan alanı.

Yer: Ukok Yaylası - Altay Dağları (Sibirya / Altay Özerk Cumhuriyeti)

Mezar bulunduktan sonra Altay halkı tarafından hızla destan kahramanı "Oçı Bala" (Очы-Бала) adlı kız ile de özdeşleştirilmiştir. Prenses Kadın (Altayca; Принцессой Кадын), Ukok Prensesi (Rusça; Принце́сса Уко́ка) olarak da adlandırılmaktadır.

Ayrıca Ak-Kadın (Ак-Кадын) adıyla da anılan prenses Altay halkının inançlarına göre, barışın koruyucusuydu ve yeraltı dünyasının kapılarında nöbet tutarak, kötülüğün aşağı dünyadan yeryüzüne çıkmasına engel olmaktaydı.

***

Bay-terek Kulesi (Astana / Kazakistan)

Bir anıt ve gözlem kulesidir. Yüksekliği 105 metredir. Kültürel değerlerin korunarak geleceğe doğru ilerlenebileceğinin en güzel örneklerinden birisidir. Ulusal özgün unsurlar elden geldiği kadar resim, sinema, tiyatro, opera, edebiyat, müzik gibi sanat dallarında sürekli olarak yeniden işlenmelidir. Hatta bilimsel alanlardaki terimler oluşturulurken bunların adlarına yer verilerek geleceğe taşınmalıdır. Bay-terek bu hususa dair mimaride yeterince doğru biçimde başarılmış bir örnektir.

Bayterek (Kazakça: Бәйтерек), mitolojideki efsanevi Semrük kuşunun yuva yaptığı kutlu yaşam ağacını simgeler. Kulenin üzerindeki kubbe ise bu kuşun yumurtasını temsil etmektedir.

***

Solaklar

Osmanlı Devleti'nde padişahın korunması görevini üstlenen askerlere Solak adı verilirdi. Sefere çıkıldığında solaklar saray kapısından çıkıldığı andan başlayarak yaya olarak padişahın her iki yanında ve önünde dizilir, yanına izin verilmeyen hiç kimseyi yaklaştırmazlardı. Savaş esnasında bütün solak bölükleri padişahın etrafında bir koruma hattı oluştururlardı. Kaynaklarda 400 solak okçusunun var olduğundan bahsedilmektedir.

Örnek olarak; Celalzade Mustafa Çelebi tarafından yazılan "Selimname" adlı eserde Çaldıran Savaşı'nda solakların padişaha nasıl siper oldukları anlatılmıştır.

***

1854 yılında Londra'daki kolera salgını sırasında hastalığın sudan bulaştığını anlayan John Snow, yayılmaya neden olduğunu tespit ettiği çeşmeyi kırmıştır. Daha sonra o zamanki genel

düşünceye göre koleranın havadan bulaştığına inanan yerel yöneticileri ikna ederek çeşmeyi tümden söktürmüştür.

Bilimsel yöntemleri kullanarak hastalığın haritasını çıkaran Snow salgının ana kaynağının sadece bir su kaynağı olduğunu tespit etmiştir. Binlerce insanın hayatını bu basit önlemle kurtarmıştır.

Kulpu eksik olan tulumba 20 Temmuz 2018'de Soho semtinin Broadwick Caddesi'ne yeniden yerleştirilmiştir.

***

ABD'nin En Uzak Yeri

Amerika Birleşik Devletlerindeki Havasupai Kızılderili yerleşim alanının başkenti olarak kabul edilen Supai kasabasına ancak katırlarla (veya atlarla) ya da yürüyerek ulaşılabilmektedir. Bu nedenle ABD'nin en uzak (veya ücra) yeri olarak kabul edilmektedir. En yakın yerleşim yeri 13 kilometre uzaklıkta olup sarp ve engebeli yollardan geçilmesi gerekir. Postaların tamamı katırlarla getirilir. Bölgede hiç otomobil yoktur.

Kasabada yaşayan 200'den fazla yerlinin tamamı kendi dillerini konuşabilmektedir.

Not: Rezervasyon içindeki diğer yerler de dahil olmak üzere Havasupai kabilesine mensup 700 kadar Kızılderili'nin tamamı kendi dillerini bilmektedirler ve öğrenmeye ısrarla devam etmektedirler.

***

Moğol adının kökenine dair bir efsane...

Etimolojik olarak doğru olduğuna dair kesin bir iddia da bulunmuyorum ama eski kayıtlarda böyle bir anlatı mevcut.

Alıntı:
Bahaeddin Ögel, Türk Mitolojisi, Cilt: 1, Sayfa: 60 ve 167 (dipnotlar)

Benzer bir anlatı ise şöyledir: İlahi bir güç tarafından "Mung Ol !" denilmiştir. Ve bu durum yaşadıkları yörenin bunaltıcı, sıkıcı bir havaya sahip olması ile ilişkilendirilmektedir.

***

SORUMAK: İçip bitirmek

Dibine kadar içmek, damla bırakmadan bitirmek, emmek, emerek içmek, pipetle / kamışla içmek.

Örneğin: Ayranı amma da çabuk sorudun...

Resmi sözlüklerde "Soğurmak" biçiminde geçen ve "absorbe etmek" olarak açıklanan fiilin Sivas yöresindeki türevidir. Bildiğim kadarıyla en azından bazı ilçelerde ve pek çok köyde bu kullanım mevcuttur.

***

YUVA
Geçenlerde Barış Manço'nun Adam Olacak Çocuk programına rastladım. Rahmetli orada "Yuva" diyor. "Kreş" anlamında...

***

YURT

Unutulan "Kulüp" anlamı...

Yurt kavramı lehçesel söyleyişe dayalı ses farklarıyla Kazak - Kırgız coğrafyasında ve ayrıca özellikle Moğolca'da çadır demektir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizde anlamı genişletilmeye çalışılmıştır bazılarında başarılı olunmuştur. Mesela vatan ve öğrenci misafirhanesi anlamlarını bugün de kullanıyoruz. Ancak bir de yerleştirmeye çalışılan ama sonradan unutulan anlamları vardır. Bunlardan birisi de "Kulüp" manasıdır.

Örneğin: Mersin İdman Yurdu...
Çok açık ve net bir biçimde "Mersin Spor Kulübü" demektir.

Not: İdman kelimesi Azerice'de günümüzde spor anlamında kullanılmaya devam etmektedir.

***

OKUL, EGEMENLİK, SAPTAMA...

Dilimizde birkaç tane örneği bulunan ilginç bir kelime türetme yöntemi...

Dil devrimi esnasında türetilen kelimelerden üç tanesini ele alarak izah edeceğim. Öncelikle hemen belirteyim, uygulanan yönteme "Serbest Çağrışım" deniyor.

Okul kelimesi Cumhuriyetin ilk yıllarında türetilmiş bir kelimedir. Başka Türk dillerinin hiçbirisinde yoktur, günümüzde bile onun yerine Arapça kökenli "Mektep" kavramı yaygındır. Karşılığında türetilen "Okul" ise kökenini "Okumak "fiilinden alır. Ama Fransızca "Ecole" (Ekol) kelimesinden esinlenilmiştir. Şahsi fikrim olarak iki uçtaki görüşlere de katılmadığımı belirtmek isterim. Bu sözcük türetilirken başka hiçbir dışsal etken olmadan tamamen bağımsız olarak ortaya çıktığı da doğru değildir. Ancak öteki taraftan bu kavramı Türkçe'nin dışına iterek yabancı bir kelime kabul etmeye çalışmak, kullanmayalım demek de mantıklı bir yaklaşım değildir. Yani yabancı bir kelime diyemiyoruz, "Okumak" fiilinden geliyor çünkü. Ama Fransızca'dan esinlenildiğini de yadsıyamıyoruz. Benzer biçimde "Egemenlik sözcüğü iddia edildiği gibi kesinlikle Türkçe'de kökleri olmayan bir kelime değildir. Eski kayıtlarda, derlemelerde Ege/Eke sözcüğüne rastlanıyor (Yunancadaki Ege/Aegaeu değildir). Ama öteki taraftan Latince / Fransızca kökenli Hegemonya kavramından serbest çağrışımla esinlenildiği yönünde kuvvetli bir ihtimal vardır. Diğer örnek de bizzat Atatürk tarafından türetilmiş denilmektedir. Tesbit ve Sabit sözcüklerindeki Arapça "Sbt" kökünden serbest çağrışımla Saptamak fiili türetilmiştir. Ama kök Türkçe değildir diyemiyoruz çünkü "Sap" kelimesi ile ilişkilidir. Orhan Hançerlioğlu Türk Dili Sözlüğü'nde "saplanmış gibi kımıldamaz hale gelmiş olmak" şeklinde açıklamıştır. Buna karşın kelimeyi Arapça kökenli sayan yazılara rastlamak da mümkündür. Özetle ilginç bir kelime türetme yöntemidir. Az sayıda olsa da başka örnekler de bulunabilir.

***

ORALIKLI OLMAMAK / OLMAK

Sivas yöresinde kullanılan bir tabirdir. Kayıtsız kalmak, umursamamak, ciddiye almamak, dikkatini vermemek ve ayrıca olumlu biçimiyle kullanıldığında tersine anlamlar içerir.

***

SANRI yerine...

Şahsi fikrimdir, kesin böyledir diye bir iddiam yok. Ancak "halüsinasyon" kavramı karşılığında önerilen bu kelime nedense kulağa hoş gelmemiş olacak ki pek yerleşmemiş ne günlük dilde ne de bilimsel bir terim olarak. Biraz araştırdım.
1. Resmi sözlüklerde "Sanrılama" diye bir kelime var tarif ettikleri şey yine aynısı. Yani aynı kapıya çıkıyor diyelim.
2. "Sanrıma" diye bir öneride bulunayım dedim. Daha önce kullanan olmuş. Hatta bu isimde bir şiir yazmış. Sözlüklerde yer almıyor.

***

Savlama

Sözlüklerde yer alıyor ama özelleştirilmiş bir anlam yüklenmemiş. Aklıma ilk gelenler...
1. İddia (önesürme, oyun)
2. İddianame (hukuki terim)
3. Tez (Sav yerine belki daha uygun olabilir)

***

Çağatay isminin etimolojisi çok netleştirilebilmiş değildir. Ancak Küçük Tay açıklaması zayıf, hem de çok zayıf bir ihtimal. Şu an için en doğru görünen açıklama çağları kendinde toplayan demektir. Cengiz Han'ın diğer oğlu olan Ögeday, övgüleri kendinde toplayan demektir. Belgutay ise alametleri işaretleri kendinde toplayan demektir.

***

Aydınlanma; kişinin kendi aklını kullanmaya cüret etmesidir.
(Immanuel Kant'dan özetle)

***

Karakçı: Haydut, eşkıya anlamlarında farklı Türk lehçelerinde kullanılır.

Sözcüğün kökeninde "Karamak" fiili vardır. Bakmak, görmek demektir. Bazı dillerde olumsuz bir anlam içermediği halde türeyen bu Karakçı kelimesinde kökteki "Kara" kavramı dikkate alındığında gizlice izlemek, kötü niyetle gözlemek anlamı vardır. Yani başkasına zarar vermek amacıyla fırsat kollayan kişi anlamı bulunur.

***

Zilant Heykeli - Kazan / Tataristan

Kazan şehrinin simgesi haline gelmiş olan kanatlı yılana dair anlatılan bir efsane de bulunur. Kişisel olarak sözcüğün her ne kadar Türkçe "Yılan" kelimesi ile ilişkili olduğunu öne sürmüş olsam da yeterli bağlantı olmadığını savunanlar ve/veya başka açıklamalar geliştirenler de mevcuttur.

***

Babaanne ve Anneanne Bileşik Sözcüklerine Dair

Nineler için böylesi bir tanımlama sistemi var olduğu halde Dedeler için yok mu? sorusuna yanıt ararken ulaştığım bir sonuç. (Aşağıdaki bilgi Talat Tekin'den alıntıdır.)

1. Günümüz Türkçesi:
a. anneanne (<anne anne-si: "annenin annesi olan nine")
b. babaanne (<baba anne-si: "babanın annesi olan nine")
2. Eski Osmanlıca:
a. anaata (<ana ata-sı: "annenin babası olan dede")
b. ataata (<ata ata-sı: "babanın babası olan dede")

Kaynak: “Amca” ve “Teyze” Kelimeleri Hakkında, Talat Tekin, 1960, Belleten - Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Cilt: 8 , Sayfa: 283-294

***

TİMİR-AT (Demir-At)

Bisiklet veya Motosiklet bazen de Araba (Yakutistan / Sakha dili)

Yakutistan'da 2000'li yıllara kadar sözlüklerde resmi olarak yer alan kelime bugün de halk ağzında kullanılmaya devam etmektedir.

TEMİR AT: Araba, Otomobil (Altayca)

Pavel Vasilyeviç Kuçiyak adlı Altaylı yazarın “Temir At” adlı hikâyesinin konusu Altaylara ilk otomobillerin gelişiyle ilgilidir.

***

SOYKA

Sivas yöresinde Soyka/Soyha (h harfi gırtlaktan söylenir) iki anlamda kullanılır. Ölünün ardında kalan ufak tefek önemsiz eşyalar, değersiz şeyler olarak görülür. Keşke bunlar olmasaydı da o yaşasaydı gibisinden yani. Bir de günlük hayatta zaman zaman ölü ile ilgisi olmaksızın küçümseyici aşağılayıcı olarak değersiz, basit, adi gibi anlamlarda kullanılır. Sinirlenildiğinde falan söylenebilir. Mesela düğmelerine basar basar işe yaramaz, bunun üzerine; "Soyka tv kumandasının pili bitmiş" gibi...

***

KAMUTAY

Dil devrimi esnasında Kamutay diye bir sözcük türetilerek meclis, parlamento kavramları karşılığında önerilmiş. Ancak tutmadığı için daha sonra vazgeçilmiş.

Ben bu konudaki fikrimi Aktarma Sözlüğü kitabımda yazdım. Kamutay sözcüğü yanlış kavram karşılığında önerilmiş bence. Kamutay tam olarak "Cumhuriyet" sözcüğünün karşılığıdır.

***

Şarkışla'da Yuvaz-özü adı verilen bir dere vardır. Yuvaz kelimesine dair yaptığım araştırmalar büyük oranda sonuçsuz kaldı, sadece bir yüksek lisans tezi çalışmasında bir cümle buldum. Ankara'nın Beypazarı ilçesinin halk kültürüne dair bu tezde kaynak kişiden alınan şu cümle yer alıyor:
"İshal olan kimseler, yuvaz adı verilen meyveden yer, leblebi tüketir ve armut gagı (kurutulmuş) yerlerdi."

Bunun dışında yorum yoluyla Yuvaz/Yuğaz dönüşümü dikkate alınarak Yuğmak/Yumak (yıkamak) fiili ile bir bağlantısı mümkün müdür? diye bir düşünce geliştirsem de bunu da destekleyecek hiçbir açıklamaya ulaşamadım.

Not: Daha sonradan Üvez sözcüğü ile ilişkili olduğuna dair bilgi edindim.

***

Tig/Tiğ: Kılıç (Tığ kelimesi ile akrabadır, hatta anlam kaymasına uğramış aynı sözcüktür.)

Tiğgin: Prens, Şehzade... Kendisine kılıç verilen, kılıç sahibi olan veya kılıcı hak etmiş olan. (Bahsedilen sıradan bir kılıç değil, hükümdarlık simgesidir. Belki, Veliaht daha doğru bir anlam olur.)
Tiğgin>Tigin>Tegin>Tekin

***

"Yürümek" fiili Anadolu'da bazı yörelerde "Yerimek" şeklinde söylenir.
Bu durum sadece fiilin halk ağzında yanlış kullanımından kaynaklanıyor değildir. "Yer" kavramı ile bağlantısı dikkate alındığında ayağını yere basmak, yerde ilerlemek manasına gelir.

Kostak kostak yeri yeri (yürü yürü)
Çapraz çapraz yeri yeri (yürü yürü)

***

Çocuğuna isim olarak koymak isteyen birisi sorunca yanıtlamıştım...

Çiçek kelimesi Moğolca kökenlidir. Tsetseg > Çeçek. Ancak şahsi fikrim daha eskiden Türkçe'den geçmiş olma ihtimali yüksektir. Türk dillerinde "Çeçmek" (saçmak) fiili vardır.

***

Sivas halk ağzında "Müzümsüz" diye bir kelime vardır.

***

Cüneyt Arkın'ın gerçek soyadı olan "Cüreklibatur" birleşik bir kelimedir. C/Y dönüşümüyle Cürekli > Yürekli ve Batur (bahadır, yiğit) sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. İlk kelime mecazi anlamıyla dikkate alındığında "korkusuz yiğit" demek olduğu rahatlıkla görülebilir. Ses dönüşümlerini incelerken memleketi olan Eskişehir'de Kırım-Tatar kökenli toplulukların bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır.

***

Devlik / Devlük: Geçim, ev idaresi, hazırlık, kış hazırlığı (Tokat, Sivas)

***

Özetle 1500 yıl önce hukuk kitapları bu konuda eğitim alanların bile anlayamayacağı kadar karmaşık, üst üste yığılmış ve içinden çıkılamaz düzeyde zormuş. Geri kalanı kitabın arka kapağında anlatılıyor. (Günümüzdeki durum çok da farklı mı aceba?)

Kemal Gözler - Anayasa Hukuku kitabının arka kapağına istinaden…

***

Şahsi fikrim insanın doğru bir biçimde oluşturduğuna kanaat getirdiği düşünce sistematiği içerisinde (ama bir taraftan oluşturduğu bu düşünce dünyasını da düzeltmeye devam etmeyi ihmal etmeden) hem teorik hem de pratik düzlemde mücadele etmektir.

***

Artık Sorular Yok. (21 Aralık 2008)

***

Çözüm basit: yeryüzünde adalet diye birşey olmadığını kabul etmek!

***

Kainatın kalbi bir gün duracak, bir daha atmayacak. Zaman susacak... Telaşa gerek yok.

***

Aldığınız veya al(a)madığınız kararlarla hayatınız bambaşka biçimlerde akar... Bu kader demektir.

***

İnsana bahşedilmiş en güzel armağan, hafıza mıdır yoksa unutmak mı?

***

Weltschmez…

***

Bazen resimler birdenbire şekil değiştirir, tersine dönüverir. Ve hayretle anlarsın ki aslında bugüne kadar baktığın şey fotoğrafın kendisi değil negatifiymiş. Fotoğrafın aslını gördüğünde anlarsın ancak herşeyi. - Deniz Karakurt

***

Bâzan, bâzı insanlar yüreklerinde tüm evreni taşırlar...

***

Cehâletin zirve noktasına ulaşanlar, aşağıya yuvarlanmaya başladıklarını bile anlayamazlar.

***

Gerçek alkışla ölçülmez, tarihle ölçülür.

***

Ayarını bozduğun kantar, gün gelir seni de tartar. (Atasözü)

***

Benim zihnim olmuş enkaz. (2 Mart 2016)

***

Kara-Baba Yatırı Yolculuğumuz. Turna Dağı'nın zirvelerinden birindedir. Şarkışla'da Sünni, Alevi, Türk, Çerkez, Çeçen, Karapapak köylerinin tamamı sahip çıkar. Asfaltsız bozuk dağ yollarından yarım saatlik bir yolculukla ulaşılabiliyor. Mergesen Köyü'nden girip Elmalı yolundan yukarı çıktık. İlk fotoğrafta dağın tepesindeki küçük ağaçlık bölge. Son fotoğrafta karşıda Yıldız Dağı görülebiliyor mezarın olduğu zirveden. Son derece yüksek, ıssız bir yer. Büyüleyici bir atmosfer. Resimler anlatmaya yetmiyor. Ardıç ağaçları altında yığma taş mezar... Diğer taraftaki Kazancık köyü halkı ağıl yapmak için aşağı indirilen taşların gece yerine döndüğünü anlatıyor. (13 Kasım 2020)

***

"Deneme yanılma" ile öğrenme yönteminin farklı düzeyleri vardır, "kafayı toslayarak öğrenme" de bunlardan biridir.

***

Benim için her zaman efsanesin...
Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un ruhu şad olsun.

***

Savaşta erlere bir mevzi verilir, "burayı koru" denir. Er daha ötesini düşünmez. Sadece orayı korur. Komutanlar ise savaşın geneline dair kafa yorarlar. Strateji, taktik, plan... Harita, lojistik, teçhizat, mühimmat... Rütbeler ne kadar yüksekse bunlar daha önemli hale gelir, öyle de olması gerekir zaten. Sonra zaman döner, yaşamın akışı yapacağını yapar, komutan da döner dolaşır, gün gelir bir mevzide erleriyle birlikte orayı savunur. Bir taraftaki toprak yığını, diğer taraftaki çukurluktan ibaret o yer onlara ev olur, yurt olur... Uğruna ölünecek bir yer haline gelir. Komutan da bırakır taktiği, stratejiyi... Unutur savaşın genel gidişatını, sadece orayı korur. Bazen sadece mevziyi korumak gerekir, başka hiçbir şey düşünmeden sadece o mevzinin uğruna mücadele etmek gerekir. Bulunduğun yere tutunmaktır mesele. O çorak toprağı ne gözle gördüğündür önemli olan...

***

Bireysel silahlanmayla değil bireysel düşünceyle adam olunur.

***

1.
8 Kasım 1938, Salı.
Saat 19.00 suları...
Atatürk ağır komaya girmiştir. Başucunda bulunan Dr. (Neşet Ömer) İrdelp'e dikkatle bakmış ve "Aleykümüsselam" deyip kendinden geçmiştir. Atatürk'ün son sözü bu olmuş ve bu son koma olmuştur.

Kaynak: Atatürk'ten Hatıralar, 1973, Sayfa: 770-771, Hasan Rıza Soyak

2.
8 Kasım 1938 günü şiddetli bir rahatsızlık daha geçirdi. (...)
Atatürk, Neşet Ömer (İrdelp) Bey'e bakarak "ve Aleykümüsselam" diyerek gözlerini kapattı.

Kaynak: Kılıç Ali'nin Anıları, 2005, Sayfa: 659, Hulusi Turgut

***

"The Deity lives the time, human beings were always created mortal."
- Orkhon Monuments, Epitaph of Kultigin
Original: "Öd Tengri aysar, kişi oglı kop ölgeli törümiş...

Günümüz Türkçesi:
"Zamanı Tanrı yaşar, insanoğlu hep ölümlü yaratılmış."
- Orhun Anıtları, Kültigin Yazıtı
Aysamak fiili: Süregelmek, devam etmek, buyurmak, hitap etmek, yaratmak.
Diğer çeviri olasılıkları:
1. Zamanı tanrı yarattı, insanoğlu hep ölümlü olarak türedi.
2. Zamanın tanrısı buyurur ki, insanlar hep ölümlü türemiştir.

***

Sandığa gitmeyen ve bu alışkanlığı sürdüren aydınlık düşünceli insanlar, vebaliniz büyüktür... (16 Mayıs 2023)

***

Okumak, araba sürmek gibidir, gerçeği arayışta yolculuk yaparsınız. Bazen bozulur, bazen kaza ihtimali vardır ama tamir ettirir yolunuza devam edersiniz. Okumazsanız gitmeyen arabanın içinde bomboş oturur garajın duvarlarına bakarsınız. Bazen de birileri gelir lambayı da kapatır karanlığın içinde kalırsınız.

***

Kalemin kaderi yazmak
Kağıdınki dolmaktır
Silgininki de bozmak
Neylersin...

***

Alaman köyündeki Colü Baba türbesinin adının nereden geldiği ve burayı bilen herkesin bu bilinmezi merak ettiği soruldu. Aslında yapılmış iki açıklama mevcut.

1. Rahmetli Emin Kuzucular tarafından 1975 yılında yapılan derlemedeki bölüm.
2. Öğr.Gör. Deniz Karakurt tarafından yapılan araştırma ise şöyle:
Cemevi tabelası üzerindeki "Coğülü" söyleyişi esas alındığında bir yer adından kaynaklanma ihtimali vardır (Coğü diye bir yer olmalıdır yani). Diğer bir olasılık ise sancağın getirilmiş olduğu söylenen İmranlı'daki Cogi/Cogü/Coğü yatırının ismi ile birlikte değerlendirildiğinde buraya atıf yapıldığı ve aralarında bir bağ kurulduğudur. Yani Cogi'ye bağlı olduğu ifade edilmektedir. Ancak yine de ismin kökeni etimolojik olarak net değildir. Kürtçe ve hatta Kafkas dilleri dikkate alınmalıdır. Geçmişte köyde Oset kökenli bir topluluğun yaşamış olması bu açıdan dikkate değerdir.

İmranlıya bağlı Avşar köyündeki Cogi Baba Türbesinde bulunan sancak hakkında:
Osmanlılar döneminde "Seyyid" olanlara (Muhammed Peygamber'in torunu hazret-i Hüseyin'in soyundan gelenlere) sancak verilmesi uygulaması vardır. Bu sebepten ötürü Osmanlı Devleti tarafından, Cogi Baba'nın torunlarına, ellerindeki şecereye istinaden sancak verildiği rivayet olunur. Ancak bahsi geçen sancağın daha sonra Şarkışla'nın Akcakışla bucağına bağlı Alaman köyündeki Coğlü Baba Türbesi'ne götürüldüğü söylenmektedir.

***

Kur'an-ı Kerim'de Yunus kıssasında şu anlatılır (defalarca okuduğum için başkasından duyduğum bir şeyi aktarmıyorum). Konunun özü, Yunus peygamberin balığın karnındaki mitolojik yolculuğu değildir, oraya neden düştüğüdür. Anlatılan şey şudur; Yunus Peygamber o kadar uğraşmasına rağmen sadece bir kişiyi bile kendisine inandıramıyor. Topluma doğru yola girmelerini söylüyor, yaptıkları yanlışlarını anlatıyor. Yine anlatılanlardan anladığımıza

göre bu uyarıların özünde toplumun kendisindeki bozuklukları düzeltilmesi bulunuyor. Ancak oldukça uzun bir süre geçtiği halde hiç kimse kendisini dinlemediğinden dolayı içinde bulunduğu topluluğu terk etmek istiyor, buna karşın Allah orada kalmasını emrediyor. Nihayetinde artık o kadar bunalıyor ki Allah'ın bile sözünü dinlemeyip bir gece yarısı terk ediyor yaşadığı yeri. Yaptığı yolculuğun sonunda bir gemiye biniyor, gemi batınca da balığın karnına düşüyor.

***

Galiba düşünmeye başlarken can yakıyor olmalı...

***

Şu anda piyasadaki en yeni ve en pahalı cep telefonunun fotoğraflayıcısı 8 sene önce aldığım yarı-profesyonel fotoğraf makinasının yanına bile yaklaşamaz, özellikler açısından arada uçurum vardır. Örneğin büyütme yeteneği fark atar. Cep telefonunu wi-fi ile fotoğraf makinasına bağlarsanız ekran ve deklanşör olarak kullandığınızda çok büyük faydası görülür. Ama bence hepsi bu kadardır işte.

***

O çocukları katledenlerin de sebep olanların da Allah belalarını versin...

***

Eğer sizi kurtaracak birini beklemekteyseniz, ben size hiçbir şey öğretememişim demektir.

- Mustafa Kemal Atatürk

***

Hz. Kısaltması

Düzeltilecek o kadar çok yanlış algı var ki, uğraşmakla, anlatmaya çalışmakla bitmiyor.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında gazetelerde sürekli rastlanan bir durumdur. Osmanlı geleneğinden kalma (Padişah hazretleri gibi) bir alışkanlıkla devlet yöneticilerine bu şekilde hitap edildiği görülür. Hz. kısaltması isimden sonra geldiğinde "Hazretleri" diye anlamak gerekir; "Gazi Hz." ifadesi "Gazi hazretleri" diye anlaşılır. Fevzi Paşa hazretleri, Başvekil hazretleri... Hatta ülkemizi ziyaret eden yabancı devlet adamlarından bile böyle bahsedilmiş. Kral hazretleri, Şah hazretleri... Örnekler çoğaltılabilir. Hazret / Hazreti kelimesinin dinsel bir anlamı yoktur,

saygıdeğer demektir. Arapça "huzur" (makam) kelimesi ile aynı kökten gelir. Huzuruna çıkılan, huzurunda durulan kişi anlamı bulunur. Günümüzdeki "Sayın" sözcüğüne yakın bir anlamı vardır. O dönemki gazetelerde isimlerden sonra bu kısaltmanın yazıldığına sürekli tanık olunur.

***

Yeryüzü bugün içinde bulunduğu berbat duruma okumayan insanların yüzünden düşmüştür. Hayatları boyunca eline bir kitap almadan ölen insanlarla doludur dünyanın dört bucağı. Okumamak bir tercihtir elbette ama o tercihin bedelini hep başkaları öder. İnsanlığa ödettirirler cehaletlerinin ücretini… Okumak her zaman bir şey olmak için gerekli değildir, okumak asıl yanlış bir şeyler olMAmak için gereklidir.

***

Nasıl bir huzursuzlukmuş bu? Huzurlarının yerine gelmesi için o kadar para gerektiğine göre psikolojiyi falan bayağı dağıtmışlar demekki. Yazık... Herkes gibi huzur onların da hakkı.

***

Çikolata hiçbir faydası olmayan, kilo yapan, bağımlılık oluşturan, şeker dolu bir yiyecektir. Çocuklardan başlayarak uzak durulması gerekir.

Çok yemedi ki, bugün sadece bir tane...
(2 haftada bir mi olmalıydı?)

***

Yetmez ama Evet...

(Ülkemizde çok yakın tarihimizde günlük dile kazandırılan ve artık neredeyse deyim haline gelen en müthiş ifadelerden birisidir.)

***

Sordum: Beslediğin yılanı niye öldürdün?
Dedi ki: Beni ısırdı, ölümlerden döndüm.
Sordum: Bu yanında beslediğin yeni yılan niye ki? Daha büyük, daha zehirli, daha azgın...

***

Hayatımda sıklıkla geliyor başıma, haklı çıkmak hiç de iyi duygular yaşatmıyor.

***

Yavuz hırsız ev sahibini kovarmış. Hepsi yundu yıkandı tertemiz oldu çıktılar kenara.
"Ben senin cemaziyelevvelini de bilirim" demiş ya...

***

Yazmak eziyet verici bir iştir, istediğiniz şeyi doğru anlatmak ve eksik kalmasın diye pek çok hususu unutmamak için sinirleriniz bozulur.

***

Galiba demokrasinin değişiklik yeteneği olduğunu doğu toplumları çözemiyor.

***

Navajo dilinde Hataałii (Hataalii) sözcüğü şaman ve şifacı (medicine man) anlamı taşır.

***

Hukuk insanın iradesini esas alır. Subjektif Ahlak ve Objektif Ahlak Tartışması olarak bilinen bir konu vardır felsefede. Birincisinde ahlakın ve vicdanın doğuştan geldiği, diğerinde ise toplumdan edinildiği savunulur. Bunlardan birini veya diğerini herhangi bir sınır koymadan olduğu gibi kabul etmek hukuk açısından mümkün değildir. Aksi takdirde Subjektif Ahlak'ı öne süren bir kişi işlediği suçların sorumluluğunu ya Yaratıcının (Tanrı'nın yazdığı kaderin) ya da ırsiyetin (ana-babasının genetiğinin) üzerine atar; Objektif Ahlak'ı öne sürecek olan birisi ise suçu ailesine, çevresine, topluma atar çekilir kenara. O yüzden hukuk bu gibi savunmaları sınırlı koşullar altında kabul edecektir. İstisnai durumlar hariç insanın iradesi esas alınacaktır.

Ek bilgi: İslam felsefesinde "külli irade" ve "cüzi irade" tartışması vardır. Külli irade insanın dışında kalan ve kendi elinde olmayan ve bireyin gücünü aşan durumlarla ilgilidir. Başkalarının aldığı kararlar, hukuk düzeni, toplumsal olgular bunun içine girer ve nihayetinde Tanrısal iradenin hepsini kapsadığı kabul edilir. Cüzi irade ise kişinin kendi karar verme yeteneğiyle gerçekleştirdiği davranışlara yol açar. Özetle hukuk cüzi iradeyi esas alarak hareket eder.

***

İngiliz Monarşisi Üzerine

İngiltere'deki monarşik rejimin hukuki boyutunu anlatan İngilizce bir haber dinlemiştim beş dakikalık. Özetle... Teknik olarak tüm İngiliz ülkesi ve bağlı topraklar kralın veya kraliçenin

mülküdür şu anda. Kısıtlayıcı bir hüküm yazılı değildir hiçbir yerde. Sınırsız hükmetme hakkı vardır. (Gelenek hukuku vardır. Yazılı anayasa yoktur, o yüzden hiçbir yerde yazılı bir kanun hükmüne rastlanmaz bu konuya dair.) Yani kral / kraliçe isterse yarın parlamenter rejimi feshedebilir. Fakat bunu karşın tam tersi de doğrudur, parlamento çıkaracağı bir yasa ile kraliyete son verebilir.

Anlatılan özetle bu idi. Ama geleneksel kabuller anayasasız işliyor. Kral / kraliçe 200 yıldır ülke yönetimine karışmıyor. Çünkü aksi yönde davranmanın saltanat rejiminin sonunu getirebileceğini biliyorlar. Böyle olunca da toplum memnun, huzurlu ve refah içinde olduğu düzeni değiştirmek istemiyor. Bir örnek vermek gerekirse Kanada, Yeni Zelanda, Avustralya günümüzde bile İngiliz toprağı sayılıyor. Başbakanı, meclisi halk seçiyor ama devlet başkanları yok. Ülkeyi İngiliz valisi yönetiyor sembolik olarak. Kanada meclisi yarın bir karar alıp bu durumu sonlandırabilir ve artık tam bağımsızız diyebilir. Ama buna engel olan en önemli faktör ne? Çok şaşırtıcı bir pratik gerekçe var. İnsanlar Kanada'dan kalkıp İngiltere'ye elini kolunu sallayarak gidiyor ev alıyor canı sıkılınca Yeni Zelandaya taşınabiliyor. Aynı ülke toprağındaki serbest dolaşım ve yerleşim hakkına sahipler. Neden vazgeçelim ki bundan diye düşünüyorlar.

***

Mitler ve Mit Yapanlar
(Yazar: John Fiske)

Yazar kitapta genel olarak mitlerin ortaya çıkışı hakkında kendi teorisini anlatıyor. Daha sonra da bunu örneklerle açıklıyor. Konuya dair en önemli yaklaşımlardan birisi bu eserde bulunmaktadır. Özetle mitoloji ilkel insanın doğayı anlama çabasının bir ürünüdür.

***

Özerklik sözcüğü ağızdan çıktı. Hem de sınırın diğer tarafıyla eş zamanlı olarak. Hadi bakalım aslan parçaları, karar verme vakti... Geçmişte esip gürleyenleredir lafım.

***

Titan'dan Görülen Satürn
Ressam: Chesley Bonestell

Tablonun 7 versiyonunu çizdiği bilinmektedir. Bunlardan en çok 1944 ve 1952 tarihli olanlar baskı kopya olarak çoğaltılmıştır.

Bu tablo çok önemlidir. Uzayın ve yapılması muhtemel yolculukların ne düzeyde önemsendiğinin bir göstergesidir. Sanatsal açıdan işlenecek kadar ilgi çektiğinin en değerli

örneklerinden birisidir. Uzay yarışında önde giden birkaç ülke vardır, sebebi bu konuyu ciddiye almış olmalarıdır. Gelecek göklerdedir diyen bir önderiniz olduğu halde onu ciddiye almak şöyle dursun bu sözle dalga geçen kesimler varsa ancak dışarıdan seyredersiniz gelişmeleri. Sanatçının Titan'dan bakıldığında Satürn nasıl görünür diye kafa yorması ise etkileyici bir husustur.

***

Felsefede Çelişki Kavramı

Çelişki, aynı önermeden mantık işleterek en az 2 farklı sonuca ulaşmaktır. Bu aslında dönüşmeye hazır bir fikrin varlığını gösterir. Öyle veya böyle mantıksal bir bağlamın içinde gerçekleşir. Akıl yürütüp (bazen gözlem yapıp) ikinci seferde farklı bir sonuca ulaşıp açıklıyordur. Ancak ilk sonucu düzeltme gereği duymuyor veya ikisini de olduğu gibi kabul ettiğini belirtiyordur.

Özellikle materyalist felsefede çelişkiye olumlu gözle bakılır. Değişmeye açıklık olarak algılanır. Çelişik olgular başka kişilere veya başka toplumsal sınıflara aitse bu durumda çatışma ortaya çıkar. Bu nedenle Düşünsel Çatışma olgusu ise tarihsel dönüşümün itici gücü olarak kabul edilir. Çünkü bu çelişkiye dayalı çatışmanın sonucunda yeni bir düşünceye / duruma ulaşılacaktır.

Tutarsızlık ise çelişkiden farklıdır ve istikrarsızlık içerir. Neyi önerdiğinin ve/veya ulaştığı sonuçların farkında olmama durumudur. Üstelik süreklilik arz eder veya sıklıkla tekrarlanır. Aynı zamanda düşünmede mantık işletme eksikliği bulunmasıdır.

***

Bir Kafkas dili olan Avarca'da Ots (Оц) sözcüğü öküz anlamı taşır.

Türkçenin bazı lehçeleri arasında ve bazı başka Dünya dillerinde T/K ses dönüşümüne rastlanabiliyor. Yukarıdaki örnekte Oks/Ots dönüşümü olmuş ise Türkçe Öküz sözcüğü ile aralarında bir bağ var mıdır? Ayrıca Avrupa dillerinde Ox/Oxe ve küçük ses değişiklikleri içeren söyleyişlerle aynı sözcük (örneğin Almanca'da Ochse - Okse okunur) Türkçe "Öküz" ile ilginç bir ses benzerliği taşıyor. Hepsi de... Tarihsel bir bağlantı mümkün müdür?

Ek bilgi: Genel olarak Ch bileşimi Almanca'da gırtlaksı H sesiyle okunduğu halde, burada istisnai olarak K gibi okunduğu durumlardan biri vardır.

***

Alıntı:
Efsanevi dilbilimci, filozof ve siyasi düşünür Noam Chomsky'nin 95 yaşında, sağlık sorunları nedeniyle konuşma ve yazma yeteneğinin büyük bir kısmını kaybettiği bildiriliyor.
Chomsky onlarca yıl boyunca sözlerini teselli etmek için değil, karşı çıkmak için kullandı. Küresel güç yapılarını, medya yönlendirmelerini, savaşı ve eşitsizliği irdeledi ve gerçekler rahatsız edici olsa bile, insanları eleştirel düşünmeye teşvik etti.

Körü körüne takip edilmeyi asla kabul etmedi. Hatta, buna karşı uyardı.

Gerçek değişimin liderleri beklemekten değil, sistemleri anlamaktan, tarihi sorgulamaktan ve sıradan insanları dönüştürmekten geldiğine inanıyordu.

Chomsky sadece cevaplar vermedi. Nesillere daha iyi sorular sormaları için araçlar verdi.

Sesi şimdi kısık olsa da, sözleri dünya çapındaki sınıflarda, protestolarda, kütüphanelerde ve zihinlerde hâlâ yankılanıyor. (Alıntı için ilk kaynak tespit edilemedi.)

***

Bulgar kültüründe Akkulak ve Karakulak denen bıçak türlerine rastlanıyor. Anadolu'da Bektaşiler arasında geçmişte Kulaklı denilen bıçakların yaygın olduğunu belirten kaynaklar mevcut. Bıçaktaki bir parçanın rengi nedeniyle bu isimlerin verildiğine dair bir bilgiye ulaştım.

Öneri: İnternette Kiril olarak "нож аккулак" (noj akkulak) veya "нож каракулак" (noj karakulak) araması yaptırıldığında yeteri kadar örnek görülebilir. Hatta Türkçe "akkulak bıçağı" veya İngilizce "akkulak knife" olarak aratıldığında bile bazı görseller bulunabiliyor.

Bilgi: нож боен кабзалия. Кабза- длан на арабски. Аккулак е нож с Бяла дръжка от кокалени черени. Кулак - ухо. Аккулак - нож с Бяла дръжка с бяло ухо. Дължина до 50 см. Много дебел и здрав. Толкова здрав, че може да счупи ятаган. Каракулак е с черно ухо а аккулак е с бяло, чирените му са от кокал . Ползвани са най - вече от овчари. Но имат голямо приложение на хайдутите. Удобен за сечене и мушкане. Толкова здрав, че можеш да цепеш дърва. За Априлското възстание има и кулаци до 65 см с дръжката. Те са ковани буквално за една нощ. За нуждите на въстаниците. Такива кулаци се наричат кулаци от дългия бой. Имаш ли такъв 65 см дължина, ятагана е излишен. (Йордан Янев)

***

Üniversite yıllarımızda İktisadi ve İdari Bilimler fakültesinde okurken (25 yıl önce) derslerde bazı hocalarımız derdi ki: ABD en az 30 yıldır dünyanın en borçlu ülkesidir.

Bu durum bugün de devam ediyor. Yani en az 50 yıllık gerçek bu.

Ama bu cümleyi böyle bırakırsanız bunu duyanların çoğu kafadan uydurma sonuçlar çıkarmaktan öteye gidemezler. Oysaki burada bilim devreye girer ise yine hocalarımızın verdiği bilgiyi eklemek gerekir...

ABD aynı zamanda kredibilitesi (borcunu ödeyebilme gücü) en yüksek olan ülkedir. İşte tam da bu yüzden borçlanmaktan çekinmedikleri için dünyanın en borçlu ülkesidirler ve bunda hiçbir sakınca da görmezler, sıkıntı da çekmezler bu durumdan dolayı. Özeti; sürdürülebilir borç...

***

Para sadece kağıttır ama altının kendi değeri bulunur. Ayrıca devlet gerek gördüğünde altını satıp piyasadan banknot çekerek dolaşımdaki para miktarını azaltabilir.

Parayı değerli kılan tek husus, devletin verdiği güvence ve zorlayıcı gücüdür. Aksi takdirde günümüzdeki paralar değersiz denebilecek maddelerden ibarettirler. Paranın üzerinde yazılı olan nominal değer devlet otoritesinin varlığı nedeniyle iktisadi bir anlam ifade eder.

***

Moğolca Morin Huur / Морин Хуур birebir çeviriyle "at kemanı" demektir (aslında "at-başlı keman" anlamına gelen daha uzun "морин толгойтой хуур / morin tolgoytoy huur" şeklindeki eski bir tamlamadan kısaltmadır). Bazı yerlerde Chuur yazılışı ile rastlanmaktadır. İlk sesin İngilizcedeki gibi Ç diye okunması hata olur, çünkü gerçekte muhtemelen Almanca bir kaynak üzerinden aktarılmıştır ve Ch Almancada gırtlaksı H olarak okunur (Morin Ḫuur).

***

Mizahın temel unsurları Abartı ve Olağandışılık olarak kabul edilir. Ayrıca Beklenti ile Gerçekleşen arasında fark bulunmalıdır. Ancak bunların hepsi başka duygu durumlarında da rastlanabilen şeylerdir, örneğin korkuda... Mizahı farklı kılan temel belirleyicinin ne olduğu sorusuna kesin olarak verilebilmiş bir yanıt yoktur.

***

Özellikle Sovyet döneminde Türki Cumhuriyetlerde Leninbek / Ленинбек (nadiren Leninbey) ve Stalinbek / Сталинбек (bazen Stalinbey) isimlerinin çocuklara ad olarak verildiğine rastlanmaktadır.

***

CAZU KADINLAR

1913 yılında Macar Türkolog Ignácz Kúnos tarafından, İstanbul'dan derlenen 44 Türk Peri Masalının er aldığı kitabın illüstrasyonlarını Willy Pogany yapmış. Batı masallarından farklı olarak Türk mit ve masallarında Cadılar süpürgeye binip uçmaz.

Türklere ait mitolojilerde Cadı kadınlar küpe binerek uçarlar. "Küplere Binmek" ya da "Küp Uçuran" deyimleri ve söyleniş biçimleri büyük bir ihtimalle buradan gelir. Türk Gölge Oyununda gördüğümüz küpe binip uçan Cazu Kadınlar, tam da bu mitolojiyi bizlere anlatır. 1913 yılında Pogany'in çizdiği illüstrasyonda da cadı figürü, uçan bir küp içinde tasvir edilmiştir. Elinde ise yılan başlı bir kamçı taşır. (Alıntı – Nuray Bilgili)

***

Yeryüzünü mahvedenler, kendisinden daha önemli bir şeye inanmayan insanlardır.

***

27 Eylül Türkmenisten Garaşsızlık (Bağımsızlık) Bayramı vesilesi ile sözcüğe değinmek faydalı olacaktır.
Garaşsyzlyk (Гарашсызлык) - Bağımsızlık
Garaşsyz (Гарашсыз) - Bağımsız
Garaşly (Гарашлы) - Bağımlı
Türkçe ses uyarlaması ile: Karaşsızlık, Karaşsız, Karaşlı

Bu sözcüklerin Türkmence'de kullanılan Garaşmak (beklemek, gözlemek) ve Garaşdırmak (bekletmek) fiilleri ile bağlantısı vardır. Ayrıca Karaşmak fiili ses değişimi ile belki de Anadolu Türkçesinde zaten var olan Karışmak fiili ile birleşerek onun yan anlamı haline gelmiş de olabilir. Belki de "Bana Karaşma" gibi bir söyleyiş vardı eskiden.

***

Garaşmalık sözü eskiden bizim köyde dağınıklık, bozgunluk, düzensizlik anlamlarında kullanılırdı (Fahri Güler – Bulgaristan göçmeni)

***

Bulgaristan Yanbol şehri güneyinde derince açılmış Bizans Bulgar sınırının adı Yerkesi olarak bilinir. Sınır hattı boyunca engel teşkil etmesi için açılmış hendekli hattın adıdır (Yer-kesiği). O hat boyunu ifade eden Bulgarca sözcük (yazarken Y düşürülüyor galiba) Erkesiya'ta biçimindedir. (Fahri Güler – Bulgaristan göçmeni)

***

Bir heykelin yalnızlığından huzursuzluk duyar mı insan? Yeter ki vicdan olsun ve serbest bırakılsın; doludizgin gider o vicdan...

Basından:
Bursa'da birkaç genç, yalnız duran Nazım Hikmet heykelini gizlice Münevver Belen heykelinin yanına taşıdı. Görüntüler kameraya yakalandı. (Ekim 2025)

***

Kabul edildiği söylenen Ortak Türk Alfabesi'nde 3 tane esaslı ve bir tane de basit sorun bulunmaktadır.

1. Ters E (ə) mi yoksa noktalı A (ä) mı? Hangisi kullanılacak karar verilmemiş. Her ikisi de aynı sesi gösteriyor evet. Ama harflerin biçimlerinden dolayı birini E'nin türevi gibi algılıyorsunuz, diğerini A'nın türevi gibi algılıyorsunuz. Çift noktalı harfler dizilimindeki ardışıklığa (o-ö, u-ü, ı-i) uysun diye ä kullanılabilir, ancak ə kullanımı daha mantıklı gibi duruyor, çünkü E sesinin türevi olduğunu hızlıca hatta doğrudan anlıyorsunuz. Azerbaycan sırf bu yüzden ä kullanımını terk edip ə harfine geçmiştir.
2. X harfinin, gırtlaksı hırıltılı H sesi olarak kabul edilmek yerine tıpkı Avrupa alfabelerindeki gibi "ks" bileşik sesi olarak sürdürülmüş olduğu anlaşılıyor veya öyle sanılıyor. Farklı haber kaynaklarında farklı bilgiler veriliyor. Gerçek durum hangisidir açıklığa kavuşturulmalıdır. Türk kökenli dillerde "ks" bileşik sesi yoktur ve gereksizdir. Bu harfe tıpkı Azeri alfabesinde olduğu gibi gırtlaksı H sesi değeri yüklenmiş olmalıdır.
3. Üstü çizgili U harfi (ū) kullanımı tamamen mantıksızdır, çünkü W diye bir harf var ve aynı sesi gösteriyor zaten. Yazım esnasında Ü (noktalı U) ile karışabilecek bir harf neden kullanılsın?
4. Genizsil / nazal N harfi dalgalı çizgi ile (ñ) değil de tıpkı yumuşak g (ğ) de olduğu gibi ters şapka ile (ň) gösterilmeliydi. Küçük bir işaret farklılığıdır, düzeltilmesi kolaydır.

***

Öğrencilere Anarşizmi doğru anlattığımızda şaşırıyorlar. Anarşizm, devleti zorunlu bir kurum olarak kabul etmez, gerekliliğine inanmaz. Üniversite kürsülerinde ve felsefe kitaplarında doğmuş bir düşünce akımıdır. Sonradan sokaklara inmiştir. Savunucularına göre devletsiz bir toplum daha iyi olacaktır. Ancak toplumsal düzenin nasıl sağlanacağına dair bir yanıtları yoktur. Vardır da yeterli değildir. Bilinç. İnsanlık öyle bir bilinç seviyesine ulaşacaktır ki devlete ihtiyaç duymayacaktır. Bu iddianın gerçeklikle ne kadar bağlantılı olduğu ise basit bir toplumsal gözlemle anlaşılabilir.

Bu bağlamda komünizm kavramı da sosyalizm sözcüğü ile eş anlamlı kullanılsa da aslında çok farklıdır. Komünizm sınıfsız ve devletsiz toplum ütopyasıdır.

***

Orta Amerika ülkesi El-Salvador'da tüm toplumsal düzen sokak çetelerinin ve mafyanın eline geçmiştir. Suç o kadar yaygınlaşmıştır ki artık herkes karamsardır. Ülkenin düzelebileceğine dair kimsenin en ufak bir umudu yoktur. Ancak 2022 yılından itibaren beklenmedik bir gelişme yaşanır. Devlet Başkanı ülke genelinde sokak çetelerine ve mafyaya karşı topyekün mücadele başlattığını açıklar. Devlet tüm kurumları ile birlikte iradesini kararlılıkla kullanmaya başlar. Gerekli yasal düzenlemeler hızla yapılır. Polise ve kolluk güçlerine sert tedbirler uygulama yetkileri verilir. Dünya kamuoyundan gelen tüm tepkilere karşın alınan kararlar gevşetilmeden uygulanır. Hapishanelerde bu kadar suçlu nasıl beslenecek sorusuna karşı öyleyse içerde az yesinler yaklaşımı sergilenir. Çete haydutlarını ve mafya tetikçilerini doldurmak için özel bir hapishane tahsis edilir. Tamamı aşırı disiplinli bir ortamda günlerini geçirmektedirler. Toplumdaki herkes artık hapishaneye düşmekten korkar hale gelmiştir. 2025 sonunda sadece 3 yılda çete ve mafya suçları dibe inmiştir. El-Salvador artık Orta Amerika'nın en güvenli ülkesine dönüşmüştür. Hapishanelere yönelik insan hakları standartlarının ihlal edildiği haberleri ise dünya basın yayın organlarında sıklıkla yayınlanmaya devam etmektedir.

***

Bir fotoğraftaki açıklamaya dair
Tubji diye yazılan soyadı da sorgulamak gerek. (Tobji aktarımı doğru değil, Arapçada O sesi ve harfi yoktur.) Batı dillerine ve Latin alfabesine aktarılırken C sesi (Arapça Cim harfinin sesi) Latin J harfi ile gösterilir. -ci/-cu (-ji/-ju) eki Arapça içindeki Türk etkisinden kaynaklanır. Ayrıca Arapçada P harfi yoktur B olarak yazılır ve Ç yoktur C olarak yazılır. Yani Tubci diye okunan soyadın Türkçeden gelmiş Topçu olması yüksek olasılık.

Fotoğraf açıklaması: (Cezayir-Vahran) 1860-69 tarihleri arasında çekilmiş fotoğraftaki kişi "Yelloub-ben-Tobji", 38 yaşında ve Cezayir Vahran'da doğmuş. Bilgi kartına Türk Köroğlu notu düşülmüş.

***

Dirçəliş / Dirçeliş: Yeniden Doğuş, Canlanma, Diriliş, Uykudan Uyanma

***

Gizemli diyarlardaki kutlu bir mağarada yaşayan Bilge kişinin aklına ihtiyaç var da ona gidilmezse Dünya batacakmış gibi bir hava estiriliyor ya, pes doğrusu... (23 Kasım 2025)

***

Osmanlı ordusunun subaylarının neredeyse tamamına haç şeklinde Alman nişanı dağıtılmıştır. Hiçbirisi de takmam dememiştir. Açık bir düşünceyle yabancı kökenli askeri bir nişan olarak algılanmıştır. Ayrıca üst düzey subayların neredeyse tamamı orta seviyeden başlayarak ileri seviyelere kadar Almanca bilmektedirler. Tabiki İttihat ve Terakki iktidarının Almanlarla işbirliğinin sonucudur bu durum. Almanya'dan Türkiyeye gönderilen askeri mühimmat ve cephane kasalarının üzerinde Enver-Land (Enver'in Ülkesi) yazacak kadar etkisi hissedilir bu işbirliğinin. Türk ve Alman ortak tarihi aslında çok eskilere dayanır. Avrupa Hunlarının kıtanın içlerine girişiyle birlikte Cermen kavimleriyle karşılaşmışlar ve kimi zaman birlikte hareket etmişlerdir. O dönemlerden itibaren Türklerin Avrupa'da kendilerine en yakın buldukları topluluk Almanlardır. Yakın tarihte işçi alımında ilk tercihin Türklerden yana kullanılması tesadüfi bir durum değildir.

***

Prompter yok, hazırlanmış çalışılmış bir yazı olsa da çok da bağlı kalmadan sıklıkla doğaçlama konuşmalar, kalabalığa doğru ellerin uzanması, halkla göz göze gelme... O dönemlerde pek çok siyasetçinin ses sistemlerini kuran, yanlarında şehir şehir dolaşan, reklam çalışmalarını yapan Erkal Zenger (bilinen lakabıyla Zenger Paşa) ile ölmeden önce görüşme fırsatım olmuştu. Uzun sayılabilecek bir söyleşiydi. Orada uzun uzun anlatmıştı. Birkaç sene sonra 2003'te vefat etti Erkal Zenger. Onun anlattığına göre Demirel'de ayrıca müthiş bir hafıza var, yıllar önce bir kere gördüğü köy muhtarlarını falan hatırlayabiliyor isimlerine kadar. Mitinglerde sıklıkla otobüsten aşağıya sarkıp düşecek gibi insanlara doğru uzanıyor. Kalabalığın içindeki kişilerle birebir muhatap oluyor bazan. Hazırcevap yetenek üst düzeyde. Sürekli hareket halinde, beklenmedik bir çeviklikle hızla bir taraftan diğer tarafa gidiyor.

Dedem ve babaannemin Demirel'e karşı bütünüyle olumsuz görüşlerinin baskın olduğu ve adı her geçtiğinde, ekranda her görüldüğünde sert muhalif sözlerin söylendiği bir ortamda büyüdüğümü de belirtmek isterim.

***

Umudun bittiği ve çaresizliğin en dibe indiği yerde Mustafa Kemal başlar.

***

Şorca (Şor Türkçesi) sözlükte rastlanan bir madde...
Қар Чолы = Млечный Путь
Qar Çolı (Kar Yolu - Şorca) = Mleçnıy Put (Süt Yolu - Rusça)

Çol = Yol (ek almış olarak çolı = yolu). Şor dilinde Kar Yolu olarak, Rusçada ise Süt Yolu adıyla ifade edilen kavram gökyüzündeki bizim Samanyolu dediğimiz galaksidir.

Kar Yolu ilginç ve güzel bir benzetme. Avrupa'da pek çok toplumda süt ile ilgili adlar verilmiştir. Örneğin Almanca ve İngilizce'de Süt Yolu anlamındaki isimler (Milchstraße, Milky Way) kullanılmaktadır. Bu galaksiyi saman ile ilişkilendiren bizden başka bir toplum var mı bilmiyorum.

***

Taramasını yaparak dijital ortama aktardığım Yünören Köyü kitabı. Rahmetli öğretmen Hüseyin Özten hoca tarafından yazılmış. Bence değerli bir eser.

***

Yeryüzündeki Türk kökenli bağımsız devletlerin tamamı Cumhuriyet rejimleri ile yönetilmektedir. Hepsi de tercihlerini bu yönde yapmışlardır. O yüzden başka zihniyetlere özenmek anlamsızdır. Cumhuriyetsiz bir gelecek yoktur.

***

Kor/Kur/Gur sözcüğü mezar anlamı taşır. Kökeni belirli değildir. Mezopotamya kökenli antik dillerden birisinden kaynaklanıyor olabilir. Anadolu'da bazı yörelerde birisi elinde kalan son parayı verirken "körlüğüm kefenliğim" der. Aslında kör değil Kor olmalı o sözcükte. Yine mezar anlamında. Köründe yatmayasıca denir ayrıca.

***

Daha yeni tarayıp kurtardığım bir kitap. 1949 yılında yazılmış. Güçlükle buldum. Sokaklarda tezgahlarda satılırmış. Sürmeli Bey ve Telli Senem.

***

Yazmak fiilinin bileşik olarak kullanımı

Sivas yöresinde kullanılır. Donayazdım, düşeyazdım, öleyazdık gibi örnekler yaygındır. Az kaldı ki, neredeyse, ramak kalmıştı gibi anlamlar verir.

***

Kütahya'nın Aslanapa ilçesi Ağaçların arasındaki yollardan ulaşılan küçük ıssız sessiz bir yerdir. İlçe değilde biraz büyükçe bir köy gibidir. Hemen 30 km öncesindeki Altıntaş ilçesinde 2 yıl çalıştım. Orasıda oldukça dingin huzurlu bir yerdi.

***

Kaşığın şekli ilk ne zaman bulunduysa 20.000 yıl 30.000 yıl önce nasıl idiyse aynıdır. Estetik değişiklikler hariç. Gerçi zihniyetler için de geçerli aynı mevzu. İnsanlık 10.000 yıl önce de borcunu ödemiyordu bugün de.

***

Tamamı stüdyo dublajlı filmlerde mikrofonlara gerek yoktur. Dış sesler dahil bütün sesler stüdyoda üretilir ve filmin üzerine dublaj yapılır. (Daha sonraki dönemlerde elbette farklılaşmalar meydana geliyor. Kısmi dublaj ortaya çıkıyor.)

***

Qisquçpaqa – Uygurca metinlerde "Yengeç" karşılığında. Özbekçesi de "Qisqichbaqa" olarak geçmekte. Türkçe'ye Kıskaçbağa olarak uyarlanabilir.

***

Şeker hammaddesi rafine edildikten sonra da uzunca bir süre bugünkü gibi toz veya kesme halinde değil büyük parçalar olarak satılıyor ve günümüze kıyasla oldukça pahalı o dönemler. Hele bazı dönemler fiyatı inanılmaz yükselebiliyor. Azeri yazar Memmedguluzade, Danabaş Köyünün Hikayesi adlı kitabında bir keçi kafası büyüklüğündeki kelle şeker için çevrilen alavereyi ve yapılan zulmü anlatır. Tabi ki şimdiki kadar kolay üretilemedikleri için değerli olduklarını söylemeye gerek yok. Talebe göre arz çok az olduğundan dolayı.

***

Çandır sözcüğüne dair bir açıklama var yerleşim yerleri ile ilgili olarak. Karışık, melez gibi bir anlamı var sözcüğün. Farklı toplulukların bir arada yaşadığı yerlere bu ismin verildiğine dair bir iddia da var ama ben şahsen doğru olup olmadığını bilmiyorum.

***

Bilgisayarlarda bellek depolama amaçlı olarak kullanılan dairesel diskler bitti (cd, vcd, dvd). Can çekişiyorlar. Ancak şekilleri simgesel olarak kullanılmlaya devam ediyor, hatta eski (kare görünümlü) disket simgeleri de benzer amaçlarla varlıklarını sürdüyorlar. Aslında bu

bahsedilen mantıkla bakarsak alarmlar için kullanılan çan işaretleri gibi değişik örnekler mevcut. Bir de giderek azaldığı halde başka amaçla kullanılan işaratler var; mesela telefon sesi için ev telefonu ahizesi işareti, emailler için mektup veya posta kutusu işareti gibi. Gelecek nesiller telefonların pek çok özelliğinin durdurulması halinde niye uçak işaretinin kullanıldığını anlamayacaklar muhtemelen. (Elbette ki simgelerin de bir süre sonra değiştirilebilme ihtimali var onu da gözden kaçırmamak lazım.)

***

Türkçe D/Y dönüşümünü bilmeden doğru çözümleme yapılamaz. Say/Sad/Sat (Sayaşmak - Sataşmak yani birbirinin gücünü ölçmek). Bu birinci ihtimal. Diğer olasılık ise şöyledir. Saydaşmak fiilinden Y sesi düşmesi. Ayrıca biraz zorlama bir yorum yaparsam 3. olasılık: Savdaşmak/Sağdaşmak/Saydaşmak/Saytaşmak. Bu durumda Savaş kelimesinin geldiği Sav köküne kadar uzanır bu iş.

***

Rambo1 de savaş karşıtlığı vardır. Savaşın insanları ne hale getirildiği ilginç bir biçimde bir aksiyon filmi ile çatışma sahneleriyle anlatılır. Amerikan eleştirisi yapılmıştır aynı zamanda. Rambo 2'den itibaren bu artık tersine dönmüştür. Amerikan savaş propagandası yapılır. Ama aksiyon ve sıkılmadan izleme 2. filmde en üst düzeydedir.

***

İdeolojiyi yitirmek veya hiç sahip olmamak çok olumlu bir durum değil bence. Tehlike ideolojinin kendisinde değil. Tehlikeli yönler var, oralara kaydırılmasında. Fanatizm, koşulsuz destek, çıkarcılığın ideoloji kılıfının ardına gizlenmesi, eleştiri dışı tutma gibi... Bence cümleyi şöyle düzeltmek lazım (şahsi fikrimi söylüyorum yanlış anlaşılmasın): ideolojiye dönüşen her şeyin bir süre sonra tabuya dönüşme tehlikesi vardır.

***

Eczacılar ilacı terkip ederlerdi. Arkada bir odada yapılırdı bu. Yaşımız gereği o devir çoktan bitmişti ama yine de nadiren de olsa bazı ilaçların hazırlandığını anımsıyorum eczanelere gittiğimizde. Artık kimya sanayisinin ürettiği hazır ilaçlar satılıyor. Hazırlama mevzusu nerdeyse bitti. Tek tük rastlanan durumlar var.

Sivas'taki eski bir eczane ile ilgili anlatılan bir anıda okumuştum. Eczaneye girilir tezgaha yaklaşılır reçete bırakılır ve tabir caizse el pençe divan öylece durulur. Eczacı eğer bir misafiri falan varsa yanındaki kişi ile konuşmasını bitirene kadar sabırla beklenir. Sonra reçeteyi alır ilacın ne zaman hazır olacağını söyler size.

***

Türk kültüründe Ayaz Ata diye bir varlık yoktur diyenler bu mitolojik unsura biraz şekil değiştirmiş olarak Anadolu'da bile nasıl rastlandığını halk kültüründeki ifadelerden (Ayaz Paşa / Ayaz Bey) görebilirler.

Ayaz Paşa kol geziyor. (Alıntı - Özkul Çobanoğlu)

Çocukluğumda bir kış günü kapıyı açık bıraktığımda nenem: "kapat kapıyı; evi Ayaz beyin konağına çevirdin" diye seslenmişti. 40 yıl sonra, kültür kodlarımızla ilgili olduğunu anladım. (Alıntı - Vahap Candan)

***

Geçmişte pek çok devlette basılan banknotların hazinede altın karşılığı bulunmaktaydı. Böylece kağıt parayı getiren kişiye o karşılığın koşulsuz olarak altınla ödenmesi gerekiyordu. Verilen bu söz devlet güvencesine dayanıyordu.

***

Ana Türkçe'nin bazı kollarındaki s / h dönüşümü ilginçtir.

Sağızak/Hağızak (bal arısı),
Sorkunçak/Horkunçak (mıknatıs),
Salkınmak/Halkınmak (rüzgar esmek),
Sözlemek/Hözdemek (hecelemek, harflemek),
Sınmak/Hınmak (cezalandırmak, kriz geçirmek),
Salpamak/Halpamak (çamur, harç veya hamur karmak).

(Sözcük içi örnekler verilmemiştir. Sadece ilk harflere değinilmiştir.)

***

Almancadaki "akın yapmak, baskın düzenlemek" anlamındaki Razzia kelimesinin, kökeninin Arapça Gaza kelimesine dayandığı yönünde ciddi bir iddia var. Ve İtalyaca üzerinden geçtiği de öne sürülüyor. Şimdi bu iddia doğru mudur bilmem ama İtalyanca üzerinden geçmesi öngörüsü doğruluk olasılığını azaltır. Çünkü Almancadaki R harfi ile gösterilen ses Arapçadaki Ğayn sesinin nerdeyse aynısıdır. Bizdeki yumuşak G (Ğ)'ye benzer. Duydukları bir sözcüğü yazıya aktarırlarken kendi alfabelerini kullandıkları için elbetteki R ile yazmışlardır. O yüzden doğrudan Almancaya geçme olasılığı bence iddiayı daha fazla destekler. Ama Arapların Almanlarla tarihsel bir ilişkisi oldu mu? Bu soruya cevap vermek gerekir bu seferde. Aşağıda

yorumlarda birisi Fransızca üzerinden geçtiğini yazmış o daha kuvvetli bir ihtimal görünüyor. Çünkü Fransızca'daki R sesi de tam olarak değilse de yine Ğayına en yakın seslerden biri.

***

Laçın / Laçin / Ilaçın şahin demektir. Ben bu konuda kendi görüşümü yazmıştım. Ulaçın (ulaklık yapan anlamında) sözcüğünden U harfinin düşmesi ile oluşmuştur. Bu kendi şahsi fikrim. Kesin doğru olduğu iddiasında değilim. (Türk dillerinde ı-u dönüşümüne ve baştaki u/a seslerinin düşmesine rastlanmaktadır.)

EK – GÖRSEL AÇIKLAMALARI

Bir zamanlar Sivas'ta Şahinyan Paşa'ya ait Un Değirmeni. Kemer vadisinde Tavra deresine yakın bir mesafede bulunduğu söylenmektedir. Şahinyan ailesine ait başka değirmenler olduğu da bilinmektedir.

Fotoğraf 1903-1927 yılları arasında aralıklarla Türkiye'de görev yapmış olan Fransız rahip Guillaume de Jerphanion tarafından çekilmiştir.

***

Kırk Kenar Türbesi - Sivas (eski orduevi bahçesi).
6 ayaklıdır. Günümüzde yıkılmıştır.

Arşiv: Mehmet Erdinç
Bilgi: Ahmet Turan Buluz (rahmetli)

Not: İnternette bir mezat sitesinde Selanik'teki Harabe adıyla satılan fotoğrafa dair bu açıklama gerçeği yansıtmaz. Altı ayaklı bu yapının Sivas'ta bulunduğu Fatih Eraslan tarafından yapılan fotoğraf araştırmaları ile doğrulanmıştır. (Çok büyük bir benzerlik nedeniyle bahsi geçen mezat şirketi tarafından karıştırılıyor olması düşük de olsa bir olasılıktır.)

***

Kuşadası (1794-1796 yılları arasında) - kuzey girişinden görünümü.

Suluboya resmin, İngiliz gezgin JBS Morritt'in gerçekleştirdiği büyük gezisinde ona eşlik eden bir ressam tarafından yapıldığı düşünülmektedir.

Bilgi: Ahmet Altunsoy

***

Deutsche Bank (Alman Bankası) - 1943
Karaköy / İstanbul

İsmin Türkçe okunuşu ile (Doyçe Bank) yazılmış olması ilgi çekici.

***

Bayzak Batır Kümbeti (Байзак Баатыр Күмбөзү / Bayzak Baatır Kümbözü), Kırgızistan'ın Narın vilayetinin Jumgal ilçesine bağlı Bayzak (eski adı Kayırma / Кайырма) köyü yakınlarındadır.

***

Fahralı Köyü Okulu (eski bina) / Faxralı Kəndi Məktəbi (köhnə bina)
Fotoğraf tarihi: Tespit edilemedi

Fahralı (Azerice: Faxralı; Gürcüce: Talaveri) köyü Gürcistan'ın Bolnisi Belediyesi'ne bağlıdır. Nüfusun neredeyse tamamı Azeridir.

Bilgi / Məlumat (Rəşid Faxralı və Allahverdi Kərimov):
Faxralıda 1921-ci ildə ilk dünyəvi məktəb açılmışdır. Məktəb binası Tiflis və Kutaisi ruhani məclisinin sədri olmuş Hacı Axund Ələsgərin oğlu – Borçalı qəzası maarif şöbəsinin baş təlimatçısı işləmiş, Kovxalı nəslinin maarifpərvər ziyalısı Mirzə Həbib (Həbibulla) bəy Əlizadənin təşəbbüsü ilə tikilmişdir.

***

Geisterstunde - Fahrstuhl ins Jenseits / 1997 (Hayaletler saati - Öte tarafa giden Asansör / 1997) adlı Alman yapımı filmden bir sahne.

Not:
* Geisterstunde (Hayaletler Saati): Alman kültüründe geceyarısından sonraki ilk saati tanımlar.
* Fahrstuhl: Asansör anlamı taşıyan ancak günlük hayatta artık pek tercih edilmeyen bir sözcüktür. Bileşik sözcüğün köken anlamına bakıldığında sürüş sandalyesi / hareket eden sandalye demektir.

***

Dooru Laf / Доору Лаф (Doğru Söz) Panosu - Komrat Şehri / 1989
Gagauz Halkı Akıntısı (Gagavuz Halkı Hareketi) binası önü.

Gagavuz halkına ulusal bilinç kazandırılması amacıyla yazılar asılmıştır. Fedor Terzi 1989 yılında kendi yaptığı bir panoyu da Çadır Lunga kentinde diktiğini söylemektedir.

Fedor Terzi: Bu "Dooru laf" stendını, taa 1989 yılda ilk bän Çadırın ZÊTO zavodunda yapıp kaktıydım, insana haber olsun benim "Millet sancısı" gençlik akıntının işleri için, soram Komrattakı "Gagauz halkı" akıntının önündä'da o kakıldı. (alıntı)

Zeto: (Zavod Elektro-termiceskogo Oborudovani / Elektro-termik Donanım Fabrikası) – Rusça

***

Sivas'a gittiği dönemlerde, bagajlarından ve içinden indirilen süt ve yoğurt kapları nedeniyle Çifte Minare çevresindeki esnafın "Ala İnek" lakabını verdiği emektar dolmuş Akçakışla Belediyesi'ne aitti...

***

Silivrili İzzet Pehlivan fotoğrafı

Açıklama: Çatalca'ya bağlı Nakkaşbaba köyünden Paçacı Nakkaş Eyüp'ün fotoğrafı olduğuna dair açıklamalar bulunsa da yaptığım araştırmalar neticesinde bu ihtimal düşük görünmektedir. Silivrili İzzet'e ait başka fotoğraflar da bulunmaktadır ve onlarla benzerliği yüksektir.

***

Kütahya'nın Altıntaş ilçesine bağlı Aslıhanlar köyünden Efe Ahmet Hamdi
(Fotoğraf dijital olarak temizlendi)

Not: Fotoğrafçı açıklamasında Altıntaş ilçesi yazılı. Ancak günümüzde Aslanapa ilçesine bağlı olan Aslıhanlar köyü bildiğim kadarıyla hiçbir zaman Altıntaş'a bağlı olmamıştır. Buna karşın daha sonradan Altıntaş'tan ayrılarak ilçe yapılan Dumlupınar'a bağlı Küçük Aslıhanlar ve Büyük Aslıhanlar köyleri de vardır, muhtemelen bunlardan birisi olmalıdır.

Dijital ortama aktaran: İbrahim Tunca
(2005 yılında bir antikacıda gördüğünü ve fotoğrafladığını ifade etmiş. Arkasındaki Osmanlıca yazıya istinaden antikacının kendisine verdiği bilgi olduğunu belirtmiş.)

***

Şarkışla yerel tarihine ait internette ilk kez yayınlanan bir fotoğraf.
Deniz Gezmiş'in yakalandığının ertesi gün Şarkışla Hükümet Binası'nın önü.

Milliyet Gazetesi - 18 Mart 1971 tarihli haber içerisinde.
Açıklama: Ancak anlaşıldığına göre, gazete daha eski bir resmi kullanmış. Hatta kalabalığa bakıldığında binanın açılış töreni bile olabilir.

***

Oğuz Kağan Çizimi

Her iki çizime dair de kesin bilgi yok. Büyük olasılıkla;
1. Türkmenistan Cumhuriyeti resmi sitesi içinde önceki yıllarda yer almıştır.
2. Suat Turgut tarafından yapılan yeniden çizimdir.

***

Ayı Ruhu (Адыг Ээрен - Adıg Eğren / Adyg Eeren) Şaman Derneği
Tuva Cumhuriyeti - Kızıl Şehri

Tabelanın sağ tarafında aynı isim Rusça olarak yazılıdır.
(Дух Медведя - Duh Medvedya, İngilizce: Bear Spirit - Ayı Ruhu)

Tuvaca "Adıg sözcüğünün" Y/D dönüşümü sonucu Türkçe "Ayı" kelimesi ile aynı olduğu çok açıktır. "Eeren" ise kutsal ruh, koruyucu ruh, totem anlamları taşımaktadır.

***

Navajo - Şifreci Anıtı (Codetalker Monument)
Window Rock / Tseghahoodzani (Pencereli Kaya) - Arizona
Her yıl 14 Ağustos'ta Navajo Şifreciler Günü kutlanmaktadır.

2. Dünya Savaşında Navajo dilini şifre olarak kullanan ABD ordusunda pek çok kızılderili yerlisi görev almıştır. Navajo dili içerisinde ayrıca şifreleme yapılmıştır, o kadar ki düşman tarafından esir alınan ama kodu bilmeyen Navajo yerlileri bile ne konuşulduğunu anlayamamışlardır.

Şifrecilere verilen madalyada şöyle yazmaktadır:
Dine Bizaad Yee Atah Naayee Yikeh Deesklii.
(Savaş sırasında düşmanı yenmek için Navajo dilini kullanan kişilerdir.)

***

Perili Köşk olarak da bilinen Yusuf Ziya Paşa Köşkü
Rumelihisarı / İstanbul (1960'lı veya 1970'li yıllar)

Osmanlı döneminde inşaatın uzun süre bitirilemeyişi ve kıskançlık üzerine kurulu bir aşk hikayesi efsanevi bir yapı haline gelmesine neden olmuştur. Günümüzde sağlamdır ve kullanılmaktadır.

***

Navajo dilinde Kuzey Amerika
Amerika Birleşik Devletlerinde şu an en çok konuşulan kızılderili dili olan Navajo dilinde eyaletlerin ve komşu ülkelerin adları haritası.

Bikéyah: Ülke, Devlet
Diné: Navajo (kendilerine verdikleri isim)
Diné bikéyah: Navajo Ülkesi
Wááshindoon Bikéyah Ałhidadiidzooígíí: Vaşington Federal Devleti (yani ABD)

Ek bilgi:
T'óok bikéyah: Türkiye

***

Çekirdek Çitleyen Eşek Heykeli (Eskişehir - Porsuk çayı kıyısı)

Ekim 2017'de yapılmış. Çevre temizliğine duyarlılık amacıyla koyulduğu belediye tarafından kamuya açıklanmış. Kasım 2017'de kimliği belirlenemeyen kişilerce kulakları kopartılmış sonra yeniden onarılmış.

***

Susurluk İstasyonu
(Tabelada Fransız yazım sistemi ile Sou-Sıghırlık ve Osmanlıca karşılığı görünmekte)

- Osmanlı döneminde kullanılmaya başlanan Fransız alfabesi esaslı tren istasyonu tabelaları Cumhuriyet'in ilk yıllarında da kullanılmaya devam etmiştir.
- Susur (manda, camız) kelimesinin Su-Sığır sözcüklerinin kaynaşması ile oluştuğunun kanıtıdır.

***

Kanytellis (Türkçe halk uyarlamasıyla "Kanıdeli") günümüzdeki bilinen adıyla Kanlıdivane harabeleri içerisinde yer alan ve daha sonraki Türk yerleşim dönemlerinden kalma Seten. Büyük olasılıkla restore edilmiş. (Mersin, Erdemli - 08 Temmuz 2021)

***

Alaman Kaya Mezarı. Roma dönemi - Alaman köyü yakınları, Yahyalı yolu üzerinde 5. km'de (Akçakışla bucağı, Şarkışla, Sivas). Ne zaman talan edildiği belli değil. İçinde bir kaçak kazı çukuru var. Dış yüzeyi berbat vaziyette. Boyama vs. yapılmış.

***

Yaşar Kemal ve Heybesi

1951 yılında sırtında heybesiyle Yaşar Kemal köyünden çıkarak önce Ankara'da Abidin Dino'nun tavsiye mektubunu alıp sonra da İstanbul'a, Cumhuriyet Gazetesi başyazarı Nadir Nadi'nin yanına gider. (Fotoğrafa dair bulabildiğim olasılığı yüksek en mantıklı açıklama bu.)

***

Tuva Arat Respublik (Tuva Halk Cumhuriyeti) Paraları

Tuvaca, bugün Rusya'nın Moğolistan sınırına yakın bir özerk cumhuriyette konuşulan Türkçe'ye akraba bir dildir. Ancak bir yabancı dil kadar anlaşılamayacak düzeyde uzaktır. Yine de dikkat edildiğinde aradaki benzerlikler görülebilir. "Pır Akşa" > Bir Akça/Akçe... Diğerleri de rahatlıkla anlaşılabilir.

***

Şarkışla'da Cemel yolu üzerindeki (Belkent siteleri çıkışında yer alan) çeşme.

Üzerine "Halı - Kilim Yıkama Yeri" şeklinde bir tabela asılmış ve Google Haritalar'da bile bu isimle işaretlenmiş. Günümüzde halı kilim yıkayan neredeyse hiç olmadığı da dikkate alınarak daha güzel bir isim verilemez mi? Asıl adı zaten Karasoku Pınarı'dır.

***

Karakum çölünde ilerleyen bir deve kervanı - Türkmenistan (1957)

İpek Yolu üzerinde bulunan ülke eski dönemlerden beri Doğu ile Batı arasındaki uluslararası ticaretin bir parçasıydı.

Not: Fotoğrafa dair gerçek bilgiye ulaşmak oldukça zor oldu. Yalnızca Almanca bir kaynakta bulabildim.

***

David Roberts

1838-1840 yılları arasında yaptığı yolculuklar esnasında Mısır ve Ortadoğu'da çizdiği ayrıntılı resimleri döneme dair pek çok gerçekçi bilgi sunmaktadır.

***

- Fransa'da Dordogne bölgesindeki Les Combarelles mağarasında yer alan "Su içen ren geyiği" resmi. Günümüzden yaklaşık 13bin yıl öncesine tarihlenmektedir.

- Fransa'da Dordogne bölgesindeki Font de Gaume mağarasında yer alan "Ren Geyikleri" resmi. Günümüzden yaklaşık 15bin yıl öncesine tarihlenmektedir.

1. Belirginleştirilerek geliştirilmiş çizim
2. Orijinal çizime ait fotoğraf

Not: Mağara resimlerinin popüler görüntüleri çoğu zaman yanıltıcı olmaktadır. Orijinal çizimlerin belirginleştirildiği, geliştirildiği hatta yeniden çizildiği ya da sanatsal olarak renklendirildiği örnekler gerçek sanılarak paylaşılmaktadır.

***

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, Hâkimiyet-i Millîye Matbaasının yeni makinelerini incelerken (24 Ekim 1929)

Not: Bazı kaynaklarda Sivas'ta Kurtuluş Savaşı döneminde basılan İradeyi Milliye Gazetesi matbaası olduğu açıklaması mevcut. Daha zayıf bir ihtimal görünmekle birlikte kesin bir bilgiye ulaşamadım.

***

Kızakçılar (tarih belli değil)

Alttaki yazı:
Dersim ahalisinden birkaç kimsenin resimleridir ki, o havalice berk üzerinden nakl-i ihmal ve eşlik içün istimal edilen kızak üzerinde fotoğrafları alınmıştır. [berk: kar]

Kayıt: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

***

Turna dağından karşıdaki Düğnük Kaya ve Kepez Kayası'na bakış... (16 Nisan 2021 - Şarkışla)
Fotoğrafın çekildiği Turna dağı ile karşıdaki kayalıklar arasında yaklaşık kuş uçuşu 35 km. vardır ve aradan Sivas-Kayseri karayolu geçmektedir.

***

Berdi Gölü - Kayapınar ve Kızılcakışla köyleri (Şarkışla - Mart 2015)
Fotoğrafı çeken kişi tespit edilemedi.

Gölde bulunan "Berdi" bitkisinden geçmişte hasır yapıldığı bilinmektedir. Son yıllarda çevresinde hayvanlar otlatılmaktadır. Tarımsal sulama amaçlı olarak çevrede açılan derin su kuyuları nedeniyle Ağustos ayında kurumaktadır.

***

Alaman Çermiği (eski fotoğraflar, 2014 yılı) - Şarkışla'ya bağlı Alaman köyündeki çermik şu anda bakımsız durumda. Oluk akmaya devam ediyor ama havuz su tutmuyor, muhtemelen dipte büyük bir çatlak var.

***

Acısu deresi - Su kuşları (Şarkışla / Merkez, Mart 2021)

Dere kirletilmeye başlanmış, önlem alınmazsa bir kaç sene sürmez bu hayvanların yaşam alanı yok olur.

***

Tarihi taş cami kalıntısı - Hardal köyü (Şarkışla)

İnşa tarihi tam olarak bilinmese de 1653 yılında büyük bir onarımdan geçtiği (yeniden yapım - ?) kayıtlarda yer almaktadır.

Günümüzde çalınmış olduğu için yerinde bulunmayan kitabenin Kültür Bakanlığı arşivindeki fotoğrafında şöyle yazdığı görülmektedir:

Şefaat matlabu asarı niku rahmet.
Binai camiin tecdidi Akkaşzade Ahmed.
Dedi hem üçler yediler kırklarla tarihi,
Erişip lütfü rabbani dü cihanda ey ahi.

***

Yükselen köyündeki bir vatandaşın kendi imkanları ile su deposu üzerine yerleştirdiği Atatürk Anıtı. Yıllardır bulunduğu tepeden adeta köye bakmakta gibi bir izlenim oluşturmaktadır.

***

Şarkışla 1933 askeri kadro. (İki farklı nüsha)

Emin Tandoğan 1933 yılında Şarkışla'da Uzman Jandarma olarak görev yapmış. Soldan beşinci sırada.

Fotoğraf Sahibi: M. Şükrü Tandoğan (Oğlu) - Resimdeki çocuklardan biri olup olmadığını belirtmemiş maalesef.

***

Şarkışla'dan bir fotoğraf...

Fotoğrafın arka yüzünden edinilen bilgilerin bazıları:
1933 yılı 30 Ağustos Bayramı.

Resimdeki kişiler elle numaralanmış, bazıları okunuyor.
1. Kaymakamın babası
2. Kaymakam (yazılmamış, boş bırakılmış)
Okunabilenler: Şube Reisi - Mal M. - Mütekait Binbaşı - Tahrirat Katibi - Muhasebeci - Başçavuş - Şube Hesap M. - Varidat Katibi
Kardeşim Gündüz Bey'e
Şarkışla 933/30 Ağustos Zafer Bayramı Hatırası
Başçavuş

***

Otobüs terminalindeki Şarkışla'nın maskotu haline gelmiş olan tavşanlar. (Herkes birşeyler getiriyor. Manavlar sebze meyve veriyor. Altlarında yayılı bulunan samanı bu resimden bir iki hafta önce balya halinde köyden ben getirmiştim.) Şu an sayıları 30'u geçti galiba...

***

Şarkışla'daki fırtınada yuvası yıkılan leylek...

Sivas'ın Şarkışla ilçesinde şiddetli fırtınada yuvası uçan leylek, aynı bölgedeki bir başka aydınlatma direğine yeniden yuva yaptı.

Kaynak: Anadolu Ajansı (Kemal Erdoğmuş)
Şarkışla Güncel Haberler
13 Mayıs, 21:07

***

1922 tarihinde basılmış olan kartpostalda solda Libya'lı direnişçi Şeyh Senusi, ortada Mustafa Kemal Paşa ve sağda Selahaddin Eyyubi, üçü birlikte İslam'ın koruyucuları olarak resmedilmiş. (Zıt yönlere doğru olumlu veya olumsuz farklı görüşler ileri sürülebilir bu konuda, ancak buradaki amaç sadece tarihsel ilginç bir belgeyi paylaşmak ve o dönemde böyle bir düşüncenin var olduğunu ifade etmek.)

***

Alıkören Höyüğü - dağın üzerinde görünen yığma tepe. Tarihe ve arkeolojiye saygılı elektrik kurumu dibine direk dikmiş (buna şükür, üzerlerine de dikiyorlar, çok gördüm). Birkaç alternatif cevap üretilmiş olsa da sonuca ulaşmamış bir sorudur, höyüklerin neden yığıldığı... Hele de burası daha ilginç... Dağın başı, yeterince yüksek bir yer. Neden?

***

Orhan Akbulut Kitabı

Standart bir biyografinin ötesine geçen bir yapıt olmuş. Aynı anda CHP tarihinin büyük bir kısmını ilgiyle ve kimi yerlerde oldukça şaşırarak okuyorsunuz. Son derece başarılı buldum. Dr. Metehan Akbulut'a teşekkürler (19 Kasım 2021)...

***

Basından:

Bursa’da ilginç olay! Kayıp olduğu sanılan şahıs kendisini arama çalışmasına katıldı.

Bursa'nın İnegöl ilçesinde arama kurtarma ekipleri, ormanda kaybolan adamı, kayıp adamla birlikte aradılar. Gece alkolün etkisiyle arkadaşlarının yanından ayrılarak ormanlık alana giden Beyhan Mutlu'nun (50) kaybolduğunu öğrenen ekipler harekete geçti. Ormanlık alanda başlayan çalışmalara mahalle ve bölge sakinleri de dahil oldu. Bir süre sonra ekipler, kayıp şahsın ismi ile seslenme başladılar. Kayıp Beyhan Mutlu (50), isminin yüksek sesle söylediğini duyunca ekiplere kayıp şahsın isim ve soyadını sordu. Arama çalışmalarına katılarak başka bir kişiyi aradığını zanneden Beyhan Mutlu, "Ben buradayım" deyince ekipler şaşkına döndü. Ekipler, arama çalışmasıyla ilgili tutanak düzenleyip kayıp şahsı evine bıraktılar.

Heryer Haber - 28.09.2021

***

Şarkışla'lı değerli yeteneklerden biri olan araştırmacı Ahmet Özdemir hocamızın Aşık Veysel adlı 450 sayfalık titizlikle hazırlanmış kitabını Yüksekokulumuz kütüphanesine ekledik.

***

Eski Şarkışla Barajı (Mehmet Akdağ tarafından peşpeşe çekilmiş iki fotoğraf) - İlçenin günümüzde neredeyse merkezinde bulanan barajın yerine yaklaşık 20'de biri küçüklüğünde bir havuz yapılarak mesire alanına çevrildi. Bütün özelliğini kaybetti, eski canlılığını ve hareketliliğini yitirdi. Son olarak resimde görünen su kenarındaki restorant da müşteri gelmediği için kapattı. Çünkü artık yemek yenen ve gelen ördeklere ekmek atılan kamelyaların dibinde su yok. En az dört farklı türdeki su kuşları da artık kayboldular. Baraj bir tür kimlik unsuruydu Şarkışla için, kimse kusura bakmasın ama yapılan havuz hiç bir işe yaramadı.

***

İlginç bir fotoğraf
Aziz Nesin - Kadı Burhaneddin Türbesi'nde.

Gençlik yıllarında Sivas'ta bulunan türbeyi ziyareti esnasında. Olasılıkla 1940'lı yıllar. Türbenin eski durumu (günümüzdekinden çok farklı). Sağ elini yasladığı mezar taşında yapıştırılmış dilek taşları görünüyor.

Arşiv: Mehmet Erdinç (fotoğrafın eline nasıl geçtiğini hatırlamıyor).

Aziz Nesin'in baba memleketi olan Şebinkarahisar'ın Gölve köyüne zaman zaman giderken Sivas'a da uğrama ihtimalinin yüksek olduğunu söylüyor. Sivas eski vilayet merkezi olduğu için Şebinkarahisar yolunun buradan geçtiğini belirtiyor.

***

Kütahya, Altıntaş Meslek Yüksekokulu'nun yanından akan Nilüfer Deresi. Bu bitkiler Haziran - Ağustos arasında sarı göbekli beyaz çiçekler açarlar.

***

Şarkışla Aşık Veysel Meslek Yüksekokulu pandemi sonrası ilk mezuniyeti davul zurna ile kutladı (3 Haziran 2022).

***

Bu kez de biz sizi fotoğrafladık.

Şarkışla'nın emektar ve fedakar basın mensupları. İşleri rast gitsin, yolları açık olsun.

Kızılırmak Gazetesi muhabiri Muharrem Delice ve Anadolu Ajansı muhabiri Kemal Erdoğmuş. (Şarkışla Kaymakamlığı'nın düzenlediği Temiz Hava İçin Bisiklet Turu etkinliğini izlerken - 03 Haziran 2022 / Cuma)

***

Yener Okatan Paylaşımı (15 Haziran 2022):

KEMALİZM
Kemalizm kelimesinin, Kemal Atatürk'ün adından türetilmiş olduğu doğrudur. Fakat "Kemalizm" kelimesinin sözlük anlamı da düşünüldüğü takdirde, Kemal Atatürk gibi mükemmel bir insanın adından türetilmiş "Mükemmelliği benimseyenlerin felsefi görüşü" şeklinde bir anlam taşıdığı da görülür.

***

Maksutlu köyünden koleksiyoner, arşivci Mustafa Ramazan Yıldırım, büyük bir nezaket örneği göstererek Yüksekokulumuzu ziyareti esnasında... (31 Ekim 2022 - Şarkışla) Kendisinin Almanya'da Bremerhaven kentinde rahmetli dedemin arkadaşı olduğunu öğrendim. İleri yaşına rağmen giyimine son derece dikkat eden bir kişi olduğu dikkatlerden kaçmayacaktır.

***

Le Lilas Blanc (Beyaz Leylaklar) - 1800'lü yıllar
Ressam: Jean-François Portaels (Belçika)

"Beyaz Zambaklı Türk Kızı" olarak da tanınan eserin aslında ressam tarafından Çerkes Kızı adıyla çizildiği iddiası da mevcuttur.

***

Sivas Gök Medrese - Hayvan Başları
(Giriş kapısı, sağ özengi taşı üzerinde)
9 hayvan başı: Koç, tilki, boğa, ördek, at, kuş, aslan, yılan ve fil.

***

1937 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmen kafilesine Gemerek istasyonunda verilen yemek. (Gemerek o tarihte ilçe olmadığı için Şarkışla'ya bağlıdır.) Açıklayıcı bilgi şu şekilde:

Soldan sağa doğru...
1. Kaymakam Hikmet Ece
2. Jandarma Kumandanı (Yüzbaşı)
3. Müstantik (Sorgu Hakimi)
4. İsmi hatırlanamadı
5. Sağlık Memuru Hilmi Arat
6. Dr. Remzi Kocagil
7. Arkadaki uzak fondaki zat tanınmadı
8. Tahrirat Katibi (Yazı İşleri Müdürü) Memduh Öktem
Arşiv: Mustafa Ramazan Yıldırım

Akşam Gazetesi - 3 Ağustos 1937, Sayfa: 12'deki haberde ise sadece kaymakamın adı geçmekte.

***

Saruhan Kervansarayı (Avanos, Kapadokya)

Restorasyonda hata yoktur. Kubbe alttaki destek yapısıdır, üstteki yıkılmış üçgen çatı yeniden üzerine inşa edilmiştir.

***

Doğu toplumlarının büyük siyasi teorisyeni Mir Said Sultan Galiyev'i, insanlığını yitiren Stalin'in emriyle katledilişinin ölüm yıldönümünde rahmetle anıyorum. Kutlu tini şad olsun. Allah mekanını Cennet eylesin. (Ölüm: 28 Ocak 1940)

***

Yaşanan felaketin büyüklüğüne dair...

Benim evin çok yakınlarındaki (1 km kadar) Merkez Hüyük köyündeki caminin minaresi ikinci büyük sarsıntıda ciddi hasar görmüş, yıkılması gerekir hale gelmiş. Deprem riski açısından düşük denebilecek 3. düzeydeki Şarkışla'yı etkilemiş bir şiddete sahip olan felaketle karşılaşmış durumda 10 şehrimiz. Allah bu soğuk kış vaktinde hepsinin yardımcısı olsun. (8 Şubat 2023)

***

Görüntüleri iki kez baştan sona izledim. İki hemşire Gaziantep'te sarsıntılar başlayınca Yenidoğan bölümüne girerek en çok sallanan iki küvezi tutmaya başlıyorlar. Sarsıntılar artıyor ama oradan çıkmayı düşünmüyorlar (sadece görmek değil, apaçık hissediliyor ve anlaşılıyor). Yere çöküyorlar ama küvezleri tutmaya devam ediyorlar. Madalya takmak bile yeterli değildir kendilerine. Gerçek anlamda insan olmak herkese nasip oluyor mu bilmiyorum? (12 Şubat 2023)

***

Ak-Kalpak

Kırgızistan'da çok yaygın olarak kullanılır. Satıldığı yerler nazara karşı tütsülenir. Ak-Kalpak biçimli heykeller, anıtlar, otobüs durakları vardır. Ak-Kalpak Günü adı verilen bir gün bulunur ve kutlamalar yapılır. (Kırgızlar tarafından günlük hayatta kullanılan Tebetey ve Malakay denen başka başlıklar da vardır.)

Yaşadığımız deprem felaketine destek sağlamak amacıyla Kırgızistan Parlamentosu "Jogorku Keneş" (Yüce Meclis) kürsüsünde konuşan "Nurjigit Kadirbekov" bu başlığı sürekli olarak kullanmaktadır.

***

Eski evimizin yakınlarındaki leylek yuvası. 12 yıldır gelmeye devam ediyor (aynı leylek mi bilmiyorum tabi). Büyük olasılıkla kuluçkada, yerinden kalkmıyor. (4 Mayıs 2021)

***

Atatürk ve Osman Gazi

Sağda kayalardan oluşan Atatürk silüeti, mağaranın içinden Güneşin doğuşuna işaret eden Osman Gazi, İstanbul Boğazı şeklinde Anadolu'ya akan ırmak.
Altta: "Ahdi Milli: Hakk-ı Hayat ve İstiklâl" yazmaktadır.
Ressam: Mehmet Selahattin Ömer Düzgünoğlu (1889 - 1943)

Not: Baskı propaganda kartı mevcuttur.
Kurtuluş Savaşı esnasında propaganda amaçlı olarak kullanılan resmin basılı versiyonunda bazı küçük farklar ve eklemeler vardır. Sol tarafta yazının Fransızcası bulunmaktadır.

***

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı için Malatya mebusu Dr. Hilmi Bey´in bestelediği Bozkurt Cumhuriyet Marşı'nın basılı nota defterinin arka kapağında Mustafa Kemal Atatürk ve yanında bir Bozkurt yer almaktadır.

Nota sayfasında 29 Teşrinievvel 1923 yazmaktadır. Ancak uygunluk açısından incelenmesi amacıyla Ankara Musiki Muallim Mektebi müdürü Osman Zeki Üngör'e yazılmış talep yazısı 1932 tarihlidir.

***

Eski Harman Yeri - Akçakışla (18/06/2023)

Bazen gece yarılarına kadar patoz sesleri gelirdi...
Patoz kayış attı, kayış vurdu.
Daha uzak geçmişte döven sürülürdü. Az da olsa hatırlanır.
Fotoğrafa göre sağ tarata kalan yerde ilkokul yıllarımda döven sürmüşlüğüm bile vardır.

***

Sivas Kalesindeki Top (02/07/2023)

Sahra Topu, 1936 yapımı, 7,5 cm / 35 çapında, dökme demirden.
Malesef tekerleklerinde dağılmalar var.

Orduda kullanıldıktan sonra Kaleye yerleştirilerek 30 yıl öncesine kadar Ramazan dönemlerinde iftar için kurusıkı atışların yapıldığı topun o yıllarda bakım ve gözetimini yapan bir görevlisi bulunuyormuş.

***

Paşa Fabrikasına giden yolda, Tavra Deresi (1930'lu yıllar - Sivas)
Alttaki isim "Kazım Tuncay" (yanlış okumadıysam)
Başka bir açıklama ise: Murdar Irmak'ın üzerindeki bent - Paşa Fabrikası

Alıntı:
Bu fotoğraf Sivas' ın eski en güzel fotoğraflarından. Taşbent ile Paşafabrikası arasında bulunan konak. Bu evin enteresan özelliği ırmak kenarı 60' lı yıllarda duvarla çevriliydi. Duvarın üst başında bir delikten ırmak suyu bahçeye girerdi alt başında bir delikten ırmağa çıkardı. Bahçede her cins ördek, tavuk vardı. Sahipleri Tavra deresindeki tarlaları ve kumlu tarlayı ekip biçiyorlardı... (Mustafa Cılga)

Alıntı:
Tavra deresinden şehrin içine doğru gelen ırmak; içerlere gelince kirlenir, maalesef "Murdar Irmak" ismini alır. Nasıl kirlenmesin? Şehrin tüm kanalizasyon şebekeleri buraya bağlıdır. Git gide kirlenir. 1950'li yılların başlarında bu ırmakta balık tuttuklarını gözlerimle gördüm. Sonra da bu ırmağın üzerini kapattılar yol halini aldı. Böylece de bir güzellik yok olup gitti. (Metin Alperdem)

Alıntı:
Taşhan içerisinde 1940'lı yılların ortasına kadar Foto Ressam fotoğrafhanesiyle hizmet veren Kâzım Tuncay editörlüğünde güzel bir fotokart. Aynı temada bolca tebrik kart çalışması da gerçekleştirmiştir. Mekanı Cennet olsun. (Turgay Kural)

***

Sivas'ta Bir Harman Yeri
Fotoğrafçı: Maynard Owen Williams
(National Geographic - Mayıs 1945)
Kendisi Türkiye'de pek çok fotoğraf çekmiş.

Açıklama: Verilen tarih dergide yayınlanmış olduğu zamanı belirtiyor olmalı. Aksi takdirde Sivas'ta Mayıs ayında harman yapılması pek mümkün değildir.

***

Güneşe ateş etmeyin!

Adana'ya bağlı Seyhan Belediyesi anons yaparak “Yurt genelinde etkili olan yüksek hava sıcaklıklarından dolayı zorunlu olmadıkça lütfen dışarı çıkmayınız, Güneşe ateş etmeyiniz...” uyarısında bulundu. (14/07/2023 - basın yayın organlarında çıkan haber)

***

1955 tarihli kroki Başkanlık Cumhuriyet Arşivi'nde yer almaktadır.

Bu birkaç çizgiden oluşan basit bir kroki değildir bence. Dikkatli bakılırsa ortada "Oba (Gazi köyüne ait)" yazıyor. Binlerce yıllık geleneğin son örneklerinden biri olan ve orada çadırlar kuran bir obanın yerini işaretlemiş. Sivas'ın Belcik nahiyesi Nallı Köyü ile Ağcakışla nahiyesi Gazi ve Künbet Köyleri arasındaki sınırların tesbitini içermektedir.

Mahsuni Gül'ün "Kümbet ve İğdecik Köylerine Dair" başlıklı yayınlanmamış çalışmasından. Kendisine teşekkürlerimle...

***

Benim Leylekler

14 sene önce yeni kiraya taşındığım evin hemen arka sokağında elektrik direğinin üstünde bir leylek yuvası farkettim (fotoğrafa göre arkadaki). 2 yıl sonra taşındım ama o günden beri o taraftan geçerken denk geldikçe gözlüyorum. Geçen sene ikinci bir yuva eklendi (öndeki). Akrabalıkları var mı bilmiyorum. Bu yıl 4'er taneler. İki ay sonra göçecekler, ta ki sonraki bahara kadar.

***

Şahamettin Kuzucular hocama teşekkürlerimle. Büyük bir incelik gösterip kitaplarını göndermiş bana. Sabah elime ulaştı. İlk ilgimi çeken Alaçıktan Gökdelene kitabı oldu. Göz gezdirmek için elime aldım. 30 sayfayı fırsat buldukça çoktan okumuşum bile. Her ne kadar başka bir şehrin düşsel bir köyünde hiç duymadığım isimlerin başından geçse de anlatılanların bir kısmının bana çok tanıdık geldiğini ayrıca belirtmek isterim.

***

Mussolini, Termini istasyonuna gelişi vesilesiyle İsmet İnönü (Paşa) ile poz veriyor - Tarih: 25.05.1932 (Çekim yeri: Roma)

Mussolini in posa con Ismet Inonu (Pascià) in occasione del suo arrivo alla stazione Termini - data: 25.05.1932 (luogo della ripresa: Roma)

İtalyan arşivlerinden... İlginç olan şudur, Mussolini yabancı bir devlet adamını karşılarken sivil giyinmiştir. Üniformasız karşılama töreni yaptığı çok nadirdir galiba. Daha başlamadan gerginlik oluşan bir ziyarettir. Taraflar arasında Türk heyeti yolculuk esnasında iken ilginç bir restleşme yaşanmıştır.

***

Sivas – 1845 adlı gravür

John Andrew & Son Gravür Firması
Wellesley Koleji Kütüphanesi - Boston (ABD) envanterinde yer almaktadır.

Şirketin tahminen 1869'da kurulmuş olabileceği bilgisi vardır. Ancak şirketin kurucusu olan John Andrew'in 1845'de kendi yaptığı tahta oyma resim daha sonra basılmış olabilir. (Yani sol

alt köşeye "John Andrew-Son" yazısı baskı esnasında eklenmiş olmalıdır.) Kendisi 1870'de ölmüştür, diğer ortak ise oğludur.

Not: Bu çizime dair paylaşımlar başka yerlerde daha önce yapılmış ancak, şirketin adı ile çizerin adının karıştırılması ve bazı harflerinde yanlış yazılması doğrulama yapmayı ve gerçek bilgiye ulaşmayı oldukça zorlaştırmıştır. (Çok zamanımı aldı.)

***

Belediye seçimini kazanacak adaya şimdiden hayırlı uğurlu olsun dileklerimi iletiyorum. Hangisi olursa olsun ilçemiz için elinden geldiğince çalışacağından yana kuşkumuz yoktur. Ancak kim kazanırsa kazansın üzerinde durmaları gereken önemli konular var. Birisini hatırlatmak isterim. Ağaçlandırma...

Örnek olsun diye geçmişten bir belge paylaşmak istedim.

Öğr.Gör. Deniz Karakurt

Bir medeniyet inşası projesinden ayrıntı...
1936 yılında Türkiye'deki bazı tren istasyonlarındaki ağaç sayılarını gösteren liste. (Şarkışla ve yakın çevresindeki kimi istasyonlar da mevcut.) Böyle bir konunun o dönemlerde önemsenmiş olması da üzerinde uzunca düşünülmesi gereken ayrı bir husus. Bu ülkeye hizmet eden tüm geçmişlerimizin ruhları şad olun.

***

Tövbekar Bahtiyar - futbolcu
(Soyadı: Yorulmaz)

Çok uzunca bir süre boyunca sürdürdüğü hırçın tavırlarını ve agresif davranışlarını birden bire bırakarak sakin bir kişiliğe bürünmesi ve hatta karşılaşmalarda öfkeye kapılanları yatıştırmaya başlaması üzerine kendisine bu lakap verilmiş.

***

Tarihe ve gerçek bilgiye saygı göstermek gerek.

57. Alaydaki askerler bir gecede şehit olmadılar diye şereflerinden onurlarından herhangi bir şey kaybedecek değiller. Toplum olarak ajitasyonu çok seviyoruz. Kendini bilmezin biri karanlığa bir taş atıyor peşinden atlamaya hazır kitleler anında işine içine giriyorlar zaten. Ondan sonra ömrünü bu işe harcamış insanlar düzeltmek için uğraşsın dursun.

Ahmet Necip Günaydın hocayı dersimize girdiği öğrencilik yıllarımdan beri tanıyorum. Sürekli olarak, karşılaştığı yanlış billgileri ve gerçek sanılan mesnetsiz söylentileri düzeltmeye çalışıyor.

Ahmet Necip Günaydın paylaşımı:
Arkadaşlar! 57. Alay Bir Gecede Şehit Olmadı! Bu Yanlış Bilgiyi Paylaşmayalım. Araştırmanızı Öneririm.

(18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Savaşı ve Zaferinin tarihidir. Kara savaşları 25 Nisan- Aralık 1915 arası yaşandı. 57. Alayımız çok şehit veren, kahraman bir alayımızdır. Çanakkale cephesi kapandıktan sonra 57. Alay Galiçya ve Filistin cephelerinde görev aldı. Çanakkale cephesinde o kadar çok kahramanlık sahneleri var ki, asılsız bilgilere gerek duymayalım.) Selamlarımla.

***

Demek ki en baştan ciddiyetsiz bir iş yapmışlar, yeni verdikleri kararın ciddiyeti de sorgulanır bu durumda.

Haber:
Kubbealtı Lugatı yenilenirken Elif Şafak'a ait cümleler yeni edisyonda çıkarıldı. (Yenişafak Gazetesi - 11/03/2024)

(Bu cümleyi tarafsız ve yorumsuz olarak aktarıyorum.)
Gerekçe: "Hanımefendinin bütün kullanımları yanlış. İngilizce düşünüyor, Türkçe yazıyor."

***

Sahte mi Servet mi?
(Fake or Fortune?)
Muhteşem bir programdı. Ülkemizde de bir süre yayınlanmıştı.

Jenerikten:
Dünyaca ünlü ressamlara atfedilen eserler mercek altında! Laboratuvar incelemeleriyle resimlerin gizli sırları ortaya çıkıyor. Servet değerinde eserler mi yoksa kopyalar mı?

***

Sivrialan köyü Beserek mevkisindeki Dilek Ağacı'na topluca yapılan bir ziyaret. Muhtemelen 80'li yıllar. Ağaç günümüzde kurumuş durumdadır ve sadece kökü kalmıştır. Fotoğraf kalitesi de malesef çok iyi değil.

***

Navajo kızılderilisi, "Dził Łibeinii / Gray Mountain" (Boz Dağ) adındaki yaşlı adam (hastiin), yörede Hooghan olarak bilinen geleneksel bir kulübe içerisinde torunlarına halkının ilk dönemlerine dair efsaneleri anlatıyor. (Coconino County, Arizona - 1948)

Fotoğrafçı/ Photographer: Leonard James McCombe

A Navajo old man (hasteen) named "Dził Łibeinii / Gray Mountain", tells his grandchildren the legends about the early days of his people in a traditional hut known as Hooghan. (Coconino County, Arizona - 1948)

***

Lise yıllarım. Ben ve dedem İzzet Karakurt (rahmetli)
Dedemin isteği üzerine çektirilmiş bir fotoğraf.

Stüdyoda amatör denebilecek bir çekim yapmış fotoğrafçı. Üstten lamba görünüyor ama son derece basit olsa da gerçek bir arka plan var. Bu durum galiba biraz daha özgün kılmış fotoğrafı.

***

1998 yılında öğrencilik yaptığım Eskişehir - Osmangazi Üniversitesi, Çamlık Kampüsü.
Fotoğraflar 2015 yılına ait. Melih Aydoğdu tarafından çekilmiş, kendisine teşekkürlerimle...

Küçük denebilecek yerleşke günümüzde tamamen kapatılmış olarak beklemede. Okul Meşelik'teki ana yerleşkeye taşınmış.

***

Rahmetli ressam Seyfeddin Soysal'ın "Mandalar" adlı tablosu...
Merkez Hüyük köyünde çizilmiş.
(Bu esere dair tek görsel bu, başka hiçbir bilgi mevcut değil.)

***

Sivas Cer Atölyesinde üretilen, Türkiye'nin ilk lokomotifi Bozkurt'un yapım esnasında çekilen fotoğrafı (1959 - 1961 arasındaki bir tarihte).

Arşiv: Ahmet Turan Buluz (teşekkürlerimle)
Açıklama: İkiz kardeşi olan Karakurt ise aynı tarihlerde Eskişehir'de üretilmiştir.

***

Taş-batan mevkisi (Kayapınar köyü, Şarkışla)
Kalker kayaçların suyla erimesi sonucu oluşan 7 metre uzunluğundaki mağara bulunmaktadır.

***

(Dedem) İzzet Karakurt. Bütün ömrü boyunca yalnızca, istisnasız olarak kendi bildiğini okudu. (Bu bazen iyi, bazen kötü bir şeydir. Kimi zaman bir meziyettir, herkes başaramaz, kimi zaman da çevresindeki herkes için çok yorucudur. Ama dedemin hayatını özetleyen cümledir.)

***

İbibik kuşu. Uçtuğu esnada kanatlarındaki desenler çok güzel görünür. Çok benzediği için Ağaçkakan sanılır. Uçarken görüntüleyemedik maalesef. Yer: Akçakışla köyü, Çağallı bölgesi.

***

Fotoğraf – Sivas Öğretmen Okulu (günümüzdeki Selçuk Anadolu Lisesi). Hasan Ali Yücel Koleksiyonu... Yıl bilgisi yok. Muhtemelen 1930'lu veya 1940'lı yıllar. Arka yokuştan aşağı inenlerse bir baba ve kızı olmalı. Muhtemelen bir öğretmen.

Zaman akıp geçmiş...

***

Bu arada fotoğraf çekimine dair bazı şeyleri deneme yanılma yoluyla öğreniyoruz. Tüm fotoğraflarda lapa lapa kar yağıyor. Tek fark: flaştan önce - flaştan sonra... (Şarkışla, dün gece saat 00.25)

***

Karakedi...
Yıllardır hiçbir uğursuzluğunu görmedik. Külliyen yalan.
(13 Mart 2021)

***

Kayseri'de Seyyid Burhaneddin Türbesi ve park alanı yakınında arabayla giderken kaldırımda gördüğüm kara kaplumbağası. Her ne kadar benim küçük oğlan vazgeçmek istemese de ağaçlık park alanının içine geri bıraktım. (01/04/2021)

***

Behçet Taşel "dilsiz kaval"a nefes veriyor,
Kaval dile gelip ses veriyor...

Gelin Ağlatma ve Gelin Uğurlama.
Bu kayıt rahmetli Hasan Şahin tarafından yapılmış (Akçakışla).

***

Bozkurt köyünden elde ettiğim bir fotoğraf.
İzzet Şen adlı bir kişiye ait (rahmetli olmuş).
Köylerde atların olduğu zamanlara ait.

***

Aşık Veysel'in doğum yıldönümü olan 25 Ekim günü kutlu olsun.
Adını okulumuzda, resmini logomuzda taşımaktan gurur duyuyoruz...

***

Şarkışla'lı değerli yeteneklerden biri olan araştırmacı Ahmet Özdemir hocamızın Aşık Veysel adlı 450 sayfalık titizlikle hazırlanmış kitabını Yüksekokulumuz kütüphanesine ekledik.

***

Şarkışla Aşık Veysel Meslek Yüksekokulu pandemi sonrası ilk mezuniyeti davul zurna ile kutladı. (3 Haziran 2022)

***

Gemerek - Çepni köyünde, Güllük mevkisinde Kel Artin'in taş kestiği yer olduğu bilgisi verildi. Ancak ayrıntılı bir anlatıya şimdilik ulaşılamadı. Kel Artin tahmin edileceği üzere Ermeni kökenli bir vatandaşın ismi.

***

Altıntaş - Kütahya
Dere aynen hatırladığım gibi.
Kilometreler boyunca yeşil bir örtüyle kaplanmışçasına... (24 Eylül 2022)

***

Çaykara köyü göleti - Mengen köyü yolu üzerinde, bir km. içerde...
(01/06/2021)

Açıklama: Çaykara sözcüğü Anadolu'da küçük su kaynağı anlamına gelir.

***

Tenten - Altın Post'un Esrarı (1961)
Tintin et le Mystère de la Toison d'Or
Tintin and the Golden Fleece

Tenten İstanbul'da adıyla da bilinen filmde şehre ait gökyüzü çekimleri de vardır.

***

Gueuk Medresse / Gök Medrese

Portail De Gueuk-Medresse a Sivas
The Portal of Gok Medrese - Sivas
Sivas Gökmedrese Anakapısı

Alexandre M. Raymond - L'art Islamique En Orient, 1924

"Dit: Tchifte-Minaret" / Çifte Minare (?)

***

TBMM'nin İlk Anayasası - 1921
Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Orhaniye Matbaası, Halk Kütüphanesi, 1338, Osmanlıca, 29 sayfa.

Kapakta Mustafa Kemal Paşa'ya ait bir söz mevcut:

Hükümetimizin şekli, vaziyeti, mahiyeti, meşruiyeti ve her şeyi tespit olunmuştur. Ve bu name yapılmış olan her şey bir devamdır ve bir devam olacaktır. Düşmanlarımız bundan istifadeyi düşünmesinler.

Mustafa Kemal Paşa hazretleri

***

Kazan (Tuğra Yazısı)

Tataristan'ın başkenti Kazan için hazırlanmış tuğra biçiminde arma. Şehrin simgesi olan Zilant adlı kanatlı yılanın görünümünde Eski Yazı (İske İmla) ile "Kazan" yazılı.

***

Birinci Dünya Savaşı'nda Fransa'nın Belçika sınırına yakın bir kasabası olduğu belirtilen bir yerleşim biriminde esir tutulan Osmanlı askerleri. Kasabanın adı Osmanlı Alfabesi ile büyük olasılıkla yanlış yazılmış veya yanlış okunmuş. Masadaki yazı üçünde ortak, aynı masanın önünde çekilmişler. Fakat yazıda 3 askerin ismi de yok. Onlar belki fotoğrafların arkasından veya başka bir yerden öğrenilmiş olabilir. 25 Temmuz 1919 tarihli fotoğraflardaki askerlerin isimleri:

1. Terzi Kurt İsmail
2. Mahmutoğlu Ahmet
3. Bartınlı Tahir oğlu Abdullah

Masa üzerinde duran yazı:
Sene 1331 - Sene 1335 (Hicri: 1915 - 1919)
Esaretin son günleri hatırası, mülakat fotosu.
Tasviri acizanemin hüsnü kabulünü rica ederim.
25 Temmuz

***

Dün geceyi Şarkışla ahalisinin neredeyse tamamı gibi kendi evlerimizin dışında geçirdiğimiz için hazır uğramışken kış görüntüsü hatıra kalsın istedim...

(Sarsıntılar çok yoğun olarak hissedildi. Allah bu soğukta dışarda kalanlara yardım etsin.)
Aşık Veysel Meslek Yüksekokulu - Kampüs içi (06/02/2023, 22:50)

***

Rahmetli Barış Manço'yu görünce insan önce bi sevinip daha sonra hüzünleniyor ama yapay zeka teknolojisi ile birini sesi ve görüntüsüyle taklit edebilmek gün geçtikçe tehlikeli olmaya başladı.

Artık Görüp Duyduklarınız Bile Gerçek Olmayabilir...!

***

2004 - 2005 yıllarında çalıştığım Kütahya'nın Altıntaş ilçesindeki Meslek Yüksekokulu'nun bahçesindeki ağaçlardan birinde çekilmiş. Verilen bilgiye göre iki farklı baykuş. Teşekkürlerimle...

(Fotoğraf tarihi: 25 Haziran 2015)

***

Alıntı: Şahin Karaman (20 Ocak 2022)

Deniz Gezmiş'in yakalandığı anların canlı tanığı olarak Gazeteci Mahmut Sabah'ın 2013 yılında "O Gece Gemerek'te" adlı kitabında kaleme almış olduğu anılarının arasında bir de Deniz Gezmiş'e ait bir gözlük var. O gözlük şu an Gazeteci Mahmut Sabah'ın kızı Sibel Sabah Hanımefendi kutsal bir emanet gibi evinde saklamış. Genç yaşta yitirdiğimiz o gençlerimizin mücadelelerini yakından bilen biri olarak o gözlüğe dokunmanın heyecanını sözcüklerle ifade edemem. Bana bu olanağı sağladığı için Sibel Sabah Hanımefendiye çok teşekkür ediyorum. Deniz Gezmiş'in gözlüğünün hikayesini "O Gece Gemerek'te" adlı kitabın 71. sayfasından paylaştım. Saygı ve özlemle anıyoruz. Ruhları şad olsun...

***

Qara-jorga (Kara-yorga) adlı halk danslarını oynayan Kazaklar.
Zeytinburnu Göçmen Misafirhanesi, İstanbul - 29 Nisan 1955
Fotoğraf: Alman müzisyen Kurt Reinhard arşivinden
(Aynı fotoğrafa ait iki kopyanın bir tanesi biraz daha geniş.)

Kaynak: Altay Türküleri ve Musiki Folklorumuz - Muzaffer Sarısözen, Hazırlayan: Süleyman Şenel, Sayfa: 464 (Kültür Bakanlığı Yayınları, 2023). Muzaffer Sarısözen'in yazdığı eser günümüze kadar elyazması olarak bulunmaktaydı. Süleyman Şenel tarafından kitap haline getirilmiştir.

Muzaffer Sarısözen 1955 yılında Sirkeci ve Zeytinburnu misafirhanelerinde kalan Kazakları gazete haberlerinden öğrenmesi üzerine yanlarına giderek musikilerini kayda geçirmiştir. Fotoğraftaki kişilerin kimlikleri belli olup kitapta yer almaktadır.

***

Aradaki zaman dilimi çok fazla olmasa Hanzo filmine ilham veren haber diyeceğim ama...
1931 - Son Posta Gazetesi, Haber Başlığı: 4 Sene Ayının Beslediği Çocuk

***

Eskiden ulusal coşkumuz başkaydı...
Yapılan işlerin nitelikli olması için özen gösterilirdi.

Fotoğraftaki kişi: Süleyman Zaim
(25 Temmuz 2025 tarihinde vefat etmiştir.)

Fotoğrafçı: Kazım Zaim
Kişisel açıklaması: Bu fotoğrafı, abim Silivri Lisesi müzik öğretmeni iken 19 Mayıs'ta o günün şartlarında akordeyonla İstiklal Marşı'nı çalarken çekmiştim. (1975)

***

Alıntı:

Profesör Dr. Recai Coşkun fabrika tavuğunun yumurtladığı gibi makale basan akademik yayıncılığın girdiği çıkmazı eleştirmek için sahte referanslar kullanarak bir “makale” yazdı. Dahası bunu uluslararası bir bilimsel dergide yayınlatmayı başardı!
(10Haber - 7 Kasım 2023)

***

Elimdeki en ilginç fotoğraflardan birisi. Arkada daktilo ile yazılmış bir açıklama var. O dönemlerde sıklıkla yapıldığı üzere elle boyama gerçekleştirilmiş (neyse ki tek renkle yapılmış, birden fazla renk kullanıldığında fotoğraf ziyan oluyor genelde). Orijinali sadece 8,5x6,5 cm boyutlarındadır. (Eski fotoğraflardan alışkın olduğumuzun bile üçte biri kadar. Teknoloji sağolsun.)

Fotoğraf yüksek çözünürlüklüdür, bilgisayarda açılarak bakıldığında pek çok ayrıntı gözükmektedir. (Halil Açıkalın – 18/09/1939)

***

Barramundi Balığı (Avustralya Yerli Sanatı)

Avustralya yerlileri tarafından ağaç kabukları üzerine çizilen geleneksel resimlerden bir örnek. Barramundi türü balık bu çizimlerde en yaygın olarak kullanılan motiflerden biridir.

Tarih: 1980 (tahmini)
Çizen: Curly Bardkadubbu (1924 - 1987)

***

Vecihi Bey (Hürkuş) Sivas'ta...

Ortadaki küçük fotoğraf Sivas'ta karşılanışını göstermektedir. Sol alttaki vatandaşlara hitap ettiği fotoğrafın yine Sivas'ta çekilmiş olma ihtimali çok yüksektir (konuya dair bu olasılığı güçlendiren diğer belgeyi yorumlara ekliyorum). Üstteki köyün neresi olabileceğine dair bir bilgi bulamadım.

Haber: 29 Eylül 1931, Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, Sayfa: 4
(Görselin çözünürlüğü yüksektir. Bilgisayarda haberin tamamı okunabilmektedir.)

Vecihi Hürkuş, 1931 yılında TTAC (Türk Tayyare Cemiyeti) yararına iki kez Türkiye turu yapmıştır.

İlk turunda gezdiği yerler şunlardır: Ankara, Kızılcahamam, Gerede, Bolu, Ereğli, Zonguldak, Cide, Sinop, Samsun, Trabzon, Of, Rize, Gümüşhane, Bayburt, Suşehri, Zara, Hafik, Sivas, Şarkışla, Akdağmadeni, Sorgun, Yozgat, Sungurlu, Kalecik.

***

İnsan betondan değil topraktan yaratılmıştır.

Bir arkadaşım İstanbul'dan göndermiş. Son derece dar bir alanda, imkansız denecek bir ortamda ekim yapılmış bir yeri görünce çekmiş fotoğrafını. (Ağustos 2023)

***

Eşekli Çocuk - Büyükada, İstanbul (1880'ler)
Sağ alt köşede Fransızca "ile des princes" (Prens Adası) yazmaktadır.
Bu tabir Adalar bölgesini tanımlar.

Fotoğraflayan: Abdullah Freres (Abdullah Kardeşler)

Başka iki farklı posta kartı versiyonunda tarih 1903 ve 1904 olarak verilse de çok büyük olasılıkla bunlar posta gönderim yıllarıdır.

***

Kanak (şimdiki adıyla Konakyazı) köyünde bulanan Seten'in dibek kısmı. Üstteki dönen dink taşı galiba kayıp. (2017 yılı, Şarkışla)

***

Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek (öykü, 1977) - Cengiz Aytmatov
- Kırgızca ve Rusça kitap kapakları

Piebald Dog Running Along the Shore (story, 1977) - Chinghiz Aitmatov
- Kyrgyz and Russian Book Covers

Kırgızca orijinal isim / Kyrgyz original title:
Деңиз Бойлой Жорткон Ала Дөбөт - Чыңгыз Айтматов
(Deñiz Boyloy Jortkon Ala Döböt - Çıñgız Aytmatov)
Deniz Boyloy Jortkon Ala Dobot

Rusça / Russian title:
Пегий пёс, бегущий краем моря - Чингиз Айтматов
(Pegiy Pyos, Beguşçiy Kraem Morya - Çingiz Aytmatov)
Pegiy Pyos, Begushchiy Kraem Morya

***

Dizilerdeki kıyafetler gerçeği yansıtmıyor diye bazı tarihçiler tarafından dile getirildi. Osmanlı çizimlerinden elde edilen gerçeğe en yakın görünüm bu galiba. Öyle kalın deriden zırh gibi şeyler yok görüldüğü üzere.

Kaynak: Focus Storia - Wars
Ressam: Giorgio Albertini

***

Cümbüş adlı çalgının bir Türk sanatçı tarafından icadı...
Milliyet Gazetesi - 15 Şubat 1931, Sayfa: 5

Cumbush (Cümbüş) – An instrument was invented by a Turkish artificer...
Milliyet Newspaper - February 15, 1935 (Turkey)

[Zeynel Abidin Cümbüş]

***

Ö.Nesim tarafından çizilen 12 Hayvanlı Türk Takvimi.
Sivas Gökmedrese'deki 9 hayvanlı taş oymadan esinlenerek tasarlanmıştır.

***

Gece vardiyasında çalıştıktan sonra sabah eve döndüğünde radyo dinleyen madenci. Kendisinin Polonyalı, eşinin ise Macar olduğu bilgisi mevcut. Bu yabancı kökenli işçilerin genellikle tutumlu oldukları için maddi durumlarının diğer işçilere göre daha iyi olduğu da belirtilmiş.

(Westover, Batı Virjinya / ABD - Eylül 1938)
Fotoğrafçı: Marion Post Wolcott (ABD Çiftlik Güvenliği İdaresi adına çekim yapan bir kişi)

***

Ezberleri bozmaya devam ediyoruz.

Levent Yaprak arşivinden "1929 - Cumhuriyet Gazetesi" açıklamasına sahip bir gazete kupürü. Tüm araştırmalarıma karşın ay ve gün bilgisine ulaşamadım. Hiçbir yerde başka bir örneğini veya kopyasını da bulamadım. (Cumhuriyet Gazetesinin 1930 öncesi döneme ait bulunamayan eksik sayıları olduğu dikkate alınmalıdır.)

Levent Yaprak her zamanki gibi soruları yanıtsız bırakmaktadır. Bu haber kendisinin arşivinde önemsenmeden kalacaktı, eğer benim dikkatimi çekmeseydi. Şu ana kadar başka yerde örneği yoktur (ben bulamadım).

Haberin ikinci sütunundaki yazıların yarım (kesik) olduğu görülmektedir.

***

Kayıt No: DH_MUI_00127_00020

Tonus kazasına bağlı Deliilyas köyünde çocuklar tarafından yakılan ateşle yanlışlıkla harman yerinde yangın çıktığı ve köylülerin tüm zahirelerinin yandığı, bu nedenle tohumluk yardımı istendiği ancak hazinece yardım yapılamayacağından ihtiyaçlarının Valilik tarafından karşılanmasının İçişleri Bakanlığı'ndan Sivas Valiliği'ne bildirildiğine dair telgraf. (24 Ağustos 1910)

***

Uzun yıllardan sonra ilk kez...
Neredeyse çocukluğumuzdaki gibi akıyor.
Kaldırak Çayı (Sadece "Öz" denir) - Akçakışla (18/06/2023)

***

Alıntı:

Arnavutköy'ün Sazlıbosna Mahallesi'nde bulunan Sazlıdere Barajı'ndaki renk değişikliği ve koku, balık tutmaya gelenler tarafından fark edildi. Cep telefonu kamerası ile kaydedilen görüntülerde, balıkların öldüğü, barajın renk değiştirdiği görüldü. Suyun üzerine ayrı bir katman oluşturan tabakanın göl kenarındaki otlara ve taşlara da bulaştı. Gölün içine ve çevresine atılan pet şişe, terlik ve poşet gibi çöpler dikkati çekiyor.

Arnavutköy'ün Sazlıbosna Mahallesi'nde bulunan Sazlıdere Barajı'ndaki renk değişikliği ve koku, balık tutmaya gelenler tarafından fark edildi. Cep telefonu kamerası ile kaydedilen görüntülerde, balıkların öldüğü, barajın renk değiştirdiği görüldü. Suyun üzerine ayrı bir katman oluşturan tabakanın göl kenarındaki otlara ve taşlara da bulaştı. Gölün içine ve çevresine atılan pet şişe, terlik ve poşet gibi çöpler dikkati çekti.

"ETRAFTA KANALİZASYON YETERSİZLİĞİ VAR"
Barajın kenarlarına çöp kovası yerleştirdiğini belirten Feridun Sağlam, "Buranın durumu kötü. Bizim insanlarımız duyarsız. Gelip piknik yapıp çöplerini bırakıp giderler. Etrafta kanalizasyon yetersizliği de var. Haliyle etraftan gelen pis su baraja birikiyor, sonra su bozuluyor. Balıklar insanlarımızın attığı çöplerden bu hale geliyor. Su yosunlaşıyor, balıklar ölüyor. Burası hep böyle. İnsanları ne kadar uyardıysak bir faydası olmadı. Devlet buraya tabela koydu, tabelayı söktüler, ben çöp kovası koydum, çöp kovasını çaldılar. Bizim insanlarımız yapmalı, insanlar temiz olmalı ki baraj temiz olsun. Bu suyu hepimiz içiyoruz şuralara bakın" dedi.

BURADAN ÇIKAN BALIĞI HERKES YİYOR, BÖYLE OLMAMALİ
Sazlıbosna Barajı'nda yıllardır Balık tuttuğunu belirten Ali Doğan, "Buraları pisletmek insanlık ayıbımız. Buralarda en azından balık tutmaya geliyoruz, ailemizle geliyoruz buraları daha temiz tutmalıyız. Buradan çıkan balığı herkes yiyor, böyle bir şey olmamalı. Biz değil yetkililer önlem almalı" diye konuştu. Göldeki renk değişimin alg patlamasından da kaynaklanmış olabileceği belirtilirken sudan örnek alınacağı kaydedildi.

Paylaşım: Özkan Özbay – 30 Haziran 2023 (Milliyet Gazetesi'nden alıntı)

***

Beş Düşsel Ruh (Avustralya Sanatı) Kanguru, Barramundi Balığı, Testeredişli Balık, Brolga Kuşu, Dugong

Ressam: Eddie Taita Blitner

***

Navajo yerlilerinin Hogan (Hooghan) adı verilen kulübelerinden iki örnek (ABD).
1. Toprakla kaplanmış (Fotoğraf tarihi: 1926, Fotoğrafçı: Earle Robert Forrest)
2. Ahşaptan yapılmış (Fotoğraf tarihi: 1950'ler, Fotoğrafçı: Vada Carlson Rodriguez)

***

MAHN'nin 19. Kurultayı
[siyasi parti adı]
Deri İşleme Fabrikası Birliği Topluluğu
1986-5-25

Resimdeki kişi: 1921 Moğol devriminin önderi Damdin Sükhbaatar

***

Yelboğa Kuşatması

Fotoğraf: "Kadı Burhaneddin Dönemi Memluk Muhasarası - Canlandırma" Etkinliği (Sivas / Merkez - 21 Ağustos 2016, Pazar)

***

Moğol Posteri

Улс Тунхагласны Баяр
Uls Tunhalgasnı Bayar
Türkçe: Ulusal Bildiri Kutlaması
English: National Declaration Celebration

Damdin Sükhbaatar (1893 - 1923)

***

Navajo yerlisi bir şaman (Arizona / ABD)
Elinde Peyote türü bir kaktüs tutmakta.

***

Yaban Ördeği

Yunan Adası Santorini'deki Akrotiri kazı alanında bulunan fresklerden bir parça. Milattan önce 1600'lü yıllardan kalma (yaklaşık 3600 yıllık).

***

Aslan Heykeli - Paris
Tuileries Bahçesi duvarında yer alan bir kaide üzerinden Concorde Meydanı'na doğru bakmaktadır.

(Giuseppe Franchi tarafından 1806 yılında yontulmuştur.)

***

Atatürk

Döğüş günü selam olsa Atatürk
Alkış diyer (dua eder) Türk oğluna Atatürk
Dağ derede yel tozma tapanda
Eğer atım beli üste yata Türk
Baştan ayak şeref geyletkardır
Şimgözdür (?) öz eline Atatürk
Görse yurdun ecnebinin elinde
Mümkün değil bir gece de yata Türk
Tutup boğar kaynağında Kurt gibi
Geldi düşman girmiş olsa dağa Türk
Bir kanınan doksandokuz kan eder
Koymaz bir damla kanım Atatürk
Mümkün değil vardım mı taht günü
Bir namerdin çeleğine sapa Türk
Ahdım budur hamın (hepsi) ile el ele
Canı cana, malı mala kata Türk
Aşık Asker, Dede Korkut aşkına
Mümkün değil milliyetin sata Türk

Aşık Asker Said, Güney Azerbaycan / Urmiye - 2005
Orijinal:
Aşıq Əsgər Səid, Cənubi Azərbaycan / Urmiya – 2005

(Bazı yerlerde kayıt iyi olmadığı için tam anlayamadım...)

***

Ben iyi bir adam olamadım. Ama kimsenin de adamı olmadım! (Behzat Ç. – TV Dizisi / Ödül töreni repliği)

***

Cevap veriyorum "zamanla herşey geçer" diyen akıllılara.. "Geçen tek şey zamandır" anlayan, anlatsın anlamayanlara... (Cemal Süreya)

***

Kaybedeceğini bile bile neden mücadele ediyorsun dedi. Öleceğini bile bile yaşadığını unutmuştu o an... (- Özdemir Asaf)

***

"Bir ara çok konuştum. Hiçbir faydasını görmedim. Bıraktım..." (Üzeyir – Organize İşler filmi, replik, 2005)

İNGİLİZCE

Hei-tiki

An ornamental necklace called Hei-tiki by the indigenous Maori people. This shape is believed to represent the first human. In New Zealand, these ornaments are widely used, made of all kinds of expensive and cheap materials such as wood, bone, stone. Since pounamu (stone) carving is a traditional art among the Maori, a significant number of these necklaces are also made of stone.

***

Six Sachems

Chiefs of 6 Native American tribes invited to the 2nd Oath-taking Ceremony on March 4, 1905 by US President Theodore Roosevelt.

Chiefs:
1. Quanah Parker (Kwana) - Comanche Tribe
2. Buckskin Charlie (Sapiah) - Ute Tribe
3. Horn Bear (Matho Hehlogeca) - Lakota Tribe
4. American Horse (Wasikun Tasunke) - Siou Tribe
5. Little Plume - Niitsitapi Confederacy
6. Geronima (Goyaale) - Apache Tribe

Note: In North America, Native American chiefs are commonly called "Sachem".

***

Quinta da Regaleira Well
(Internationally recognized name: Initiation Well)

It is located in the Quinta da Regaleira palace grounds near the town of Sintra in Portugal. The 27-meter-deep structure is accessed by stairs. It is said that the well was never used as a water source and is suggested to have been used for ceremonial purposes. Although there are different opinions about its date of construction, it is known to be the end of the 1800s.

***

Hoba Meteorite - Namibia / Africa

Weighing in at 66 tons, it is the largest meteorite standing in one piece on Earth. It was found by a farmer in 1920. After examination, it was completely revealed, but it was not deemed appropriate to remove it.

***

Singing Ringing Tree
Location: Pennine Hills - near Burnley (Lancashire region / England)

Design / Build: Mike Tonkin and Anna Liu (part of a project called Panopticons, a group of 4 works) - 2006

A three metre high sculpture that makes sounds. It is made of galvanised steel pipes of different lengths, placed on top of each other in a kind of spiral shape. Many tourists come to listen to the melodies created by the wind gusts, which can reach speeds of up to 150 km/h.

***

Woman in Red - Aşık Oldum

The 1984 US movie "Woman in Red" and the 1985 Turkish movie "I Fell in Love" are almost exactly the same except for some minor differences. As can be understood from the history, the Turkish version is a remake.

***

Ar Risalah and The Message - Simultaneous movies shot in the same set, English and Arabic versions.

The film "The Message" has a peculiar feature in cinematic history.

Syrian director Moustapha Akkad, who lived in America before his death, actually shot the film "The Message," which depicts the birth of Islam, twice. The version known as "The Message" is in English, and the second version, "Ar Risalah" (Er Risale), is in Arabic.

After filming each scene with English-speaking actors, starring Anthony Quinn, it was immediately re-shot in Arabic on the same set by the same technical team, this time with Arab actors. This second version stars Abdallah Gheith. Some people believe he actually portrayed

the role of Hamza better than Anthony Quinn, but being overshadowed by an international actor was his greatest misfortune.

Contrary to popular belief, the filming took place not in Saudi Arabia, but in Morocco and Libya. Unable to cover the extensive costs, the producer and director were forced to abandon the film. Thereupon Muammar Gaddafi financed the film.

***

The Most Remote Place in the United States

The town of Supai, considered the capital of the Havasupai Indian reservation in the United States, is accessible only by mule (or horse) or on foot. Therefore, it is considered the most remote (or remote) place in the United States.

***

Barramundi Fish (Australian Aboriginal Art))

A sample of traditional bark drawings by Australian Aborigines. The Barramundi fish is one of the most common motifs used in these drawings.

Date: 1980 (est.)
Painter: Curly Bardkadubbu (1924 - 1987)

***

Port Castle (Liman Kalesi)
Location: Tashucu - Silifke / Mersin, Turkey

Also known as Pasha Harbor (Paşa Limanı) or Agha Harbor (Ağa Limanı), this structure is believed to date from the Roman period but was largely rebuilt during the Ottoman period. It is currently closed to visitors because it is located within a military facility.

***

Ekpo

This is a traditional masked ceremony in Southern Nigeria. Although the word translates as "Ghost" in Western languages, it actually means "Ancestor Spirit." It also represents a community formed by members.

***

Ferdinand de Saussure is considered the founder of modern linguistics and one of the leading figures of the structuralist movement in the social sciences. His former students compiled his notes from the "General Linguistic Courses" he gave at the University of Geneva and published them as a book after his death. In other words, he was never aware of the existence of this book, considered his most important and influential work. This incident is perhaps one of the most profound examples of attaining the consciousness of being a student.

***

Jamila is the most beautiful story about love ever written. (Louis Aragon)

French poet and critic Louis Aragon was impressed when he read the Russian version of the novel, translated it into French, and praised it in various places. Aitmatov visited him years later.

***

Shaun Greenhalgh

He is a former art forger. Between 1989 and 2006, he produced numerous high-quality fake works of art, primarily sculptures and paintings. He particularly created flawless imitations of the paintings of the British painter Lowry. Art forger Shaun Greenhalgh was later caught and imprisoned. After his release, he began painting his own works, earning him recognition as an "artist." Shaun Greenhalgh is considered one of the world's most skilled fake art producers.

***

In the 1997 film U-Turn, a Native American near Lake Superior in the US pours some of the cola he was given and offers it to nature (starting at the 10-minute mark). In ancient Turkish culture, this practice is called "Saçı" or "Saçılga". It can also be found in other societies.

***

Myskhor Mermaid Statue
[Mis-hor]
(Russian: Мисхор Русалка / Mishor Rusalka)

Location: About 20 meters off the coast of Miskhor Town, in the sea - Crimea (Russia / Ukraine)

***

The first two Lucky Luke films in world cinema history to feature real actors (not cartoons) were shot in Turkey. Both films were directed by Aram Gülyüz. (Note the letters T and D.)

1. 1970, Ret Kid - Leading Role: İzzet Günay
2. 1974, Ret Kit - Leading Role: Sadri Alışık

***

Chet Chelpen (1905)

Founder and leader of the religious movement known as Burkhanism, also known as Ak-Yan (Ak-Jang: white side), which emerged in the Altai land in 1904. The Russian government considered it a rebellion and brutally suppressed it. Chet Chelpen was imprisoned.

***

Ballista

This weapon was originally designed to fire large arrows, but it could also fire stone or small metal balls. Legend has it that the Romans built a ballista capable of sending arrows across the Danube River, the largest ever produced.

Ballistas made a peculiar creaking and squeaking noise as their bows were drawn. Hundreds of them being drawn simultaneously on the battlefield evoked the sound of evil spirits groaning in pain, creating a psychologically negative impact on their enemies.

When the world's first rockets were made, they were called "Ballistic missiles", inspired by the name of the Ballista weapon used to launch large arrows or small cannonballs in the past.

***

Claudia Wells starred in Back to the Future - Part 1, and even in the ending there was a transition scene for the sequel. She dropped out of the sequel due to her mother's illness. This scene was re-shot for the opening of Part 2, with Elisabeth Shue taking her place.

***

The Navajo word Hataałii (Hataalii) means shaman and medicine man.

***

Jonas Salk

A man who disregards wealth...

He discovered the polio vaccine. Large capitalist pharmaceutical companies offered him large sums of money. They also offered him a percentage of each vaccine sold. Despite this, he refused to patent the method and shared it.

***

Qazan (Tughra writing)

A tughra-shaped emblem for Qazan, the capital of Tatarstan. The symbol of the city, with the appearance of the winged snake named Zilant, with "Qazan" written in Old Writing (İske İmla).

***

Golden Rooster-themed postage stamps issued by Canada Post in 2017. These stamps were prepared to commemorate the beginning of the lunar Year of the Rooster for the people of Far Asian descent living in Canada.

Golden Rooster (Canada Stamp) – 2017

***

Elchibey sincerely wanted to follow Ataturk's example. But politically, conditions were immature, many social aspects were lacking, and historical processes, influenced by external interventions, went awry. He was like a shooting star. May his blessed spirit rest in peace.

***

Lion Statue – Paris

It looks out over the Place de la Concorde from a pedestal on the wall of the Tuileries Garden. (by Giuseppe Franchi - 1806)

***

Salvador Allende He was the first socialist president to be elected into office within a capitalist regime (1970). Upon taking office, he directly initiated socialist reforms. In 1973, he announced that he would not surrender to the coup attempt by General Pinochet. Although Chilean President Salvador Allende was a peaceful man, he put on his helmet under the circumstances to which history had dragged him during the 1973 coup and died in combat during the attack on the presidential building. (Born: June 26, 1908)

***

Soviet / Russian mathematician Matest Agrest was the first to propose claims of paleocontact (prehistoric contact with aliens). He suggested that the megaliths found at Baalbek were used as launch pads for spaceships. In a 1959 article, Soviet mathematician Matest Agrest proposed that the temple at the ancient city of Baalbek was built as a cosmodrome (spaceport). Some of these megaliths are located at the base of the nearby temple. In 1961, he wrote "Cosmonauts of Antiquity."

***

Akrotiri Fresco

Part of the frescoes found at the Akrotiri excavation site on the Greek island of Santorini. Dating from 1600 BC (approximately 3600 years old).

***

The Lakota Republic The attempt to establish a Native American state in the United States, declared independent in 2007 by a group led by Russell Means, has not been successful. Image: Flag of the Lakota Republic (actually the Pine Ridge Indian Reservation Flag)

***

In 1921, socialist revolutionaries led by Sukhbaatar seized power in Mongolia. Fearing a White Russian invasion, a delegation went to Moscow to request support from the Bolsheviks. Aid was eventually provided, and a strong friendship with the Soviet Union was established.

***

It should also be noted that the Turkish word "pulluk" is a phonetic analogue of the English word "plough", and it is likely that the word was brought to Turkey along with imported materials. (German: Pflug)

***

Two Stories added in Europe to One Thousand and One Nights: Aladdin (1) and Ali Baba (2). These two stories were compiled and added by Antoine Galland in Paris in the early 1700s from a Syrian storyteller named Yuhanna Diyab.

***

An Ancient Astronaut?

It has been claimed that the figure in the stone carving on the sarcophagus lid is an astronaut, and the platform on which he sits is a spacecraft. There is much debate about the tomb built for the Mayan ruler Pakal, who died in 683 AD. (Palenque, Chiapas, Mexico)

***

Horse (Czech: Kun)

A statue depicting St. Wenceslaus, the Christian saint considered the patron of the Czech Republic and Bohemia (the historical kingdom of the same name). Created by David Cerny in 1999.

Location: Lucerna Arcade, Prague (Czech Republic)

***

Hiymor
Mongolian State Emblem

Main motif: Winged horse called "Hiymor" (Хийморь), which also means "Spirit" in Mongolian.

***

Monument to the Dying Lion (Luzern - Switzerland)

Designed by Bertel Thorvaldsen in memory of the Swiss guards killed during the French Revolution, the statue was built in 1821.
[Löwendenkmal]

***

The Jade Mask of King Pakal
Creation date: 683 AD (Mayan era)
Discovered in Palenque - Chiapas, Mexico.

(Inside the Mexican Museum of Anthropology - Mexico City)

It was stolen along with 140 other artifacts during the Mexican Museum Theft in 1985 and returned to the museum four years later in 1989. The robbery was committed by two university students.

***

Yamandagh

Its original name in Sanskrit/Old Hindi is Yamantaka (यमान्तक(, in the Mongolian adaptation it is Yamandag (Ямандаг), and in Mongolian mythology it is also known as Ayulgan (Аюулган). Yamandag (Ямандаг). In Mongolian Buddhism, Yamandag is one of the deities known as the Ten Wild Buddhas (Arvan Hangal Burhad). He is depicted as a bull-headed death god with 16 legs and 32 arms. He is considered the protector of temples.

Sanskrit: Yamantaka (यमान्तक

***

Five Dreaming Spirits (Australian Art) Kangaroo, Barramundi Fish, Sawtooth Fish, Brolga, Dugong

Painter: Eddie Taita Blitner

***

Located in the Vitosha (Витоша) Mountains near the village of Bosnek (Боснек) in Pernik (Перник) Province, Bulgaria, is a spring called "Living Water" (Живата Вода / Zhivata Voda), with its crocodile-like spout. The Cave of the Virgin Mary is also nearby.

***

Animal Heads (drawing) - Gok Medrese (Sivas / Turkiye)
(Entrance gate, on the right stirrup stone)
9 animal heads: Ram, fox, bull, duck, horse, bird, lion, snake and elephant.

***

The three great pyramids of Egypt are perceived as being in the middle of the desert, far removed from modern civilization. Photographs always show the same orientation, for an authentic look. However, the reality is different. The pyramids are now in the Giza district of Cairo.

***

Sherdor Madrasa (Madrasa with Lion) - Registan, Samarkand / Uzbekistan

Takes its name from the mythological figure at the madrasa's gate. The sun, whose face appears behind the lion, emits arrows of light from its head. The motif is also minted on the 200 Som - Uzbek banknote.

Sherdor Madrassah (Registan, Samarkand / Uzbekistan)
Shir-Dar: Door with Lion or Door of Lion

***

Lenin and Science Mosaic (Kharkiv)

The panel "Lenin and Science" on the wall of the B. Verkin Institute for Low Temperature Physics and Engineering in Kharkiv, Ukraine. The panel was designed in 1960 by the artist Serhii Svitlorusov.

Ukrainian Soviet Socialist Republic

***

Daughter of Soviet Kyrgyzstan
Советтик Кыргызстандын кызы
(Daughter of Soviet Kyrgyzstan)

Painter: Semyon Chuykov (Семён Чуйков)

This is the most well-known painting among the Kyrgyz people. The artist painted it twice, in 1948 and 1950. It has also been copied many times by other artists.

***

***

12 Animals Turkish Calendar (Drawing by Ö.Nesim)
Designed with inspiration from the 9 animal stone carving in Sivas Gökmedrese.

***

Charles de Gaulle Walks to Victory

Charles de Gaulle takes his Victory Walk down the Champs Elysses during the liberation of Paris.

Drawing by Graham Coton

***

Old Musician (Өвгөн Хуурч / Obgon Huurch)
Date: 1958
Painter: Urjingiyn Yadamsuren

It is one of the most well-known paintings in Mongolia. The old man plays the Horsehead-fiddle (Морин-хуур / Morin-huur).

***

Charmeur de Tortues (Tortoise Charmer)
Engraving in the magazine Tour du Monde – 1869

Inspired Osman Hamdi Bey for his painting The Tortoise Trainer.
In Japan, there actually is a performing profession called the Tortoise Charmer (or Trainer).

***

The wooden burial chamber within the Midas Tumulus. (Gordion Ancient City, near Polatlı - Ankara / Turkey)

After its discovery, it was protected by a metal frame. It is said to be the oldest surviving wooden structure.

***

Pelicanus Sinensis

Illustrator: Sydenham Teast Edwards (by sampling from the first drawing by William Alexander in 1976, based on engraving by William Skelton)

***

Nosferatu (1979)

The film was shot simultaneously on the same set twice, in English and German. The times are not exactly equal.

***

Saturn as Seen from Titan
Painter: Chesley Bonestell

He is known to have painted seven versions of the painting, the most commonly reproduced as print copies of which are those dated 1944 and 1952.

***

Citation:
At 95, Noam Chomsky—the legendary linguist, philosopher, and political thinker—has reportedly lost much of his ability to speak and write due to health issues.

For decades, Chomsky used words not to comfort, but to challenge. He dissected global power structures, media manipulation, war, and inequality—always urging people to think critically, even when the truth was uncomfortable.

He never asked to be followed blindly. In fact, he warned against it.

He believed real change didn't come from waiting on leaders—but from understanding systems, questioning history, and converting ordinary people.

Chomsky didn't just give answers. He gave generations the tools to ask better questions.

And though his voice may be quiet now, his words are still loud in classrooms, protests, libraries, and minds around the world. (The primary source for the quote could not be identified.)

***

- The best pickle juice is made with lemon.
- No, it's made with vinegar.

(From the Turkish movie Happy Days)

***

- You don't even know what makes the best pickle juice.
- It's made with vinegar.
- Not even at all. It's made with lemon.

(From the Turkish movie Happy Days)

Drawing by Burak Ağdemir

ÖZDEYİŞLER – REPLİKLER

Aydınlanma, insanın kendi hatası ile düşmüş olduğu bir olgunlaşmamışlıktan kurtulmasıdır. Olgunlaşmamışlık, bir başkasının rehberliği olmadan kendi aklını kullanamama yetersizliğidir.

Aufklärung ist der Ausgang des Menschen aus seiner selbst verschuldeten Unmündigkeit. Unmündigkeit ist das Unvermögen, sich seines Verstandes ohne Leitung eines anderen zu bedienen.

Enlightenment is human's emergence from his self-imposed immaturity. Immaturity is the inability to use one's own understanding without guidance from another.

Immanuel Kant

***

Ne yaparsan o'sun. İnsanı tanımlayan yaptıklarıdır, hafızası değil.
(Gerçeğe Çağrı filminden, 1990 - Kuato'nun sözleri)

You are what you do. A man is defined by his actions, not his memory.
(From the movie Total Recall, 1990 - Kuato's words)

Ek açıklama: Türkçe seslendirilmiş filmde; "İnsan anılarıyla değil yaptıklarıyla ölçülür," şeklinde çevrilmiş. – Gerçeğe Çağrı / Total Recall (1990)

***

Gagavuz kültürü kitapların yardımıyla gelişir. Umut var ki, Gagavuz kültürü daha iyiye gidecek (ıslah olacak; aslına dönecek). - Mihail Çakır

Gagauzların kulturası kiyatların yardımınnan kalkınır. Var umut ki Gagauzların kulturası gidicek islaa. - Mihail Çakir

***

Çünkü bu durum benim zekamı aşağılıyor ve beni çok kızdırıyor.
(Baba filminden replik - 1972)

Because it insults my intelligence and makes me very angry.
(Quote from the movie The Godfather - 1972)

***

Yeterince öne geçmiş bir teknoloji sihirden ayırt edilemez.

A sufficiently advanced technology is indistinguishable from magic.

Arthur C. Clarke

***

Bir insanın ölümü faciadır. Yüzbin ölü ise istatistiktir.

Der Tod eines Menschen: das ist eine Katastrophe. Hunderttausend Tote: das ist eine Statistik.

The death of one man: that is a catastrophe. A hundred thousand deaths: that is a statistic.

- Kurt Tucholsky –

Açıklama / Erläuterung / Explanation:

23 Ağustos 1925 tarihli Vossische Zeitung gazetesindeki Französischer Witz [Fransız Nüktesi] adlı makalesinde yazar tarafından bir Fransız diplomata atıf yapılmıştır. (Söz Stalin'e ait değildir.)

Der Autor schrieb es in seinem Artikel „Französischer Witz“ in der Vossischen Zeitung vom 23. August 1925 einem französischen Diplomaten zu. (Der Aphorismus gehört nicht von Stalin.)

The author attributed to a French diplomat in his article “French Wit” in the newspaper Vossische Zeitung dated August 23, 1925. (The aphorism does not belong to Stalin.)

***

Düşünceye saldıramayan, bunun yerine düşünene saldırır.

Qui ne peut attaquer le raisonnement attaque le raisonneur.

Those who cannot attack the thought, instead attack the thinker.

(Paul Valery)

***

Nerede canlı gördümse ben, orada güç istenci gördüm. Uşağın istencinde bile efendi olma istenci gördüm. Zayıf olanı kendi istenci, daha güçlü olana hizmet etmek için kandırır; bu istenç daha zayıflara efendilik etmek istediği içindir. Bu onun vazgeçmek istemeyeceği tek hazdır.

Wo ich Lebendiges fand, da fand ich Willen zur Macht; und noch im Willen des Dienenden fand ich den Willen, Herr zu sein. Dass dem Stärkeren diene das Schwächere, dazu überredet es sein Wille, der über noch Schwächeres Herr sein will: dieser Lust allein mag es nicht entrathen.

Friedrich Nietzsche

***

Ben kurt sürüsüyle dolaşıyorum, sen ise insan sürüsüyle dolaşmak zorundasın. Uygun olan budur. (Ormanın Kitabı filminden replik - 1994)

I run with the wolf pack, you must run with the man pack. It is the proper thing. (Quote from the movie Jungle Book - 1994)

***

Hissedilmeyen karanlık aydınlığa ve kayıtsızlık harekete dönüştürülemez.

Ohne Emotionen kann man Dunkelheit nicht in Licht und Apathie nicht in Bewegung verwandeln.

(Carl Gustav Jung)

***

"Zaman hep seninle. Nereye gidersen git hep aynı. Onu sen içinde taşırsın ve o da seni taşır. Yaptığın veya konuştuğun her şeyi görür ve duyar." - Karanlık (TV Dizisi)

"Die Zeit ist immer mit dir. Egal, wohin du gehst. Du trägst sie in dir, und sie trägt dich. Sie sieht und hört alles, was du tust oder sprichst." - Dark (TV-Serie)

***

The whole world is set on fire... (The Last of the Mohicans)
Tüm dünya ateşe verildi, yanıyor... (Son Mohikan filminden)

***

Sanat var olmasaydı, gerçeğin kabalığı dünyayı katlanılmaz kılardı.

Without art, the crudeness of reality would make the world unbearable.

(George Bernard Shaw)

***

Ben gerçeğin peşindeyim, kimin söylediği önemli değil. Ben adaletin peşindeyim, kimin lehine veya kimin aleyhine olduğu önemli değil. Ben her şeyden önce bir insanım ve bu itibarla insanlığa bir bütün olarak fayda sağlayan her kim ve ne olursa olsun onun yanındayım.

I'm for truth, no matter who tells it. I'm for justice, no matter who it is for or against. I'm a human being, first and foremost, and as such I'm for whoever and whatever benefits humanity as a whole.

Malcolm X

***

Aynaların olmadığı bir dünyada yaşamış olduğunu farzet. Yüzünü düşleyecektin. Yüzünü, sendeki bir şeyin bir tür dışa yansıması gibi tasarlayacaktın. Ve sonra, sana 40 yaşlarında bir ayna verildiğini düşün. Ne biçim bir dehşete düşerdin, biliyor musun? Bütünüyle yabancı bir yüz görecektin! Ve şimdi reddettiğin şeyi açık seçik anlayacaktın: Yüzün sen değilsin! (Milan Kundera – Ölümsüzlük)

Just imagine living in a world without mirrors. You'd dream about your face and imagine it as an outer reflection of what is inside you. And then, when you reached forty, someone put a mirror before you for the first time in your life. Imagine your fright! You'd see the face of a stranger. And you'd know quite clearly what you are unable to grasp: your face is not you. (Milan Kundera – Immortality)

***

Sanat, hakikati anlamamızı sağlayan bir yalandır.

Art is a lie that helps us understand the truth.

- Pablo Picasso

***

İçimde parlayan ve beni yıldız yapan özel bir ışık yok. Doğru zamanda doğru yerdeydim ve bana yardım eden birçok zeki adam vardı, hepsi bu.

Clark Gable - Rüzgar Gibi Geçti filminin başrol oyuncusu

There's no special light that shines inside me and makes me a star. I happened to be in the right place at the right time, and I had a lot of smart guys helping me - that's all.

Clark Gable - leading actor in the movie Gone with the Wind

İNGİLİZCE ve DİĞER DİLLERDE

Hittite Ceremonial Axe

It was unearthed near the Sarkisla (Şarkışla) district of Sivas province in Turkey, in 1940 by German archaeologist Kurt Bittel. It is currently in the Berlin Near-East Museum (Vorderasiatisches Museum) in Germany. In the centre of the axe is the figure of the mountain god riding on a lion.

*

Hethitische Zeremonienaxt

Es wurde 1940 von deutschen Archäologen Kurt Bittel in der Nähe des Bezirks Sarkisla (Şarkışla) in der Provinz Sivas in der Türkei ausgegraben. Es ist heute im Vorderasiatisches Museum in Berlin. In der Mitte der Axt befindet sich die Figur des Berggottes auf einem Löwen.

*

Hitit Tören Baltası

Türkiye'de Sivas ilinin Şarkışla ilçesi yakınlarında 1940 yılında Alman arkeolog Kurt Bittel tarafından çıkarılmıştır. Günümüzde Almanya'da Berlin Önasya Müzesi'nde (Vorderasiatisches Museum) bulunmaktadır. Baltanın ortasında aslanın sırtına binmiş dağ tanrısı figürü yer almaktadır.

***

Pontok - a kind of hut.
(Herero tribe - Waterberg region / Namibia)
Archive: German Colonial Society (Frankfurt University Library)

*

Pontok – eine Art Hütte
(Herero-Stamm in der Waterberg-Region, Namibia).
Foto: Bildarchiv der Deutschen Kolonialgesellschaft (Universitätsbibliothek Frankfurt)

*

Pontok – Namibya'daki Herero kabilesinde bir tür kulübe. (Waterberg bölgesinde).
Fotoğraf: Alman Sömürge Derneği Resim Arşivi (Frankfurt Üniversitesi Kütüphanesi)

***

An ancient boulder, purportedly an animal sacrifice stone (Opferstein), near the village of Hollen in Niedersachsen, Germany. Approximately waist-high.

*

Ein antiker Findling, vermutlich ein Opferstein, nahe dem Dorf Hollen in Niedersachsen. Etwa hüfthoch.

*

Almanya'nın Niedersachsen eyaletine bağlı Hollen köyü yakınlarındaki hayvanlar için Kurban Taşı (Opferstein) olduğu iddia edilen eski çağlardan kalma kaya parçası bulunmaktadır. Taşın yüksekliği yaklaşık olarak bir insanın bel hizasından daha yukarıdadır.

***

Otter Biotope - Lunestedt Village / Germany

The collection pond of the village's former sewage treatment plant has been rehabilitated and transformed into a habitat and sanctuary for otters. Location: Approximately 20 km from the city of Bremerhaven.

*

Otterbiotop - Lunestedt (Deutschland)

Der Sammelteich der ehemaligen Kläranlage des Dorfes wurde saniert und in einen Lebensraum und Schutzgebiet für Otter umgewandelt. Standort: Ca. 20 km von der Stadt Bremerhaven entfernt.

*

Su Samuru Yaşam Alanı (Otter Biotop) - Lunestedt Köyü / Almanya

Köyün eski kanalizasyon arıtma tesisinin toplama göleti ıslah edilerek su samurları için bir yaşam ve koruma alanına dönüştürülmüştür. Daha sonradan satın alınarak eklenen arazilerle yaklaşık 5 kat genişletilmiştir. Ayrıca gözlem kulesi ve tahta köprü inşa edilmiştir.
Konum: Bremerhaven şehrine yaklaşık 20 km uzaklıktadır.

***

Julie Ann Stewart (1963 - 2006), Author
Later known as "Sarangerel Odigon"

Born in the United States, she traveled throughout Mongolia, the Buryat region, and Tuva. She embraced the Tenger Shutleg (Tengerism) belief system within the Mongolian/Buryat culture and became a Shamaness.

*

Julie Ann Stewart (1963–2006), Autorin
Später - „Sarangerel Odigon“

Geboren in den USA, bereiste sie die Mongolei, die burjatische Region und Tuwa. Sie nahm das Glaubenssystem des Tenger Schütleg (Tengerismus) innerhalb der mongolisch-burjatischen Kultur an und wurde Schamanin.

*

Julie Ann Stewart (1963 - 2006)
Sonraki adıyla "Sarangerel Odigon"

ABD'de doğmuş, Moğolistan'ı ayrıca Buryat ve Tuva bölgelerini gezmiştir. Moğol / Buryat kültürü içinde Tenger Şütleg (Tengerizm) inancını benimseyerek Şamaniçe olmuştur. Orta-Asya inançlarına dair kitapları vardır.

***

Genocide Memorial
(Located in Windhoek / Namibia)

German colonial troops committed genocide against the Herero and Nama peoples between 1904-1908. Germany's violent and brutal colonial rule in Namibia went unnoticed amidst the horrors of the World Wars. The monument was built in memory of these painful events.

*

Genozid-Denkmal
(Standort: Windhoek / Namibia)

Deutschen Kolonialtruppen begingen zwischen 1904 und 1908 Völkermord an den Herero und Nama. Die gewalttätige und brutale Kolonialherrschaft Deutschlands in Namibia blieb inmitten der Schrecken der Weltkriege unbemerkt. Das Denkmal wurde zur Erinnerung an diese schmerzlichen Ereignisse errichtet.

*

Soykırım Anıtı
(Windhoek / Namibya’da bulunmaktadır.)

Alman sömürge birlikleri 1904-1908 arasında Herero ve Nama halklarına soykırım gerçekleştirmiştir. Almanya'nın Namibya'daki şiddetli ve acımasız sömürge yönetimi, Dünya Savaşlarının korkunçluğu içerisinde dikkat çekmemiştir. Anıt bu acı olayların anısına yapılmıştır.

***

Seyfeddin Soysal - Painter He died of stove poisoning in his home in the village of Merkez Huyuk, Sarkisla, in 2012. He was also a sculptor. He lived in Netherlands but occasionally came to Turkey to teach painting to young people in Sarkisla [Şarkışla].

*

Seyfeddin Soysal – Maler / Bildhauer Er starb 2012 in seinem Haus im Dorf Merkez Hüyük in Sarkisla an einer Kohlenmonoxidvergiftung. Er lebte in den Niederlanden, reiste aber gelegentlich in die Türkei, um jungen Menschen in Sarkisla Malerei beizubringen.

*

Rahmetli ressam Seyfeddin Soysal 2012 yılında Şarkışla'ya artık bitişik olan Merkez Hüyük köyündeki evinde soba zehirlenmesinden öldü. Entellektüel birikime sahip bir sanatçıydı. Müthiş bir yetenek ve tevazu sahibi bir insandı. Aynı zamanda heykeltraştı. Hollanda'da yaşıyordu ama Şarkışla'lı gençlere resim öğretmeye çalışıyordu hiçbir karşılık beklemeden.

***

About the Altai Epic of Creation / Altay Yaradılış Destanı Hakkında

The world was a sea, neither sky nor earth was there.
In endless shoreless waters was everywhere.

(Altai Epic of Creation - Introduction)

It is an epic compiled by Verbitsky. Its Turkish translation is in the 1st volume of Bahaeddin Ögel's book Turkish Mythology. Ak-Ene and Ulgen are the divinities mentioned in the poem.

*

German / Deutsch:

Es gab weder Himmel noch Erde, die Welt war ein Meer.
Allerorts war in endlosen, uferlosen Gewässer.

(Altai Epos der Schöpfung - Einführung)

Es ist ein Epos von Verbitsky zusammengestelltes. Seine türkische Übersetzung befindet sich im 1. Band von Bahaeddin Ögels Buch Türkische Mythologie. Ak-Ene und Ulgen sind die im Gedicht erwähnten Gottheiten.

*

Turkish / Türkçe:

Dünya bir deniz idi, ne gök vardı ne bir yer.
Uçsuz bucaksız, sonsuz sular içindeydi her yer.

(Altay Yaratılış Destanı - Giriş Cümlesi)

Verbitskiy tarafından derlenen destandır. Türkçe çevirisi Bahaeddin Ögel'in Türk Mitolojisi adlı kitabının 1. Cildinde yer almaktadır. Ak-Ene ve Ülgen şiirde bahsi geçen tanrılardır.

*

Azerbaijani / Azəricə:

Dünya bir dəniz idi, nə göy var idi, nə bir yer,
Ucsuz-bucaqsız sonsuz sular içində hər yer.

(Altay Yaradılış Dastanı - Giriş Cümləsi)

Verbitskinin tərtib etdiyi dastandır. Onun Türkcə tərcüməsi Bahaeddin Ögelin "Türk Mifologiyası" kitabının 1-ci cildindədir. Şeirdə adı çəkilən tanrılar Ak-Ene və Ülgendir.

Author / Autor / Yazar / Müəllif:
Василий Иванович Вербицкий
(Vasily Ivanovich Verbitsky)

***

About the legendary snake named Sangal / Shangal..
The old Pelasgians and Their Mysteries, Christian G. Eissner, 1825, Page: 305 (in reader 309):
"Shangal - he appears in the form of a dragon or a snake..."
(Pelasgians are a people from the Caucasus.)

*

Deutsch:
Über die legendäre Schlange namens Zangal / Schangal..
Die alten Pelasger und ihre Mysterien,Christian G. Eissner, 1825, Page: 305 (im Leser 309):
"Schangal - in Drachen oder Schlangengestalt tritt er auf..."
(Pelasger sind ein Volk aus dem Kaukasus.)

*

Türkçe:
Sangal / Şangal adlı efsanevi yılana dair..
Eski Pelasglar ve Gizemleri, Christian G. Eissner, 1825, Sayfa: 305 (okuyucuda 309): "Şangal - ejderha veya yılan görünümlüdür..."
(Pelasglar, Kafkasya kökenli bir halktır.)

*

Azəricə:
Sanqal / Şanqal adlı əfsanəvi ilan haqqında..
Qədim pelasqlar və onların sirləri, Christian G. Eissner, 1825, Səhifə: 305 (oxucu 309): "Şənqal - əjdaha və ya ilan kimi görünür..."
(Pelasqlar Qafqaz mənşəli xalqdır.)

Source / Quelle / Kaynak / Mənbə:
Pelasglar hakkında / About the Pelasgians / Über die Pelasger –
M. G. Abdushelishvili, "The Genesis of the Aboriginal Population of the Caucasus in the Light of Anthropological Data", Tokyo, 1968

Deniz Karakurt

Türk Söylence Sözlüğü ve Aktarma Sözlüğü adlı kitapların yazarı

İşçi olarak çalışmak için Türkiye'den göçerek Almanya'ya yerleşmiş bir ailenin ilk çocuğu olan Deniz Karakurt, Bremen eyaletinin liman kenti Bremerhaven'de 1978 yılında dünyaya geldi. Bu ülkede kaldığı süre zarfında geleneksel aile çatısı altında, ebeveyninin yanı sıra dedesi ve babaannesi ile birlikte yaşadı. Babasının bir iş kazası sonucu ölümü üzerine ailesi ile birlikte Türkiye'ye kesin dönüş yaptı. Bundan sonra yaz tatillerinin büyük bir kısmını Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Akçakışla bucağında geçirdi. Burada ve zaman zaman gezdiği çevre köylerde kırsal yaşamı ve halk edebiyatını yakından tanıdı. İlk, orta ve lise öğrenimini memleketi olan Sivas'ta tamamladı. Eskişehir'de aldığı Maden Mühendisliği eğitimini ikinci yılında bırakarak Sivas'a tekrar döndü. Cumhuriyet Üniversitesi'nde İşletme Bölümü'nü bitirdi. İki yıla yakın bir süre Kütahya'da Devlet Memurluğu yaptıktan sonra askerlik görevini İstanbul'da tankçı olarak tamamladı. Hâlen Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde, Muhasebe dalında Öğretim Görevlisi olarak meslek yaşamını sürdürmekte olan yazar evlidir. Almanca ve İngilizce bilmektedir. Elma ve Türk Söylence Sözlüğü başta olmak üzere pek çok kitabın yazarıdır.

English:
Author of Turkish Mythology Dictionary and Transliteration Dictionary

Deniz Karakurt, the first child of a family that immigrated from Turkey to work as a worker and settled in Germany, was born in 1978 in Bremerhaven, the port city of Bremen. During his stay in this country, he lived under the traditional family roof with her parents as well as her grandparents. Upon the death of his father as a result of a work accident, he made a definite return to Turkey with his family. After that, he spent most of his summer holidays in Akçakışla sub-district of Şarkışla district. Here and in the surrounding villages he visited from time to time, he got to know the rural life and folk literature closely. He completed his primary, secondary and high school education in his hometown, Sivas. He left his Mining Engineering education in Eskişehir in his second year and returned to Sivas. He graduated from the Department of Business Administration at Cumhuriyet University. After working as a civil servant in Kütahya for nearly two years, he completed his military service as a tank soldier in Istanbul. The author, who is still working about Accounting at Sivas Cumhuriyet University, is married. He speaks German and English. He is the author of many books, especially The Apple and Turkish Mythology Dictionary.

Azərice:
Türk Əfsanə Lüğəti və Axtarma Lüğətinin müəllifi

İşçi olaraq çalışmaq üçün Türkiyədən göçerek Almaniyaya yerləşmiş bir ailənin ilk uşağı olan Dəniz Qaraqurd, Bremen əyalətinin liman şəhəri Bremerhaven'de 1978-ci ildə dünyaya gəldi.

Bu ölkədə qaldığı müddət ərzində ənənəvi ailə damı altında, valideyinlərinin yanında babası və nənəsi ilə birlikdə yaşadı. Atasının bir iş qəzası nəticəsində ölümü üzərinə ailəsi ilə birlikdə Türkiyəyə qəti dönüş etdi. Bundan sonra yaz tatillerinin böyük bir qisimini Sivasın Şarkışla mahalına bağlı Akçakışla bucağında keçirdi. Burada və zaman zaman gəzdiyi ətraf kəndlərdə çöl həyatı və xalq ədəbiyyatını yaxından tanıdı. İlk, orta və lisey təhsilini məmləkəti olan Sivasda tamamladı. Eskişehirdə aldığı mədən mühəndisliyi təhsilini ikinci ilində buraxaraq Sivasa təkrar döndü. Cumhuriyet Universitetində administratorluq oxudu. İki ilə yaxın bir müddət Kütahyada dövlət məmurluğu etdikdən sonra istefa etdi. Əsgərlik vəzifəsini İstanbulda tankçı olaraq tamamladı. 2009-ci ildə basılan, Anadolu şifahi izahat ənənəsindən və xalq hekayələrindən faydalanaraq yazmış olduğu "Alma" adlı bir romanı olan və hələ də Sivas Cumhuriyet Universitetində müəllim olaraq peşə həyatını davam etdirməkdə olan yazar evlidir.

Deutsch:
Autor des Türkischen Mythos Wörterbuch und Umschreibung Wörterbuchs

Deniz Karakurt wurde 1978 in Bremerhaven, der Hafenstadt Bremen, als erstes Kind einer Familie geboren, die als Arbeiter aus der Türkei nach Deutschland eingewandert war. Während seines Aufenthalts in diesem Land lebte er mit ihren Eltern sowie ihren Großeltern unter dem traditionellen Familiendach. Nach dem Tod seines Vaters infolge eines Arbeitsunfalls kehrte er mit seiner Familie endgültig in die Türkei zurück. Danach verbrachte er die meisten seiner Sommerferien im Unterbezirk Akçakışla des Bezirks Şarkışla. Hier und in den umliegenden Dörfern, die er von Zeit zu Zeit besuchte, lernte er das bäuerliche Leben und die Volksliteratur hautnah kennen. Seine Grund-, Mittel- und Oberschulausbildung absolvierte er in seiner Heimatstadt Sivas. Er verließ seine Ausbildung zum Bergbauingenieur in Eskişehir im zweiten Jahr und kehrte nach Sivas zurück. Er absolvierte die Fakultät für Betriebswirtschaftslehre an der Universität Cumhuriyet. Nachdem er fast zwei Jahre als Beamter in Kütahya gearbeitet hatte, absolvierte er seinen Wehrdienst als Panzersoldat in Istanbul. Der Autor, der immer noch an der Universität Sivas Cumhuriyet im Bereich Rechnungswesen arbeitet, ist verheiratet. Er spricht Deutsch und Englisch. Er ist Autor vieler Bücher, insbesondere von Der Apfel und Türkisches Mythos Wörterbuch.

***

Eskiden kış günlerinde köy topluluğunun ortak malı olan köy odalarında ocağın etrafında günlerce, hatta haftalarca süren masalsı öyküler anlatılırdı. Bunlar teknolojinin henüz gelişmemiş olduğu dönemlerde dizi filmlerin, arkası yarınların yerini tutardı. Ben çocukluk yıllarımda bu sözlü anlatım geleneğinin son örneklerine tanık olma fırsatını yakaladım.

– Deniz Karakurt / Pusula Gazetesi –

English:
In the past, fairy-tale stories were told around the hearth in the village rooms, which were the common property of the village community, for days or even weeks. These used to take the place of the TV series in the times when the technology was not yet developed. In my childhood, I had the opportunity to witness the last examples of this oral narrative tradition.

– Deniz Karakurt / Newspaper Pusula –

Azərice:
Köhnədən qış günlərində kənd birliyinin ortaq malı olan kənd otaqlarında ocağın ətrafında günlərlə, hətta həftələrcə sürən əfsanəvi əhvalatlar izah edilirdi. Bunlar texnologiyanın hələ inkişaf etməmiş olduğu dövrlərdə serial filmlərin yerini tutardı. Mən uşaqlıq illərimdə bu şifahi izahat ənənəsinin son nümunələrinə şahid olma fürsətini yaxaladım.

– Deniz Karakurt / Pusula qəzeti –

Deutsch:
Früher wurden in den Dorfstuben, die gemeinsames Eigentum der Dorfgemeinschaft waren, tage- oder sogar wochenlang Märchengeschichten am Herdfeuer erzählt. Diese ersetzten früher die Fernsehserien, als die Technologie noch nicht entwickelt war. In meiner Kindheit hatte ich Gelegenheit, Zeuge der letzten Beispiele dieser mündlichen Erzähltradition zu werden.

– Deniz Karakurt / Pusula Zeitung –